ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΤΙΜΩΡΙΑ

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

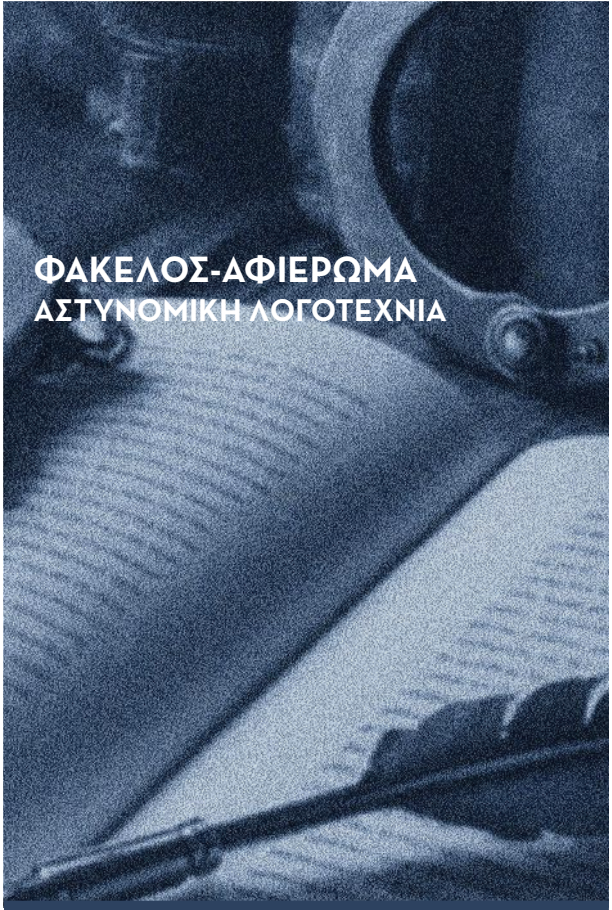
CRIME AND PUNISHMENT

THE NEWSLETTER OF THE HELLENIC SOCIETY OF CRIMINOLOGY

Τεύχος 19
Νοέμβριος 2026

ΦΑΚΕΛΟΣ - ΑΦΙΕΡΩΜΑ
ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΦΑΚΕΛΟΣ-ΑΦΙΕΡΩΜΑ
ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Διευθυντής Σύνταξης:
Ομ. Καθηγητής Νέστωρ Ε. Κουράκης

Αρχισυντάκτρια:
Καθηγήτρια Χριστίνα Μ. Ζαραφωνίτου

Επιστημονική Επιτροπή:
Τα μέλη Διοικητικού Συμβουλίου της Ελλην. Εταιρείας Εγκληματολογίας.

Κλείσιμο Υλης Τεύχους: 13.11.2026

Ελληνική Εταιρεία Εγκληματολογίας, Λυκαβητού 1Γ, Αθήνα, e-mail: info@hscriminology.gr

Γραφιστική επιμέλεια:
Στέφανος Χουπουρίδης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

EDITORIAL
Χριστίνα Ζαραφωνίτου.....6

ΦΑΚΕΛΟΣ-ΑΦΙΕΡΩΜΑ
ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΕΛΕΤΕΣ
«Ποιος είναι το θύμα στο αστυνομικό μυθιστόρημα;»
Γιάννης Πανούσης, Ομ. Καθηγητής Εγκληματολογίας, ΕΚΠΑ, Επίτιμο Μέλος της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας.....9

«Συμβολή στη μελέτη του αστυνομικού αφηγήματος: Εισαγωγικές επισημάνσεις»,
Νέστωρ Κουράκης, Καθηγητής Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου Λευκωσίας. Μέλος της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας Επιστημών και Τεχνών.....12

«Σχέση Εγκληματολογίας και Αστυνομικής Λογοτεχνίας»,
Χριστίνα Ζαραφωνίτου, Καθηγήτρια Εγκληματολογίας, Διευθύντρια του Εργαστηρίου Αστεακής Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου, Αντιπρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας.....22

«Ξαναδιαβάζοντας μια αστυνομική ιστορία: Ο ρόλος του συγγραφέα κατά τη μυθοπλαστική αναπαράσταση του εγκλήματος», *Βίκυ Χασάνδρα, Συγγραφέας και σεναριογράφος, Καθηγήτρια σεναρίου και*

δημιουργικής γραφής, BA - MA Film Studies New York College, Athens, University of Greenwich, U.K......30

«Το αστυνομικό είδος και τα όριά του», *Χρύσα Σπυροπούλου, Συγγραφέας*.....34

«Τρία εγκλήματα και το κοινό περί δικαίου αίσθημα», *Άννα Δάρδα Ιορδανίδου, Συγγραφέας*.....36

«Το σύγχρονο αστυνομικό αφήγημα και η παραβατικότητα», *Φίλιππος Φιλίππου, Συγγραφέας*.....38

«Αστυνομική λογοτεχνία, εμπορικότητα και τάσεις στον 21ο αιώνα», *Ιωάννα Πετρίδου, Βιβλιοπώλης, διοργανώτρια του φεστιβάλ αστυνομικής λογοτεχνίας Agatha και υπεύθυνη εκδοτικού προγράμματος στις εκδόσεις Κύφαντα*.....40

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΠΑΝΟΥΣΗ
Εγχειρίδιον για συγγραφείς αστυνομικής λογοτεχνίας. Αναστοχασμοί σχετικοί με τη θεωρία της αστυνομικής μυθοπλασίας.
Εκδόσεις Κύφαντας, Αθήνα 2026.
7ο Φεστιβάλ Αστυνομικής Λογοτεχνίας,
13/5/26, π. πιλοποιείο Πουλόπουλου και νυν πολιτιστικό κέντρο Μελίνα Μερκούρη, Θησείο.....41

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

Χριστίνας Ζαραφωνίτου, Καθηγήτριας Εγκληματολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο.....41

Αντώνη Μακρυδημήτρη, Ομ. Καθηγητή Δημοσίου Δικαίου ΕΚΠΑ.....44

Δημήτρη Παναγιωτάτου, Σκηνοθέτη, Συγγραφέα, Καθ. Κινηματογράφου.....47

Αντώνη Παπαγιαννίδη, Δημοσιογράφου.....50

Γιάννη Ταχματζίδη, Ψυχολόγου.....51

ΑΝΤΙΦΩΝΗΣΗ

Γιάννη Πανούση, Ομ. Καθηγητή Εγκληματολογίας, ΕΚΠΑ, Συγγραφέα.....53

ΛΟΙΠΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ

«Ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά της σύγχρονης εγκληματικότητας στην Ελλάδα και προτάσεις πρόληψης και αντιμετώπισης», *Χριστίνα Ζαραφωνίτου, Καθηγήτρια Εγκληματολογίας, Διευθύντρια του Εργαστηρίου Αστεακής Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου. Τακτικό Μέλος της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Επιστημών και Τεχνών (EASA)*.....54

«Σκέψεις και προβληματισμοί για τη χάραξη και υλοποίηση μιας κοινωνικής αντεγκληματικής πολιτικής συμμετοχικού χαρακτήρα»*, Χαράλαμπος Μ. Καραγιαννίδης, Δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω, Δρ Νομικής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο*

Θεσσαλονίκης, Μέλος του Δ.Σ. της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας.....70

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

Επιστημονικές εκδηλώσεις

Ελένη Κοντοπούλου, *Νομικός-Δρ. Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου, Ταμίας της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας*.....86

Νέες κυκλοφορίες βιβλίων και άρθρων εγκληματολογικού και ποινικού ενδιαφέροντος

Χαράλαμπος Μ. Καραγιαννίδης, *Διδάκτωρ Νομικής Α.Π.Θ., Δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω, Μέλος του Δ.Σ. της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας*.....100

ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΟΥΣ ΕΠΙΜΕΛΗΤΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΡΩΓΗΣ

«Θωρακίζοντας την πρώτη γραμμή: Η συμβολή της εγκληματολογικής εκπαίδευσης των Επιμελητών Κοινωνικής Αρωγής στην αντιμετώπιση των δραστών εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας».....105

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

Νέστωρ Κουράκης, Ηλίας Κορομηλάς και Φώτης Φυτσιλής (επιμ.), ***Κανόνες Καλής Νομοθέτησης στο Πλαίσιο της Ρυθμιστικής Διακυβέρνησης.*** *Πρακτικά Ημερίδας και πρόσθετες μελέτες για την Καλή Νομοθέτηση με διοργάνωση του Σώματος Ομοτίμων Καθηγητών ΕΚΠΑ, Αθήνα: Σώμα Ομοτίμων Καθηγητών Πανεπιστημίου Αθηνών, 2026*.....109

Βασιλική Κ. Θεολόγη, ***Τεχνητή Νοημοσύνη και Φυλακές: Ασφάλεια - Επικοινωνία - Πρόληψη Υποτροπής - Προστασία Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων****. Πρόλογος, Γ. Πανούση, Ομ. Καθηγητή Εγκληματολογίας ΕΚΠΑ. Σειρά: Ποινική Δικαιοσύνη και Έγκλημα. Εκδόσεις Παπαζήση. Αθήνα, 2025, 436 σελ.*.....110

Sagel-Grande, Irene. (2022). ***Taking one's own Life – Euthanasia and Suicide in Dutch Law with a short excursus to German Law.*** *Berlin: Peter Lang, 139 pages, ISBN: 978-3-631-86865-2, (print), E-ISBN: 978-3-631-87001-3 (E-PDF), E-ISBN: 978-3-631-87002-0 9EPUB), DOI: 10.3726/b19301*
Χαράλαμπος Μ. Καραγιαννίδης, *Διδάκτωρ Νομικής Α.Π.Θ., Δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω, Μέλος του Δ.Σ. της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας*.....111

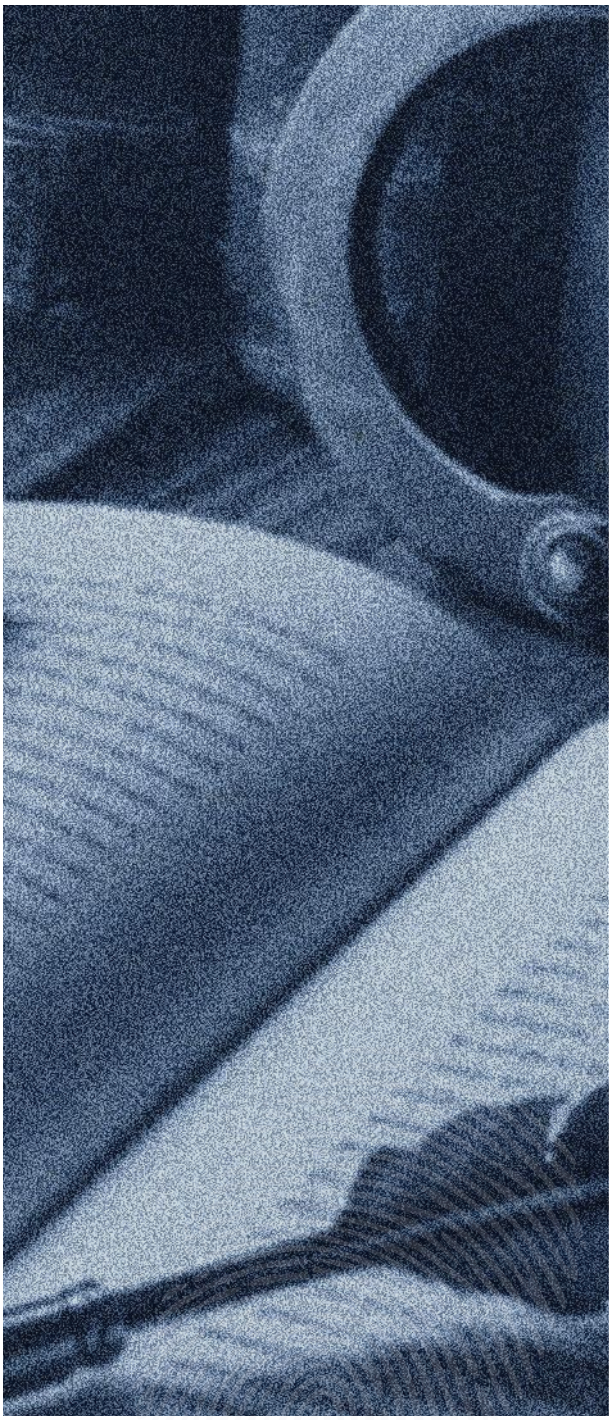
Pitsela, A., Giovanoglou, S., Karagiannidis Ch. (2026). ***Restorative Justice in Greece (Chapter 19).*** *Aertsen, Llewellyn (gen. ed.), Dünkel, Lehmkuhl, Pãrosanu, Pruin (ed.), The International Encyclopaedia of Restorative Justice – Europe. Vol. I. Leiden | Boston: Brill | Nijhoff, σελ. 487-515.*
Σοφία Γιοβάνογλου,
Διδάκτωρ Νομικής ΑΠΘ.....115

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΣΟΥΡΑΜΑΝΗΣ (1949-2026)
Χριστίνας Ζαραφωνίτου, Καθηγήτριας Εγκληματολογίας, Διευθύντριας του Εργαστηρίου Αστεακής Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου, Αντιπροέδρου της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας.....116

ΣΤΕΡΓΙΟΣ ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ (1939-2026)
Αθανασίας Αντωνοπούλου, Σοφίας Γιοβάνογλου, Χαράλαμπου Καραγιαννίδη, Θεοφίλης Χατζησπύρου, Διδακτόρων Νομικής, Α.Π.Θ., Χριστίνας Παπαδοπούλου, Νάντιας Ρωμανίδου, Υπ. Διδακτόρων Νομικής, Α.Π.Θ., Αγγελικής Γ. Πιτσελά, Αφυπ. Καθηγήτριας Εγκληματολογίας – Σωφρονιστικής, Νομικής Σχολής, Α.Π.Θ.....118
& Γιάννη Πανούση, Ομ. Καθηγητή Εγκληματολογίας, ΕΚΠΑ.....124

ΑΓΑΠΙΟΣ ΠΑΠΑΝΕΟΦΥΤΟΥ (1951-2026)
Δημήτρη Ζιούβα, Αναπλ. Καθηγητή Ποινικού Δικαίου. Διευθυντή Κέντρου Ποινικών Επιστημών Παντείου Παν/μίου.....125

EDITORIAL

Χριστίνα Ζαραφωνίτου, *Καθηγήτρια Εγκληματολογίας, Διευθύντρια του Εργαστηρίου Αστεακής Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου, Αντιπρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας*

Το παρόν **19ο τεύχος** του Ενημερωτικού Δελτίου της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας είναι αφιερωμένο στην **Αστυνομική Λογοτεχνία**, υπό την ευρεία έννοια, περιλαμβάνοντας όλες τις μορφές γραπτών και εικονικών πολιτισμικών προϊόντων, τα οποία είναι ευρέως διαδομένα και δημοφιλή στη σύγχρονη εποχή. Οι σχετικοί προβληματισμοί προσεγγίζουν τις συγκλίσεις και αποκλίσεις τόσο με το «πραγματικό» εγκληματικό φαινόμενο όσο και με την επιστήμη της Εγκληματολογίας.

Στο πλαίσιο αυτό, ο Φάκελος-Αφιέρωμα περιλαμβάνει μελέτες τόσο Εγκληματολόγων όσο και Συγγραφέων Αστυνομικής Λογοτεχνίας και αυτή η σύνθεση προσδίδει την απαραίτητη διεπιστημονικότητα που χαρακτηρίζει το συγκεκριμένο πεδίο.

Ο **Γιάννης Πανούσης** υπογράφει την πρώτη μελέτη με τίτλο **«Ποιος είναι το θύμα στο αστυνομικό μυθιστόρημα;"»** μεταφέροντας τον προβληματισμό που ενυπάρχει και στις αντίστοιχες κοινωνικές αναπαραστάσεις σχετικά με το «καλό» και το «κακό», το «αθώο» ή «ένοχο» θύμα, ανάλογα με τα κρατούντα στερεότυπα,

Η μελέτη του **Νέστορα Κουράκη**, με τίτλο **«Συμβολή στη μελέτη του αστυνομικού αφηγήματος: Εισαγωγικές επισημάνσεις»,** επιχειρεί να αποτελέσει μια πρώτη προσέγγιση στην ιστορική εξέλιξη και τα είδη του αστυνομικού αφηγήματος (διηγήματος και μυθιστορήματος), διατυπώνοντας, επίσης, σκέψεις ως προς τη θέση αυτού του είδους αφηγήματος μέσα στον χώρο της λογοτεχνίας και ως προς το μέλλον του μέσα στη σύγχρονη τεχνοκρατική εποχή.

Δεδομένου ότι η **«Σχέση Εγκληματολογίας και Αστυνομικής Λογοτεχνίας»** δεν είναι πάντα διακριτή στις κοινωνικές αντιλήψεις, η μελέτη της **Χριστίνας Ζαραφωνίτου**, εξετάζει τις συγκλίσεις και αποκλίσεις μεταξύ τους, αναδεικνύοντας τις ιδιαιτερότητες αλλά και χρησιμότητες της διαντίδρασής τους.

Τη διαφορετική ματιά του συγγραφέα αστυνομικής λογοτεχνίας αντανακλούν οι μελέτες που ακολουθούν. Αρχικά η μελέτη της **Βίκυς Χασάνδρα**, με τίτλο **«Ξαναδιαβάζοντας μια αστυνομική ιστορία: Ο ρόλος του συγγραφέα κατά τη μυθοπλαστική αναπαράσταση του εγκλήματος»**, εστιάζει στα διαφορετικά αφηγηματικά μονοπάτια του είδους από τις απαρχές του έως τη σύγχρονη εποχή, υπογραμμίζοντας τη σημασία του ρόλου του συγγραφέα στη μορφή που τελικά τα χαρακτηρίζει, μέσα από την αναζήτηση συναφειών με το εκάστοτε κοινωνικο-πολιτικό πλαίσιο ένταξής τους.

Το καίριο ερώτημα για «**Το αστυνομικό είδος και τα όριά του»,** προσεγγίζει η **Χρύσα Σπυροπούλου**. Όπως επισημαίνει η ίδια, το ερώτημα αφορά τα όρια της αποδόμησης: μέχρι ποιο σημείο μπορεί να μετασχηματιστεί το είδος χωρίς να απωλέσει τον πυρήνα του. Η παραμέληση βασικών ειδολογικών κανόνων συχνά

οφείλεται σε άγνοια ή αδυναμία, γεγονός που καθιστά τον ρόλο του επιμελητή καθοριστικό.
Στο πλαίσιο της συμβολής της με τίτλο **«Τρία εγκλήματα και το κοινό περί δικαίου αίσθημα»**, η **Άννα Δάρδα Ιορδανίδου**, προσεγγίζει τη λειτουργία του δίπολου «έγκλημα και τιμωρία ως φορέας ικανοποίησης του κοινού περί δικαίου αισθήματος» στην τραγωδία, στο παραμύθι και στο αστυνομικό μυθιστόρημα.
Η σχέση της αστυνομικής μυθιστορίας με την πραγματική όψη του εγκλήματος θίγεται στη μελέτη του **Φίλιππου Φιλίππου «Το σύγχρονο αστυνομικό αφήγημα και η παραβατικότητα»,** που υπογραμμίζει ότι «η αστυνομική λογοτεχνία από τη φύση της είναι αναγκασμένη να μιλήσει για την παραβατικότητα στην κοινωνία».
Το αστυνομικό μυθιστόρημα είναι, επίσης, ένα εμπορικό προϊόν και μάλιστα ιδιαίτερα δημοφιλές. Την πλευρά αυτή αναδεικνύει η **Ιωάννα Πετρίδου** μέσα από τη συμβολή της με τίτλο **«Αστυνομική λογοτεχνία, εμπορικότητα και τάσεις στον 21ο αιώνα».**
Τα τελευταία χρόνια, πραγματοποιείται από την **Ελληνική Λέσχη Αστυνομικής Λογοτεχνίας**, το Φεστιβάλ Αστυνομικής Λογοτεχνίας με τη συμμετοχή και τη συνεργασία του Εργαστηρίου Αστεακής Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου. Ο Γιάννης Πανούσης είναι μέλος της εν λόγω Λέσχης, με την ιδιότητα του συγγραφέα αστυνομικής λογοτεχνίας. Η παρουσίαση του πρόσφατου βιβλίου του με τίτλο **Εγχειρίδιον για συγγραφείς αστυνομικής λογοτεχνίας. Αναστοχασμοί σχετικοί με τη θεωρία της αστυνομικής μυθοπλασίας** (Εκδόσεις Κύφαντας, Αθήνα 2026), εντάχθηκε στις εκδηλώσεις του 7ου Φεστιβάλ Αστυνομικής Λογοτεχνίας κι πραγματοποιήθηκε στις 13/5/26, στο π. πιλοποιείο Πουλόπουλου και νυν πολιτιστικό κέντρο Μελίνα Μερκούρη, στο Θησείο, με εισηγητές τους: **Χριστίνα Ζαραφωνίτου, Αντώνη Μακρυδημήτρη, Δημήτρη Παναγιωτάτο, Αντώνη Παπαγιαννίδη**. Οι εισηγήσεις αυτές περιλαμβάνονται, μαζί με την αντιφώνηση του συγγραφέα, στο παρόν τεύχος.
Η ύλη του παρόντος τεύχους περιλαμβάνει, επίσης, πλούσιο υλικό και για άλλα πολλά θέματα ιδιαίτερου εγκληματολογικού ενδιαφέροντος.
Στο πλαίσιο αυτό, δημοσιεύεται η μελέτη της Καθηγήτριας Χριστίνας Ζαραφωνίτου με τίτλο **«Ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά της σύγχρονης εγκληματικότητας στην Ελλάδα και προτάσεις πρόληψης και αντιμετώπισης»,** η οποία παρουσιάζει τα πρόσφατα στατιστικά δεδομένα της συνολικής και ορισμένων κύριων μορφών εγκληματικότητας στην Ελλάδα από το 2008 έως και το 2025, αναλύει τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της και διατυπώνει τεκμηριωμένες προτάσεις χάραξης και εφαρμογής μιας ορθολογικής επιστημονικής αντεγκληματικής πολιτικής. Δημοσιεύεται επίσης η μελέτη του Δρος Χαράλαμπου Καραγιαννίδη, με τίτλο **«Σκέψεις και προβληματισμοί για τη χάραξη και υλοποίηση μιας κοινωνικής αντεγκληματικής πολιτικής συμμετοχικού χαρακτήρα».** Στο άρθρο του αυτό ο συγγραφέας υπογραμμίζει την ανάγκη «αντεγκληματικού σχεδιασμού που βασίζεται στη φιλοσοφία της συμμετοχικής αντεγκληματικής πολιτικής», ο οποίος προϋποθέτει « πρωτοβουλίες και δράσεις οι οποίες πρέπει να καλλιεργηθούν *μεθοδικά* μέσα στους κόλπους της τοπικής κοι-

νωνίας σε συνεργασία με τα μέλη της, χωρίς καταστροφικές επισπεύσεις και αναζητήσεις γρήγορων, άλλως «εδώ και τώρα» εγκληματοπροληπτικών αποτελεσμάτων».

Όπως όλα τα τεύχη του Ενημερωτικού αυτού Δελτίου της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας, έτσι και το παρόν δημοσιεύει τις σημαντικότερες επιστημονικής εκδηλώσεις εγκληματολογικού -εν ευρεία εννοία- ενδιαφέροντος καθώς και τις νέες κυκλοφορίες βιβλίων και άρθρων, εγκληματολογικού περιεχομένου, τις οποίες επιμελήθηκαν τα Μέλη του ΔΣ της Εταιρείας μας, Δρ. Ελένη Κοντοπούλου και Δρ. Χαράλαμπος Καραγιαννίδης, αντίστοιχα.

Δυστυχώς, δεν αποφύγαμε ούτε σε αυτό το τεύχος τις **Νεκρολογίες** για Συναδέλφους που απεδήμησαν. Με ιδιαίτερη λύπη, αποχαιρετούμε στην ενότητα αυτή, τον Ομότιμο Καθηγητή Πανεπιστημίου Πατρών (πρώην ΤΕΙ Μεσολογγίου) **Χρήστο Τσουραμάνη**, ο οποίος ήταν επιπλέον Μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας, τον Ομότιμο Καθηγητή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, **Στέργιο Αλεξιάδη** και τον Ομότιμο Καθηγητή του Παντείου Πανεπιστημίου **Αγάπιο Παπανεοφύτου**.

Στο σημείο αυτό, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε όλους τους συγγραφείς και συνεργάτες του τεύχους αυτού και να τους συγχαρούμε για το υψηλό επίπεδο του έργου τους.

ΦΑΚΕΛΟΣ-ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΕΛΕΤΕΣ

ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΘΥΜΑ ΣΤΟ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ;

Γιάννης Πανούσης, *Ομ. Καθηγητής Εγκληματολογίας, ΕΚΠΑ, Επίτιμο Μέλος της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας*

Ο γιός του γκάνγκστερ δεν είναι γκάνγκστερ,ανεξάρτητα αν οι απόγονοι διατηρούν ζωντανή τη μνήμη των γονιών τους
Ντονάτο Καρρίζι

1. Το αστυνομικό μυθιστόρημα δεν είναι ένα θέατρο σκιών, με πρωταγωνιστές νεκρούς ή οιονεί-νεκρούς [1] και με ψευδαισθήσεις κοινωνικών αγώνων από 'εναλλακτικούς' παρίες, σ 'ένα γενικότερο κλίμα σήψης, στο επίκεντρο του οποίου κινούνται τα θυματοποιημένα πρόσωπα.
Επειδή τα γεγονότα δεν πρέπει να συγχέονται με τις εκδοχές του καθενός και οι αποδείξεις με τα συλλογικά στερεότυπα [2], καθώς οι υπόγειες διαδρομές της εγκληματογένεσης είναι πιο περίπλοκες από ένα πάθος ή μιά εκδίκηση κι επειδή η ιδιότητα του θύματος [όπως και του δράστη] δεν είναι 'προνόμιο' που κληρονομείται [3] από γονείς σε παιδιά, χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή από τη μεριά των συγγραφέων, ώστε να μην αφηγούνται δακρύβρεχτες ιστορίες δήθεν νεο-μαρτύρων.
Από τους 'απογόνους των σκλάβων' στους επαγγελματίες της οδυνηρής μνήμης [4] κι από την κουλτούρα της καταγγελίας [5] μέχρι την αναζήτηση της Αλήθειας, μιάς πονηρής αλλοίωσης ή ερμηνείας των γεγονότων παράδρομος ηθικολογούντων.
Επινενοημένα παθήματα ψευδοθυμάτων [6] διαμορφώνουν ένα συγκινησιακό πλαίσιο, στην παγίδα του οποίου πέφτει εύκολα και ο αναγνώστης.
Η αστυνομική λογοτεχνία δεν αποτελεί μία έντεχνη απάντηση για το πώς οι καλοί άνθρωποι γίνονται 'κακοί' [και vice versa] [7], μέσω του εγκλήματος [8]. Αν δεχτούμε ότι το Κακό αποτελεί το [μοναδικό;] δρόμο προς το Καλό [9], τότε οι συγγραφείς οφείλουν ν'αναπροσαρμόσουν τις περί του Κακού απόψεις τους για να μην καθίστανται οι ιστορίες τους μονοσήμαντες και μονότονες [10].
Η νέα αισθητική του εγκλήματος και η νέα ηθική του Κακού [11] περιλαμβάνουν και την εκδοχή το Κακό να μην απαντάει σε κάποιο *'γιατί;'* και ο κακός να μην έχει καθόλου τύψεις [12], οπότε η μυθοπλασία αιωρείται επικίνδυνα πάνω από το δικαιοθεσμικό κενό.
2. Ο εγκληματίας επιλέγει τον κλειστό προσωπικό χώρο που ζει [13], αλλά συνήθως την κακή πράξη την τελεί μακριά, προς απο-φυγήν αναγνώρισης ταυτότητας. Δεδομένου μάλιστα ότι *'η μικρή κοινωνία έχει πάντοτε μεγάλα μυστικά'* [14] ο μυθοπλαστικός εγκληματίας με το έγκλημά του διαταράσσει την ήσυχη ζωή και

συχνά, διά των ΜΜΕ, κινητοποιεί και '*τους τουρίστες του τρόμου*' [15], ανθρώπους που διασκεδάζουν με το show των τεράτων [16]. Δεν τους ενδιαφέρει η αλήθεια των γεγονότων, όσο η διαδικασία καταδίωξης, σύλληψης του 'χτήνους' [17]. Όταν όμως φτάνει η ώρα της τιμωρίας, τότε οι απόψεις διίστανται.

Το μεγαλύτερο λάθος του δράστη [18] είναι να ηρωοποιήσει το θύμα του, το οποίο 'επι-στρέφει' ως αντι-[ήρωας που χρήζει ειδικής [επιεικούς] μεταχείρισης.

3. Όλοι οι συγγραφείς εμπνέονται από κάποια γεγονότα, προσωπικά βιώματα, εμπειρίες ή γραπτά άλλων [19].

Αισθάνονται όμως την [εκδοτική;] ανάγκη η αφήγησή τους να κινείται γύρω από το Κακό [20], αφού '*οι κακοί φτιάχνουν την Ιστορία*' [21]. Για να μην προσβάλλουν όμως τις ευαισθησίες της κοινής γνώμης πολλές φορές 'αγιοποιούν ' τα θύματα [22], τα οποία παρουσιάζουν σχεδόν πάντοτε σαν αθώα του αίματος [23] [ενώ πολλοί εξ αυτών ήσαν ή έγιναν μεταγενέστερα 'θύτες'].

Δυστυχώς ακόμα και ορισμένοι εγκληματολόγοι πέφτουν στο ίδιο λάθος [24], υποστηρίζοντας ότι προ-υπάρχει στόφα 'εγκληματία' 'η 'θύματος' [λες και γνωρίζουν από την αρχή το τέλος].

4. Μπορεί άραγε να υπάρξει μυθοπλασία χωρίς μύθο Καλού και Κακού;[25] -μπορεί η πένα του συγγραφέα να γίνεται όπλο απονομής δικαιοσύνης ή διά-κρισης 'καλών ή κακών' ανθρώπων;[26] -μπορεί να εντοιχίζεται η Αλήθεια του εγκλήματος λόγω πολιτικών ιδεοληψιών;[27] -μπορεί η μυθοπλαστική μαγεία να κρύβεται στη γραφή με όρους αλγορίθμων[28] ή η ανάδειξη των ενστίκτων έχει περισσότερο ενδιαφέρον;[29]

Δεν μπορώ να ξέρω αν μία προσωπικότητα δια-κρίνεται από το καπέλο που φοράει ένα άτομο [30], δεν μπορώ να φανταστώ πως η αληθοφάνεια των συμπτώσεων συγ-καλύπτει την αντικειμενική πραγματικότητα και την αλληλουχία της λογικής ερμηνείας για λόγους συμψηφισμού ενοχών.

Θέλω όμως να πιστεύω ότι η αστυνομική λογοτεχνία διατρέχει τον κίνδυνο, εάν κι εφ' όσον υιοθετήσει τον γουοκισμό [wokism] [31]'' ν 'αγιάζει τη δυστυχία και να ευλογεί τη θυματοποίηση [32]'', καταγγέλλοντας ή υπονομεύοντας οποιαδήποτε διαφορετική άποψη και προσέγγιση.

Τα αφηγήματα περί των αθώων θυμάτων που καταλήγουν στο να καλλιεργούν ένα '*ναρκισσιστικό και συμφεροντολογικό δικαιωματισμό*' [33] δεν πρέπει να πλήξουν και να πνίξουν την αστυνομική λογοτεχνία, η οποία οφείλει να δια-μορφώσει ένα μοντέλο συνεργασίας αστυνομίας, δικαίου και επιστήμης κι όχι να επιμένει στην αντιστασιολογία ή στη θυματολαγνεία [34].

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ-ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

[1] **Hughes Pagan**, *Οι ανώνυμοι*, μτφ. Γ.Καυκιάς, Πόλις/νουάρ 2024, 12-13, 136

[2] Όπ.π., 320, 378

[3] **Ντονάτο Καρρίζι**, *Το κορίτσι στην ομίχλη*,μτφ.Μ.Οικονομίδου,Πατάκης, δ'έκδ. 2023, 123

[4] **Πασκάλ Μπρυκνέρ**, *Υπάρχω, άρα υποφέρω*,μτφ.Ανδρ.Παππάς, Πατάκης 2026, 125

[5] Όπ.π., 127

[6] Όπ.π., 181,202,220,298,398,424

[7] Πρβλ.**Frédérique Leichter-Flack**, *Pourquoi le Mal frappe les gens bien*, Flammarion, Paris 2022
[8] **Ελ.Μεταξά**, *Ίχνος στον καθρέφτη*, Μίνωας 2023,120
[9] **Π.Μπρυκνέρ**,οπ.π.,39,80,325
[10] Όπ.π.,170,175-πρβλ.για τους στροβιλισμούς των ανθρώπων και τα μυστήρια των όντων **Υγκ.Παγκάν**, συνέντευξη σε *Βίκυ Χασάνδρα* 'Το νουάρ μυθιστόρημα, μία σύγχρονη σιωπηλή τραγωδία', *oanagnostis.gr* 10/8/26
[11] Π.χ το Κακό για το Κακό, αλλά και το Κακό για το Καλό
[12] **Π.Μπρυκνέρ**, όπ.π.,344,347,353.
[13]**Ντ.Καρρίζι**,οπ.π.,10
[14]οπ.π.,77
[15]οπ.π.,89-91
[16]οπ.π.,135
[17]οπ.π.,137,235
[18]οπ.π.,310
[19]οπ.π.,391
[20]οπ.π.,142-επίσης βλ. **John Grace**, How to write misery memoir,*The Guardian*,Μάρτιος 2007
[21]**Ντ.Καρρίζι**,οπ.π.,143,152
[22]οπ.π.,243
[23]οπ.π.,144
[24]πρβλ.**Ελ.Μεταξά,Ντ.Καρρίζι,Hughes Pagan** κλπ-κυρίως **Χρ.Σπυροπούλου**,Το αστυνομικό είδος και τα όρια του,*Νέα* 8-9/8/26
[25]**Βαγγ.Χατζηβασιλείου**,Σύντροφοι και συνοδοιπόροι στη γραφή[*Κ.Μαυρουδής,Ο Χ.είπε-πεζά κείμενα*, Κίχλη 2026],*Βήμα Κυριακής* 2/8/26
[26]πρβλ.**Κρυσταλία Γλυνιαδάκη**,Σπονδή στο αστυνομικό μυθιστόρημα, *Βήμα Κυριακής* 26/7/26
[27]πρβλ.**Αλέξ.Μυροφορίδης**, Το ταλέντο του διαρρήκτη,*Νέα* 1-2/8/26-για μυθιστορηματική πολιτική ανάπλαση πρβλ.**Θ.Θ.Νιάρχος**,Όταν γνώρισα τον...*Γιώργο Θεοτοκά,Νέα* 25-26/7/26-
[28]πρβλ.**Βαγγ.Γιαννίσης**, *Block delete*, Μεταίχμιο 2026
[29]πρβλ.**Πέπη Ραγκούση**, Ανατομία ενός εγκλήματος,*Νέα* 25-26/7/26
[30]**Άρθουρ Κόναν Ντόϋλ,** *Σέρλοκ Χόλμς,Το μπλε πετράδι*,audiobook 2026,11
[31]**Πασκάλ Μπρυκνέρ**, συνέντευξη σε *Ηλία Μαγκλίνη, Καθημερινή Κυριακής* 9/8/26
[32]οπ.π.
[33]**Νικήτας Σινιόσογλου**, Εκδοχές της ευρωπα'ι'κής θυματολογίας [για το βιβλίο του *Π.Μπρυκνέρ], Καθημερινή Κυριακής* 9/8/26
[34]πρβλ.**Ανδρ.Αποστολίδης**, *Μυστικά της αστυνομικής αφήγησης*,Άγρα 2026,52,57,59,99-για το θαυμασμό των διανοουμένων στους εγκληματίες βλ.**Π.Μπρυκνέρ**,οπ.π.,348-349

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΥ ΑΦΗΓΗΜΑΤΟΣ: ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ[1]

Νέστωρ Ε. Κουράκης
Καθηγητής Νομικής Σχολής
Πανεπιστημίου Λευκωσίας
Μέλος της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας
Επιστημών και Τεχνών

Όπως φανερώνει και ο τίτλος της, η μελέτη αυτή αποσκοπεί να αποτελέσει μια πρώτη προσέγγιση στην ιστορική εξέλιξη και τα είδη του αστυνομικού αφηγήματος (διηγήματος και μυθιστορήματος), ενώ διατυπώνονται επίσης σκέψεις ως προς τη θέση αυτού του είδους αφηγήματος μέσα στον χώρο της λογοτεχνίας και ως προς το μέλλον του μέσα στη σύγχρονη τεχνοκρατική εποχή.

Αντικείμενο της μελέτης

Ο βασικός σκοπός αυτής της μελέτης είναι τριπλός: Πρώτο και κυριότερο, να επιχειρήσει τη διατύπωση ενός ορισμού και μιας ιστορικής επισκόπησης, ανά κατηγορίες, των αστυνομικών αφηγημάτων, είτε πρόκειται για σύντομα διηγήματα, είτε για νουβέλες, είτε και για μυθιστορήματα. Δεύτερο, να ερευνήσει το κατά πόσον το αστυνομικό αφήγημα μπορεί να θεωρείται ότι αποτελεί ισότιμο μέρος της εν γένει λογοτεχνίας, ή μήπως, αντίθετα, εντάσσεται στη λεγόμενη "παραλογοτεχνία". Και τρίτον, να εξετάσει τις προοπτικές αυτού του είδους αφηγήματος στο μέλλον, ως περιπετειώδους αφήγησης, ενόψει και των σύγχρονων τεχνολογικών κ.λπ. εξελίξεων (π.χ. DNA), που αποδυναμώνουν τον ρόλο του ντετέκτιβ και απομυθοποιούν έτσι τη γοητεία στην ανίχνευση και αποκάλυψη των εγκλημάτων.

Βεβαίως η προσέγγιση των τριών αυτών θεματικών θα γίνει, για λόγους οικονομίας του χώρου, χωρίς να υπεισέλθουμε σε λεπτομέρειες και με κύριο μέλημα την παρουσίαση των ουσιωδών τους κατευθύνσεων.

Τι είναι και πώς εμφανίζεται το αστυνομικό αφήγημα;

Ως προς τον *ορισμό* και την *κατηγοριοποίηση των ειδών του αστυνομικού αφηγήματος* (detective novel and/or crime fiction, roman policier ou "polar", Detektivroman und/oder Kriminalroman) είναι, πιστεύω, προφανές, ότι κύριο συστατικό στοιχείο αυτού του είδους αφηγήματος είναι η περιγραφή της πορείας προς την εξιχνίαση μιας κατάστασης που θεωρείται ότι σχετίζεται με τη διάπραξη ενός ή περισσοτέρων εγκλημάτων. Η εξιχνίαση αυτή μπορεί να γίνεται από κάποιον ντετέκτιβ (στα ελληνικά: αστυνομικός ερευνητής) ή και να

---

[1] *Μια πρώτη παρουσίαση και συζήτηση αυτής της μελέτης έγινε στο αμφιθέατρο Δρακοπούλου του Πανεπιστημίου Αθηνών την 27.2.2013, στο πλαίσιο εκδήλωσης που διοργανώθηκε από το «Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών» (ΕΚΠΑ) με θέμα «Έγκλημα και Λογοτεχνία» και με εισηγήσεις καταξιωμένων πανεπιστημιακών διδασκάλων, όπως ο Βασίλης Καραποστόλης, η Φωτεινή Τσαλίκογλου, ο Γιάννης Πανούσης, ο Αντώνης Καραμπατζός, ο Κώστας Γεωργουσόπουλος, ο Γιώργος Νικολόπουλος και ο γράφων (ο Δημήτρης Κιούπης δεν μπόρεσε τελικά να αναπτύξει την εισήγησή του), ενώ την όλη εκδήλωση συντόνισε ο ομότ. Καθηγητής της Νέας Ελληνικής Φιλολογίας Παν/μίου Αθηνών Γιάννης Παπακώστας. Η μελέτη αυτή δημοσιεύθηκε επίσης στον Τιμητικό Τόμο* ***«Εγκληματολογία: Περίβλεπτον Αλεξίφωτον;» για τον Καθηγητή Γιάννη Πανούση, Αθήνα: Ι. Σιδέρης, Μάρτιος 2020, 853-864.***

προκύπτει από την ίδια τη φορά των πραγμάτων. Αυτονόητο ότι η εξιχνίαση αφορά όχι μόνο την αποκάλυψη ενός εγκληματία, αλλά και την απόδειξη της αθωότητας ενός εκ πρώτης όψεως υπόπτου, ή, ακόμη και την απόδειξη, σε ορισμένες περιπτώσεις, περί του ότι δεν πρόκειται για έγκλημα, αλλά για δυστύχημα ή αυτοκτονία .

Υπό αυτό το πρίσμα μπορεί κανείς να διακρίνει *τέσσερις ειδικότερες κατηγορίες αστυνομικού αφηγήματος*, που εμφανίσθηκαν στο προσκήνιο, με χρονική αλληλουχία, από τα μέσα του 19ου αι. και μετά: Το "ορθόδοξο" αστυνομικό αφήγημα, το "σκληροτράχηλο", το "ανθρώπινο" και το αφήγημα "αγωνίας". Πιο συγκεκριμένα:

Το «ορθόδοξο» αστυνομικό αφήγημα

Το "*ορθόδοξο*" *αστυνομικό αφήγημα* είναι το πλέον παραδοσιακό, αυτό με το οποίο θεμελιώθηκε η αστυνομική λογοτεχνία το 1841 στις ΗΠΑ από τον Εντγκαρ Αλλαν Πόου. Η πρώτη αυτή εμφάνιση αστυνομικού αφηγήματος αφορούσε το διήγημα του Πόου με τίτλο: "Οι δολοφονίες της οδού Μόργκ" και σε αυτό ενυπάρχουν ήδη όλα τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν ένα τέτοιου είδους αφήγημα, δηλαδή: (α) Ο εκκεντρικός, ηθικά άψογος, σχολαστικός και παρατηρητικός ντετέκτιβ, που με την τετράγωνη αναλυτική λογική του αλλά και τη διαίσθησή του (αυτό που συνήθως ονομάζεται «αστυνομικό δαιμόνιο») επιλύει χωρίς δυσκολία αστυνομικά αινίγματα και γρίφους, ανασυνθέτοντας όπως σε πάζλ την αρχική αληθινή εικόνα του εγκλήματος. (β) Ο χωρίς ιδιαίτερα πνευματικά χαρίσματα βοηθός του και συνήθως αφηγητής της ιστορίας. (γ) Το σκηνικό ενός εγκλήματος του οποίου η διαλεύκανση παρουσιάζεται περίπου ως ανέφικτη (διότι π.χ. το δωμάτιο όπου έγινε ο φόνος δεν φαίνεται να έχει παραβιασθεί από πουθενά). (δ) Η αρχική επικέντρωση των υπονοιών και επίρριψη της ευθύνης για το έγκλημα σε κάποιον άσχετο αθώο και, ακόμη, (ε) Η εντελώς απροσδόκητη κατάληξη (dénouement) της ιστορίας με τέτοιο τρόπο, ώστε αυτή να στηρίζεται μεν απόλυτα στους κανόνες της λογικής, αλλά και να είναι εντελώς έξω από το συνήθως συμβαίνον (στην περίπτωση της οδού Μόργκ, το έγκλημα είχε διαπράξει ένας... ουρακοτάγκος, που είχε ξεφύγει από την επιτήρηση του κατόχου του!). Σε ένα γενικότερο επίπεδο, τα αφηγήματα αυτής της κατηγορίας έχουν κατά κανόνα ένα τέλος σύμφωνο με τους κανόνες της κρατούσας τότε κοινωνικής ηθικής, με νίκη δηλ. των λεγόμενων «δυνάμεων του καλού» κατά του «διεστραμμένου ή μοχθηρού εγκληματία» και με αποκατάσταση, έτσι, της διαταραχθείσας τάξης. Επίσης έχουν μια προδιαγεγραμμένη πορεία από το ανακαλυφθέν έγκλημα προς την εξιχνίασή του. Η πορεία αυτή είναι κάτι σαν επίλυση μαθηματικής εξίσωσης με έξυπνους συλλογισμούς ή και σαν πνευματικό παιχνίδι, με βασικό γνώρισμα τον σταδιακό αποκλεισμό πιθανοτήτων που δεν ανταποκρίνονται στα πράγματα. Συνακόλουθα, δεν ενδιαφέρουν στα «ορθόδοξα» αυτά διηγήματα ούτε αιματηρές περιγραφές του εγκλήματος, ούτε ερωτικές καταστάσεις, ούτε ενδελεχής παρουσίαση των ψυχολογικών συνιστωσών των ηρώων του, αλλά ούτε και των κοινωνικών τους προβλημάτων ή των λόγων που οδήγησαν κάποιον να διαπράξει το έγκλημα, εκτός εάν

οι λόγοι αυτοί συναρτώνται με την εξιχνίαση του εγκλήματος.

Άξιος συνεχιστής αυτής της κατηγορίας αστυνομικού αφηγήματος μετά τον Εντγκαρ Αλλαν Πόου είναι αναμφίβολα στη βικτωριανή Αγγλία ο σερ Άρθουρ Κόναν Ντόϋλ με τον ντετέκτιβ του Σέρλοκ Χόλμς. Η περσόνα αυτή του αστυνομικού ερευνητή πρωτοεμφανίζεται σε σχετικό δημοσίευμα του Κόναν Ντόϋλ το 1887, δηλ. περίπου την ίδια εποχή που αρχίζει να αναπτύσσεται η Βρετανίαί, αλλά και στη Γαλλία -με τον Bertillon- ο νεοσύστατος εγκληματολογικός κλάδος της Ανακριτικής. Επίσης, διάσημοι διάδοχοι του Πόου και του Κόναν Ντόϋλ στη γηραιά Αλβιώνα είναι ασφαλώς η Αγκάθα Κρίστι με τον ντετέκτιβ της Ηρακλή Πουαρώ, και την εξίσου αποτελεσματική Μις Μάρπλ, καθώς και ο Εντγκαρ Ουάλλας με πάνω από 150 αστυνομικές ιστορίες, ενώ έχει ήδη προηγηθεί εκεί το 1868 ο Ουίλκι Κόλλινς με τη «Φεγγαρόπετρά» του, που θεωρείται ως το πρώτο αστυνομικό μυθιστόρημα. Προς ανάλογη κατεύθυνση κινείται στη σύγχρονη εποχή και η γαλλίδα Φρεντ Βαργκάς, η οποία όμως, σε αντίθεση προς τον Κόναν Ντόϋλ, δίνει μεγαλύτερη αξία στο ένστικτο, παρά στη λογική. Την ανανέωση αυτού του είδους αστυνομικού αφηγήματος πέτυχε στα μεταγενέστερα χρόνια ο ιταλός Ουμπέρτο Εκο, με το γνωστό του "Όνομα του Ρόδου" (1980), όπου η εξιχνίαση των εγκλημάτων γίνεται από τον ιδιοφυή μοναχό Γουλιέλμο του Μπάσκερβιλ εν έτει 1327, με αναφορές και στη Σχολαστική Μέθοδο που κυριαρχούσε τότε στη μεσαιωνική σκέψη.

Το «σκληροτράχηλο» αστυνομικό αφήγημα

Κατά δεύτερο λόγο υπάρχει το λεγόμενο "*σκληροτράχηλο" αστυνομικό αφήγημα* ή όπως λέγεται στα αγγλικά, "hard-boiled", δηλ. "σφιχτό" και "σκληρό" όπως ένα βρασμένο αυγό. Η κατηγορία αυτή αφηγήματος πρωτοκαλλιεργήθηκε στην Αμερική της ποτοαπαγόρευσης και της Μεγάλης Οικονομικής Υφεσης, δηλ. στις δεκαετίες 1920 και 1930, οπότε είχαν κάνει την εμφάνισή τους αφενός το οργανωμένο έγκλημα και οι συμμορίες των γκάνγκστερς, με επιδόσεις στην πορνεία, τις χαρτοπαικτικές λέσχες και τα μπαρ, αλλά, αφετέρου, και τα ιδιωτικά γραφεία ντετέκτιβς που εξιχνίαζαν τα εγκλήματα τέτοιων συμμοριών. Βασικός εκπρόσωπος αυτού του σκληρού αφηγήματος είναι ο Ντάσιελ Χάμμετ, ο οποίος μάλιστα αργότερα, λόγω των αριστερών πολιτικών του πεποιθήσεων, θα υπάρξει και θύμα μακαρθικών διώξεων. Κορυφαίο θεωρείται το μυθιστόρημά του "Το Γεράκι της Μάλτας", 1929. Ντετέκτιβ του είναι εδώ ο Σαμ Σπαίηντ, αν και σε άλλο έργο του Χάμμετ, που κυκλοφόρησε την ίδια εποχή, δηλ. τον «Κόκκινο Θερισμό», την έρευνα εμφανίζεται να διεξάγει άλλος ντετέκτιβ, ο Κοντινένταλ Οπ. Επίσης στην ίδια τροχιά κινείται και ο διάδοχός του Ρέϊμοντ Τσάντλερ (Raymond Chandler), με κορυφαίο έργο του τον «Μεγάλο Υπνο» (1939).

Η έμπνευση και των δύο αυτών συγγραφέων είναι πρωτογενής, διότι αντλείται από όσα βιώνουν καθημερινά μέσα στη στυγνή βιαιότητα των αμερικανικών μεγαλουπόλεων εκείνης της εποχής. Μάλιστα ο Χάμμετ εργάζεται και ο ίδιος ως ντετέκτιβ στο φημισμένο τότε Πρακτορείο "Πίνκερτον". Αποφασίζουν λοι-

πόν να καταγράψουν με μορφή αστυνομικών ιστοριών τις επαγγελματικές τους εμπειρίες, που, όπως ειπώθηκε, αναφέρονταν σε ανθρώπους του υποκόσμου, στο τότε περιοδικό ευρείας λαϊκής κυκλοφορίας "Μαύρη Μάσκα". Ο ρεαλισμός των περιγραφών είναι, εδώ, το προεξάρχον στοιχείο, με κοφτή γραφή και ζωντανούς, καθημερινούς διαλόγους. Το αίμα ρέει άφθονο και από τις δύο πλευρές, κακοποιών και ντετέκτιβς. Επιπλέον, οι ντετέκτιβς απεικονίζονται χωρίς εξωραϊσμούς, με τα ελαττώματα και τις ανθρώπινες αδυναμίες τους (ο ιδιωτικός ντετέκτιβ του Τσάντλερ είναι ο γνωστός Φίλιπ Μάρλοου, πρώην κατάδικος, που ωστόσο απεχθάνεται το ψέμα...), ενώ και οι εγκληματίες εμφανίζονται ως συνηθισμένοι άνθρωποι, χωρίς δηλαδή να τους έχει κυριεύσει απαραίτητα αυτό που ο Πόου αποκαλεί "Δαίμονα της Διαστροφής" (The Imp of Perverse). Αντίστοιχα, δεν υπάρχει στα έργα αυτά ένας ξεκάθαρος αγώνας του καλού εναντίον του κακού, όπως αντίθετα συμβαίνει στο ορθόδοξο αστυνομικό αφήγημα, αλλά τα όρια συγχέονται.

Στο πλαίσιο αυτού του αστυνομικού είδους εντάσσεται επίσης ο βρετανός Τζαίημς Χάντλεϋ Τσέηζ (James Hadley Chase), π.χ. με το μυθιστόρημά του: «Όχι Ορχιδέες για τη Δεσποινίδα Μπλάντις», 1939, ενώ μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, τη σκυτάλη στο σκληροτράχηλο αστυνομικό αφήγημα, αλλά με έμφαση πλέον και στο ψυχολογικό βάθος των ηρώων, θα αναλάβει ο καναδοαμερικανός Ροςς ΜακΝτόναλντ, του οποίου χαρακτηριστικό έργο, μεταξύ άλλων, είναι ο «Κινούμενος Στόχος» (1949).

Την ίδια εποχή, τα σκληροτράχηλα αστυνομικά αφηγήματα, ανανεωμένα πλέον ως «pulp fiction» λόγω του φθηνού χαρτιού από χαρτοπολτό των περιοδικών όπου δημοσιεύονταν, περνούν από την Αμερική στην άλλη όχθη του Ατλαντικού και αποτελούν την πρώτη ύλη για την περίφημη "Μαύρη Σειρά" εκδόσεων του γαλλικού οίκου Gallimard. Ορισμένα, μάλιστα, γυρίστηκαν και σε ταινίες από διάσημους σκηνοθέτες, όπως ο Κλώντ Σαμπρόλ και ο Ζαν Λυκ Γκοντάρ, με αποτέλεσμα να καθιερωθούν με την ονομασία «φιλμ νουάρ».

Το «ανθρώπινο» αστυνομικό αφήγημα

Κατά τρίτο λόγο, έχουμε αυτό που θα μπορούσε να αποκληθεί *"ανθρώπινο" αστυνομικό αφήγημα,* και που βρήκε φιλόξενη στέγη αρχικά στη Γαλλία, ήδη από τις αρχές του 20ού αιώνα. Κύριο χαρακτηριστικό του είναι ότι επικεντρώνεται πρωτίστως στην ανθρώπινη πλευρά των εγκληματιών, των οποίων εξετάζει τα ψυχολογικά κίνητρα και από τους οποίους συχνά αφαιρεί το στοιχείο της μοχθηρίας και της κακότητας.

Παραδείγματα αυτής της τόσο διαφορετικής αντίληψης, που ωστόσο διατηρεί το στοιχείο της προσπάθειας για ανίχνευση του εγκλήματος και για καταδίωξη του εγκληματία από τις δυνάμεις της έννομης τάξης, είναι εν πρώτοις ο Αρσέν Λυπέν, δημιούργημα του γάλλου Μωρίς Λεμπλόν το 1906. Ο Λυπέν ληστεύει, αλλά προσφέρει τη λεία σε άπορους πολίτες, κάτι σαν τον Ρομπέν των Δασών και τους ήρωες του ληστρικού μυθιστορήματος. Σε αντίστοιχο μοτίβο θα κινηθεί λίγο αργότερα, από το 1928 και μετά, ο Σάιμον Τέμπλαρ, επονομαζόμενος Άγιος (The Saint: ST από τα αγγλικά αρχικά

του ονόματός του), πρωταγωνιστής έργων του βρετανο-κινέζου Λέσλι Τσάρτερις. Επίσης, ο Φαντομάς, γεννημένος από τη διάνοια των γάλλων Μαρσέλ Αλλαίν και Πιέρ Σουβέτρ, ξεκινά τη δράση του ως ασύλληπτος κακοποιός το 1911, ενώ την ίδια χρονιά εμφανίζεται και το Φάντασμα της Όπερας από τον γάλλο Γκαστόν Λερού, με ντετέκτιβ τον αστυνομικό επιθεωρητή Λεκόκ. Στο πλαίσιο αυτό, συχνά οι εγκληματίες παρουσιάζονται ως θύματα των περιστάσεων ή ατυχών περιπλοκών μιας αρχικής μικροπαράβασης. Μάλιστα, ορισμένοι συγγραφείς, όπως, στη μετέπειτα εποχή, η αμερικανίδα Πατρίσια Χάισμιθ με τον ήρωά της Τομ Ρίπλεϊ (πρωτοεμφανίζεται σε έργο της το 1955), δεν διστάζουν να παρουσιάζουν τον εγκληματία ως άνθρωπο συμπαθή, που αξίζει ακόμη και να γλιτώσει τελικά την τιμωρία.

Ωστόσο αυτές οι περιπτώσεις συγγραφέων δεν καλύπτουν το σύνολο του είδους. Περισσότερο παραδοσιακός αλλά και βασικός νεότερος εκπρόσωπος αυτής της "ανθρώπινης" αστυνομικής αφήγησης πρέπει να θεωρηθεί ο βέλγος Ζωρζ Σιμενόν, με ήρωά του τον επιθεωρητή Μαιγκρέ. Στο έργο του έχουμε όχι μόνο πλοκή, αλλά και αναδίφηση στα αίτια του εγκλήματος και στη συμπεριφορά των χαρακτήρων. Ξεκίνησε να γράφει το 1931 και τα περίπου 180 έργα του έχουν μεταφρασθεί διεθνώς. Στο ίδιο πνεύμα με τον Σιμενόν κινούνται η βρετανίδα Ρουθ Ρέντελλ, αλλά και ο δικός μας Γιάννης Μαρής, με τον επιθεωρητή Μπέκα. Την ίδια περίπου εποχή με τον Γιάννη Μαρή, δηλ. στις δεκαετίες '50-'70, εμφανίζεται στην Ελλάδα και μια γενικότερη άνθηση της αστυνομικής λογοτεχνίας, με βασικούς εκπροσώπους τον Χρ. Χαιρόπουλο, τον Τάκη Παπαγεωργίου, τον Ανδρόνικο Μαρκάκη, τον Τζίμμυ Κορίνη (περιοδικά «Μάσκα» αλλά και «Μυστήριο», στον τύπο της pulp fiction), την Αθηνά Κακούρη, τον Γιάννη Β. Ιωαννίδη, τον Νίκο Μαράκη, τον Νίκο Φώσκολο κ.ά. Ας σημειωθεί εδώ ότι το πρώτο αστυνομικό μυθιστόρημα στην Ελλάδα κυκλοφόρησε το 1928 με συγγραφέα τον Παύλο Νιρβάνα και τίτλο «Το Εγκλημα του Ψυχικού», που όμως θεωρείται από πολλούς ως μια παρωδία του είδους.

Το αφήγημα «αγωνίας»

Τέλος, το τέταρτο και νεότερο είδος αστυνομικής λογοτεχνίας είναι το *αφήγημα "αγωνίας"* με τις παρεμφερείς κατηγορίες του "θρίλερ" και του "σασπένς". Εδώ η όλη παραδοσιακή πορεία της αφήγησης αντιστρέφεται: Δεν έχουμε ένα ανακαλυφθέν έγκλημα του οποίου ανασυνθέτουμε τα κομμάτια για να βρούμε τον ένοχο, αλλά έναν σχεδιασμό εγκλήματος ή μια υποψία για διάπραξη εγκλήματος, του οποίου ο αναγνώστης παρακολουθεί με αγωνία και δέος την επικείμενη και σχεδόν βέβαιη διάπραξη, κάτι δηλ. σαν εφιαλτική προσμονή ειδεχθών γεγονότων που πρόκειται να συμβούν. Η "Ψυχώ", το μεγαλειώδες αυτό κινηματογραφικό έργο σε σκηνοθεσία του βρετανού Αλφρεντ Χίτσκοκ (1960) και με βάση μια νουβέλα του αμερικανού Ρόμπερτ Μπλόχ, είναι αναμφισβήτητα το γνωστότερο έργο αυτής της κατηγορίας. Όμως και τα άλλα έργα που σκηνοθέτησε ο Χίτσκοκ είναι επίσης κλασικά αστυνομικά αφηγήματα "αγωνίας", διανθισμένα μάλιστα πολλές φορές και με στοιχεία από τη φροϋδική ψυχολογία του βάθους.

Από τις νεότερες γενιές αστυνομικών συγ-

γραφέων αξίζει επίσης να αναφέρουμε τους αμερικανούς Τρούμαν Καπότε (π.χ. «Εν Ψυχρώ», 1966) και Πατρίσια Κόρνουελ (π.χ. «Ποστ Μόρτεμ», 1990, με έμφαση σε ψυχαναγκαστικές λεπτομέρειες των ηρώων της), για να περιορισθούμε σε ορισμένους μόνο σημαντικούς συγγραφείς του είδους.

Ερώτημα εάν το αστυνομικό αφήγημα είναι λογοτεχνία

Και έρχομαι σε ένα δεύτερο ζήτημα που όμως θα προσεγγίσω με κάθε συντομία, το κατά πόσον δηλ. το αστυνομικό αφήγημα ανήκει πράγματι στη λογοτεχνία.

Οι αρχικές αντιρρήσεις για το θέμα αυτό ήταν ηθικής τάξης και αφορούσαν κυρίως το ότι με τα αστυνομικά αφηγήματα ο κόσμος εθίζεται στην ιδέα του εγκλήματος, άρα ότι τα αφηγήματα αυτά έχουν αρνητική επίδραση στη διαμόρφωση μιας ηθικής συνείδησης του κοινού. Ωστόσο ο προβληματισμός αυτός δεν φαίνεται να ευσταθεί. Είναι βέβαια γεγονός ότι ο κόσμος αρέσκεται να διαβάζει αστυνομικά αφηγήματα και ότι τα βρίσκει ελκυστικά. Τούτο, όμως, μπορεί να αναχθεί σε δύο κυρίως λόγους: Πρώτον, διότι αυτά συνδυάζουν την περιπέτεια με το μυστήριο επίλυσης ενός γρίφου και με την αγωνία να βρεθεί ο ένοχος, ή και να απαλλαγεί από τις υποψίες ο αθώος. Και δεύτερον, διότι αυτή η διαλεύκανση του εγκλήματος προσφέρει εν τέλει ένα είδος αριστοτελικής "κάθαρσης" στην ψυχή και τη διάνοια του ανθρώπου. Μιας «κάθαρσης», δηλ., την οποία ο άνθρωπος έχει συχνά ανάγκη, για να απαλλαγεί από τα δικά του ψυχολογικά βάρη και, ίσως, από τα "εν δυνάμει εγκλήματά" του, που όμως δεν τολμά να πραγματώσει. Αλλ' εάν έτσι έχουν τα πράγματα, διερωτάται κανείς μήπως η ανάγνωση των αστυνομικών αφηγημάτων επιδρά ακόμη και θετικά στην ηθική συνείδηση, αποκαθαίροντας τα άγχη του αναγνώστη και εκτονώνοντας τις όποιες εγκληματικές του ενδόμυχες παρορμήσεις.

Σοβαρότερες θεωρώ τις αντιρρήσεις που αφορούν την ίδια τη θέση του αστυνομικού αφηγήματος μέσα στο πλαίσιο των κανόνων αισθητικής της εν γένει λογοτεχνίας. Πολλοί είναι εδώ αυτοί που εντάσσουν το εν λόγω αφήγημα στον χώρο της "παραλογοτεχνίας", θεωρώντας το ότι είναι απλοϊκό, «παρακατιανό» και χωρίς φιλοσοφικό ή διανοητικό βάθος, δηλ. το εκλαμβάνουν απλώς σαν κάτι μεταξύ διανοητικού παιχνιδιού, σκληρής περιπέτειας και μελοδράματος, όπου ενίοτε ενεργοποιούνται και συναισθήματα τρόμου. Δεν είναι τυχαίο ότι κάτω από το πρίσμα αυτό, τα έργα του Γιάννη Μαρή δεν είχαν αξιωθεί, αρχικά τουλάχιστον, κάποιας λογοτεχνικής κριτικής. Πάντως η σχετική αυτή συζήτηση συνεχίσθηκε μόνο μέχρι τις αρχές δεκαετίας '60, αφού στη συνέχεια δεν υπήρξαν πλέον σοβαρές ενστάσεις ότι το αστυνομικό αφήγημα είναι λογοτεχνία.

Σε κάθε περίπτωση, ακόμη και τότε οι απαξιωτικές αυτές γενικεύσεις πιστεύω ότι υπήρξαν άδικες και απλουστευτικές, και τούτο για δύο κυρίως λόγους: Εν πρώτοις υπάρχει σωρεία διαπρεπών κλασικών λογοτεχνών που ασχολήθηκαν επιτυχώς με το αστυνομικό αφήγημα, όπως ο βρετανός Ντίκενς (π.χ. «Ερημο Σπίτι», 1852-1853), ο γάλλος Ιούλιος Βερν (π.χ. «Μυστηριώδες Έγκλημα ή Δράμα στη Λιβονία», 1904), ο αργεντινός Χόρχε Λουίς Μπόρχες

(π.χ. «Ο θάνατος και η πυξίδα», 1942), ο γάλλος Ζαν Ζενέ (π.χ. Οι Δούλες», 1947), ο βρετανός Γκράχαμ Γκρην (π.χ. «Η καρδιά των Πραγμάτων», 1948), ο ελβετός Φρήντριχ Ντύρενματ (π.χ. "Ο Δικαστής και ο Δήμιος", 1952), αλλά και στην Ελλάδα ο Αντώνης Σαμαράκης με το "Λάθος" του (1965), καθώς και οι τέσσερις κορυφαίοι λογοτέχνες μας της γενιάς του '30, οι Μ. Καραγάτσης, Στρατής Μυριβήλης, Ηλίας Βενέζης και Άγγελος Τερζάκης, με το συλλογικό τους βιβλίο "Το μυθιστόρημα των Τεσσάρων", που εξέδωσαν το 1958 έπειτα από σχετική παρότρυνση του Γιάννη Μαρή.

Από την άλλη πλευρά, εάν θελήσει κανείς να εστιάσει στην ίδια την ουσία της κλασικής λογοτεχνίας, θα αναζητήσει, πιστεύω, το βασικό κριτήριό της στο πόσο πολύ ένα έργο είναι διαχρονικό και διανθρώπινο, αντέχει δηλ. στη δοκιμασία της επανάληψης του χρόνου και μπορεί, κατά κανόνα, να συγκινεί ανθρώπους κάθε κοινωνικής διαστρωμάτωσης, νοοτροπίας και μόρφωσης. Από αυτή την άποψη έχω τη γνώμη ότι οι βασικοί, έστω, εκπρόσωποι της αστυνομικής λογοτεχνίας, δηλ. ο Εντγκαρ Άλλαν Πόου, ο σερ Άρθουρ Κόναν Ντοϋλ, η Αγκάθα Κρίστι, ο Ζωρζ Σιμένον, ο Γιάννης Μαρής και όσους ακόμη αναφέραμε ανωτέρω, μπορούν άνετα να θεωρηθούν λογοτέχνες περιωπής, καθώς στην αφήγησή τους ο αστυνομικός γρίφος συνδυάζεται συνήθως, σύμφωνα με μια γενικότερη επισήμανση από τη Χρύσα Σπυροπούλου (στο ειδικό αφιέρωμα της «Ελευθεροτυπίας» από 4.7.2010), με «λόγο κοφτό, περιεκτικό, ατμοσφαιρικό, σαφή μέσα στο μυστήριο και την ομίχλη του».

Οι προοπτικές του αστυνομικού αφηγήματος

Τέλος αξίζει να ειπωθούν δυο λόγια για το μέλλον του αστυνομικού αφηγήματος, ενόψει και της σύγχρονης τεχνολογίας. Υπάρχουν δηλ. σημαντικοί διανοητές που θεωρούν πως το αστυνομικό αφήγημα στις βασικές του εκφάνσεις έχει πλέον εξαντληθεί και πως ό,τι είχε να πει το είπε. Επιπλέον, εύλογα εγείρεται το ερώτημα εάν οι παραδοσιακές μέθοδοι στις οποίες στηρίζεται το αστυνομικό περιπετειώδες αφήγημα, αυτές δηλαδή που έχουν ως άξονα την εξιχνίαση των εγκλημάτων μέσω της αναλυτικής λογικής, έχουν πλέον ξεπεραστεί από σύγχρονες τεχνολογικές μεθόδους της Αστυνομικής, όπως η έρευνα του DNA και ο εντοπισμός των ενόχων μέσω των τηλεφωνικών τους επικοινωνιών.

Η απάντηση στο ερώτημα αυτό συναρτάται, πιστεύω, με τον τρόπο που θα χαράξουν την περαιτέρω πορεία του αστυνομικού αφηγήματος οι δημιουργοί του: Το εν λόγω αφήγημα έχει δηλ. μέλλον, εφόσον όμως προσαρμοσθεί στις νέες καταστάσεις και στις νέες μορφές ενδιαφερόντων του κοινού ή ακόμη και στις νέες τάσεις και φόρμες της λογοτεχνίας. Όπως δηλαδή η Αντιγόνη του Σοφοκλή μπορεί σήμερα να μετασχηματίζεται και να παίζεται με επιτυχία στο θέατρο ως Αντιγόνη του Ζαν Ανούιγ, έτσι και το αστυνομικό αφήγημα μπορεί να εναρμονίζεται με τις ανάγκες της εποχής του. Ήδη, άλλωστε, μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο είχαμε μετεξέλιξή του είδους σε περιπέτειες με κατασκοπευτική δράση από τους βρετανούς Ίαν Φλέμινγκ και Τζον Λε Καρέ, συγγραφείς που είχαν άλλωστε υπηρετήσει οι

ίδιοι στη βρετανική αντικατασκοπεία. Επίσης συναρπαστικά είναι και τα έργα κατασκοπείας και πολιτικής επικαιρότητας που έχει γράψει ο γάλλος Ζεράρ ντε Βιλλιέ.

Γενικότερα, αυτό που μπορεί κανείς να διαπιστώσει κατά την πρόσφατη εποχή, είναι μια σύνδεση του αστυνομικού αφηγήματος με τη σημερινή πολιτικοκοινωνική πραγματικότητα και με τα όποια συναφή προβλήματα αντιμετωπίζει ο σύγχρονος άνθρωπος. Η νέα αυτή κατεύθυνση αναδύεται στα έργα συγγραφέων όπως ο καταλανός Μανουέλ Βάθκεθ Μονταλμπάν (αγωνιστής κατά της δικτατορίας του Φράνκο, που παρεισάγει στο έργο του ακόμη και στοιχεία γαστρονομίας της Βαρκελώνης). Προς την ίδια κατεύθυνση με τον Μονταλμπάν, και κατά κάποιο τρόπο ως διάδοχοί του, κινούνται ο σικελός Αντρέα Καμιλλέρι (έμφαση στα θέματα της Μαφίας και το οργανωμένο έγκλημα), ο σουηδός Χέννινγκ Μανκέλ (παρουσιάζει στα έργα του και τη «σκοτεινή» πλευρά της Σουηδίας, αναιρώντας έτσι τον μύθο του σκανδιναβικού παραδείσου) και ο κουβανός Λεονάρδο Παδούρα, του οποίου το λογοτεχνικό δημιούργημα, ο ντετέκτιβ Μάριο Κόντε, εμφανίζεται να επιλύει αστυνομικούς γρίφους στις φτωχές περιοχές της Αβάνας. Επίσης, στο πλαίσιο αυτό της τάσης για κοινωνική κριτική, άξιοι μνείας είναι ο κινέζος Κιου Ξιαολόνγκ, εγκατεστημένος από χρόνια στη Δύση, με αστυνομικά έργα όπου ανατέμνεται η σημερινή κλειστή κινεζική κοινωνία, καθώς και ο ισπανός Φρανσίσκο Γκαρθία Παβόν, στα λογοτεχνήματα του οποίου συνυπάρχουν η κοινωνική κριτική με το λεπτό χιούμορ.

Ακόμη, το στερέωμα της αστυνομικής λογοτεχνίας καταυγάζουν τα τελευταία χρόνια και ορισμένοι άλλοι διεθνώς γνωστοί συγγραφείς, που αποτελούν τη νεότερη γενιά των συγγραφέων αστυνομικού αφηγήματος: Ο σκωτσέζος Φίλιπ Κερρ (έχουν μεταφρασθεί στα ελληνικά πάνω από 17 έργα του, στα οποία ενυπάρχει έντονο και το στοιχείο του θρίλερ), ο επίσης σκωτσέζος Ιαν Ράνκιν (με τυπική φιγούρα στα έργα του τον επιθεωρητή Ρέμπους και χώρο δράσης τις υποβαθμισμένες περιοχές των μη προνομιούχων στο Εδιμβούργο), ο γάλλος Ζαν-Κλωντ Ιζζό (με επίκεντρο δράσης των έργων του τον υπόκοσμο της Μασσαλίας), ο νορβηγός Τζο Νέσμπο (με διηγήματα που χαρακτηρίζονται από έντονη δράση και βία), η βρετανή Λίντσεϋ Νταίηβις (που μεταφέρει το σκηνικό των αστυνομικών της ιστοριών στη Ρώμη του αυτοκράτορα Βεσπασιανού), καθώς επίσης ο αλγερινός Μοχάμεντ Μουλεσεχούλ, που αναγκάσθηκε να δημοσιεύει τις ιστορίες του κατά τη δεκαετία ‘80 με το γυναικείο ψευδώνυμο Γιασμίνα Χάντρα, ώστε να αποφύγει τη λογοκρισία της εποχής του και να μπορεί έτσι να ασκεί κριτική στη βία, τη διαφθορά και τον φονταμενταλισμό της κοινωνίας του.

Τον κύκλο των νέων αυτών δημιουργών συμπληρώνουν τρεις σημαντικοί συγγραφείς από τις Ηνωμένες Πολιτείες: Ο Ντέννις Λεχαίην, με συνήθη χώρο δράσης των ηρώων του τις βορειοαμερικανικές φτωχογειτονιές, ο Ελμορ Λέοναρντ, που στα έργα του αναδύεται, πέραν των άλλων, και μια παιχνιδιάρικη, χιουμοριστική διάθεση, και ο Τζαίημς Ελλρόυ με τη “Μαύρη Ντάλια” του, 1987, όπου πλεονάζουν η βιαιότητα των ηρώων και το πολιτικό «σχόλιο». Επίσης, θα πρέπει να αναφερθούν εδώ η ισραηλινή συγγραφέας Μπάτια Γκουρ, που στα αστυνομικά της μυθιστορήματά, συσχετίζει

τα προβλήματα της ισραηλινής κοινωνίας με τα ανθρώπινα πάθη και τις επιθυμίες που οδηγούν έως το έγκλημα, καθώς και ο ελληνοαμερικανός Τζώρζ Πελεκάνος, ο οποίος, ιδίως στο έργο του «Ο βασιλιάς του Πεζοδρομίου» (King Suckerman), 1997, αναδεικνύει τις εχθρότητες που αναπτύσσονται στον αθλητικό χώρο και που καταλήγουν συχνά σε βίαιη εγκληματική συμπεριφορά.

Όμως και στην Ελλάδα έχει ήδη δημιουργηθεί τις τελευταίες δεκαετίες μια σημαντική γενιά νέων εκπροσώπων της αστυνομικής λογοτεχνίας, με πρωταγωνιστές τον Φώντα Λάδη, τον Πέτρο Μάρκαρη, τον Ανδρέα Αποστολίδη, τον Φίλιππο Φιλίππου, τον Πέτρο Μαρτινίδη, τον Γ. Νίκα (ψευδώνυμο του Νίκου Καταπόδη, πρέσβη στο επάγγελμα), τη Μαρλένα Πολιτοπούλου, την Τιτίνα Δανέλλη, τον Θανάση Παπαρήγα και –last but not least!- τον εδώ τιμώμενο Γιάννη Πανούση. Και ασφαλώς, αυτά είναι μερικά μόνον ονόματα Ελλήνων και αλλοδαπών συγχρόνων συγγραφέων αστυνομικής λογοτεχνίας, οι οποίοι, κατά γενική αναγνώριση, συνδυάζουν στα έργα τους κατά προσφυή τρόπο την περιπετειώδη πλοκή με την ανατομία των σύγχρονων κοινωνικών προβλημάτων και με την ταυτόχρονη ανάδειξη χαρακτήρων και στάσεων, έτσι ώστε εν τέλει να διασώζουν την "τιμή" και την αξία του αστυνομικού αφηγήματος, τουλάχιστον προς το παρόν...

ΕΠΙΛΟΓΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Χρήσιμα είναι εν πρώτοις τα δύο αφιερώματα του περιοδικού «Διαβάζω» αφενός με θέμα «Αστυνομική Λογοτεχνία» (τχ. 86/25.1.1984) και αφετέρου με θέμα «Νέα Αστυνομική Λογοτεχνία και Κοινωνία» (τχ. 459/Ιαν. 2006). Σε αυτά υπάρχουν μελέτες στο μεν πρώτο αφιέρωμα, μ.ά, για την «τέχνη του φόνου και την τεχνική της αφήγησής του» (*Αλ. Ζήρας*), για την «ηθική χρησιμότητα του φόνου στο αστυνομικό μυθιστόρημα» (*Βασ. Ραφαηλίδης*), για τον «κόσμο του Γιάννη Μαρή» (*Βασ. Σπηλιόπουλος*), για «ιστορίες με ντετέκτιβ στη λογοτεχνία και στον κινηματογράφο» (*Στάθης Βαλούκος*) και για τη σχέση της αστυνομικής φιλολογίας με τα λαϊκά περιοδικά και φυλλάδια (*Δημ. Χανός*), ενώ στο δεύτερο αφιέρωμα για «τα σύγχρονα ρεύματα στην αστυνομική λογοτεχνία», με συνεντεύξεις των *Αντρέα Καμιλλέρι*, *Πατρίκ Ρενόλ και Τζόρτζ Πελεκάνος* και με συμβολές των *Πέτρου Μάρκαρη, Φίλιππου Φιλίππου, Μάσιμο Καρλότο, Γιασμίνα Χάντρα, Μάνιας Στάικου* και *Χριστίνας Οικονομίδου*.

Αφιερώματα στην Αστυνομική Λογοτεχνία έχουν γίνει επίσης από το περ. "Επτά Ημέρες" της "Καθημερινής" της 28.6.1998, με έμφαση σε «αρχετυπικούς» αστυνομικούς ήρωες-ντετέκτιβς και σε Έλληνες συγγραφείς αστυνομικών αφηγημάτων, καθώς και από την εφημ. «Ελευθεροτυπία» της 24.7.2010, με σημειώματα, μ.ά., της *Χρύσας Σπυροπούλου* (αναφέρθηκε προηγουμένως), του *Ανδρέα Αποστολίδη*, του *Γιάννη Πανούση* και του *Πέτρου Μαρτινίδη* (προσβάσιμα μέσω διαδικτύου). Από τους συγγραφείς αυτούς: ο *Αποστολίδης* έχει επιπλέον δημοσιεύσει, πέραν των άλλων, συλλογή δοκιμίων με τίτλο «Τα πολλά πρόσωπα του αστυνομικού μυθιστορήματος» (Αθήνα: Άγρα, 2009), όπου και ενδιαφέρουσα ιστορική προσέγγιση του θέματος (σελ. 255-314), ο *Μαρτινίδης* έχει συγγράψει μελέτη «Περί παραλογοτεχνικού κλίματος του εγκλήματος και των συνεπειών

του» (στο συλλογικό έργο «Εικόνες Εγκλήματος» με επιμ. *Αφρ. Κουκουτσάκη*, Αθήνα: Πλέθρον, 1999, σελ. 183-198) και ο *Πανούσης* έχει εκδώσει μια ενδιαφέρουσα μονογραφία με τίτλο: «Εγκληματολογικές επιστήμες και αστυνομικό μυθιστόρημα» (Αθήνα: Α.Ν. Σάκκουλας 2006), της οποίας τρίτη επαυξημένη επανέκδοση, με τίτλο «Ένοχοι και Ενοχές» (Αθήνα: Α.Ν. Σάκκουλας), έγινε το 2010. Εξάλλου ο *Φίλιππος Φιλίππου* έχει παρουσιάσει την «Ιστορία της Αστυνομικής Λογοτεχνίας» στο περ. «Ιστορία Εικονογραφημένη» , τχ. 353, Νοέμβριος 1997, σελ. 104-111 και τχ. 354, Δεκέμβριος 1997, σελ. 96-99 (στο δεύτερο αυτό μέρος γίνεται επισκόπηση της αστυνομικής λογοτεχνίας στην Ελλάδα), ενώ το 2018 ο ίδιος συγγραφέας δημοσίευσε στις εκδόσεις Πατάκη εκτεταμένη μονογραφία με τίτλο «Ιστορία της Ελληνικής αστυνομικής λογοτεχνίας. Ο Γιάννης Μαρής και οι άλλοι». Σχετικά με τον Γιάννη Μαρή, πατέρα του αστυνομικού μυθιστορήματος στην Ελλάδα, αξίζει να προσεχθεί ιδιαίτερα και το έργο του Γεωργίου Λεονταρίτη «Ο Γιάννης Μαρής και η εποχή του» (εκδ. Αγρα, 2013), όπου τα μυθιστορήματα του Μαρή συσχετίζονται με γεγονότα της ζωής του. Εξάλλου, ενδιαφέρον παρουσιάζει και η διπλωματική εργασία της Αννας Κοντοπίδου: «Πτυχές του αστυνομικού μυθιστορήματος στην Ελλάδα το δεύτερο μισό του 20ού αι., ΑΠΘ, Αθήνα 2009», προσβάσιμη και στο διαδίκτυο (http://ikee.lib.auth.gr/record/127835/files/GRI-2011-7523.pdf).

Σημειώνεται ότι το περ. «Διαβάζω» έχει επίσης δημοσιεύσει μεταξύ άλλων αφιερώματα για τον «Έντγκαρ Αλαν Πόε» (τχ. 112) 13.2.1985) και την Αγκάθα Κρίστι (τχ. 149) 31.7.1986), ενώ πολύ κατατοπιστικές είναι ακόμη, σε επίπεδο ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας: Η μελέτη «Histoire du roman policier», που περιλαμβάνεται στην έκδοση του Paris Match (numéro culturel “hors serie”), με τίτλο: Edgar Poe, σειρά “Les Geants”, Paris 1970, σελ. 128-133, και το κεφάλαιο “Der Erfinder des Detektivromans” στο έργο του Dietrich Kerlen: Edgar Allan Poe. Elixiere der Moderne, München/ Zurich: Piper, 1988, σελ. 97-102.

Ειδικά ως προς την τελευταία ενότητα της παρούσας εργασίας, όπου αναδεικνύεται η νεότερη γενιά αξιόλογων συγγραφέων αστυνομικής λογοτεχνίας στο εξωτερικό και την Ελλάδα, μέρος της πληροφόρησης αντλήθηκε από τρισέλιδο δημοσίευμα της εφημ. «Τα Νέα» με επιμ. Δάφνης Κοντοδήμα και τίτλο: «Οι καλύτεροι ντετέκτιβ του κόσμου» (στο ένθετο: Βιβλιοδρόμιο, 25-26.8.2012, σελ. 23-25).

Τέλος, χρήσιμες κατατοπιστικές πληροφορίες παρατίθενται και στα λήμματα για το αστυνομικό μυθιστόρημα στις ελληνόγλωσσες και ξενόγλωσσες εκδόσεις της Βικιπαιδείας, όπως π.χ.: https://el.wikipedia.org/wiki/ λήμμα: αστυνομικό μυθιστόρημα (όπου μάλιστα γίνεται και αναφορά σε μια πρώτη ανάρτηση της παρούσας μελέτης),
https://en.wikipedia.org/wiki/Detective_fiction
https://en.wikipedia.org/wiki/File:Paget_holmes.png
https://fr.wikipedia.org/wiki/Roman_policier
https://de.wikipedia.org/wiki/Kriminalroman
https://de.wikipedia.org/wiki/Detektivgeschichte

ΣΧΕΣΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ[1]

Χριστίνα Ζαραφωνίτου, *Καθηγήτρια Εγκληματολογίας, Διευθύντρια του Εργαστηρίου Αστεακής Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου, Τακτικό Μέλος της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας Επιστημών και Τεχνών.*

Η επιστήμη της Εγκληματολογίας έχει ως αντικείμενο τη μελέτη του συνολικού εγκληματικού φαινομένου[2]. Ως εκ τούτου, χαρακτηρίζεται κατ' εξοχήν από διεπιστημονικότητα προκειμένου να ανταποκριθεί στη σφαιρική προσέγγισή του. Στο πλαίσιο αυτό, οι θεωρητικές και μεθοδολογικές της πηγές εμπλουτίζονται όχι μόνο από διαφορετικές επιστήμες αλλά και από μια σειρά πολιτισμικά 'προϊόντα', τα οποία εντάσσονται στην εκπαιδευτική και ερευνητική της διαδικασία. Πρόκειται για στοιχεία «στα οποία έχουν αποτυπωθεί τα ίχνη των υπό έρευνα κοινωνικών φαινομένων»[3]. Τέτοια στοιχεία αποτελούν, κατά κύριο λόγο[4]: γραπτά τεκμήρια (οι νόμοι, τα ιστορικά αρχεία, λογοτεχνικά κείμενα ή εφημερίδες και περιοδικά), ποσοτικά τεκμήρια (επίσημες στατιστικές), πολιτιστικά τεκμήρια ή εικονογραφικά τεκμήρια[5].

Όσον αφορά τα προϊόντα της τέχνης, το αντικείμενο ανάλυσης εστιάζει ειδικότερα στη μεταξύ τους αλληλεπίδραση[6], έτσι ώστε η κινηματογραφία, το θέατρο, η λογοτεχνία, η μουσική κ.ά., να αποτελέσουν εργαλεία μελέτης και ανάλυσης ορισμένων όψεων της αποτύπωσης του σύνθετου εγκληματικού φαινομένου, ενώ ταυτόχρονα αποτελούν και αυτά καθαυτά αντικείμενο μελέτης της συμβολής τους στη διαμόρφωση των απόψεων και στάσεων του κοινού. Κατ' αυτόν τον τρόπο αναδεικνύονται σε σημαντικό μεθοδολογικό εργαλείο στο πλαίσιο της λεγόμενης Πολιτισμικής Εγκληματολογίας (*Cultural Criminology*)[7], δεδομένου ότι ο αναγνώστης/ακροατής/θεατής δεν αποτελεί έναν παθητικό δέκτη της απεικόνισης του εγκλήματος, στη βάση της οποίας εν συνεχεία διαμορφώνει τις απόψεις και στάσεις του απέναντι στο εγκληματικό φαινόμενο, αλλά συνειδητά ή ασυνείδητα συμμετέχει στην αναδόμηση των μηνυμάτων μέσα από το φιλτράρισμά τους στις γνώσεις, εμπειρίες και τα βιώματά του[8].

---

1 Το παρόν άρθρο δημοσιεύθηκε για πρώτη φορά στο περιοδικό ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ (Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, τεύχος 2025, σ.σ. 25-29) και αποτελεί επεξεργασμένη και εμπλουτισμένη μορφή της εισήγησης της γράφουσας στο 6ο Φεστιβάλ Αστυνομικής Λογοτεχνίας Agatha «*Από την επιστήμη στη μυθοπλασία ή αντίστροφα: Εγκληματολογία και αστυνομική λογοτεχνία, συναντήσεις και αποκλίσεις, θέσεις και αντιθέσεις*» που έλαβε χώρα στο ΦΙΛΙΟΝ στις 7-5-25.

2 Léauté J., *Criminologie et science pénitentiaire*, PUF, Paris, 1972.

3 Duverger M., *Μέθοδοι κοινωνικών επιστημών*, Τ. 2, ΕΚΚΕ, Αθήνα, 1976, σ. 12.

4 Λαμπίρη-Δημάκη Ι., *Η κοινωνιολογία και η μεθοδολογία της*, 6η έκδ., εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1990, σ. 75.

5 Ζαραφωνίτου Χ., *Εμπειρική Εγκληματολογία*, 3η Αναθεωρημένη Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2023, σ.9.

6 Ferrell, J., "Cultural Criminology", στο *Annual Review of Sociology*, vol. 25, 1999, σ.σ. 395-418.

7 Βλ. Ferrell, J. & Sanders, C. R., (Eds), *Cultural Criminology*. Boston Mass, Northeastern University Press, 1995.

8 Σύμφωνα με την προσέγγιση των κοινωνικών αναπαραστάσεων: Moscovici S., *La psychanalyse, son image et son public*, Paris, PUF, 1961, 1976.

Σε κάθε περίπτωση, η διεύρυνση των αντικειμένων μελέτης της επιστήμης της Εγκληματολογίας προϋποθέτει, αφενός την αναγνώριση ευρύτερων ηθικών, κοινωνικών και φιλοσοφικών παραμέτρων ως δομικών στοιχείων της πολιτισμικής αναπαράστασης του εγκληματικού φαινομένου και, αφετέρου, δόκιμα μεθοδολογικά εργαλεία και κατάλληλο υπόβαθρο θεωρητικών γνώσεων για την ανίχνευση, ερμηνεία και ενσωμάτωσή τους στον επιστημονικό προβληματισμό. Υπό αυτήν την έννοια, καθίσταται σαφές πως η κινηματογραφική απεικόνιση του εγκλήματος μπορεί άλλοτε να προσιδιάζει στην επιστημονική θεώρηση του φαινομένου και άλλοτε να αποκλίνει από την εγκληματολογική οπτική[9].

Στην παραπάνω κατεύθυνση εντάσσεται και το Σεμινάριο *"Έγκλημα και Κινηματογράφος"*, το οποίο διοργανώνει το *Εργαστήριο Αστεακής Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου*[10] υπό την επιστημονική ευθύνη της γράφουσας, το οποίο διανύει ήδη τον ΙΕ' Κύκλο του[11]. Το εν λόγω σεμινάριο[12] προσεγγίζει από *εγκληματολογική σκοπιά* την αναπαράσταση του εγκληματικού φαινομένου μέσα από τον τρόπο κινηματογραφικής ή τηλεοπτικής προβολής του, συμβάλλοντας κατ' αυτόν τον τρόπο στη διαμόρφωση ενός σύγχρονου και εναλλακτικού πεδίου διεξαγωγής επιστημονικού διαλόγου[13]. Το εγχείρημα αυτό συμβαδίζει και με αντίστοιχα εγχειρήματα σε διεθνές επίπεδο[14].

Η χρησιμότητα της αξιοποίησης πολιτισμικών προϊόντων ως πηγών πληροφόρησης και επίδρασης στις στάσεις και αντιλήψεις του κοινωνικού σώματος για το έγκλημα, έχει μεγαλύτερη αξία στο πλαίσιο της διερεύνησης

9 Βλ. Ferrell, J. & Sanders, C. R., 1995, όπ. παραπ.

10 ΑΡΧΙΚΗ

11 ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

12 Σε εθνικό επίπεδο, προϋπήρξε η εμπειρία διοργάνωσης κατά το χρονικό διάστημα 2007-2012 συναφούς Σεμιναρίου με τίτλο «*Εγκληματολογικές αναπαραστάσεις στον κινηματογράφο*», μεταξύ της Καθηγήτριας Χ.Ζαραφωνίτου, Διευθύντριας (από το έτος ίδρυσης) του Εργαστηρίου Αστεακής Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου και των Καθηγητών κ.κ. Χρήστου Τσουραμάνη, τότε Διευθυντή του Εργαστηρίου Κοινωνικής Πληροφορικής του ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας και Νέστορα Κουράκη, τότε Διευθυντή του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, ενώ το διάστημα 2016-2021 ▶

▶ η συνεργασία του Εργαστηρίου Αστεακής Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου συνεχίστηκε με το Εργαστήριο Επιστήμης Δεδομένων του Πανεπιστημίου Πατρών. Συναφείς δράσεις έχουν αναληφθεί κατά καιρούς και στο πλαίσιο προγραμμάτων ποινικών επιστημών.

13 Στο πλαίσιο του Σεμιναρίου προβάλλονται αυτοτελή επεισόδια επιλεγμένων τηλεοπτικών σειρών, κινηματογραφικές ταινίες μικρού μήκους ή ντοκυμαντέρ τόσο ελληνικής όσο και διεθνούς προέλευσης που εστιάζουν σε θέματα που άπτονται της θεματικής ενότητας του σεμιναρίου, με έμφαση στους παράγοντες εγκληματογένεσης. Η προβολή του εκάστοτε εικονοληπτικού υλικού συνοδεύεται από επιστημονικές εισηγήσεις, παρουσίαση case studies, καλεσμένους-ειδικούς πάνω στο θέμα, ενώ αναρτάται εκπαιδευτικό υλικό σχετικό με τις θεματικές στην ιστοσελίδα του Εργαστηρίου, ενισχυτικό του προπτυχιακού μαθήματος *Εμπειρική Εγκληματολογία Ι*, του οποίου το παρόν σεμινάριο αποτελεί φροντιστήριο. Σημαντική είναι και η συμμετοχή των ίδιων των φοιτητών του μαθήματος Εμπειρική Εγκληματολογία, μέσα από την παρακολούθηση και την εκπόνηση εργασιών, τις παρουσιάσεις και παρεμβάσεις τους.

14 Τσουραμάνης Χρ. & συν., (2009), *Το έγκλημα στη θεωρία, στην πραγματικότητα, στον κινηματογράφο*, Αθήνα, Κατσαρός. Rafter N., (2006), *Shots in the Mirror - Crime Films and Society*, Oxford Univ. Press, New York. Rafter N., Brown M., (2011), *Criminology goes to the movies*, New York Univ. Press, New York – London.

αφανών όψεων του φαινομένου, όπως οι λεγόμενες «*ζώνες αυτορρύθμισης*» που εντοπίζονται σε κλειστά περιβάλλοντα, ολοπαγή ιδρύματα, τοπικές κοινωνίες[15]. Έμφαση αποδίδεται, επίσης, στην αναπαράσταση έντονων ψυχολογικών και υπαρξιακών συγκρούσεων των «πρωταγωνιστών» του εγκληματικού δράματος καθώς και φιλοσοφικών προσεγγίσεων της έννοιας του εγκλήματος, της τιμωρίας, της δικαιοσύνης.

Στο πλαίσιο αυτό, ο κανόνας, η κύρωση, το έγκλημα, ο εγκληματίας, το θύμα και η κοινωνία αναδεικνύονται μέσα από την «ρεαλιστική» τους διάσταση, συνδέονται, περιπλέκονται και αλληλεπιδρούν. Τα γεγονότα, τα συναισθήματα, οι καταστάσεις είναι στοιχεία όχι μόνο ενός λογοτεχνικού έργου αλλά και της ίδιας της πραγματικότητας. Η επιστημονική αξιοποίησή τους[16], ωστόσο, είναι εφικτή μόνο εφόσον πληρούν τους όρους και τις προϋποθέσεις μιας μεθοδολογικά δόκιμης και δεοντολογικά ορθής διαδικασίας[17].

Ως προς το περιεχόμενο της 'μιντιακής' προβολής, αποτελεί κοινή διαπίστωση η σχεδόν αποκλειστική ενασχόληση των ΜΜΕ με τα εγκλήματα βίας, τα οποία αποτελούν, ωστόσο, ένα μικρό μέρος της συνολικής εγκληματικότητας. Τη διαπίστωση περί δυσανάλογης και υπερβολικής προβολής των σοβαρών εγκλημάτων από τα ΜΜΕ, κάνει και για τη Γαλλία ο R.Cario[18], ο οποίος αναφέρει ότι τα εγκλήματα αυτά δεν αντιπροσωπεύουν περισσότερο από το 10% των ετήσιων καταδικών, ενώ τα κακουργήματα μόνο το 0,5%. Η υπερβολική και επαναλαμβανόμενη προβολή που τους επιφυλάσσουν τα ΜΜΕ δημιουργεί, παρόλα αυτά, την εντύπωση ότι αποτελούν γενικευμένη απειλή.

Στο πλαίσιο του εντυπωσιασμού, προτιμώνται τα πιο παράξενα, σπάνια και βίαια εγκληματικά συμβάντα. Στα περιστατικά αυτά συγχέεται εύκολα το πραγματικό με το φανταστικό και ο δράστης χαρακτηρίζεται ως 'τέρας' που «*χάνει την ανθρώπινη ιδιότητα και απορρίπτεται απ' την κοινωνία*»[19].

Όμως, τα εγκλήματα βίας αποτελούν, συνήθως, και το αντικείμενο λογοτεχνικής μεταφοράς. Ενδεικτικά τα κλασικά έργα της διεθνούς λογοτεχνίας, όπως το «Έγκλημα και τιμωρία» του Ντοστογιέφσκι, καθώς και της ελληνικής λογοτεχνίας με ιδιαίτερη αναφορά στη «Φόνισσα» του Παπαδιαμάντη. Τα έργα αυτά επικεντρώνονται σε υπαρξιακής φύσεως ζητήματα, στις αδυναμίες και τα πάθη του ανθρώπου, στην κοινωνική αδικία, στη διαχρονική αντιπαλότητα του καλού και του κακού[20].

---

15 Δασκαλάκης Η., «Η εγκληματολογική σημασία του σκοτεινού αριθμού της εγκληματικότητος» στο *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, τ.25, 1974, σ.σ. 370-371.

16 Friedman L. M. & Rosen-Zvi I., "Illegal fictions: Mystery novels and the popular image of crime", 48 UCLA L. Rev. 1411 (2001) Provided by: Tel Aviv University Libraries, σ.σ.1411-1430 (1412).
Content downloaded from Hein Online: Illegal-fictions-Mystery-novels-and-the-popular-image-of-crime.pdf (προσπελάστηκε 1/11/25)

17 Ζαραφωνίτου Χ., *Εμπειρική Εγκληματολογία*, όπ.παραπ., 2023, σ.σ. 5-26.

18 Cario R., "Médias et insécurité: entre droit d'informer et illusions sécuritaires", στο *Recueil Dalloz*, 2/2004, σ.σ. 75-80 (77).

19 Βρύζας Κ., «Ο εντυπωσιασμός στα μέσα μαζικής ενημέρωσης», στο *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, τ.61, 1986, σ.σ. 97-123 (105).

20 Βλ. αντί άλλων, Πανούσης Γ., *Ο εγκληματίας στο έργο του Ντοστογιέφσκι*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2012.

Έτσι ερχόμαστε κοντά στους μηχανισμούς *«περάσματος στην πράξη»*, του πρώτου σημαντικού θεωρητικού ρεύματος της Εγκληματολογίας, που θεμελιώθηκε από τον Γάλλο Ανθρωπολόγο L.Manouvrier στα τέλη του 19ου αιώνα, μέσα και από τον προσδιορισμό των *βασικών προϋποθέσεων* ολοκλήρωσης της διαδικασίας αυτής, βάσει των οποίων ο δράστης θα διαπράξει το έγκλημά του εάν δεν συγκρατηθεί από την *ηθική αποδοκιμασία*, την *επαπειλούμενη ποινή*, τις *δυσχέρειες υλοποίησης* του εγκλήματος και το *κακό που προκαλεί στο θύμα*[21].

Στον εικοστό αιώνα οι λεγόμενες *κλινικές προσεγγίσεις*[22] εκφράζονται μέσα από τον Βέλγο E.DeGreef ως *«φάσεις της ψυχικής διαδικασίας»* του δράστη, έτσι ώστε η *αδιαμόρφωτη συναίνεση* να πρέπει να εξελιχθεί *σε διαμορφωμένη συναίνεση*, *κρίση-απόφαση* και *εκτέλεση*, για να ολοκληρωθεί το πέρασμα στην πράξη[23]. Αντίστοιχα, ο Σουηδός εγκληματολόγος O.Kinberg εξηγεί το πέρασμα στην πράξη μέσα από τη σχέση που δημιουργείται μεταξύ *δύο ομάδων δυνάμεων*: της *ώθησης* και *της αντίστασης*[24], ενώ, ο Γάλλος εγκληματολόγος J.Pinatel θεωρεί ως σημαντικότερες τις ιδιότητες της λεγόμενης *«εγκληματικής προσωπικότητας»* που διαμορφώνουν τις συνθήκες του περάσματος στην πράξη βάσει του βαθμού έντασης ορισμένων εξ αυτών.

Αυτές οι ιδιότητες είναι: ο *εγωκεντρισμός*, *η αστάθεια, η επιθετικότητα ή η απάθεια του δράστη*[25].

Τα παραπάνω σε συνδυασμό με το ρόλο του κοινωνικού περιβάλλοντος οριοθετούν τη μελέτη των παραγόντων εγκληματογένεσης και χαρακτηρίζουν σημαντικό μέρος της εγκληματολογικής έρευνας[26]. Παράλληλα, αποτέλεσαν τη βάση για μια σειρά λογοτεχνικά και λοιπά πολιτιστικά 'προϊόντα', λόγω του μεγάλου και διαχρονικού ενδιαφέροντος που προκαλεί το έγκλημα ή ακόμα και της «γοητείας» του[27].

Το αστυνομικό μυθιστόρημα[28], από την άλλη πλευρά, είναι ένα ιδιαίτερο είδος λογοτεχνίας[29] που επικεντρώνει το ενδιαφέρον στην εξιχνίαση του εγκλήματος, με έμφαση στις ικανότητες του ερευνητή-ντεντέκτιβ να διαγνώσει τις ενδόμυχες ψυχικές και διανοητικές διαδικασίες του δράστη ή του ηθικού

21 Φαρσεδάκης Ι., *Στοιχεία Εγκληματολογίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2005, σ.92.

22 Pinatel J., *La criminologie*, Les éditions ouvrières, Paris, 1979.

23 Το ίδιο, σ. 108.

24 Το ίδιο, σ. 107.

25 Το ίδιο, σ. 108 & Pinatel J., La Criminologie, Spes, Paris, 1960, Les Éditions Ouvrières, Paris, 1979, σ. 156 επ. (160).

26 Ζαραφωνίτου Χ., *Εμπειρική Εγκληματολογία*, όπ. παραπ. 2023.

27 Σύμφωνα με τον Βρύζα, τα εγκλήματα «Ασκούν μια ακατανίκητη γοητεία γιατί παρουσιάζονται ως πραγματοποίηση μιας παράξενης φαντασίωσης που επιθυμεί την υπέρβαση των κοινωνικών καταναγκασμών ή των φυσικών νόμων». Βρύζας Κ., «Ο εντυπωσιασμός στα μέσα μαζικής ενημέρωσης», όπ. παραπ., 1986, σ.σ.97-123 (97).

28 Για τη σχέση του αστυνομικού μυθιστορήματος με τις εγκληματολογικές επιστήμες, βλ. Πανούσης Γ., *Εγκληματολογικές επιστήμες και αστυνομικό μυθιστόρημα*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Β' έκδοση, Αθήνα-Κομοτηνή, 2008.

29 Η οποία εμφανίσθηκε στο Λονδίνο και το Παρίσι στις τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα και στη δεκαετία του 1930 (Luc Boltanski, « Une étude en noir », *Tracés. Revue de Sciences humaines* [En ligne], 20 | 2011, mis en ligne le 16 mai 2013, consulté le 01 novembre 2025. URL : http://journals.openedition.org/traces/5049 ; DOI : https://doi.org/10.4000/traces.5049).

αυτουργού που ενίοτε διαδραματίζει σημαντικότερο ρόλο από εκείνον του φυσικού αυτουργού. Εκτός, όμως, από τα παραπάνω το αστυνομικό μυθιστόρημα εστιάζει ιδιαίτερα και στις μεθόδους και τεχνικές εξιχνίασης μέσα από την εκμετάλλευση των ιχνών του εγκλήματος και τη χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας[30] που όμως ελέγχεται σε απόλυτο βαθμό από την οξύτητα του πνεύματος και τη διαίσθηση του ερευνητή-ντεντέκτιβ[31], ενώ παράλληλα, σκιαγραφείται ο ρόλος των μηχανισμών της αστυνομίας, της δικαιοσύνης ή της πολιτικής εξουσίας, αναδεικνύοντας τα στοιχεία της διαπλοκής και της διαφθοράς[32].

Προκύπτουν, έτσι, κάποια βασικά ερωτήματα σχετικά με *τις συγκλίσεις και αποκλίσεις μεταξύ Αστυνομικής Λογοτεχνίας και Εγκληματολογίας*[33], καθώς και της μεταξύ τους σχέσης που θα μπορούσαν να συμπληρωθούν και με έναν γενικότερο προβληματισμό ως προς το αν *είναι απαραίτητη η εγκληματολογική γνώση για ένα αρτιότερο αποτέλεσμα κατά τη συγγραφή ενός αστυνομικού μυθιστορήματος*.

Εξυπακούεται ότι η επιστήμη δεν ταυτίζεται με τη λογοτεχνία (και αντιστρόφως). Ακόμα και όταν το έγκλημα είναι το κοινό αντικείμενο ενασχόλησής τους, η προσέγγιση, η μέθοδος,

30 Ειδικά για τις μεθόδους εξιχνίασης, το αστυνομικό μυθιστόρημα «δανείζεται» χρήσιμο υλικό από τις forensic sciences και τα σύγχρονα επιτεύγματά τους που στηρίζονται στη χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας. Βλ. και όσα αναφέρονται στο Ζαραφωνίτου Χ., «Ανακριτική και Εγκληματολογία», στον Τιμητικό Τόμο του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου Κύπρου για τον Καθηγητή Ιάκωβο Φαρσεδάκη, Χρ.Σατλάνης (Επιμ.), *Δίκαιο και Εγκληματολογία/Law and Criminology*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σ.σ. 231-237.

31 Ο ρόλος του ντετέκτιβ είναι κομβικός, όπως ενδεικτικά περιγράφεται στο Luc Boltanski, «Une étude en noir», *Tracés. Revue de Sciences humaines*, όπ. παραπ. § 25: *«Κατέχοντας άριστα αυτές τις διάφορες γνώσεις, ο ντετέκτιβ είναι πραγματικά ο υπέρτατος επιστήμονας. Αλλά αυτές οι καθαρά πνευματικές ικανότητες δεν θα του ήταν καθόλου χρήσιμες αν δεν συνδυάζονταν με άλλες δεξιότητες, που αυτή τη φορά ανήκουν στην τάξη της απόφασης και της στρατηγικής και, τελικά, της απλής κοινής λογικής. Είναι ο συνδυασμός αυτών των δύο ειδών χαρακτηριστικών που επιτρέπει στον ντετέκτιβ να δρα με τρόπο που αποκαθιστά την τάξη, κατά δύο έννοιες αδιάσπαστα συνδεδεμένες, μία λογική και μία ηθική τάξη. Και τελικά, βάσει της κοινής προσήλωσης στην ηθική τάξη, όπως είναι και όπως δεν μπορεί να είναι διαφορετικά, καθιερώνεται ο αδιάσπαστος δεσμός του εκκεντρικού ντετέκτιβ και του γενναίου υπερφυσιολογικού Άγγλου, πρώην στρατιωτικού χειρουργού – του Δρ. Γουάτσον – που είναι πάντα παρών όταν πρόκειται είτε να υπενθυμίσει τις δεδομένες ηθικές αρχές, είτε να βάλει ένα πιστόλι στην τσέπη του για να κυνηγήσει τους απανταχού παράξενους, εκκεντρικούς, εγκληματίες, συνδικαλιστές και αναρχικούς».*

32 Όπως σωστά επισημαίνεται από την Χρύσα Σπυροπούλου, «Οι όποιες ομοιότητες στη θεματολογία ανάμεσα στο αστυνομικό είδος και το κοινωνικό δεν δημιουργούν ταυτίσεις, ή, καλύτερα, δεν απορροφά το ένα το άλλο, κι αυτό γιατί μπορεί το αστυνομικό να έχει αντλήσει στοιχεία από το δεύτερο, ωστόσο είναι κάτι άλλο, έχει τις δικές του τεχνικές. Πρόκειται για δύο περιπτώσεις που πορεύονται παράλληλα, καθώς απευθύνονται και σε διαφορετικό κοινό, χωρίς αυτό, όμως, να αποκλείει την παραδοχή ότι υπάρχουν για το καθένα κοινοί αναγνώστες. Είναι δύο εντελώς διαφορετικά είδη, ενώ έκαστο, για τους δικούς του λόγους, καθιστά το άλλο αναγκαίο. Υπάρχουν κοινωνικά μυθιστορήματα στην ιστορία των οποίων διαπράττονται φόνοι, χωρίς αυτό να τα καθιστά αστυνομικά, και αστυνομικά με κοινωνικό προβληματισμό, ο οποίος όμως δεν καθορίζει το είδος». Βλ. Χρύσα Σπυροπούλου, «Ας μιλήσουμε για το αστυνομικό λογοτεχνικό είδος»: Χρύσα Σπυροπούλου – Ας μιλήσουμε για το αστυνομικό λογοτεχνικό είδος | Φρέαρ (προσπελάστηκε 11/11/25)
Στο *Φρέαρ*, τ. 006, Μάιος 2022, Αφιέρωμα: Η σύγχρονη ελληνική αστυνομική λογοτεχνία
(επιμ. Κώστας Θ. Καλφόπουλος)

33 Ζαραφωνίτου Χ., «Σχέση αστυνομικής λογοτεχνίας και μυθιστορίας με την Εγκληματολογίας», Εναρκτήρια εισήγηση στον Β' Κύκλο του Σεμιναρίου «Έγκλημα και Κινηματογράφος», Εργαστήριο Αστεακής Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου, Αθήνα, 7-3-2017: (PDF) ΣΧΕΣΗ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΚΑΙ ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

η στόχευση διαφέρουν και η επιχειρούμενη «αναδόμηση» του φαινομένου γίνεται για διαφορετικούς λόγους και με διαφορετικούς τρόπους. Η μεν επιστήμη επιχειρεί να καταλήξει σε επιστημονικές εξηγήσεις μέσα από την ενσωμάτωση των ερευνητικών πορισμάτων σε θεωρητικά σχήματα, ενώ η δεύτερη επιζητεί την ελκυστικότητα του λογοτεχνήματος μέσα από την αληθοφάνεια του σεναρίου και το ενδιαφέρον της πλοκής του έργου.

Η επιζητούμενη αληθοφάνεια της αστυνομικής λογοτεχνίας την οδηγεί στην αναζήτηση της 'πραγματικότητας' του εγκλήματος, των πρωταγωνιστών του και κυρίως του τρόπου εξιχνίασής του. Είναι προφανές ότι στη διαδικασία αυτή φαίνονται χρήσιμες οι θεωρητικές και εμπειρικές γνώσεις σχετικά με το έγκλημα, τον εγκληματία, το θύμα, την αστυνομία και τις μεθόδους εξιχνίασης.

Όπως αναφέρει η Dominique Manotti[34], το αστυνομικό μυθιστόρημα είναι ένα «λαϊκό» μυθιστόρημα με ατομοκεντρικό χαρακτήρα. Τα πρόσωπα και οι σχέσεις μεταξύ τους διαδραματίζουν τον κύριο ρόλο και από το πλέγμα αυτών των σχέσεων και ιδιαιτεροτήτων (ψυχολογικών, οικογενειακών, οικονομικών κλπ) απορρέει το έγκλημα που είναι συνήθως έγκλημα βίας (και κυρίως ανθρωποκτονία από πρόθεση).

Ανάλογα με την εποχή και το συγγραφέα, η εστίαση και η μορφή του λογοτεχνήματος διαφοροποιείται. Ο Poirot μελετά τους χαρακτήρες των εμπλεκομένων προσώπων για να οδηγηθεί στη σύνδεση με την εγκληματική πράξη και αυτή η εικόνα παραπέμπει περισσότερο στην προαναφερθείσα *Κλινική Εγκληματολογία* και τη λεγόμενη «εγκληματική προσωπικότητα» του Pinatel, κάτι που αντανακλούν και άλλοι γνωστοί ντεντέκτιβ με το δικό τους ιδιαίτερο τρόπο. Όπως ανέφερε ο Κώστας Καλφόπουλος στο Σεμινάριο του Εργαστηρίου Αστεακής Εγκληματολογίας «Έγκλημα και Κινηματογράφος» (8-3-22)[35]:

«.... η Κρίστυ περιγράφει αδρά την ψυχολογία των πρωταγωνιστών της, με την «καθαρτήρια» τελική διαλεύκανση του εγκλήματος από τον Πουαρό, παρουσία των υπόπτων, κάτι σαν «ομαδική ψυχοθεραπεία».... (και) ο Γκράχαμ Γκρην, ως καθολικός, ενδιαφέρεται για τη «σωτηρία της ψυχής» των ηρώων του, πάνω σε στέρεους ηθικούς κανόνες, πρωτίστως, με τον εμβληματικό Τρίτο άνθρωπο (ενώ) η Χάισμιθ ... προσηλώνεται σ' έναν «αρρωστημένο ψυχισμό» του εκάστοτε χαρακτήρα που μπορεί να οδηγήσει στο έγκλημα και δη χωρίς την τιμωρία του....).

Παρότι, το κοινό στοιχείο σε κάθε αστυνομικό μυθιστόρημα είναι η εξιχνίαση ενός εγκλήματος, υπάρχουν πολλές διαφορές ανάλογα με τα είδη του. Χαρακτηριστικό παράδειγμα το *noir* το οποίο -σε αντίθεση με το «παραδοσιακό» αστυνομικό μυθιστόρημα που περιχαρακώνεται στις διαπροσωπικές σχέσεις- επεκτείνεται και αναδεικνύει το ρόλο του κοινωνικού

34 Manotti D., « Roman noir », Le Mouvement social, Apr. - Jun., 2007, No. 219/220, *Culture et Politique* (Apr. - Jun., 2007), σ.σ. 107-109 Roman noir on JSTOR

35 8-3_kostas_kalfopoylos.pdf
Αξίζει να επισημανθεί ότι οι Ι & ΙΑ Κύκλοι του εν λόγω Σεμιναρίου πραγματοποιήθηκαν σε συνεργασία με την **Ελληνική Λέσχη Συγγραφέων Αστυνομικής Λογοτεχνίας,** ενώ το Σεμινάριο είχε αφιερώσει και τον Β' Κύκλο του στο θέμα «Από τις αστυνομικές μυθιστορίες στις αστυνομικές τεχνικές», καθώς και σε άλλες θεματικές σχετικές με την λογοτεχνική απεικόνιση του εγκλήματος. Βλ. αναλυτικά: ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

και πολιτικού πλαισίου, της μιζέριας και της διαφθοράς που συνδέονται με την εξήγηση των εγκλημάτων[36]. Έτσι, στην περίπτωση αυτών των μυθιστορημάτων η απονομή της δικαιοσύνης αποτελεί μόνο κατ' επίφαση αποκατάσταση της τάξης και της ειρήνης[37], ενώ το λογοτεχνικό αυτό είδος πολιτικοποιείται και συνδέεται με το ρόλο του κράτους, της αστυνομίας και των κυρίαρχων δομών εξουσίας στη διαιώνιση του εγκλήματος. Από τα παραπάνω προκύπτει η σύνδεση και με τη λεγόμενη «*Εγκληματολογία της Κοινωνικής Αντίδρασης*» που χαρακτηρίζει τη μεταπολεμική περίοδο και εστιάζει στους παράγοντες εγκληματοποίησης[38].

Ωστόσο, το αστυνομικό μυθιστόρημα θέτει ένα *αίνιγμα* στο οποίο επιχειρεί να απαντήσει και αυτό αφορά την εξιχνίαση ενός εγκλήματος. Το «αίνιγμα» αυτό εμπλέκει δύο βασικές παραμέτρους: *το εγκληματικό συμβάν* και *την αστυνομία*, με κυρίαρχο πάντα το ρόλο του *ντεντέκτιβ*[39]. Η επίλυση αυτού του αινίγματος ακολουθεί διαδικασίες που προϋποθέτουν *ιδιαίτερες γνώσεις* αλλά και *κατάλληλες τεχνικές*. Ο Sherlock Holmes, για παράδειγμα, ακολουθούσε ένα συνθετικό συλλογισμό, όπου η διατύπωση υποθέσεων ήταν αποτέλεσμα απαγωγικής διαδικασίας που κρινόταν βάσει δόκιμων και επαληθεύσιμων παρατηρήσεων[40]. Το στάδιο αυτό της επαλήθευσης συνεπικουρείται μέσα από τις σύγχρονες επιστημονικοτεχνικές μεθόδους διαλεύκανσης των εγκλημάτων (αποτυπώματα, DNA, βαλλιστική, κλπ) που κυριαρχούν στα σύγχρονα τηλεοπτικά κυρίως προϊόντα αυτού του είδους με τη μορφή CSI[41]. Αμφότερα παραπέμπουν στον κλάδο της Ανακριτικής επιστήμης η οποία «*ασχολείται με τη θεωρητική διατύπωση και την εξέταση της εφαρμογής στην πράξη των γενικών αρχών πάνω στις οποίες (πρέπει να) βασίζεται η ανακριτική διαδικασία*»[42]. Το μεν πρώτο, είναι εγγύτερο, λόγω του περιεχομένου του, στη νομική επιστήμη της οποίας τους μεθοδολογικούς κανόνες ακολουθεί. Το δε δεύτερο, το οποίο αφορά τις επιστημονικοτεχνικές μεθόδους διερεύνησης, πλησιάζει περισσότερο στη *Γενική* και *Κλινική Εγκληματολογία*.

---

36 Manotti D., « Roman noir », όπ. παραπ., 2007, σ.107.

37 Το ίδιο.

38 Ζαραφωνίτου Χ., *Εμπειρική Εγκληματολογία*, 2023, όπ. παραπ., σ. 185 επ.

39 Είναι ενδεικτικά όσα αναφέρει η Βίκυ Χασάνδρα για τον τύπο του αστυνομικού ντεντέκτιβ:
«... η σύγχρονη τάση στην παγκόσμια αστυνομική λογοτεχνία, η οποία μοιάζει να έχει επηρεάσει και την εγχώρια παραγωγή, εστιάζει στην εξιχνίαση ενός εγκλήματος με πρωταγωνιστή έναν χαρακτηριστικό τύπο αστυνομικού ντετέκτιβ ή μία ομάδα που υπηρετεί στο ίδιο αστυνομικό τμήμα, εξ ου και ο όρος police procedural, μέσα από ιστορίες που στοχεύουν συχνά στη μεταφορά τους σε τηλεοπτική σειρά. Μία τάση που λειτούργησε συχνά εις βάρος της λογοτεχνικότητας της γραφής και που ήρθε να υποσκελίσει το έργο συγγραφέων περισσότερο δημοφιλών σε προηγούμενες δεκαετίες, όπως η Ρουθ Ρέντελ, η Τζόις Κάρολ Όουτς ή η Μινέτ Γουόλτερς, όπου το ψυχολογικό στοιχείο κυριαρχούσε»: Βίκυ Χασάνδρα, «Έγκλημα και ανθρώπινη μοίρα»: Βίκυ Χασάνδρα – Έγκλημα και ανθρώπινη μοίρα | Φρέαρ (προσπελάστηκε 11/11/25)
Στο *Φρέαρ*, τ. 006, Μάιος 2022, Αφιέρωμα: Η σύγχρονη ελληνική αστυνομική λογοτεχνία
(επιμ. Κώστας Θ. Καλφόπουλος)

40 Bourcier D., *Du roman policier à la criminologie: traces et abduction*, Microsoft Word - bourcierrochebrune06.doc

41 Ζαραφωνίτου Χ., «Ανακριτική και Εγκληματολογία», όπ. παραπ., 2017, σ.σ. 231-237.

42 Φαρσεδάκης Ι., *Ανακριτική, δικαιώματα του ανθρώπου και εγκληματογένεση*, 1η (1984) και 2η έκδοση 2014, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, σ.23.

Εν προκειμένω, μέθοδοι των θετικών επιστημών, όπως η παρατήρηση και το πείραμα, αποτελούν κατ' εξοχήν χρήσιμα εργαλεία στη διαλεύκανση των εγκλημάτων, βάσει της παρακάτω επιστημονικής κατάταξης που περιγράφει διεξοδικά ο Φαρσεδάκης[43]:

α) της ταυτότητας (κατ΄άλλους ομοιότητας), που θα την χαρακτηρίζαμε ως ποιοτική και που βασίζεται στο αξίωμα πως τα ίδια αποτελέσματα βασίζονται σε κοινό αίτιο ... (πχ. οι ίδιες απολύτως ραβδώσεις στους κάλυκες = το ίδιο όπλο) και β) της πιθανότητας, που θα την χαρακτηρίζαμε ως ποσοτική και που προσφέρει έναν αριθμό υποθέσεων. Μία απ' αυτές οδηγεί στη βεβαιότητα. Οι αρχές αυτές, στην εφαρμογή τους, λειτουργούν ακολουθώντας τα στάδια της κατάταξης (προκαταρκτικής εργασίας με την οποία επιλέγονται και ταξινομούνται όλες οι ενέργειες και τα αποτελέσματά τους), της παρατήρησης (περιγραφικής, αντικειμενικής και αμερόληπτης εξέτασης των στοιχείων), της υπόθεσης (στηριγμένης πάνω στα γεγονότα και τα πράγματα), της έρευνας (εργαστηριακής και άλλης εργασίας για την ξεκάθαρη ανάλυση των δεδομένων της παρατήρησης, με σκοπό την επαλήθευση μίας από τις υποθέσεις) και του συλλογισμού (που γίνεται στο τέλος της έρευνας)» .

Στον αγγλοσαξωνικό χώρο, όλα τα παραπάνω εντάσσονται στη λεγόμενη *forensic science (δικανική επιστήμη)*. Η εν λόγω επιστήμη «*εστιάζει στη συλλογή υλικών ιχνών στη σκηνή του εγκλήματος ή αλλού*»[44] και φυσικά στην ανάλυση και επεξεργασία τους προς υποστήριξη της ποινικής διαδικασίας.

Μια όψη που αξίζει, επίσης, να επισημανθεί είναι ο αστεακός χαρακτήρας πολλών αστυνομικών μυθιστορημάτων, ιδίως του υποείδους *noir*, που παραπέμπει σε μορφές οργανωμένου εγκλήματος, διαφθοράς και διαπλοκής που χαρακτηρίζουν ένα 'σκοτεινό' περιβάλλον[45].

Τα παραπάνω είναι ενδεικτικά της σχέσης αστυνομικής λογοτεχνίας και εγκληματολογίας, η οποία οριοθετείται μέσα από τις αφετηρίες, την οπτική τους, τις μεθόδους και στοχεύσεις τους. Εξάλλου, σύμφωνα με τα προαναφερθέντα, τα πολιτισμικά 'προϊόντα', στα οποία αποτυπώνονται όψεις του εγκληματικού φαινομένου, αποτελούν τόσο ένα αντικείμενο μελέτης όσο και ένα μεθοδολογικό εργαλείο της Εγκληματολογίας, ενώ τα επιστημονικά κεκτημένα της χρησιμεύουν στη δόμηση και διαμόρφωση αστυνομικών μυθιστορημάτων, κινηματογραφικών και λοιπών έργων.

Βάσει των παραπάνω, αρκετά επιστημονικά δεδομένα μπορούν να «αξιοποιηθούν» από την αστυνομική λογοτεχνία, όπως *ενδεικτικά*:

Α) Από την *Κλινική Εγκληματολογία* όσα αφορούν στην προσωπικότητα του εγκληματία και τις εσωτερικές διεργασίες που προηγούνται του περάσματος στην πράξη (ψυχολογικοί παράγοντες, χαρακτηριστικά προσωπικότητας, profiling κλπ).

---

43 Το ίδιο, σ.σ. 15-16.

44 Newburn T., *Criminology*, Willan Publ., Devon, Cullompton, 2007, σ. 605.

45 Ζαραφωνίτου Χ., «Ο ρόλος της Οικολογικής Σχολής του Σικάγο στην εξέλιξη της εγκληματολογικής θεωρίας και έρευνας» στο Ζαραφωνίτου Χ., Κουράκης Ν. (Διεύθυνση Έκδοσης), *Η εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας*. Πρακτικά του Συνεδρίου στη μνήμη του Καθηγητή Ιάκωβου Φαρσεδάκη, 2024, eBook, Νομική Βιβλιοθήκη, & Αναδημοσίευση στο ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ, 2024, σ.σ. 31-35.

Β) Από τη *Γενική Εγκληματολογία*, τις γνώσεις σχετικά με τους παράγοντες εγκληματογένεσης και τις ιδιαιτερότητες του πλαισίου (π.χ., μεγάλα αστικά κέντρα) και των συνθηκών (π.χ., κοινωνικές, πολιτισμικές, οικονομικές) και τις αντίστοιχες θεωρίες, όπως της κοινωνικής αποδιοργάνωσης, της ανομίας, της πολιτισμικής σύγκρουσης.

Γ) Από το ρεύμα της *Εγκληματολογίας της Κοινωνικής Αντίδρασης*, τις γνώσεις για το ρόλο των επίσημων φορέων άσκησης του κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος (όπως η αστυνομία, η δικαιοσύνη και η φυλακή).

Δ) Από την *Ανακριτική*, όσα αφορούν τις επιστημονικοτεχνικές μεθόδους εξιχνίασης.

Τα παραπάνω σε συνδυασμό με ευρύτερες γνώσεις του πλαισίου στο οποίο εκτυλίσσεται το σενάριο επηρεάζουν σημαντικά τόσο το περιεχόμενο του έργου όσο και τον τρόπο έκφρασης του συγγραφέα[46].

Ωστόσο, οι ρόλοι του επιστήμονα εγκληματολόγου και του συγγραφέα έργων αστυνομικής λογοτεχνίας, όπως και ευρύτερου εγκληματολογικού ενδιαφέροντος, θα παραμένουν διακριτοί, δίχως να είναι ασύμβατοι.

[46] Ενδεικτική η αναφορά της επίδρασης των νομικών σπουδών στον τρόπο γραφής του Gustave Flaubert με έμφαση στο έργο του Madame Bovary στο: Αντωνοπούλου, Α., Καρακάση, Α., & Πετροπούλου, Π. (2015). *Λογοτεχνία και επιστήμες* [Κεφάλαιο]. Στο Αντωνοπούλου, Α., Καρακάση, Α., & Πετροπούλου, Π. 2015. *Συγκριτολογία* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://hdl.handle.net/11419/4339

ΞΑΝΑΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ ΜΙΑ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΜΥΘΟΠΛΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

Βίκυ Χασάνδρα, *Συγγραφέας και σεναριογράφος, Καθηγήτρια σεναρίου και δημιουργικής γραφής, BA - MA Film Studies New York College, Athens, University of Greenwich, U.K.*

Η αστυνομική λογοτεχνία από τις απαρχές της, από τα πρώτα αστυνομικά του Edgar Allan Poe και της Ann Catherine Green έως τη σύγχρονη εποχή, έχει διανύσει διαφορετικά αφηγηματικά μονοπάτια, είτε διαδοχικά είτε ταυτόχρονα. Είτε εστιάζοντας στο αίνιγμα και στο «ποιος», όπως συμβαίνει στην περίπτωση της Agatha Christie, στην Αγγλία, είτε εστιάζοντας στο «γιατί» και στο «πώς», μιλώντας για το νουάρ και το hard boiled των Hammet, Chandler και άλλων γνωστών συγγραφέων στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού πριν και μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο. Είτε πάλι φτάνοντας στο σύγχρονο police procedural, παρουσιάζοντας μία νεότερη σύνθεση των προγενέστερων πρακτικών η οποία αποτελεί κατά πολύ τη σύγχρονη εκδοχή του whodunit. Παρακολουθώντας ωστόσο κανείς όλη αυτή τη μακρά διαδρομή δεν θα μπορούσε να μην αναρωτηθεί για τον πραγματικό ρόλο του συγγραφέα ειδικά στις μέρες μας που ο αναγνώστης μοιάζει ιδιαίτερα εξοικειωμένος με την εικόνα της βίας και του εγκλήματος.

Πίσω από το πρόσχημα των διαφορετικών αφηγήσεων κρύβεται πάντοτε το ίδιο

ερώτημα το οποίο όσο και να μεταβάλλεται μέσα στο χρόνο παραμένει προς διερεύνηση. Και το οποίο αντανακλάται στην αγωνία του συγγραφέα να εντάξει την ιστορία του στο κοινωνικό ή πολιτικό πλαίσιο της εποχής του ορίζοντας παράλληλα την ταυτότητα του βασικού του ήρωα ανάλογα με τη θέση του ως εγκληματίας ή θύμα. Ποιος είναι λοιπόν ο πραγματικός ρόλος του συγγραφέα μιας αστυνομικής ιστορίας; Πόσο αληθινό είναι ένα έγκλημα στην αστυνομική αφήγηση και πόσο ρεαλιστική μπορεί να θεωρηθεί η μυθοπλαστική αναπαράστασή του; Ποια τελικά είναι η θέση του συγγραφέα τόσο απέναντι στον εαυτό του όσο και στον αναγνώστη του;

Ο Gilles Deleuze στο άρθρο του «Philosophie de la Serie Noire»[i] επιχειρεί ακριβώς έναν παραλληλισμό ανάμεσα στην πιθανή αλήθεια μιας αστυνομικής έρευνας βασισμένης αποκλειστικά σε μαρτυρίες και τον ρεαλισμό της διερεύνησης ενός εγκλήματος στο αστυνομικό μυθιστόρημα με γνώμονα τον παράγοντα της υποκειμενικότητας. Ενώ ο Αριστοτέλης στον ορισμό της αρχαίας τραγωδίας μέσω της πλατωνικής έννοιας της μίμησης μας φέρνει επίσης σε επαφή με τα όρια του ρεαλισμού στη δραματουργία. Έννοια άμεσα εφαρμόσιμη στην επαναδιατύπωση της αναζήτησης της αλήθειας στην αστυνομική λογοτεχνία.

Η Agatha Cristie μέσω της διάπραξης ενός εγκλήματος αποτυπώνει με εξαιρετικό τρόπο την ηθική ή την ανηθικότητα, θα λέγαμε, μιας ανώτερης αστικής τάξης διατηρώντας μια απολύτως κριτική στάση απέναντι στον αποικιοκρατισμό της Βρετανικής Αυτοκρατορίας και τις αξίες του. Ενώ στην Αμερική των δεκαετιών του ’30 και του ΄40 οι συγγραφείς των αστυνομικών ιστοριών (των μετέπειτα επονομαζόμενων νουάρ) καταγγέλλουν αντίστοιχα τη διαφθορά του πολιτικού συστήματος. Κάτι που παρατηρείται επίσης στο σύγχρονο αστυνομικό μυθιστόρημα όπου το κοινωνικό και πολιτικό στοιχείο υπερτερεί αρκετά συχνά. Όμως ακόμη και σε αυτές τις περιπτώσεις η αφήγηση απέχει πολύ από μια νατουραλιστική καταγραφή του εγκλήματος. Και η φαντασία του αναγνώστη δημιουργεί διαχρονικά ένα ονειρικό περιβάλλον που βρίσκει τη θέση του σε οποιαδήποτε στιγμή ανάγνωσης.

Αντίστοιχα περιπτώσεις επίσης κλασικών συγγραφέων όπως ο Georges Simenon, οι Pierre Boileau και Thomas Narcejac ή η Patricia Highsmith έρχονται να επιβεβαιώσουν την άποψη πως ο ρόλος του συγγραφέα είναι πολύ πιο σύνθετος και πως η αλήθεια της διερεύνησης ενός εγκλήματος χρειάζεται την ενεργοποίηση του φαντασιακού όχι μόνο του συγγραφέα αλλά και του αναγνώστη. Εστιάζοντας στο άτομο και στο περιβάλλον του, κοινωνικό και οικογενειακό, αναζητώντας τα αίτια της βίας, οι παραπάνω συγγραφείς καταγράφουν τη διαδρομή του εγκλήματος ενεργοποιώντας τη διαδικασία της ταύτισης του αναγνώστη με τον ήρωα της ιστορίας, προκαλώντας τον μέσω έντονων συναισθηματικών καταστάσεων να αναζητήσει τις δικές του απωθημένες επιθυμίες, τα δικά του τραύματα. Αποτρέποντάς τον από τον άχαρο ρόλο του δικαστή που θα απονείμει δικαιοσύνη. Προτρέποντάς τον, αντιθέτως, να έρθει πιο κοντά στον ρόλο του συγγραφέα που αν θέλουμε να παραφράσουμε τον Simenon, στόχος του εί-

ναι όχι να κατηγορήσει αλλά να καταλάβει.

Στους «Δαίμονες του Πιλοποιού»[ii], ο Simenon παρακολουθεί με ακρίβεια τη συμπεριφορά και τις συναισθηματικές διακυμάνσεις ενός κατά συρροήν__δολοφόνου με θύματα γυναίκες που προκαλεί τους συντοπίτες του στη μικρή κοινωνία όπου έχει μεγαλώσει επιζητώντας την ομολογία των εγκλημάτων του σε ένα ανεστραμμένο παιχνίδι θάρρους ή αλήθειας. Ενώ οι Boileau – Narcejac σε μυθιστορήματα όπως «Οι Διαβόλισσες»[iii] ή «Οι Λύκαινες»[iv]όπου πρωταγωνιστούν γυναικείοι χαρακτήρες δίνουν στον αναγνώστη τους την ευκαιρία να αναζητήσουν τα αίτια του εγκλήματος σε άτομα που φαινομενικά δεν θα το έπρατταν, άτομα πολύ κοντινά στη δική τους πραγματικότητα. Φέρνοντάς τον ταυτόχρονα σε επαφή όχι κατ' ανάγκην με τις «σκοτεινές ψυχικές ασθένειες» αλλά και με τις «παρεκκλίσεις του υγειούς» και με τους «συσχετισμούς των ψυχικών δυνάμεων», αν θέλουμε να χρησιμοποιήσουμε τη φρασεολογία του Sigmund Freud.[v] Αντίστοιχα, η Patricia Highsmith προκαλεί αντίστοιχα τον αναγνώστη να αναμετρηθεί με τις δικές του σκοτεινές δυνάμεις μέσω του διάσημου ήρωά της, του κυρίου Ρίπλεϋ.

Ο Roland Barthes στο κείμενό του «Ο Θάνατος του Συγγραφέα»[vi] δίνει χώρο στον αναγνώστη να ξαναγράψει κατά μία έννοια το κείμενο μέσα από τις δικές του προβολές και εμπειρίες. «Ο αναγνώστης είναι ο χώρος ακριβώς όπου συγγράφονται, χωρίς καμιά να χάνεται, όλες οι αναφορές από τις οποίες είναι φτιαγμένη μια γραφή. Η ενότητα ενός κειμένου δεν βρίσκεται στην καταγωγή του αλλά στον προορισμό του». Άποψη που βρίσκει την εφαρμογή της σε συγγραφείς όπως η Highsmith ή η σύγχρονή μας Αργεντινή Claudia Pineiro οι οποίες μας επιτρέπουν να μιλάμε για έναν μεταμοντερνισμό στην τέχνη της αστυνομικής και νουάρ λογοτεχνίας, προκαλώντας τον αναγνώστη σε έναν διάλογο με την «ανοίκεια» πλευρά του.

Από την πλευρά του ο Freud παραλληλίζει τη φαντασία του συγγραφέα με τη διεργασία του ονείρου κατά την οποία ανασύρονται απωθημένα και ανακινούνται συναισθήματα. Μία διεργασία που αφορά αφενός τον συγγραφέα, τα βιώματά του και τα τραύματά του σαν υλικό της τέχνης του, αφορά όμως κατ΄ επέκταση και τον αναγνώστη ο οποίος γίνεται κατά κάποιον τρόπο συμμέτοχος αυτής της διεργασίας. Στη μελέτη του «Το Παραλήρημα και τα Όνειρα στην Γκραντίβα» χαρακτηρίζει το έργο του W. Jensen ως « ...μία απολύτως σωστή ψυχιατρική μελέτη, με την οποία οφείλουμε να αντιπαραβάλουμε τη δική μας κατανόηση της ψυχικής ζωής, μια ιστορία αρρώστιας και ίασης που έχει τη δυνατότητα να παρέχει ορισμένα βασικά διδάγματα της ιατρικής ψυχολογίας. ... Άλλωστε εμείς δεν είμαστε ίσως αυτοί που προσδίδουμε στην όμορφη λογοτεχνική αφήγηση ένα κρυφό νόημα, απ' το οποίο ο συγγραφέας απέχει μίλια μακριά;»[vii].

Ο πατέρας της ψυχανάλυσης εξάλλου, που μας έχει κληροδοτήσει επίσης αναλύσεις και μελέτες επάνω στον μύθο και τη δύναμη της φαντασίωσης[viii] καθώς και σε μυθικά πρόσωπα όπως ο Οιδίποδας, ο Βασιλιάς Ληρ και ο Άμλετ, ή οι αδερφοί Καραμαζώφ[ix] δεν παραλείπει να εκφράσει τον θαυμασμό του για τους συγγραφείς: «Πράγματι, η περιγραφή της ανθρώπινης ψυχικής ζωής είναι ο αποκλειστι-

κός τους τομέας», επισημαίνει. «Ήσαν ανέκαθεν οι πρόδρομοι της επιστήμης και ως εκ τούτου και της επιστημονικής ψυχολογίας»[x]. Και εμείς, ως αναγνώστες αστυνομικής λογοτεχνίας αρκεί να ανατρέξουμε σε παραδείγματα συγγραφέων όπως η Dorothy Hughes στο μυθιστόρημά της «Σ' Έναν Έρημο Τόπο» για να καταλήξουμε στη διαπίστωση πως ένα λογοτεχνικό έργο μπορεί να προσομοιάζει παράλληλα σε ψυχιατρική μελέτη. Και πως ένας συγγραφέας πιστός στο μέλημα να παράσχει στον αναγνώστη του λογοτεχνική απόλαυση μπορεί ταυτόχρονα να αποδώσει με απόλυτη ενσυναίσθηση μέσω της οπτικής του εγκληματία το πορτραίτο ενός κατά συρροήν δολοφόνου, αποτυπώνοντας την ψυχοπαθολογία του μέσω των εσωτερικών συγκρούσεών του και της αναμέτρησής του με τον φόβο του για το άλλο φύλλο, καθιστώντας μας συμμέτοχους της αγωνίας του και θέτοντας το ερώτημα των ορίων ανάμεσα στην ενοχή και την αθωότητα.

Δεν είναι λίγοι οι συγγραφείς αστυνομικών και νουάρ ιστοριών που βασίζουν την αφηγηματική τους προσέγγιση στη θεωρία φιλοσόφων του υπαρξισμού, όπως για παράδειγμα του Σαρτρ – οι Γάλλοι συγγραφείς Hugues Pagan και Caryl Ferey είναι χαρακτηριστικές περιπτώσεις – προκειμένου να μιλήσουν για τη μοναξιά και την ελευθερία της ανθρώπινης ύπαρξης ή οι συγγραφείς που εμπνέονται από τις ψυχαναλυτικές θεωρίες περί συνείδησης και ασυνειδήτου όχι μόνο του Freud αλλά και του Jung εστιάζοντας στη σκοτεινή πλευρά του ανθρώπου ή του Lacan όσον αφορά το καθρέφτισμα της επιθυμίας ως οριοθέτηση μιας ταυτότητας.

Όπως προκύπτει λοιπόν ο συγγραφέας μιας αστυνομικής ιστορίας καλείται να αντιμετωπίσει τις ανάγκες του αναγνώστη ενός λογοτεχνικού έργου μέσα από μία διαδραστική διαδικασία και ταυτόχρονα να εστιάσει σε σύγχρονα κοινωνικά, ηθικά, φιλοσοφικά και ψυχολογικά θέματα ενεργοποιώντας στο έπακρο τη δύναμη της φαντασίωσης. Ένα έργο που θα ήταν αδύνατον να τελεστεί με την απλή καταγραφή ενός εγκλήματος ως είδηση με βίαιες εικόνες. Ο συγγραφέας σήμερα εμφανίζεται υποχρεωμένος να επεξεργαστεί την έννοια της αλήθειας ενός εγκλήματος σε μία εποχή όπου το μυστήριο κρύβεται στην ίδια την ύπαρξη του ανθρώπου και όπου ο αναγνώστης ζητά τον δικό του χώρο για να ξαναγράψει τη δική του ιστορία.

---

[i] Arts et Loisirs, no 18, 1966

[ii] Georges Simenon, *Les Fantômes du chapelier,* Paris, *Presses de la Cité,* 1949, France

[iii] Boileau – Narcejac, *Celle qui n'était plus*, Paris, Denoël, 1952

[iv] Boileau – Narcejac, *Les Louves*, Paris, Denoël, 1955

[v] Sigmund Freud, *Το Παραλήρημα και τα Όνειρα στην Γκραντίβα του W. Jensen, 1907* (μτφρ. Πάνος Αλούπης, Άγρα,1994, σελ. 231)

[vi] Roland Barthes, La mort de l'auteur (1967) / Roland Barthes, *ΕΙΚΟΝΑ – ΜΟΥΣΙΚΗ – ΚΕΙΜΕΝΟ* (μτφρ. Σπανός Γιώργος, Πλέθρον)

[vii] Sigmund Freud, *Το Παραλήρημα και τα Όνειρα στην Γκραντίβα του W. Jensen* (μτφρ. Πάνος Αλούπης, Άγρα,1994, σελ. 229.

[viii] Sigmund Freud, *Ο Ποιητής και η Φαντασίωση, 1907* (μτφρ. Γιώργος Σαγκριώτης, Πλέθρον, 2011)

[ix] Σίγκμουντ Φρόυντ, Ο Ντοστογιέφσκι και η πατροκτονία, 1928 (μτφρ. Καλιφατίδης Γιάννης, Αγγελή Ηλιάνα, Πατάκης, 2014)

[x] Sigmund Freud, *Το Παραλήρημα και τα Όνειρα στην Γκραντίβα του W. Jensen,* 1907 (μτφρ. Πάνος Αλούπης, Άγρα,1994, σελ. 230)

[xi] Dorothy Hughes, *In a Lonely Place*, Duel, Sloan and Pearce,1947, USA

ΤΟ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟ ΕΙΔΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΟΥ

Χρύσα Σπυροπούλου, *συγγραφέας*

Το αστυνομικό μυθιστόρημα καθυστέρησε να αποκτήσει συγκροτημένη παρουσία στην Ελλάδα, γεγονός που συνδέεται με ευρύτερες υστερήσεις σε καλλιτεχνικούς και λογοτεχνικούς τομείς. Μέσα σε αυτό το περιβάλλον αναζήτησης ταυτότητας, το 2008 το περιοδικό *Δέκατα* αποτέλεσε μία από τις πρώτες προσπάθειες συστηματικής χαρτογράφησης του είδους, ενώ την ίδια περίοδο διατυπώθηκε η ιδέα δημιουργίας μιας λέσχης συγγραφέων με στόχο την ενίσχυση και προώθηση της ποιοτικής αστυνομικής γραφής. Από αυτή την πρωτοβουλία προέκυψε η Ε.Λ.Σ.Α.Λ., σε ένα εκδοτικό τοπίο πολύ διαφορετικό από το σημερινό**,** όπου η παραγωγή τίτλων και οι αναγνωστικές συνήθειες ήταν σαφώς πιο περιορισμένες.

Καθώς η λέσχη άρχισε να συγκροτείται, αναδύθηκε ένα θεμελιώδες ερώτημα: αρκεί η παρουσία ενός εγκλήματος για να χαρακτηριστεί μια αφήγηση «αστυνομική»; Η απάντηση είναι αρνητική. Το έγκλημα λειτουργεί απλώς ως αφετηρία και δεν συνιστά επαρκές ειδολογικό κριτήριο. Η διάκριση αυτή αποκτά ιδιαίτερη σημασία στην ελληνική κριτική πραγματικότητα, όπου συχνά υπερεκτιμάται η υπόθεση και υποτιμάται ο τρόπος αφήγησης. Έτσι, κοινωνικά ζητήματα -όπως η μετανάστευση, το οργανωμένο έγκλημα ή η εμπορία ανθρώπων-αντιμετωπίζονται σαν αυτάρκεις θεματικές, ανεξάρτητα από την αφηγηματική τους επεξεργασία.

Η σημασία της αφηγηματικής τεχνικής γίνεται ιδιαίτερα εμφανής όταν εξετάσουμε συγκεκριμένα έργα. Δύο πρόσφατες εκδόσεις της Άγρας, *Η υπόθεση Σαιν-Φιάκρ* του Ζορζ Σιμενόν και το διήγημα της Πατρίσια Χάισμιθ *Ένα ρολόι χτυπάει τα Χριστούγεννα*, δείχνουν πώς η αφήγηση μπορεί να εγκαθιδρύσει από την πρώτη φράση μια υπόγεια ένταση και μια υπόσχεση μυστηρίου, όχι μέσω εντυπωσιασμού αλλά μέσω γλωσσικής ακρίβειας και οικονομίας. Η τεχνική αυτή συνδέεται με την αρχή της υποδήλωσης**,** όπως την περιγράφει ο Χέμινγουεϊ με το «παγόβουνο»: το μεγαλύτερο μέρος της ιστορίας παραμένει κάτω από την επιφάνεια, προσδίδοντας βάθος και πολυσημία.

Αυτή η αφηγηματική οικονομία δεν αποτελεί μεμονωμένη πρακτική, αλλά εντάσσεται σε μια ευρύτερη λογική του αστυνομικού είδους που ενισχύει την απάντηση στο αρχικό ερώτημα, ότι δηλαδή δεν αρκεί να υπάρχει έγκλημα στην ιστορία για να καταταγεί αυτή στο εν λόγω είδος. Κι αυτό γιατί το αστυνομικό μυθιστόρημα ή το διήγημα στηρίζεται σε συγκεκριμένη αφηγηματική δομή: σταδιακή οικοδόμηση σασπένς, ατμόσφαιρα μυστηρίου και συγκάλυψης, παραπλανητικά στοιχεία που ανοίγουν εναλλακτικές ερμηνευτικές διαδρομές, παρουσία ερευνητή -επαγγελματία ή ερασιτέχνη- και στέρεη δομή που οδηγεί στη λύση του αινίγματος. Η ισορροπία αυτών των παραγόντων είναι εύθραυστη, καθώς η υπερβολική περιγραφή, η φλυαρία ή ο διδακτισμός αποδυναμώνουν την αφηγηματική ένταση και υπονομεύουν την αποτελεσματικότητα ακόμη και μιας ενδιαφέρουσας βασικής ιδέας.

Η συζήτηση αυτή δεν μπορεί να αποκοπεί από το ελληνικό κοινωνικό και εκδοτικό πλαίσιο**.**

Η απουσία μακράς παράδοσης αστικού μυθιστορήματος στην Ελλάδα -σε αντίθεση με τη Γαλλία ή τη Μεγάλη Βρετανία του 19ου αιώνα- έχει επηρεάσει την ανάπτυξη του αστυνομικού είδους. Ωστόσο, η ελληνική κοινωνία προσφέρει πλούσιο υλικό: διαφθορά, οικογενειακές συγκρούσεις, μικροπολιτικές πρακτικές, κλειστές κοινότητες, επαρχιακές δυναμικές, μεταναστευτικές εμπειρίες, αστική μοναξιά. Το ζήτημα δεν είναι η έλλειψη θεματικών, αλλά η εμβάθυνση και η παρατηρητικότητα με την οποία αυτές αξιοποιούνται. Η ευκολία έκδοσης, εξάλλου, έχει οδηγήσει σε πληθώρα τίτλων χωρίς αντίστοιχη ποιοτική αξιολόγηση, με αποτέλεσμα να εκδίδονται έργα που συχνά μιμούνται ειδολογικά πρότυπα χωρίς, όμως, αυτά να είναι πειστικά.

Παράλληλα με τις εκδοτικές εξελίξεις, έχει ενταθεί τα τελευταία χρόνια η συζήτηση για τη σχέση του αστυνομικού είδους με την εγκληματολογία. Παρότι η γνώση εγκληματολογικών θεωριών μπορεί να είναι χρήσιμη, δεν αποτελεί προϋπόθεση για τη συγγραφή ενός αξιόλογου αστυνομικού έργου. Η Π. Ντ. Τζέιμς και η Άγκαθα Κρίστι αξιοποίησαν επαγγελματικές εμπειρίες, αλλά η λογοτεχνική αξία των έργων τους προκύπτει από την αφηγηματική τους δεξιοτεχνία και όχι από την εξειδικευμένη γνώση. Το κρίσιμο ζήτημα είναι ο τρόπος ενσωμάτωσης των πληροφοριών στο κείμενο, η οργανική τους σύνδεση με την υπόθεση και τους χαρακτήρες.

Η συζήτηση για το αστυνομικό είδος οδηγεί αναπόφευκτα σε ένα ευρύτερο ερώτημα: ποια είναι τα όρια του**.** Το αστυνομικό εξελίσσεται, αλλά η εξέλιξη δεν πρέπει να οδηγεί στην απώλεια της ειδολογικής του ταυτότητας. Το ερώτημα αφορά τα όρια της αποδόμησης: μέχρι ποιο σημείο μπορεί να μετασχηματιστεί το είδος χωρίς να απωλέσει τον πυρήνα του. Η παραμέληση βασικών ειδολογικών κανόνων συχνά οφείλεται σε άγνοια ή αδυναμία, γεγονός που καθιστά τον ρόλο του επιμελητή καθοριστικό. Η αξιολόγηση ενός έργου πρέπει να βασίζεται στην τεχνική και στο περιεχόμενο**,** όχι σε εξωλογοτεχνικά κριτήρια όπως η δημοφιλία ή η ιδεολογική ευκολία.

Τελικά, όλες αυτές οι συζητήσεις συγκλίνουν σε ένα κοινό σημείο: η ουσία του αστυνομικού μυθιστορήματος βρίσκεται στη φύση του μυστηρίου· σε ό,τι υπονοείται, σε ό,τι παραμένει αθέατο, σε ό,τι αναμένει να αποκαλυφθεί. Το αστυνομικό δεν είναι απλώς μια αφήγηση εγκλήματος· είναι ένας τρόπος θέασης του κόσμου μέσα από τις σκιές του.

• Το άρθρο δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ στο φύλλο του Σαββατοκύριακου 8-9 Αυγούστου 2026 και αναδημοσιεύεται με ευθύνη της συγγραφέως.

ΤΡΙΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΟ ΚΟΙΝΟ ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΙΟΥ ΑΙΣΘΗΜΑ

'Αννα Δάρδα Ιορδανίδου, *συγγραφέας*

Είναι αξιοπρόσεκτο ότι τρία λογοτεχνικά είδη, διαφορετικά μεταξύ τους, έχουν ένα κοινό σημείο. Στον πυρήνα της πλοκής τους εμφιλοχωρεί το έγκλημα και στην εξέλιξή της προσδιορίζεται η τιμωρία, ως απονομή δικαιοσύνης και αποκατάσταση της ηθικής τάξης, ικανοποιώντας το κοινό περί δικαίου αίσθημα. Στο κείμενο αυτό προσεγγίζεται συνοπτικά η σύγκλιση *τραγωδίας*, *παραμυθιού* και *αστυνομικού μυθιστορήματος*.

Τραγωδία

Οι μύθοι βρίθουν ειδεχθών εγκλημάτων, πατροκτονίες, μητροκτονίες, παιδοκτονίες, αδελφοκτονίες, απαγωγές. ληστείες, αιμομιξίες, και άλλα ανομήματα Θεών και Ηρώων. Κατ΄ επέκταση στις αρχαίες τραγωδίες, ως ποιητική και δραματική εκδοχή του μυθικού κόσμου απαντώνται ανάλογες ανομίες. Η Κλυταιμνήστρα σφάζει τον Αγαμέμνονα και την Κασσάνδρα. Ο Ορέστης σκοτώνει τη μητέρα του και τον Αίγισθο. Ο Ηρακλής σε κατάσταση διανοητικής ταραχής σκοτώνει τα παιδιά του και η Αγαύη σε ιερή μέθη κομματιάζει ζωντανό τον γιό της.

Η Κάθαρση, ως «απολεκτική πράξη» (*), της τραγωδίας, στοχεύοντας, μεταξύ άλλων, στην ψυχική λύτρωση των θεατών από τα παθήματα των ηρώων, συνεπάγεται την ικανοποίηση του κοινού περί δικαίου αισθήματος. Οι δύο τραγωδίες του Σοφοκλή «Οιδίπους Τύραννος» και «Οιδίπους επί Κολωνώ,» αναδεικνύουν αυτή τη λειτουργία.

Ο Οιδίπους, εν αγνοία του - δέσμιος του πεπρωμένου της γενιάς του, σκοτώνει τον πατέρα του και συνευρίσκεται με τη μητέρα του. Όταν το μαθαίνει αυτοτυφλώνεται και αυτοεξορίζεται. Η ανάληψη της ευθύνης και η αυτοτιμωρία οδηγούν στην κάθαρση, η οποία φωτίζεται μοναδικά στη δεύτερη τραγωδία, όταν πεθαίνοντας με θαυμαστό τρόπο μεταμορφώνεται σε ιερή χθόνια δύναμη.

Γενικά στην αρχαία ελληνική τραγωδία το έγκλημα προκαλείται από την υβριστική συμπεριφορά του ήρωα . Η ισορροπία του κόσμου διαταράσσεται. Η ηθική αγανάκτηση και η οργή των Θεών εκδηλώνεται, ο υβριστής τιμωρείται η τάξη αποκαθίσταται και το κοινό περί δικαίου αίσθημα ικανοποιείται..

Κλασικά Παραμύθια

Τα κλασσικά παραμύθια είναι βίαια, σκληρά, άσεμνα. Στον κόσμο τους συμβαίνουν ειδεχθή εγκλήματα: κανιβαλισμός, βιασμός, μαύρη μαγεία, βρεφοκτονία, βασανιστήρια, ακρωτηριασμοί, κ.α. συνθέτουν τη βία του παραμυθικού κόσμου. Οι σαράντα κλέφτες κομματιάζουν τον Κασίμ. Περιζήτητες βασιλοπούλες οδηγούν στο θάνατο τους μνηστήρες τους θέτοντας τους αινίγματα που δεν μπορούν να λύσουν. Ο Κυανοπώγων παντρεύεται και κατακρεουργεί τις γυναίκες του.

Ενδεικτικά θα αναφέρω ένα κλασσικό παραμύθι: Ο Χάνσελ και η Γκρέτελ,, κατά τη διάρκεια ενός λιμού, εγκαταλείπονται από τους γονείς τους στο δάσος. Φτάνουν σ' ένα σπίτι φτιαγμένο από γλυκά. Τρώγοντας τη στέγη πέφτουν στα χέρια μιας μάγισσας. Παχαίνει τον Χάνσελ για να τον φάει και κάνει

την Γκρέτελ υπηρέτρια. Μια μέρα ανάβοντας η Γκρέτελ το φούρνο καταφέρνει να κλείσει μέσα τη μάγισσα και να την κάψει. Ελευθερώνονται, κλέβουν το θησαυρό της, γυρίζουν στο σπίτι τους και ζουν πλούσια κι ευτυχισμένα.

Στα παραμύθια η πλοκή εξελίσσεται με αλυσίδες πράξεων ενός αντιθετικού ζευγαριού ρόλων, του ήρωα και του ανταγωνιστή. Ο ήρωας έχει τον ρόλο του καλού και ο ανταγωνιστής του κακού. Αν και οι δύο μπορεί να συμπεριφέρονται εξ' ίσου βίαια, ο κακός είναι πάντα κακός και τιμωρείται σκληρά. Ο καλός είναι πάντα καλός και αμείβεται πλουσιοπάροχα. Στο «καλό τέλος», τυπικό χαρακτηριστικό του παραμυθιού, εμφωλεύει μια αντίληψη δικαίου που ικανοποιεί το κοινό αίσθημα. Όσο τρομακτικό κι αν είναι το παραμύθι στο τέλος αυτοί ζουν καλά κι εμείς καλύτερα.

Αστυνομικό μυθιστόρημα

Το **αστυνομικό μυθιστόρημα** εξιστορεί περιστατικά που θα μπορούσαν να συμβούν, τα οποία διαμορφώνονται αναλόγως προς τις τρέχουσες πεποιθήσεις και δοξασίες περί του σωστού, του λογικού και του δικαίου. Οργανώνονται, γύρω από ζεύγη αντιθέτων, ενοχής και αθωότητας, δίκαιου και αδίκου, νόμου και ανομίας. Στο τέλος επικρατεί η θετική όψη της αντίθεσης. Οι αθώοι σώζονται, οι ένοχοι τιμωρούνται, το άδικο καταδικάζεται, η νομιμότητα αποκαθίσταται, και το κοινό περί δικαίου αίσθημα ικανοποιείται.

Στο εμβληματικό μυθιστόρημα της Άγκαθα Κρίστι «Έγκλημα στο Οριάν Εξπρές», το τρένο ακινητοποιείται μια νύχτα στα χιόνια των Βαλκανίων. Ένας Αμερικανός εκατομμυριούχος βρίσκεται δολοφονημένος στην καμπίνα του με δώδεκα μαχαιριές. Ο Ηρακλής Πουαρό, που ταξιδεύει στο ίδιο τρένο, αναλαμβάνει την εξιχνίαση του φόνου. Σύντομα ανακαλύπτει ότι οι δώδεκα συνεπιβάτες του συνδέονταν με την οικογένεια ενός απαχθέντος και δολοφονημένου παιδιού και ότι μπήκαν στο τρένο για να εκδικηθούν τον απαγωγέα και δολοφόνο του παιδιού. Αντί, ωστόσο να αποκαλύψει στην αστυνομία τους συνεπιβάτες του ως δολοφόνους του Αμερικανού, λέει ότι δολοφόνος είναι ένας άγνωστος εισβολέας, θεωρώντας πως έχει αποδοθεί δικαιοσύνη.

Γενικά στο κλασικό αστυνομικό, σε όλη του σχεδόν την πολυμορφία, το έγκλημα διαλευκαίνεται ακόμη κι όταν δεν ακολουθούνται σύννομες πρακτικές. Όλα διευθετούνται θετικά κι οριστικά και το κοινό περί δικαίου αίσθημα του αναγνώστη ικανοποιείται.

Στο πλαίσιο αυτής της σύντομης φιλολογικής προσέγγισης στη λειτουργία του δίπολου «έγκλημα και τιμωρία ως φορέας ικανοποίησης του κοινού περί δικαίου αισθήματος» στην τραγωδία, στο παραμύθι και στο αστυνομικό μυθιστόρημα, θεωρώ ότι μια έρευνα από εγκληματολογική σκοπιά είναι δόκιμη και κυρίως γόνιμη. Η εγκληματολογία ασχολείται με λογοτεχνικά εγκλήματα (μελέτες στην τραγωδία και στο αστυνομικό μυθιστόρημα). Θα ήταν γόνιμη εμβαθύνοντας στην μελέτη αυτής της λειτουργίας σε περισσότερα είδη λόγου, όπως, στον τύπο.

* *Perlocutionary act: (γλωσσολογία) η λεκτική, νοητική ή συναισθηματική αντίδραση που προκαλεί στον ακροατή μια έκφανση.*

ΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟ ΑΦΗΓΗΜΑ ΚΑΙ Η ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Φίλιππος Φιλίππου, *συγγραφέας*

Το σύγχρονο αστυνομικό αφήγημα δεν έχει μεγάλη σχέση με το αφήγημα μυστηρίου στο οποίο θήτευσε με επιτυχία η Άγκαθα Κρίστι και οι ομότεχνοί της. Σε αυτό γίνεται λόγος για την κοινωνία, την πολιτική, την Ιστορία, οι ήρωές του προβληματίζονται για ποικίλα θέματα και κατ' επέκταση προβληματίζουν τον αναγνώστη.

Η επικαιρότητα προσφέρει την απαραίτητη έμπνευση στους συγγραφείς για να αναπτύξουν την πλοκή και τους χαρακτήρες των έργων τους. Δεν νοείται σύγχρονος αστυνομικός συγγραφέας, ο οποίος βάζει τους ήρωες και τις ηρωίδες του να δρουν στη σημερινή εποχή, που να μη χρησιμοποιεί την πραγματικότητα, η οποία αναμφίβολα επιδρά στις σκέψεις και στη συμπεριφορά τους.

Οι Έλληνες αστυνομικοί συγγραφείς γράφουν ιστορίες που διαφέρουν από εκείνες του Γιάννη Μαρή, του εισηγητή του αστυνομικού μυθιστορήματος στην Ελλάδας, ο οποίος είχε ως κεντρικό ήρωα τον αστυνόμο Μπέκα, εμπνευσμένο από τον επιθεωρητή Μαιγκρέ του Ζορζ Σιμενόν. Δεν ενδιαφέρονται μόνο για την αστυνομική ίντριγκα, το μυστήριο και το αίνιγμα, αλλά κάνουν επισημάνσεις πάνω σε επίκαιρα θέματα, όπως οι οικονομικοί μετανάστες, ο ρατσισμός, η ξενοφοβία, η μοναξιά των κατοίκων της πόλης, οι δύσκολες οικογενειακές σχέσεις, η διαπλοκή πολιτικών-επιχειρηματιών, η διαφθορά στον κρατικό μηχανισμό.

Μιλώντας για το σήμερα, μπορούμε να υποστηρίξουμε πως η εποχή μας προσφέρεται για το γράψιμο αστυνομικών ιστοριών. περισσότερο από ποτέ. Η αύξηση του πληθυσμού της ελληνικής πρωτεύουσας, καθώς και συνεπακόλουθα της εγκληματικότητας είναι θετικός παράγοντας για την ανάπτυξη του είδους. Οι μετανάστες, κυρίως από την Ανατολική Ευρώπη και τα Βαλκάνια, οι ποικίλες μαφίες, δίνουν κι αυτοί τροφή στους συγγραφείς, αφού καθιστούν την Ελλάδα πολυεθνική και πολυπολιτισμική χώρα.

Η αστυνομική λογοτεχνία από τη φύση της είναι αναγκασμένη να μιλήσει για την παραβατικότητα στην κοινωνία. Επομένως, όταν η παραβατικότητα αυξάνει και γίνεται μάστιγα, η αστυνομική λογοτεχνία δεν μπορεί παρά να την αποτυπώσει, τραβώντας την μέχρι τα άκρα, μέχρι τα έσχατά όριά της, έστω κι αν κατηγορηθεί –κι έχει κατηγορηθεί–, ότι ενίοτε θυμίζει δημοσιογραφικό ρεπορτάζ.

Επομένως, η αστυνομική λογοτεχνία μπορεί να χαρακτηριστεί πολιτική και κοινωνική, ως διασταύρωση διαφορετικών λογοτεχνικών ειδών, έστω και αν από την πλοκή δεν λείπουν οι έρωτες, τα πάθη κι οι προδοσίες κάθε λογής. Με λίγα λόγια, η αστυνομική λογοτεχνία χρησιμοποιεί το μυστήριο, το σασπένς και την αγωνία, προκειμένου να διεγείρει τις συνειδήσεις και, ει δυνατόν, να προβληματίσει.

Το αστυνομικό αφήγημα μπορεί να διερευνήσει τα κοινωνικά αίτια, αλλά και τα ψυχολογικά, που εκτρέφουν την παραβατικότητα και το έγκλημα. Το σημερινό ευρωπαϊκό αστυ-

νομικό μυθιστόρημα, στηρίζεται στο έργο του Ζαν-Πατρίκ Μανσέτ (1942-1995), ο οποίος είχε την άποψη πως, μέσω του αστυνομικού αφηγήματος, περιγράφεται κοινωνικά και ιστορικά ο νόμος και η τάξη μια δεδομένη χρονική και ιστορική στιγμή. Ο ίδιος θεωρούσε πως η αστυνομική λογοτεχνία βοηθάει να καταδειχθεί η διαφθορά της αστυνομίας και οι αιτίες που οδηγούν τους ανθρώπους στο έγκλημα.

Η ελληνική αστυνομική λογοτεχνία εντάσσεται στο ρεύμα που ήρθε από την Ευρώπη μέσω των βιβλίων του Μανσέτ και του Μανουέλ Βάθκεθ Μονταλμπάν, αυτό που αργότερα επονομάστηκε «μεσογειακό αστυνομικό μυθιστόρημα». Το αστυνομικό αφήγημα διατυπώνει λογοτεχνικά αυτά που προβληματίζουν την κοινωνία.

Σήμερα δεν νοείται αστυνομικός συγγραφέας να γράφει μόνο για να διασκεδάσει τον αναγνώστη. Εξαρχής, ξεκινάει με την πρόθεση να προβληματίσει, να ταρακουνήσει συνειδήσεις, να καυτηριάσει με τρόπους που απέχουν από τον διδακτισμό. Ενόσω αφηγείται την ιστορία του, κάνει επισημάνσεις πάνω σε επίκαιρα θέματα της ελληνικής κοινωνίας.

Οι κλασικές αστυνομικές ιστορίες με το δαιμόνιο ντετέκτιβ που χρησιμοποιεί το μυαλό του ή τη διαίσθησή του για να βρει το δολοφόνο, έχουν περάσει ανεπιστρεπτί. Η Εγκληματολογία έχει προχωρήσει ώστε οι παλιές ιστορίες με τους ιδιωτικούς ντετέκτιβ τύπου Ηρακλή Πουαρό και τους στυλάτους επιθεωρητές της Σκότλαντ Γιαρντ που χρησιμοποιούσε στα έργα της η Άγκαθα Κρίστι σήμερα φαίνονται ως καρικατούρες.

Το σύγχρονο αστυνομικό μυθιστόρημα περιστρέφεται γύρω από τη μελέτη της ψυχολογίας του δολοφόνου και ρίχνει το βάρος της εξιχνίασης στους ειδικούς της εγκληματολογίας παρά στον κεντρικό ήρωα. Το έγκλημα επιχειρεί να το διαλευκάνει ένας αστυνομικός ή και περισσότεροι, έστω κι αν αυτό γίνεται σε βάρος της λογοτεχνικότητας του κειμένου. Σε αυτή την περίπτωση, η λογοτεχνία αντιγράφει τη ζωή με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Να θυμίσουμε πως ένα έγκλημα, σύμφωνα με κάποιον παλιό ορισμό, αποτελεί παραβίαση της κοινωνικής τάξης και προξενεί ρήγμα στον κοινωνικό ιστό. Επομένως, η σύλληψη και η τιμωρία του δράστη αποκαθιστά την κοινωνική τάξη, επαναφέρει τα πράγματα στην κανονική τους ροή. Αυτό δεν είναι τίποτα άλλο παρά ο θρίαμβος της ηθικής.

Τέλος, να επισημάνουμε πως η αστυνομική λογοτεχνία είναι ρεαλιστική, δεν έχει σχέση ούτε με την επιστημονική φαντασία ούτε με την πολιτική φαντασία. Επομένως η στάση του συγγραφέα αστυνομικών ιστοριών είναι η στάση ενός πολίτη απέναντι στα πράγματα που βιώνει καθημερινά: εκείνη του πάσχοντα ανθρώπου.

ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ, ΕΜΠΟΡΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΑΣΕΙΣ ΣΤΟΝ 21ο ΑΙΩΝΑ

Ιωάννα Πετρίδου, *Βιβλιοπώλης, διοργανώτρια του φεστιβάλ αστυνομικής λογοτεχνίας Agatha και υπεύθυνη εκδοτικού προγράμματος στις εκδόσεις Κύφαντα*

Στις αρχές του 21ου αιώνα ο κόσμος εξακολουθεί να διαβάζει κλασική αστυνομική λογοτεχνία όπως Agatha Christie,George Simenon ,Arthur Conan Doyle και Γιάννη Μαρή.
Τα βιβλία ελληνικής αστυνομικής λογοτεχνίας που εκδίδονται είναι ελάχιστα και ακόμα λιγότερα αυτά που έχουν εμπορική επιτυχία.
Με μοναδική εξαίρεση τον Πέτρο Μάρκαρη και την αναγνώρισημότητα του εξαιτίας τηλεοπτικών σειρών, οι Έλληνες συγγραφείς βρίσκονται στην επιφάνεια.
Το 2009 είναι η χρονιά που θα αλλάξει η πορεία της αστυνομικής λογοτεχνίας όσον αφορά το αναγνωστικό κοινό της Ελλάδας.
Η κυκλοφορία του βιβλίου του Stieg Larsson "Το κορίτσι με το τατουάζ" προκαλεί μία φρενίτιδα του αναγνωστικού κοινού για αυτό που σωστά ονομάζεται στο εξωτερικό crime fiction.
Στη συνέχεια θα εκδοθούν πάρα πολλά βιβλία σκανδιναβικής αστυνομικής λογοτεχνίας με κυριότερα ονόματα των Jo Nesbo και την Camilla Lackberg.
Ο κόσμος αρχίζει να εξοικειώνεται και να ψάχνει και νέους συγγραφείς.
Εκεί γύρω στο 2015 ξεκινάει και η αυξανόμενη παραγωγή ελληνικών αστυνομικών μυθιστορημάτων.
Παρόλα αυτά το αναγνωστικό κοινό δυσκολεύεται να εμπιστευτεί τους Έλληνες συγγραφείς και η εμπορικότητα τους είναι ακόμα σε πολύ χαμηλά επίπεδα.
Με την πάροδο λίγων ετών και με πολύ μεγάλη προσπάθεια στήριξης της ελληνικής παραγωγής από ιδιωτικούς φορείς και τους ίδιους του συγγραφείς της, η ελληνική αστυνομική λογοτεχνία φαίνεται να αποκτά σιγά-σιγά το δικό της κοινό.
Στην δεκαετία του 20 υπάρχουν πλέον αρκετοί Έλληνες συγγραφείς οι οποίοι διαβάζονται από ένα μεγάλο μέρος του αναγνωστικού κοινού και αναγνωρίζονται ανάλογα .
Φυσικά δεν υπάρχει καμία κρατική μέριμνα ή βοήθεια .
Ας πούμε λοιπόν και κλείσουμε με ένα γεγονός που θεωρείται ορόσημο στην ιστορία της ελληνικής αστυνομικής λογοτεχνίας .
Το 2026 ο συγγραφέας Μίνως Ευσταθιάδης και το βιβλίο του "Σου γράφω από την κοιλιά του κτήνους" παίρνει το κρατικό βραβείο μυθιστορήματος για τη χρονιά 2025.
Ας ελπίσουμε ότι στο μέλλον το κράτος και οι κριτικοί λογοτεχνίας θα εκτιμούν παραπάνω το αγαπημένο μας είδος.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΠΑΝΟΥΣΗ

Εγχειρίδιον για συγγραφείς αστυνομικής λογοτεχνίας. Αναστοχασμοί σχετικοί με τη θεωρία της αστυνομικής μυθοπλασίας. Εκδόσεις Κύφαντας, Αθήνα 2026.

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ

Καθηγήτρια Εγκληματολογίας, Διευθύντρια του Εργαστηρίου Αστεακής ΕγκληματολογίαςΠαντείου Πανεπιστημίου

Στην περσινή εκδήλωση του φεστιβάλ αστυνομικής λογοτεχνίας με θέμα «*Από την επιστήμη στη μυθοπλασία ή αντίστροφα: Εγκληματολογία και αστυνομική λογοτεχνία, συναντήσεις και αποκλίσεις, θέσεις και αντιθέσεις*», που έλαβε χώρα στο ΦΙΛΙΟΝ στις 7-5-25, είχαμε αναφερθεί -κι εγώ μέσα από την εισήγησή μου για τη «*Σχέση Εγκληματολογίας και Αστυνομικής Λογοτεχνίας*»- στο θέμα της αλληλεπίδρασης δύο διαφορετικών τομέων, οι οποίοι όμως έχουν κάτι κοινό, το έγκλημα.

Κλείνοντας, τότε, την εισήγησή μου είχα αναφέρει ότι «*πολλά επιστημονικά στοιχεία της Εγκληματολογίας μπορούν να «αξιοποιηθούν» από την αστυνομική λογοτεχνία και, άρα, τα παραπάνω σε συνδυασμό με ευρύτερες γνώσεις του πλαισίου στο οποίο εκτυλίσσεται το σενάριο είναι σίγουρα βοηθητικές. Αυτό δεν ση-*

μαίνει όμως ότι ένας εγκληματολόγος που τις διαθέτει, μπορεί να τις αξιοποιήσει ως συγγραφέας αστυνομικού μυθιστορήματος για λόγους προφανείς. Εκτός και αν διαθέτει κι άλλες δεξιότητες, όπως ο συνάδελφος Γ. Πανούσης και μπορεί να τα συνδυάσει».

Και αυτό προκύπτει ανάγλυφα από το πλούσιο και πολυσχιδές έργο του Γιάννη και επιβεβαιώνεται με το νέο βιβλίο του με τίτλο ***«ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ ΓΙΑ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ. Αναστοχασμοί σχετικοί με τη θεωρία της αστυνομικής μυθοπλασίας»*** που έχουμε τη χαρά να παρουσιάζουμε σήμερα.

Στο πάνελ μας συμμετέχουν αξιόλογοι ειδικοί από το χώρο της τέχνης και ειδικότερα της αστυνομικής λογοτεχνίας, οι οποίοι θα καλύψουν θέματα που άπτονται του ειδικότερου πεδίου τους. Από την πλευρά μου θα περιοριστώ στα του «οίκου» μου αλλά επειδή είμαστε μια διεπιστημονική και δια-καλλιτεχνική ομάδα, νομίζω ότι θα έχει πολύ ενδιαφέρον η σύνθεση που θα προκύψει μέσα από τις σύντομες παρεμβάσεις μας, με αφορμή το νέο και πολύ ενδιαφέρον βιβλίο του Γιάννη.

Όπως αναφέρει και ο ίδιος ο συγγραφέας στον πρόλογό του, τέσσερα χρόνια μετά την έκδοση του βιβλίου του *«Το δίκαιο και το άδικο, οι αθώοι και οι ένοχοι, το Καλό και το Κακό στην αστυνομική μυθοπλασία (Ζητήματα ηθικής, δεοντολογίας και ύφους)*», (Παπαζήσης, 2021) και παρότι δημοσίευσε τρεις ακόμα μελέτες με σχετικά θέματα («Αστυνομική λογοτεχνία: σφήνα ανάμεσα στην Εγκληματολογία και την κοινωνική ηθική;», Πολάρ - 10/2022, σ. 30-33, «Αστυνομικοί συγγραφείς εν (απο)δράσει;», Νέα Εστία 1895/2023, σ. 497-519 και «Το λογο-τεχνικό αποτύπωμα της αστυνομικής μυθοπλασίας», paremvasi.gr 12.02.2025) και όχι μόνο, επανέρχεται με το παρόν πόνημα «με αναστοχαστική πρόθεση, στα κρίσιμα επίδικα», όπως αναφέρει και ο ίδιος στον πρόλογό του και με ανανεωμένη επιχειρηματολογία και βιβλιογραφία.

Κάτι που το ξέρει καλά και το επιτυγχάνει απόλυτα. Όπως πέτυχε και πάλι να μάς προβληματίσει γύρω από θέματα που θίγει με αφορμή την αστυνομική λογοτεχνία αλλά ξεπερνούν τα όριά της, αγγίζοντας ουσιώδη ζητήματα της επιστήμης, της ηθικής, της κοινωνίας και της φιλοσοφίας. Εξάλλου, το έχει δηλώσει πλειστάκις, ότι πρόθεσή του δεν είναι να δίνει απαντήσεις αλλά να θέτει τα ερωτήματα. Και αυτό το κάνει με τον ιδιαίτερο, δόκιμο και ελκυστικό τρόπο έκφρασής του που συνδυάζει στοιχεία ποίησης, επιστήμης και αποτύπωσης της πραγματικότητας. Αυτός ο συνδυασμός είναι ο κατ' εξοχήν ωθητικός παράγοντας για αναστοχασμό, τόσο μέσα από τον γραπτό όσο και μέσα από τον προφορικό του λόγο είτε αυτός είναι ένα βιβλίο εγκληματολογίας είτε αστυνομικής λογοτεχνίας είτε ακόμα και ποίησης.

Ωστόσο, στο βιβλίο που παρουσιάζουμε σήμερα έχει πάει ένα βήμα παραπέρα. Με σεβασμό στον αναγνώστη και χωρίς τάσεις διδακτισμού ή αυθεντίας, μοιράζεται σημαντικές γνώσεις που αφορούν τόσο τη δομή του αστυνομικού μυθιστορήματος όσο και μορφολογικά στοιχεία του, τα οποία είναι αδιαμφισβήτητα πολύ χρήσιμα και αρκετά σπάνια.

Όπως και το εγκληματικό φαινόμενο, έτσι και η λογοτεχνική του αναπαράσταση παραμένει σύνθετο και απαιτητικό. Όπως αναφέρει ο συγγραφέας «*Τα ερωτήματα: τέχνη ή επιστή-*

μη; λογοτεχνία τεκμηρίων ή σκέτη μυθοπλασία; ενοχές χωρίς κάθαρση; κοινωνικός σχολιασμός ή πολιτική ερμηνεία; αμιγώς ηθική προσέγγιση ή αίσθηση νομιμότητας; στέκουν μετέωρα».

Ο ίδιος πάντως επαναφέρει συχνά τα θέματα ηθικής. Χωρίς να παίρνει θέση ή να διαλέγει τα θετικά ή αρνητικά στερεότυπα του *"Dirty Harry"* ή των *"victim heroes"*, προκρίνει τη σφαιρική ματιά του συγγραφέα που εύστοχα περιγράφει τύπους και συμπεριφορές υπαρκτές, έξω από τα επαναλαμβανόμενα ή επιβαλλόμενα κλισέ που αποσκοπούν είτε στην αναπαραγωγή τους είτε στην αποφυγή τους, θεωρώντας ότι το υποδερμικό μοντέλο[1] επιρροής των μηνυμάτων θα λειτουργήσει με αντανακλαστικές διαδικασίες στο στοχευμένο αποτέλεσμα.

Η προσέγγιση αυτή παραπέμπει στη γνωστή ρήση ότι «*ο επιστήμονας/ερευνητής έχει ιδεολογία, η επιστημονική έρευνα δεν έχει*» και στην αέναη αναζήτηση αυτής της ισορροπίας όπου ο υποκειμενισμός οφείλει να υποχωρεί προς όφελος της αναζήτησης της πραγματικότητας.

Και αν «*Ο αστυνομικός συγγραφέας δεν είναι ιστορικός, δημοσιογράφος, κοινωνιολόγος ή πολιτικός, ούτε ψυχολόγος ή ηθικολόγος που 'δολοφονεί το alter ego του' στις σελίδες του βιβλίου του*», οφείλει να «*είναι ερευνητής αληθείας*», όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Πανούσης. Βέβαια, με ό,τι μπορεί να σημαίνει αυτό για την έννοια της αλήθειας.

Ο Γ. Πανούσης, στο άρθρο του *«Το Κακό και ο κακός στην εγκληματοαστυνομική μυθοπλασία»* (στο περιοδικό ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ, 2025) το αναφέρει σαφώς ότι «*δεν νοείται από τη μεριά του συγγραφέα η αλλοίωση των επιστημονικών δεδομένων προκειμένου να κατασκευασθεί 'μία οιονεί-αλήθεια' [simulacrum], με στόχο το ψυχοπνευματικό βραχυκύκλωμα του αναγνώστη, ο οποίος καθίσταται έρμαιο των τεχνητών μεταβιβάσεων/αντιμεταβιβάσεων της πλοκής του έργου*».

Εξυπακούεται, βέβαια, ότι η επιστήμη δεν ταυτίζεται με τη λογοτεχνία (και αντιστρόφως). Ακόμα και όταν το έγκλημα είναι το κοινό αντικείμενο ενασχόλησής τους, η προσέγγιση, η μέθοδος, η στόχευση διαφέρουν και η επιχειρούμενη «αναδόμηση» του φαινομένου γίνεται για διαφορετικούς λόγους και με διαφορετικούς τρόπους. Η μεν επιστήμη επιχειρεί να καταλήξει σε επιστημονικές εξηγήσεις μέσα από την ενσωμάτωση των ερευνητικών πορισμάτων σε θεωρητικά σχήματα, ενώ η δεύτερη επιζητεί την ελκυστικότητα του λογοτεχνήματος μέσα από την αληθοφάνεια του σεναρίου και το ενδιαφέρον της πλοκής του έργου.

Εξάλλου το «κακό», που πολλές φορές αποτελεί στοιχείο αυτής της ελκυστικότητας, δεν είναι μια κατασκευή της μυθοπλασίας. Είναι μια διάσταση της ανθρώπινης κοινωνίας που περιενδύεται μανδύα ενίοτε κοινωνικό και ενίοτε μεταφυσικό. Οι όψεις και παραλλαγές του 'κακού' στο έγκλημα αντανακλώνται τόσο μέσα από την επίσημη κοινωνική αντίδραση όσο και μέσα από τις άτυπες κοινωνικές αντιδράσεις και ο φόβος και η ανασφάλεια αντανακλούν με τη σειρά τους τις διαβαθμίσεις του.

Σε κάθε περίπτωση, όπως αναφέρει και ο Γ. Πανούσης ο αναγνώστης είναι ο τελικός κρι-

[1] Erickson R., "Mass media, crime, law, and justice", στο *The British Journal of Criminology*, 31(3), 1991.

τής και όπως αναφέρουν κι άλλοι συγγραφείς[2], το αστυνομικό μυθιστόρημα είναι ένα «λαϊκό» μυθιστόρημα με ατομοκεντρικό χαρακτήρα. Και ο αναγνώστης δεν είναι ένας και δεν είναι πάντα σταθερά ίδιος. Όπως το έγκλημα, το ίδιο και η λογοτεχνική απόδοσή του αλλά και η κοινωνική αναπαράστασή του αναδιαμορφώνονται στο πλαίσιο μέσα στο οποίο εκδηλώνονται.

Η χρησιμότητα του βιβλίου που παρουσιάζουμε σήμερα είναι αδιαμφισβήτητη και είμαι σίγουρη ότι ανοίγει ένα νέο πεδίο στοχασμού και διαλόγου. Όμως, γίνεται μεγαλύτερη επειδή ο Γιάννης Πανούσης μάς κάνει κοινωνούς της σκέψης του και των προβληματισμών του και αυτό σίγουρα αποτελεί προστιθέμενη αξία για το σήμερα και το αύριο.

Καλή (αν και δεδομένη) επιτυχία και σε αυτό το βιβλίο και καλή συνέχεια στις πνευματικές αναζητήσεις σου αγαπητέ Γιάννη.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΜΑΚΡΥΔΗΜΗΤΡΗΣ
Ομότιμος Καθηγητής ΕΚΠΑ

I

Ο Siegmund Freund παρατήρησε κάποτε πως τέσσερα πράγματα είναι περίπου αδύνατα: πρώτον, να αναθρέψει κανείς σωστά ένα παιδί (όσοι έχουν παιδιά, το γνωρίζουν αυτό καλά)· δεύτερον, να κυβερνηθεί δίκαια και αποτελεσματικά μια πολιτεία (πολλοί, επίσης, θα συμφωνούσαν με αυτό)· και τρίτον να επιτύχει απολύτως μια ψυχανάλυση. Στα παραπάνω μπορεί, ίσως, να προστεθεί και ένα τέταρτο impossibilium: να γραφτεί σωστά και όμορφα ένα αστυνομικό λογοτέχνημα – διήγημα, νουβέλα, μυθιστόρημα. Κι όμως τούτο ακριβώς το 'γόρδιο πρόβλημα' επιχειρεί να επιλύσει με το πιο πρόσφατο βιβλίο του ο καθηγητής και λογοτέχνης Γιάννης Πανούσης.

Το κατά Πανούσην 'εγχειρίδιον αστυνομικής λογοτεχνίας' είναι ευσύνοπτο και περιεκτικό περιλαμβάνοντας στα τρία μέρη, από τα οποία απαρτίζεται, αριθμημένα επιχειρήματα και συλλογισμούς κατά τρόπο επιγραμματικό και ενίοτε 'αποφατικό', για να χρησιμοποιήσω ένα όρο από τη θεολογία. Η βραχυλογία συνιστά, εν προκειμένω, συνειδητή επιλογή του συγγραφέα. Όπως σημειώνεται στη σελίδα 35 παρ. 5, «η αφαίρεση των περιττών συνιστά το μέγιστο πλεονέκτημα της γραφής». Μάλιστα δε της γραφής του αστυνομικού λογοτεχνήματος, το οποίο πρέπει να αποφεύγει τον κίνδυνο της 'αυτοπυρπόλησής' του. Και τούτος ο κίνδυνος λανθάνει τόσο στην μορφή, όσο και στο περιεχόμενό του. Τουτέστιν, το αστυνομικό λογοτέχνημα αποτελεί πριν απ' όλα ένα λογοτεχνικό έργο, άρα έχει σημασία αν είναι 'καλό ή κακό κείμενο'.

Ως προς δε το περιεχόμενό του αυτό το είδος του λογοτεχνικού έργου θα πρέπει να αποφεύγει τη λαθραία χειραγώγηση και ρυμούλκηση του ανυποψίαστου αναγνώστη προς την έλξη ή τη γοητεία του δύσμορφου, του δυσάρεστου, του απεχθούς. Ο συγγραφέας, τονίζει ο Πανούσης στο *Εγχειρίδιόν* του (σελ. 37, παρ. 6), «πρέπει να είναι ερευνητής αλήθειας και όχι κυνηγός φαντασμάτων ή τελάλης θεω-

[2] Manotti D., « Roman noir », Le Mouvement social, Apr. - Jun., 2007, No. 219/220, *Culture et Politique* (Apr. - Jun., 2007), σ.σ. 107-109 Roman noir on JSTOR

ριών συνωμοσίας». Δεν θα μπορούσα να συμφωνήσω περισσότερο.

Πράγματι, υπάρχει κάτι το σκοτεινά ελκυστικό στα ανθρώπινα, η λεγόμενη 'secretorum spectandorum cupido', επιθυμία θέασης των απόκρυφων όψεων και διαστάσεων της ζωής. Σύμφωνοι, αλλά ο συγγραφέας, είτε είναι επιστήμων είτε δόκιμος λογοτέχνης, κι ακόμα περισσότερο αν συνδυάζει και τις δύο ιδιότητες, πρέπει να είναι σε θέση να διακρίνει την 'suppressio veri' (απόκρυψη της αλήθειας) από την 'suggestio falsi', την εκκόλαψη της ψευδολογίας και τη θώπευση απωθήσεων και ενστίκτων κατά τρόπο επίπλαστο και παραπλανητικό.

II

Σχεδόν εξ ορισμού η λεγόμενη 'αστυνομική λογοτεχνία', είδος 'μικτό, αλλά νόμιμο', κατά την σολωμική παρακαταθήκη, κινείται στο μεταίχμιο μεταξύ της επιστημονικής ανάλυσης και της αισθητικής απόλαυσης, καθώς εξερευνά, ψηλαφεί και ανατέμνει 'τη φύση του κακού' σε εξαιρετικές συνθήκες και καταστάσεις. Απεχθείς, καταστροφικές, βίαιες, αιματηρές, εγκληματικές εκδηλώσεις ενός είδους κοινωνικής συμπεριφοράς, που διαρρηγνύει τα όρια του κοινωνικού.

Η 'ανατομία του κακού' ή του συγκεκριμένου εγκλήματος στο αστυνομικό λογοτέχνημα δεν εκτυλίσσεται, ωστόσο, ως αυτοσκοπός, ούτε συνδαυλίζει μια λανθάνουσα λαγνεία του βίαιου και απεχθούς, του ανοίκειου και καταστροφικού. Αντιθέτως, ο απώτερος σκοπός και η βαθύτερη επιδίωξη και αυτού του είδους της λογοτεχνίας δεν είναι άλλος, νομίζω, από αυτό που ο Αριστοτέλης στην *Ποιητική* του προσδιόριζε ως την 'καθαρτήριο' λειτουργία της τραγωδίας. Αυτή, κατά τον σχετικό ορισμό, 'δι' ελέου και φόβου περαίνει την των τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν». Τούτο είναι εμφανές στην κλασική Αθηναϊκή τριάδα των κορυφαίων τραγικών ποιητών (Αισχύλος, Σοφοκλής, Ευριπίδης), αλλά και σε μεταγενέστερους, φερ' ειπείν στον Σαίξπηρ.

Αλλά και στη νεότερη εποχή, ενδεικτικά, ο Σολωμός στη *Γυναίκα της Ζάκυθος*, ο Παπαδιαμάντης στη *Φόνισσα* ή ο Ντοστογιέβσκη στο *Έγκλημα και Τιμωρία* δεν αποβλέπουν, ούτε αποσκοπούν στη γοητεία ή τη διαιώνιση του αποτρόπαιου εγκλήματος, αλλά μάλλον στην 'εμπαθητική' αποστροφή προς αυτό. Ο αναγνώστης συμπάσχοντας και μετέχοντας νοερά στο τραύμα του εγκλήματος, μέσα από τη συμβολική αναπαράστασή του, 'λυτρώνεται' από αυτό, σαν μέσα από έναν μυστηριακό 'καθαρμό'.

Με τα λόγια του *Εγχειριδίου* (σελ. 62, παρ. 2), «οι κρυμμένοι γρίφοι και οι 'καταραμένοι ήρωες' συμβάλλουν στη μελέτη και σπουδή του εγκλήματος, αρκεί ο συγγραφέας να μην υπερβαίνει τον φράκτη της πραγματικότητας, θέλοντας να απελευθερώσει τα ένστικτα του αναγνώστη μέσω της λυτρωτικής βίας ή της δοξολόγησης του Κακού για το Κακό. Ο απόλυτος τρόμος και ο παραλυτικός και παραληρηματικός φόβος συχνά, όταν χάνεται το μέτρο, υπονομεύουν την πρόσληψη του κόσμου και του εαυτού και στρεβλώνουν συνειδήσεις. Οι μύθοι της αστυνομικής λογοτεχνίας δεν πρέπει να ακυρώνουν το νόημα της ζωής των ανθρώπων γιατί, όπως είναι φυσικό, η όποια πλοκή δείχνει πάντοτε το μερικό και στιγμιαίο, τη μια όψη του νοήματος. Η Τέχνη μπορεί να οξύνει ή να αμβλύνει τις αγωνίες του σύγχρο-

νου αναγνώστη, αλλά δεν επιτρέπεται να τις αποπροσανατολίζει. Η φαντασία του συγγραφέα μπορεί να σώζει ζωές κι όχι μόνο να τις περιγράφει όταν κινδυνεύουν ή καταστρέφονται».

Κοντολογίς, με το εύχρηστο *Εγχειρίδιον* περί της αστυνομικής λογοτεχνίας ο Γιάννης Πανούσης επιχειρεί να θέσει κάποιους βασικούς άξονες και να οριοθετήσει αισθητικά και νοηματικά τις συντεταγμένες αυτού του νεοπαγούς λογοτεχνικού είδους. Τηρουμένων δε των αναλογιών, επιδιώκει κάτι το ανάλογο με εκείνο που πέτυχε με την *Ποιητική* του ο Αριστοτέλης ως προς την αρχαία τραγωδία. Πρέπει δε το κατά Πανούσην *Εγχειρίδιον* να εκληφθεί ως συμβολή στην αισθητική και πνευματική ωρίμανση αυτού του κλάδου της λογοτεχνίας.

III

Το κρίσιμο και ακανθώδες ερώτημα από φιλοσοφικής σκοπιάς που υποβόσκει είναι το εξής. Το έγκλημα ή το αδίκημα, που ως εκ της φύσεώς του είναι κάτι το εξ ορισμού ‘κακό’ και αποτρόπαιο (εφόσον συνδέεται με την άσκηση βίας, την εξαπάτηση, την κλοπή, την ψευδολογία, κλπ.), μπορεί εν τούτοις να ‘δικαιολογηθεί” από τη σκοπιά ενός υπέρτερου αγαθού, το οποίο ενδεχομένως υπηρετείται και προάγεται, έστω ασυνειδήτως; Πρόκειται για την εμφάνιση και εδώ εκείνου του είδους ‘πανουργίας του λόγου’, όπως θα το χαρκατήριζε ο Hegel; Ή μήπως για την αενάως αινιγματική, διαλεκτική και αμφίσημη φύση του ανθρώπινου πράττειν σε συγκεκριμένες συνθήκες και καταστάσεις.

Πιο απλά, μπορεί κάποτε ‘ο σκοπός να αγιάζει τα μέσα’; Ναι, θα αποκρινόταν ο Μακιαβέλλι, που είχε εξερευνήσει το ζήτημα σε βάθος στην πολιτική σφαίρα. Αρκεί το επιδιωκόμενο αγαθό να είναι κάτι το ευρύτερα αποδεκτό και θεμιτό. Βέβαια, τούτη η απάντηση δεν επιλύει οριστικά το ζήτημα, καθότι, ως γνωστόν πολύ συχνά, ‘ο δρόμος προς την κόλαση’’ είναι στρωμένος με τις πιο αγαθές προθέσεις. Πολλοί φιλόσοφοι, μάλιστα, έχοντας επίγνωση αυτής της παραδοξότητας, άγονται στο εντελώς αντίθετο συμπέρασμα, τονίζοντας ότι η αγαθοπραγία δεν εξαρτάται τόσο από την στοχοθεσία, αλλά από την ορθοπραγία – όχι ‘τι’ επιδιώκεις, αλλά ‘πώς’ επιχειρείς να το επιτύχεις. Οπότε, η κακοπραγία, το έγκλημα, το αδίκημα δεν δικαιολογείται, ούτε και όταν συντελείται υπό την πίεση ή την στέγαση αγαθών προθέσεων και επιταγών. Ποτέ; Ούτε όταν επιχειρεί να αποτρέψει κανείς ένα ‘κακό’ που προηγήθηκε; Ή όταν αμύνεται κανείς περί πάτρης, υπέρ βωμών και εστιών, για την γυναίκα, το παιδί, τους γονιούς ή τους φίλους του; Ακόμη και η μυθική μητροκτονία του Ορέστη συγχωρέθηκε, τελικά, από την πρώτη αρεοπαγιτική συνεδρία, καθότι είχε συντελεστεί υπό την πίεση υπεράσπισης της πατρικής τιμής και αξίας. Το ζήτημα είναι, βέβαια, πελώριο και δεν μπορεί να εξαντληθεί εδώ με λίγες λέξεις.

Η δεύτερη κατακλείδια παρατήρηση είναι μεθοδολογικής υφής και έχει να κάνει με τη γόνιμη σχέση μεταξύ επιστήμης και λογοτεχνίας. Συναινώντας με τον πρώτο διδάξαντα, τον Πλάτωνα, και πολλούς σύγχρονους συγγραφείς και αναλυτές, νομίζω ότι η λογοτεχνία διευρύνει την αντιληπτική ικανότητα του ανθρώπου, καθότι εκθέτει και διερευνά αμφισημίες της συνείδησης, που βρίσκονται

στη βάση του βιόκοσμου και δεν είναι προσπελάσιμες με την καθαρή, αναλυτική ή εξωτερική ματιά του επιστημονικού λόγου. Αν όμως αυτός εμπλουτιστεί με το 'τηλεσκόπιο' του λογοτέχνη, κατά τη χαρακτηριστική διατύπωση του μακαριστού Πάπα Φραγκίσκου, διευρύνεται αναλόγως ο πνευματικός ορίζοντας και ανιχνεύονται καλύτερα τα διλήμματα από τα οποία βρίθει ο ανθρώπινος βίος.

Κοντολογίς, η 'φωνή της ποίησης', της τέχνης, γενικότερα, μπορεί να κάνει κάποια πράγματα να ακουστούν, που διαφορετικά δεν θα γίνονταν αντιληπτά και θα έμεναν αθέατα στο αφανές υπόστρωμα ή στον πυθμένα της κοινωνικής ζωής.

Ιδού, λοιπόν, γιατί επιστήμη και λογοτεχνία δεν συνιστούν ένα ασύμβατο ζεύγος, ούτε μια παραδοξολογία. Ο Γιάννης Πανούσης πράττει και υπηρετεί και τις δύο σφαίρες του ανθρώπινου λόγου, κατά τρόπο συνεπή και υποδειγματικό, διαλεκτικά παραγωγικό. Με το *Εγχειρίδιον* μάς αποκαλύπτει και κάποιες όψεις της αστυνομολογοτεχνικής γραφής του, τις οποίες προσφέρει προς ευρύτερη θέαση και παραδειγματισμό.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΣ
Η φανερή γοητεία του αστυνομικού

Σκηνοθέτης, συγγραφέας, Διευθυντής BA, MA Film Studies, New York College, Athens, University of Greenwich, UK.

Με ιδιαίτερη χαρά και συγκίνηση διάβασα το «Εγχειρίδιον για συγγραφείς αστυνομικής λογοτεχνίας» (Κύφαντα, 2026) του αγαπημένου φίλου Γιάννη Πανούση. Είναι, πράγματι, ένα εξαιρετικό εγχειρίδιο όχι μόνο για συγγραφείς αλλά και για αναγνώστες. Θέτει δεκάδες ερωτήματα επικεντρωμένα στη φύση του αστυνομικού μυθιστορήματος, τη θεματική του, την ηθική του διάσταση, τα προβλήματα και τις δυσκολίες στη συγγραφή του.

Αν είναι να σταχυολογήσω κάποια συμπεράσματα, διαλέγω τα ακόλουθα τρία, όλα θαυμαστά επεξεργασμένα από τον συγγραφέα, με τις γνώσεις και την εμπειρία του ως μελετητής αλλά και ως συγγραφέας του αστυνομικού μυθιστορήματος.

«Ο αστυνομικός συγγραφέας δεν είναι ιστορικός, δημοσιογράφος, κοινωνιολόγος ή πολιτικός, ούτε ψυχολόγος ή ηθικολόγος που δολοφονεί το alter ego του στις σελίδες του βιβλίου του»!

«Η συγγραφή είναι τέχνη και τεχνική, όμως δεν είναι τέχνασμα που στηρίζει fake stories, με πλαστές πραγματικότητες, με υψηλούς δείκτες εξαπάτησης».

«Όπως το αρχαίο δράμα, έτσι και το αστυνομικό μοτίβο πρέπει να έχει μία έντονη υπαρξιακή πτυχή, με αισθητική και ήθος που θα διεγείρουν την ψυχή»

Μ' ένα τόσο πλούσιο υλικό, θα επιχειρήσω κι εγώ, ως μελετητής του αστυνομικού αλλά και ως σκηνοθέτης, να καταγράψω εδώ κάποια χαρακτηριστικά του είδους που δικαιολογούν τη γοητεία που μπορεί να εξασκεί τόσο στο μεγάλο κοινό όσο και στους πιο απαιτητικούς αναγνώστες. Κι αυτές που το κάνουν τόσο αγαπητό στις πολλές και διαφορετικές κατηγορίες ανθρώπων είναι οι μεγάλες προκλήσεις του!

Η πρώτη πρόκληση είναι ο ίδιος ο ορισμός του αστυνομικού. Ίσως ένας από τους πληρέστερους ορισμούς να είναι αυτός του θεωρητικού του είδους Ρεζί Μεσάκ: «Το αστυνομικό μυθιστόρημα είναι μια διήγηση επικεντρωμένη πριν απ' όλα στη μεθοδική, βαθμιαία και με λογικά μέσα ανακάλυψη των ακριβών περιστάσεων ενός μυστηριώδους γεγονότος»(1). Εδώ προσδιορίζονται τα δύο βασικά στοιχεία του αστυνομικού: το μυστηριώδες γεγονός (ένα έγκλημα, κατά κανόνα ένας φόνος, με ερωτήματα ανεξήγητα εκ πρώτης όψεως) και την έρευνα (την ανακάλυψη του ενόχου και τη λύση του μυστηρίου).

Αλλά η δυσκολία για τον συγγραφέα ενός αστυνομικού μυθιστορήματος βρίσκεται βασικά στον συνδυασμό αυτών των δύο στοιχείων: πώς θα επιτύχει τη σύνδεση των γεγονότων που συνθέτουν το μυστήριο με την πορεία της έρευνας, ώστε μυστήριο και έρευνα να μην είναι στο βάθος παρά οι δύο συμπληρωματικές και διαλεκτικά δεμένες μεταξύ τους όψεις ενός ενιαίου σχεδίου.

Μια άλλη ιδιαιτερότητα του αστυνομικού πηγάζει από την ίδια τη θεματική του. Όλα τα είδη πραγματεύονται μια σύγκρουση, αλλά στο αστυνομικό η σύγκρουση αυτή είναι μετωπική, ακραία, και οδηγεί στο έγκλημα και σχεδόν πάντα στο φόνο. Αυτή είναι η προϋπόθεση του αστυνομικού. Χωρίς φόνο, χωρίς αίμα, δεν υπάρχει. Κάποιος πέρασε από την άλλη μεριά αψηφώντας συνείδηση και κανόνες. Κι αυτή είναι ακόμα μια πρόκληση: η διερεύνηση των σκοτεινών πλευρών της ανθρώπινης φύσης. Όχι μόνο ποιος έκανε τον φόνο αλλά και πώς έφτασε εκεί.

Υπάρχει όμως πρόκληση για τον συγγραφέα και στη μορφή του αστυνομικού. Δεν είναι ρεαλιστικό, όπως το δράμα, ούτε μη ρεαλιστικό, όπως το φανταστικό. Ούτε είναι ψυχολογικό μυθιστόρημα, γιατί εδώ ο συγγραφέας υποχρεώνεται να καθορίσει από πριν τη συμπεριφορά των πρωταγωνιστών της ιστορίας του, και μάλιστα με κάθε λεπτομέρεια. Κι ωστόσο αυτή η συμπεριφορά οφείλει να είναι απόλυτα πειστική.

Το αστυνομικό παίζει μ' ένα ρεαλισμό στα όρια. Η ιστορία του, έτσι όπως είναι γραμμένη, δεν συμβαίνει στην πραγματικότητα (εκτός κι αν ανήκει στο υποείδος true crime), κι όμως πρέπει να πείθει ότι δεν είναι αδύνατον να συμβεί. Πόσες αναγκαίες συμπτώσεις που να βοηθούν στην εξιχνίαση του εγκλήματος; Πόσες ανατροπές που να εξασφαλίζουν το ενδιαφέρον και την αγωνία; Πόση ανάλυση χαρακτήρων για να μην καταλήξει το αστυνομικό, ψυχολογικό δράμα; Και στο τέλος; Πώς ο συγγραφέας θα κατορθώσει τη μεγάλη, τη σοκαριστική ανατροπή, χωρίς να γκρεμίσει την πειστικότητα του όλου εγχειρήματος; Οι κανόνες είναι άγραφοι, όσο κι αν κάποιοι επιχείρησαν να τους καταγράψουν, κι όλα κρίνονται και δικαιώνονται μόνο από το τελικό αποτέλεσμα!

Υπάρχει φυσικά και ο συγκινησιακός παράγοντας, ανάλογα με το ιδιαίτερο αστυνομικό υποείδος. Μυστήριο στο κλασικό αίνιγμα, αγωνία στο ψυχολογικό θρίλερ, έρωτας και ηθικά διλήμματα στο νουάρ. Και στο βάθος, υπάρχει ο φόβος. Υπαρξιακός, αλλά όχι εγκεφαλικός. Οι αισθήσεις και τα συναισθήματα είναι ενστικτώδη, θεμελιακά.

Θα έλεγα μάλιστα, εδώ από τη μεριά του σκηνοθέτη, ότι και στον κινηματογράφο το

αστυνομικό είναι το είδος που έχει γοητεύσει μέσα από τις προκλήσεις του πάρα πολλούς σκηνοθέτες σ' όλο τον κόσμο. Δεν εννοώ τον Χίτσκοκ ή τον Ζαν-Πιερ Μελβίλ που ο καθένας από τη μεριά του έκαναν το ψυχολογικό θρίλερ και το φιλμ νουάρ αντίστοιχα έργο ζωής. Ούτε τους λιγότερο ή περισσότερο αξιόλογους σκηνοθέτες που υπηρέτησαν το είδος.

Εννοώ όλους εκείνους τους μεγάλους σκηνοθέτες ταινιών «τέχνης» που ασχολήθηκαν με το αστυνομικό. Τον Ζαν-Λικ Γκοντάρ, τον Φρανσουά Τριφό, τον Λουί Μαλ, τον Ζαν Ρενουάρ, τον Λουκίνο Βισκόντι, τον Ακίρα Κουροσάβα, τον Πέδρο Αλμοδόβαρ, τον Βιμ Βέντερς, τον Στάνλεϊ Κιούμπρικ, τον Όρσον Γουέλς, ακόμα και τον τόσο ακραία ιδιόρρυθμο Μπέλα Ταρ. Τι γοήτευσε όλους αυτούς τους σκηνοθέτες να ασχοληθούν μ' ένα είδος που δεν θεωρείται κατεξοχήν «καλλιτεχνικό»;

Ίσως ο βασικότερος λόγος να είναι ότι το αστυνομικό, σε όλες τις μορφές τέχνης (λογοτεχνία, κινηματογράφος, graphic novel, κ.α.) αποκαλύπτει αλήθειες με τον δικό του, τόσο ιδιαίτερο τρόπο, χωρίς σοβαροφάνεια και «μηνύματα» και συχνά μ' ένα παιγνιώδη χαρακτήρα: στη λογοτεχνία με μια λιτή, απέριττη γραφή, στο σινεμά με τη δύναμη των εικόνων. Στήνει μια πραγματικότητα και την ανατρέπει πολλές φορές στη διάρκεια της ιστορίας, μέχρι την τελική μεγάλη ανατροπή. Ο συγγραφέας και ο σκηνοθέτης του αστυνομικού ηδονίζονται να παίζουν με τον αναγνώστη-θεατή παγιδεύοντάς τον στις πολλαπλές πιθανότητες της αλήθειας.

Εξίσου ηδονίζεται και ο αναγνώστης-θεατής. Αποδέχεται ευχαρίστως την αποπλάνησή του. Ψάχνει να βρεί την αλήθεια, χωρίς όμως να καταστρέφει τη γοητεία του παιχνιδιού. Αν μαντέψει τη λύση, χαίρεται για τις ικανότητές του, αλλά... δεν υπάρχει τίποτα χειρότερο από ένα προβλέψιμο αστυνομικό! Αν δεν μαντέψει ή μαντέψει λάθος, μπορεί και να χαρεί πολύ περισσότερο.Το αστυνομικό δεν είναι σταυρόλεξο ή σκάκι.

Συμπερασματικά, έχουμε έναν δημιουργό (συγγραφέα-σκηνοθέτη) που δικαιούται να αισθάνεται Θεός: χτίζει και γκρεμίζει κάθε στιγμή έναν κόσμο με την απόλυτη ανοχή-συμμετοχή του αναγνώστη-θεατή, γιατί απλώς αυτός είναι ο κανόνας του παιχνιδιού. Η διαρκής αμφισβήτηση της πραγματικότητας. Να ένας σοβαρός λόγος που το είδος συγκινεί και τους μεγάλους συγγραφείς και σκηνοθέτες, είτε για να αποτίσουν φόρο τιμής σε αυτό, είτε για να το λατρέψουν είτε ακόμα και για να το «αποδομήσουν».

Τελικά αυτό μπορεί να είναι η υπέρτατη αλήθεια του αστυνομικού: η παραπλάνηση. Πόσες φορές, ζώντας σ' έναν κόσμο που προσπαθούμε μάταια να συλλάβουμε σε όλες τις διαστάσεις του, «παραπλανηθήκαμε» κι εμείς – από φίλους, έρωτες, γεγονότα, ιδεολογίες... Το αστυνομικό είδος, στις καλές στιγμές του, μπορεί να εκφράζει με τον δικό του μοναδικό τρόπο τις ψευδαισθήσεις ενός κόσμου που μεταβάλλεται κάθε στιγμή, αντανακλώντας την τραγική αγωνία της ανθρώπινης ύπαρξης.

(1)Regis Messac, Le 'Detective Novel' et l' influence de la pensée scientifique, Honore Champion, 1929.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΙΔΗΣ

Ένα εγχειρίδιο συζήτησης με ομοτέχνους και με χρήστες του αστυνομικού είδους

Δημοσιογράφος

Να ομολογήσω ότι καλούμενος να μιλήσω για το «Εγχειρίδιον» Πανούση ανάμεσα σε ανθρώπους με διακριτή σχέση με την θεματική του, αισθάνθηκα κάπως όπως ο Εγγονοπουλικός Υδραίος στην Λάρισα, καθώς οι ιδιότητες του εμπειροτέχνη δημοσιογράφου ή δικηγόρου επιτρέπουν μόνο μια πρόσληψη της προβληματικής Πανούση – και πάλι, με bird's-eye view (για να το πούμε σε σωστά Ελληνικά της εποχής).

Όμως στην πρόσκληση Πανούση μόνον θετικά απαντά κανείς, οπότε... ιδού:

Μια πρώτη παρατήρηση: Μολονότι στον τίτλο τού βιβλίου ο Γιάννης Πανούσης εμφανίζεται να απευθύνεται στους ομοτέχνους συγγραφείς αυτής της κατηγορίας του φαντασιακού, δεν αργεί να γενικεύσει προς ένα είδος «οδηγιών χρήσης» απευθυνόμενος στους χρήστες του είδους – δηλαδή τους αναγνώστες.

Έρχεται κατά κύριο λόγο να ξεδιπλώσει ένα «γιατί». Να εξετάσει δηλαδή κριτικά την λειτουργία της αστυνομικής λογοτεχνίας, το τι αυτή εκφράζει προσερχόμενη «στις ρωγμές της κοινωνίας». Αλλά και – για μένα μάλλον πιο καίριο - το τι προσφέρει ως εκτόνωση/υπέρβαση βίαιων παρορμήσεων. Οι οποίες δεν λείπουν· το αντίθετο μάλιστα.

Θα έτεινα, ωστόσο, να προτείνω και μιαν άλλη, κάπως διαγώνια ανάγνωση: μήπως να την βλέπαμε ως ένα είδος ξορκισμού της «κοινοτοπίας του κακού»; στην μικρή βέβαια κλίμακα και όχι στην μεγάλη/ιστορική μιας Άρεντ. Και τούτο, παράλληλα με μια πρόταση προς τον καθημερινό άνθρωπο να αναζητήσει τρόπους κατανόησης αντανακλαστικών και διαδρομών, που ξεφεύγουν από το κανονικό και το κοινωνικά ανεκτό (γιατί αυτό δεν είναι, εν τέλει, το έγκλημα;).

Βέβαια το αστυνομικό μυθιστόρημα ή διήγημα είναι και γραφή. Κομβικό στοιχείο, αυτό. Με την δόμηση μιας πλοκής, καλείται να προκαλέσει – και εν συνεχεία να κρατήσει ζωντανό – το ενδιαφέρον, εδώ άλλωστε είναι που κρίνεται η μαεστρία της αφήγησης. Προς τούτο, το αστυνομικό αποτελεί προβολή καταστάσεων που βρίσκονται μακριά από την πεζή καθημερινότητα: οπότε και ο συγγραφέας του αστυνομικού/του θρίλερ γενικότερα αυτοτοποθετείται/προσέρχεται σε θέση σκηνοθέτη μιας διαδρομής διαφυγής. Όπου ο αναγνώστης – ή και ο θεατής: δεν είναι τυχαίο που τόσο συχνά το αστυνομικό μυθιστόρημα βρίσκει δεύτερη ζωή στην κινηματογραφική, ήδη την τηλεοπτική ή την Νετφλιξική οθόνη – μπορεί να ζήσει μια παράλληλη ζωή, Ή/και να την συν-οικοδομήσει.

Και η βία; Οι ακραίες καταστάσεις; Όλο και πιο ακραίες στην Σκανδιναβική π.χ. εκδοχή του είδους; Και οι τελετουργικές φορές-φορές απολήξεις της διάρρηξης της ομαλότητας; Και οι ανατροπές, ακόμη και η κατάληξη στην δημιουργία αδιεξόδων του τύπου εκείνων που καταδεικνύουν την ευαλωτότητα της ύπαρξης – ατομικής και κοινωνικής; Για μένα, λοιπόν, σε αυτά/σε παρόμοια μονοπάτια ξεναγεί ο Γιάννης Πανούσης, αποδίδοντας από ένα σημείο και πέρα ρόλο θεραπευτικό – θα έφθανα να πω – στην λειτουργία του συγγραφέα της

αστυνομικής λογοτεχνίας. Και ρόλο σχεδόν εξερευνητή σ' εκείνον που χαρακτήρισα ως χρήστη τους δουλειάς του, δηλαδή τον αναγνώστη/θεατή. Δηλαδή... εμένα, εσάς.

Στέκει πολλές φορές ο Πανούσης στην οριοθέτηση Καλού/Κακού, οριοθέτηση που μπορεί να κρύβεται πίσω από τα αινίγματα που πλάθει και εξελίσσει με την αφήγησή του ο συγγραφέας. Ενώ δεν παραβλέπει και την ηθική λειτουργία αυτής της δουλειάς – μιαν «δι ελέου και φόβου περαίνουσα την των παθημάτων κάθαρσιν», σε κλίμακα ελάσσονα βέβαια σε σχέση με την κατ' Αριστοτέλη τραγωδία, αλλά με τα μάτια πάντως στην κάθαρση.

Δεν αγνοεί ωστόσο και την αίσθηση γενίκευσης της ανομίας, όπως όλο και πιο συχνά την συναντά κανείς στην εποχή μας. Η οποία είναι, άλλωστε και η εποχή πολλαπλασιασμού των ειδών/genres γύρω από το αστυνομικό μυθιστόρημα ή/και διήγημα. Ούτε, βέβαια, και την σαγήνη εκδοχών υποκουλτούρας του περιθωρίου – και των δικών τους μορφών έκφρασης, ή και διεκδίκησης μιας αυτονομίας που αυτοδικαιώνεται .

Πλησιάζοντας προς το τέλος αυτής της σύντομης παρέμβασης – άλλωστε και ο συγγραφέας του «Εγχειριδίου» κάτι από Δοκίμιο/Essai του Michel Eyquem, Seigneur de Montaigne μου φέρνει, παρά από Εγχειρίδιο/Manuel κατά κυριολεξία – να σημειώσω ότι δεν φεύγει από το ραντάρ του και η άλλη διάσταση, Εκείνη της διαμόρφωσης οδών υπέρβασης των πλαισίων για τον ίδιο, τον μεμονωμένο ή στον μικρόκοσμό του αναγνώστη/θεατή. Υπ' αυτήν την έννοια, διερωτάται ο Πανούσης – ή, πάντως, το εγκαθιστά στο τραπέζι... – κατά πόσον η λογοτεχνία «μπορεί να αξιοποιηθεί μ' εκπαιδευτικό τρόπο», ανατρέποντας αντιλήψεις και πρακτικές: δεν. θα τον ακολουθήσω σ' αυτήν την προσδοκία, πλην ίσως σε επίπεδο σποράς. Ενώ πιο κοντά στον σφυγμό των καιρών βρίσκω την άλλη διερώτηση που φέρνει στο προσκήνιο: αν «τα σενάρια του εγκλήματος» τα γράφει (και αν τις αξίες τις ορίζει) «η ζωή, η οθόνη ή οι εξουσίες».

Ποιος είπε ότι το αστυνομικό μυθιστόρημα δεν είναι ψυχολογία μα και κοινωνιολογία, φιλοσοφία μα και πολιτική;

ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΑΧΜΑΤΖΙΔΗΣ
Ψυχολόγος

Ο συγγραφέας του βιβλίου, ο Γιάννης Πανούσης, είναι τέσσερα εξειδικευμένα πρόσωπα, τα οποία συγκλίνουν με θαυμάσιο τρόπο στο παρόν εγχειρίδιο, συγγραφέας, εγκληματολόγος, δάσκαλος (ανώτατη ιδιότητα), και ψυχολόγος.

Υπάρχουν τρεις στυλοβάτες της ψυχικής ανάγκης και υγείας. Η συνάντηση, η δέσμευση και η αποδέσμευση. Πιο συγκεκριμένα, το πώς μπαίνουμε, και το πώς βγαίνουμε από τις σχέσεις. Στο εγχειρίδιο εκτίθενται εξαίρετες προτάσεις ηθογραφίας οι οποίες παρουσιάζουν το πώς υπάρχουν ή πρέπει να υπάρχουν αυτά στις αστυνομικές ιστορίες. Συνάντηση, δέσμευση, αποδέσμευση ποιών με ποιούς; Των πρωταγωνιστών της ιστορίας; Του συγγραφέα; Του αναγνώστη;

Βέβαια, το «καλό» και το «κακό» σαν δίπολο ή δισυπόστατη ύπαρξη, προσφέρουν μια πολυεπίπεδα ενδιαφέρουσα προσέγγιση, διατρέχοντας στην/την ραχοκοκαλιά του βιβλίου, κινητροδοτώντας τον αναγνώστη για τον τρόπο

συγγραφής μιας αστυνομικής ιστορίας.
Η διαφοροποίηση των εννοιών άνθρωπος και πρόσωπο, θεωρώντας ταυτοτική διαφοροποίηση την δεύτερη, καθώς και η κοινωνία ως το πλαίσιο δράσης τους, διαπλέκονται / αναδεικνύονται στο βιβλίο με πολυδιάστατους και πρωτοποριακούς τρόπους. Στην διήγηση, και γενικότερα στην ζωή, η διαπροσωπική σχέση εμπεριέχει δύο άξονες, από την μια τα πρόσωπα τα οποία διέπονται από το ήθος και τις αρχές, και από την άλλη τις διαδικασίες οι οποίες αποτυπώνονται από την ηθική και τις συμπεριφορές. Η διαπραγμάτευση / διαμάχη μεταξύ ήθους (σταθερό) και ηθικής (ρέουσα) είναι σαν μια έλικα που στροβιλίζει το συναίσθημα. Άραγε, τι ελκύει και συναρπάζει τον αναγνώστη της αστυνομικής ιστορίας; Το συναίσθημα ή οι ιδέες; Η σταθερότητα ή η ροή των συναισθημάτων και των ιδεών; Ποιό προηγείται του άλλου; Σαφείς αναφορές και απαντήσεις στο εγχειρίδιο για το τί και το πώς αυτών των ερωτημάτων καθώς και για την «... φαντασμαγορία του grand finale ...» όπως, εξαίροντας, αναφέρει ο συγγραφέας.
Αποσπάσματα από το εγχειρίδιο, φανερώνουν την αμεσότητα αλλά και την πολυπλοκότητα της ηθογραφίας στην αστυνομική ιστορία. Αναφορές όπως, «... ο εαυτός του εγκληματία στον οποίο Υπερεγώ και Ασυνείδητο συγκρούονται και σχετικοποιούνται. Στα κενά τους παίζει η αστυνομική λογοτεχνία». Επίσης, « ... μορφή της Τραγωδίας, όπου το Καλό και το Κακό αναμειγνύονται, τόσο πιο δύσκολα διακρίνονται». Και, η ενδιαφέρουσα αναφορά, «... ή μήπως εκδίκηση κλασικής ψυχανάλυσης που βάζει το υποσυνείδητο και το ένστικτο του θεού σε ημερήσια διάταξη», αλλά και «οι αρνητικοί ήρωές του ... συνδέονται με ενοχές». Ίσως, εδώ, μπορούμε να επισημάνουμε και την αναφορά του Κορνήλιου Καστοριάδη, για την έννοια της πατροκτονίας, όπου ενίοτε σκοτώνουμε τον σημαντικό και μετά φτιάχνουμε πολυτελή μνημεία για να τον τιμήσουμε.
Η νοηματική ευρηματικότητα του βιβλίου εμπεριέχει και όρους οι οποίοι είναι σημαντικοί για την αστυνομική ιστορία, και χρήσιμοι να ερευνηθούν από επιστημονικό ενδιαφέρον. Αναφέρει ο συγγραφέας, «... το αστυνομικό στοχεύει στο να συμμετέχει στην δημιουργία ¨πολιτιστικής ταυτότητας¨ υπερβαίνοντας το τοπικό, εθνικό πεδίο». Επίσης, γράφει, για ¨πολιτισμική εγκληματολογία¨ και ¨προβολή πολλαπλών περιθωριοποιήσεων¨. Θα μπορούσαμε να αναφέρουμε αλλαγές στο εννοιολογικό περιεχόμενο του Jung περί «συλλογικού ασυνείδητου». Δηλαδή, τίθενται προς περισυλλογή και ζητήματα πλαισίωσης της αστυνομικής ιστορίας μέσα από κοινωνικά, πολιτισμικά ζητήματα και διατρέχουσες ζυμώσεις, και βέβαια στο πλαίσιο πιέσεων ή αλλαγών λόγω της παγκοσμιοποίησης.
Με τρόπο ξεκάθαρο και τολμηρό, ο συγγραφέας αναφέρεται επίσης και στο, ενδεχόμενο, της (καθεστωτικής;) ψηφιοποίησης. Γράφει, «... Τεχνητή νοημοσύνη ... υπαρξιακό στοιχείο εναντίον τεχνολογικού ... απώλεια της λογοτεχνικής ψυχής του». Δείχνει να προσωποποιείται η ποιότητα της αστυνομικής ιστορίας μέσα από τον τρόπο γραφής, το ύφος και το ήθος του συγγραφέα της, διατηρώντας την μοναδική και ξεχωριστή ψυχή του ενίοτε συγγραφέα/προσώπου ή προσώπου/συγγραφέα. Σίγουρα, είναι ένα πολυεπίπεδο θέμα με το οποίο όλοι μας θα κληθούμε να «συνεννοηθούμε», και θα

είναι καλό να το κάνουμε με περίσκεψη και, κυρίως, με λειτουργικό, στρατηγικό σχεδιασμό.

Είναι σημαντικό να αναφέρουμε τον ιδιαίτερο νοηματικό εμπλουτισμό που εμπεριέχεται στο βιβλίο μέσω της χρήσης πολλών σύνθετων λέξεων στις οποίες διαχωρίζονται οι λέξεις που τις αποτελούν, όπως ενδεικτικά, «εισ-αγωγή», «ιδεο-λογικά», «υπερ-βολική», «αντί-στέκονται», «συν-γραφικές», «προ-ειδοποιητικά», «αυτό-περι-ορισμοί», «αρχε-τυπική». Τοποθετούνται με τρόπο που, άμεσα και απολαυστικά, προσκαλούν τον αναγνώστη να ταξιδέψει, να εξερευνήσει σε διάφορους/διαφορετικούς εννοιολογικούς τόπους.

Γράφει ο συγγραφέας στον υπότιτλο κεφαλαίου, «Γιατί να γράψεις ή να διαβάσεις ένα αστυνομικό μυθιστόρημα». Και στην συνέχεια, μας προσκαλεί, μας ιντριγκάρει, γράφοντας «Αν αγοράζεις αστυνομικά βιβλία μην ζητάς να μάθεις τα κίνητρα του συγγραφέα, αλλά γιατί επιλέγεις εσύ αυτό το είδος λογοτεχνίας». Αλήθεια, γιατί;

Και βέβαια επίλογος με το ερώτημα του συγγραφέα το οποίο απαιτεί στοχασμό, «... κι εντέλει, αναρωτιέμαι, ποιός τελικά γράφει τα σενάρια του εγκλήματος και ποιός ορίζει τις αξίες; Η ζωή, η οθόνη ή οι εξουσίες;». Ερώτημα το οποίο συμπυκνώνει τόσο έντεχνα την αναφορά του συγγραφέα πως η αστυνομική ιστορία είναι «... πακέτο 3 σε 1 (αστυνομικό, ιστορικό, πολιτικό αφήγημα)».

Ο συνδυασμός και η βαθιά διαπραγμάτευση εννοιών στο βιβλίο, με την γνωστική σύγκλιση των τεσσάρων προσώπων του Γιάννη Πανούση που προανέφερα, χωρίς αποδοχές, συμβιβασμούς, συμφιλιώσεις, μας φανερώνουν ακόμη ένα, πέμπτο πρόσωπό του, του φιλοσόφου.

Γιάννη, σε ευχαριστούμε!

ΑΝΤΙΦΩΝΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΓΙΑΝΝΗ ΠΑΝΟΥΣΗ

Το αν θα διαβάσει κάποιος ένα αστυνομικό μυθιστόρημα ή αν θα δει μία αστυνομική ταινία ως ερωτικό δράμα ή ως θρίλερ αγωνίας εξαρτάται από την αισθητική οπτική γωνία[ίσως και την ιδεολογία ή την ηθική] του αναγνώστη ή του θεατή. Κρίσιμο ρόλο πάντως παίζει η τεχνική αφήγησης,είτε πρόκειται για αληθινή ιστορία,είτε για αμιγή μυθοπλασία.Το νόημα που δίνει ο συγγραφέας στους αρνητικούς ήρωές του συνήθως συνδέεται με τις ενοχές. Ακόμα κι αν το αναγνωστικό κοινό γοητεύεται από το 'αστυνομικό ρεπορτάζ' αυτό δεν πρέπει να 'καπελώνει' ή ν'αποστειρώνει την τέχνη και την τεχνική της μυθοπλασίας.

Τα όρια ηθικής και δικαιοσύνης παραμένουν πάντοτε δυσδιάκριτα στο αστυνομικό μυθιστόρημα,όπως άλλωστε συμβαίνει και με τα όρια ηθικής συνείδησης και κοινωνικών στερεοτύπων.

Η intention auctoris, η πρόθεση του συγγραφέα, δεν πρέπει να περιορίζεται απλώς στην περιγραφή εγκλημάτων με κατανοητό για τον αναγνώστη τρόπο, αλλά να ρίχνει και μία κριτική ματιά στις υπόγειες λειτουργίες της σημερινής τεχνοκρατικής και συχνά απάνθρωπης κοινωνίας, χωρίς όμως να ταυτίζεται με τους μεν ή τους δε.

Το παλίμψηστο της σκοτεινής πόλης του εγκλήματος που δημιουργεί τη λογοτεχνία του άστεως,προ[σ]καλεί το συγγραφέα να κινηθεί

ή και να ισορροπήσει ανάμεσα στην κοινωνική και την υπαρξιακή λογοτεχνία,δηλαδή ανάμεσα στο πλαίσιο και τον άνθρωπο,τη θεατή και την αθέατη πλευρά της εγκληματογένεσης.
Από το αληθινό έγκλημα[true crime]του χθες στη μυθοπλασία του σήμερα ή και στην επιστημονική [;] φαντασία της αύριον,όπου το πραγματικό,το λογικό και το ψυχικό δια-πλέκονται κι όπου τα είδωλα και οι καθρέφτες μοιάζουν παραμορφωτικά,έχει χυθεί πολύ μελάνι αλλά δεν κρίνεται-από εγκληματολογική σκοπιά-να χυθεί περισσότερο από το αναγκαίο αίμα ή να προκληθούν συγχύσεις ενοχών κι ευθυνών. Ο κόσμος του τερατώδους δεν είναι πάντοτε συμβατός με την ψυχική ευφορία της ανάγνωσης,την οποία προκαλεί η λογοτεχνία,γιατί δεν οδηγεί σε παρηγορία ή συμπάθεια για τα θύματα.Ακόμα κι αν η μυθοπλασία γενικώς γοητεύει,η τέχνη ως αντανάκλαση κι όχι ως αναπαραγωγή της πραγματικότητας,προσεγγίζει τον κόσμο με τη φαντασία και τη λυτρωτική πρόθεση/διάθεση που δια-μορφώνει συνειδήσεις περί του Δίκαιου και του Άδικου,όχι όμως πάντοτε συμβατές με την ποινική νομοθεσία.
Στα κενά της σχετικοποίησης των ορίων και των κανόνων παίζει η αστυνομική λογοτεχνία σηματοδοτώντας μία μορφή Τραγωδίας, όπου το Καλό και το Κακό αναμειγνύονται τόσο πολύ που τελικά δύσκολα δια-κρίνονται,συχνά και λόγω της ασαφούς ‘καθαρτήριας λειτουργίας’ της αφήγησης.

ΛΟΙΠΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ

ΠΟΣΟΤΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ[1]

Χριστίνα Ζαραφωνίτου, *Καθηγήτρια Εγκληματολογίας, Διευθύντρια του Εργαστηρίου Αστεακής Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου, Αντιπρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας, Τακτικό Μέλος της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας Επιστημών και Τεχνών.*

Το έγκλημα δεν χαρακτηρίζει μόνο την εποχή μας. Είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με κάθε μορφή ανθρώπινης κοινωνίας. Γι’ αυτό και τα κύρια χαρακτηριστικά του είναι η **διαχρονικότητα** και η **παγκοσμιότητα**, στα οποία προστίθεται η **σχετικότητα του ορισμού** του[2] που συναρτάται με το εκάστοτε χωροχρονικό και κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο.

---

[1] Το παρόν βασίζεται σε πρόσφατες εισηγήσεις της γράφουσας στο πλαίσιο του Ινστιτούτου Τοπικής Αυτοδιοίκησης, του οποίου είναι μέλος του Επιστημονικού Συμβουλίου, καθώς και άλλων συναφών, εμπλουτισμένων με πρόσφατα στατιστικά δεδομένα. Αποτελεί μια σχολιασμένη επιστημονικά παρουσίαση των στατιστικών εγκληματικότητας η οποία συνοδεύεται από τεκμηριωμένες προτάσεις αντεγκληματικής πολιτικής.Η επιμέλεια όλων των **στατιστικών πινάκων και γραφημάτων** ανήκει στον **Δρα Δημήτρη Καλαμάρα**, Μεταδιδακτορικό ερευνητή, Τμήμα Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο, στον οποίο απευθύνονται θερμές ευχαριστίες για τη συνεργασία.

[2] Φαρσεδάκης Ι., *Στοιχεία Εγκληματολογίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1996, 2005.

Ωστόσο οι μορφές και οι διαστάσεις του ποικίλλουν και διαφοροποιούνται, όπως διαφοροποιούνται και οι μορφές της επίσημης και άτυπης κοινωνικής αντίδρασης.
Η Ελλάδα δεν συγκαταλέγεται στις χώρες με τα μεγαλύτερα ποσοστά εγκληματικότητας. Αντιθέτως, κατατάσσεται κάτω του ευρωπαϊκού μέσου όρου, παρά την αυξητική τάση που άρχισε να καταγράφει από το 1990 και μετά. Δεν ισχύει, όμως, το ίδιο στα ποσοστά ανασφάλειας των Ελλήνων πολιτών, τα οποία την ιεραρχούν σταθερά στις πρώτες θέσεις[3].

Ι. Ποιοτικά χαρακτηριστικά της σύγχρονης εγκληματικότητας

Η κυριότερη παρατήρηση που απορρέει από την εικόνα της εγκληματικότητας στην Ελλάδα τα τελευταία 10-15 χρόνια αφορά, αφενός τη **συχνή και υπέρμετρη χρήση βίας**, η οποία εκδηλώνεται ακόμα και για «ασήμαντες» αφορμές και, αφετέρου τη σημαντική αύξηση κάθε μορφής **απάτης**, ειδικά μέσω της χρήσης της σύγχρονης τεχνολογίας. Αμφότερα τα χαρακτηριστικά αυτά της εγκληματικότητας παραπέμπουν στον ορισμό του Garofalo για το *«πραγματικό»* έγκλημα, ως κάθε πράξης που προσβάλλει τα συναισθήματα *του οίκτου και της εντιμότητας*[4].
Ένα, επίσης, σοβαρό χαρακτηριστικό της σύγχρονης εγκληματικότητας είναι η εμπλοκή όλο και **νεαρότερων ατόμων** και αρκετά περισσότερων **κοριτσιών**, ως δραστών και θυμάτων και η **ομαδική μορφή δράσης**, η οποία εκδηλώνεται συχνά στις περιπτώσεις της 'οπαδικής' και σχολικής βίας και η οποία, συνήθως, δεν συνιστά 'συμμορία'[5] με την κυριολεκτική έννοια του όρου.
Μεγάλες διαστάσεις έχει λάβει στη σύγχρονη εποχή το **οργανωμένο έγκλημα,** με έντονα τα χαρακτηριστικά της μεγαλύτερης επικινδυνότητας και δυσχέρειας αντιμετώπισής του.
Αξιοσημείωτη είναι και η σύγχρονη τάση για **δημοσιοποίηση** πολλών εγκληματικών περιστατικών στα **κοινωνικά δίκτυα** από τους ίδιους τους δράστες, ιδίως σε περιπτώσεις νεανικής παραβατικότητας. Η πρακτική αυτή ενισχύει τάσεις μιμητισμού μέσω της επικοινωνιακής (ψευδο)ηρωοποίησης των δραστών. Στα παραπάνω πρέπει να προστεθεί η διεθνής **τρομοκρατία** και οι **πόλεμοι** που πολλαπλασιάζονται διαρκώς στον παγκόσμιο χάρτη και φθάνουν καθημερινά σε γνώση μας μέσω των καναλιών ενημέρωσης.
Όλα τα προαναφερθέντα διαμορφώνουν το πλαίσιο μέσα στο οποίο εξελίσσεται η σύγχρονη καθημερινότητα και η κοινωνικοποίηση των νέων, με ενδεχόμενη συνέπεια την ανάπτυξη σχετικής **εξοικείωσης** και **ανοχής** απέναντι στη βία, η οποία αντανακλά την υποβάθμιση αυτής καθαυτής της αξίας της ανθρώπινης ζωής.
Τα περιστατικά αυτά και ο τρόπος **προβολής**

3 Ζαραφωνίτου Χ., *Εμπειρική Εγκληματολογία*, 3η αναθ. Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2023.

4 Βλάχου Β., *Ιστορική επισκόπηση των εγκληματολογικών θεωριών κατά τον 19ο αιώνα*, Β' αναθ. Έκδ., Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 207, σ.177επ.

5 Ζαραφωνίτου, Χ., *Εμπειρική Εγκληματολογία*, όπ. παραπ., 2023, σ. 152επ. Επίσης, 'Gangs', Antonopoulos G. & Zarafonitou Ch. (eds), Special Issue, *Urban Crime-An International Journal* Vol. I, No 2, November 2020, ISSN 2732-6187, **DOI:** https://doi.org/10.26250/heal.panteion.uc.v1i2

τους[6] συντελούν στην ένταση του **αισθήματος ανασφάλειας**[7] των πολιτών, όπως επίσης και στην **αμφισβήτηση των αρμόδιων κρατικών φορέων** ως προς την καταλληλόλητα και αποτελεσματικότητά τους να τους προστατεύσουν[8].

Ποσοτική εξέλιξη της εγκληματικότητας

Α. Συνολική εγκληματικότητα στην ελληνική επικράτεια, κατά την περίοδο 2008 – 2025

Η ποσοτική εικόνα της εγκληματικότητας προκύπτει από τα επίσημα στατιστικά δεδομένα της αστυνομίας που δημοσιεύονται κατ' έτος στις αντίστοιχες επετηρίδες και αντανακλούν την εμφανή εγκληματικότητα χωρίς να ταυτίζονται απόλυτα με τις πραγματικές της διαστάσεις[9]. Η απόκλιση μεταξύ εμφανούς και πραγματικής εγκληματικότητας, δηλαδή ο σκοτεινός αριθμός της, διαμορφώνεται βάσει δύο σημαντικών συνιστωσών της, της **θεατότητας** των εγκληματικών πράξεων και της **παραπομπής** τους στο Σύστημα Απονομής της Ποινικής Δικαιοσύνης (κατόπιν έγκλησης ή αυτεπάγγελτης επισήμανσής τους από τις αρμόδιες διωκτικές αρχές). Στο πλαίσιο αυτό, πολλοί παράγοντες σχετικοί τόσο με το είδος του εγκλήματος όσο και με τα χαρακτηριστικά των εμπλεκομένων σε αυτό, υπεισέρχονται και επηρεάζουν το τελικό αποτέλεσμα. Γενικά, ο σκοτεινός αριθμός είναι μεγαλύτερος στα μη βίαια εγκλήματα, με έντονες εξαιρέσεις τις περιπτώσεις των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας και της ενδοοικογενειακής βίας. Όπως θα δούμε, όμως, τα τελευταία χρόνια, υπάρχει μια αλλαγή στο πεδίο αυτό, με αποτέλεσμα πολλά από αυτά τα εγκλήματα που έμεναν εντελώς άγνωστα, να καταγγέλλονται συχνότερα.

Στην προκειμένη μελέτη, η παρουσίαση των στατιστικών δεδομένων ξεκινά (όπου τα στοιχεία το επιτρέπουν) από το 2008 και φθάνει έως και το 2025, οπότε δημοσιεύθηκε η τελευταία στατιστική επετηρίδα της αστυνομίας. Το διάστημα αυτό περιλαμβάνει κρίσιμες κοινωνικές αλλαγές συναρτώμενες με την οικονομική κρίση (2009-19)[10], την πανδημία του Covid19 (2020-21)[11] καθώς και τις νομοθετικές αλλαγές

---

6 Ζαραφωνίτου, Χ., *Εμπειρική Εγκληματολογία*, όπ. παραπ., 2023, σ. 164επ. & 295επ.

7 Ζαραφωνίτου Χ., *Ο φόβος του εγκλήματος - Ανάλεκτα*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2023.

8 Το ίδιο.

9 Ζαραφωνίτου, Χ., *Εμπειρική Εγκληματολογία*, όπ. παραπ., 2023, σ. 28επ.

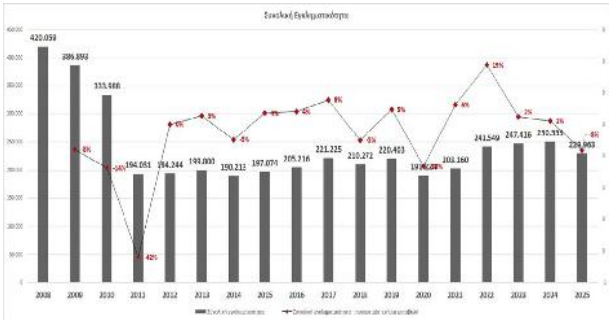
10 Ζαραφωνίτου Χ. (Επιστ. Ευθύνη), Κοντοπούλου Ε. (Επιμ. Έκδ.), *«Χαρτογραφώντας την εγκληματικότητα και την ανασφάλεια στην περιφέρεια της Πρωτεύουσας, την εποχή της οικονομικής κρίσης»* που πραγματοποιήθηκε στις 23/11/2022 στο Πάντειο Πανεπιστήμιο στο πλαίσιο του έργου *«UrbanCrime: Spatial aspects of crime and insecurity in the era of economic crisis: Trends, dimensions and correlations – Χαρτογράφηση της εγκληματικότητας και της ανασφάλειας στην εποχή της οικονομικής κρίσης: Τάσεις, διαστάσεις και συσχετισμοί»* [Αρ. Έργου HFRI-FM17-3898], το οποίο εγκρίθηκε και χρηματοδοτήθηκε από το Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας και Καινοτομίας (ΕΛΙΔΕΚ). Εργαστήριο Αστεακής Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου, εκδ.επιμ. Διόνικος, Αθήνα, 2022, ISBN 978-618-86497-0-5 <D0D1C1CAD4C9CAC120C7CCC5D1C9C4C1D35F70726F207072696E742E696E6464>

11 Zarafonitou Ch., Kontopoulou E, Anitsi E. (2022), "Crime, Criminal Policy and Social Reactions in Greece in the Era of COVID-19" στο Dina Siegel, Aleksandras Dobryninas, Stefano Becucci (Eds) *Covid-19, Society and Crime in Europe*, Springer, Studies of Organized Crime (SOOC, volume 21), σ.σ. 121-139 & ▶

των ποινικών κωδίκων (2019) και τις τροποποιήσεις που ακολούθησαν. Τα γεγονότα αυτά έχουν επηρεάσει πολύπλευρα την εκδήλωση της εγκληματικότητας και αξιολογούνται στο πλαίσιο της ερμηνείας της[12].

Γράφημα 1: Συνολική εγκληματικότητα στην Ελληνική Επικράτεια, κατά την περίοδο 2008 – 2025 (απόλυτες τιμές και ποσοστιαία ετήσια μεταβολή)

Πηγή: Δημοσιευμένα στατιστικά δεδομένα εγκληματικότητας της Ελληνικής Αστυνομίας (για τα έτη 2008-2019), Στατιστικές επετηρίδες έτους 2020-2025.

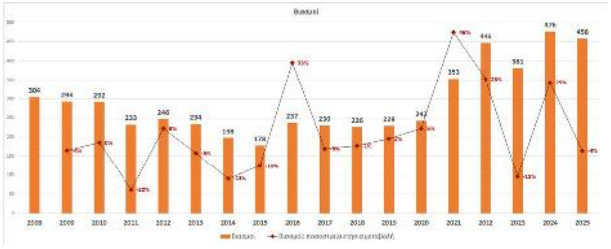
Από το Γράφημα 1 προκύπτει μια ιδιαίτερα αυξημένη εγκληματικότητα από το 2008 έως και το 2010. Η μείωση μεταξύ των ετών 2010-2011 στον αριθμό των διαπραχθέντων αδικημάτων οφείλεται στη μετατροπή ποινών πλημμελληματικού χαρακτήρα σε πταισματικού (ειδικά στη νομοθεσία των αυτοκινήτων ΚΟΚ-Ν. 3904/2010). Από το 2011 και μετά οι αυξομειώσεις δεν είναι μεγάλες. Η μείωση του 2020-21 πιθανόν να οφείλεται στις αλλαγές του Ποινικού Κώδικα (Νόμος 4620/2019) καθώς και στα περιοριστικά μέτρα που επιβλήθηκαν λόγω της πανδημίας του Covid-19.

Γράφημα 2: Ανθρωποκτονίες, στην ελληνική Επικράτεια, κατά την περίοδο 2008 – 2025 (απόλυτες τιμές και ποσοστιαία ετήσια μεταβολή)

Αρκετά παρόμοια είναι η εικόνα των ανθρωποκτονιών το ίδιο διάστημα, με έντονες κορυφώσεις τα έτη 2010, 2011, 2012 και μεγαλύτερες μειώσεις το 2016 και 2019.

Γράφημα 3: Βιασμοί, στην ελληνική Επικράτεια, κατά την περίοδο 2008 – 2025 (απόλυτες τιμές και ποσοστιαία ετήσια μεταβολή)

► Zarafonitou Ch., Kontopoulou E., Anitsi E., Kalamaras D. (2022). "Crime, fear of crime and insecurity during the pandemic: The Greek reality", στο Urban Crime-An International Journal, Vol.3- *No 2*, Crime, fear of crime and insecurity during the pandemic: The Greek reality | Urban Crime. An international Journal (panteion.gr), σ.σ.4-32. DOI: https://doi.org/10.26250/heal.panteion.uc.v3i2.287]

12 Σημείωση: Στα στατιστικά δεδομένα περιλαμβάνονται κακουργήματα και πλημμελήματα, τετελεσμένα και απόπειρες.

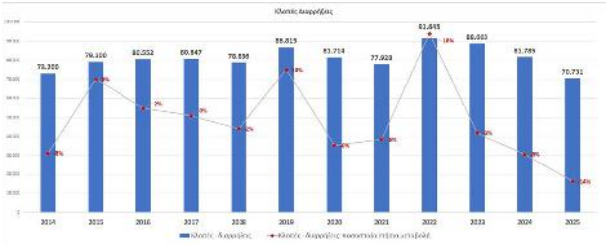
Η εξέλιξη των βιασμών μέσα από την επίσημη καταγραφή τους καταδεικνύει τη μεγάλη αλλαγή στη στάση των θυμάτων που οδηγεί στη μείωση του σκοτεινού αριθμού. Η αλλαγή αυτή σημειώνεται με την έναρξη του λεγόμενου ελληνικού ***me too*** που ξεκίνησε το 2021 και οδήγησε στην αύξηση των καταγγελιών.

Γράφημα 4: Ενδοοικογενειακή βία, στην ελληνική Επικράτεια, κατά την περίοδο 2014 – 2025 (απόλυτες τιμές και ποσοστιαία ετήσια μεταβολή)

Η αλλαγή αυτή στη στάση των θυμάτων είναι ακόμα εντονότερη στις περιπτώσεις της ενδοοικογενειακής βίας, η οποία σε απόλυτους αριθμούς αυξήθηκε από 3513 καταγγελθέντα περιστατικά το 2014, σε 22875 το 2025 (δηλαδή σχεδόν επταπλασιάστηκε). Για το αποτέλεσμα αυτό πρέπει να συνεκτιμηθούν και οι αλλαγές από πλευράς κρατικής αντιμετώπισης, ιδίως με τη δημιουργία των ειδικών τμημάτων ή γραφείων ενδοοικογενειακής βίας σε πολλά αστυνομικά τμήματα[13]. Μια αλλαγή που -πέραν όλων των άλλων- συνετέλεσε στην καταγραφή για πρώτη φορά και των θυμάτων, αντί μόνο των δραστών που ισχύει για τις λοιπές κατηγορίες εγκλημάτων, παρέχοντας έτσι χρήσιμα δεδομένα για την επιστημονική έρευνα καθώς και για την αποτελεσματικότερη προστασία των θυμάτων από επαναλαμβανόμενη θυματοποίησή τους[14].

Γράφημα 5: Κλοπές και διαρρήξεις, στην ελληνική Επικράτεια, κατά την περίοδο 2014 – 2025 (απόλυτες τιμές και ποσοστιαία ετήσια μεταβολή)

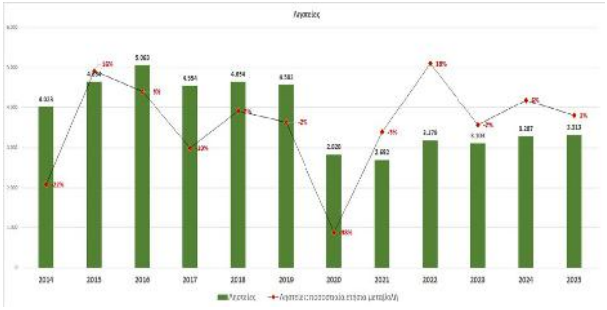
Όπως είναι γνωστό, το μεγαλύτερο μέρος της εμφανούς εγκληματικότητας το αποτελούν τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και κυρίως οι κλοπές και διαρρήξεις. Δεδομένου ότι ο δείκτης εξιχνίασής τους είναι ιδιαίτερα χαμηλός διεθνώς, οι καταγγελίες εξαρτώνται κατά κύριο λόγο, από το ύψος της ζημίας και κατατάσσονται στην κατηγορία του μέτριου σκοτεινού αριθμού[15]. Παρόλα αυτά, ο αριθμός τους είναι διαχρονικά μεγάλος αλλά σχετικά σταθερός, ενώ το 2025 παρατηρείται σχετική μείωση.

13 Ενδοοικογενειακή βία | Ελληνική Αστυνομία

14 Zarafonitou Ch., *"Victims' insecurity and criminal policy: The role of victim's support services"*, in Rivista di Criminologia, Vittimologia e Sicurezza, VIII (1), 2014, σ.σ. 121-134.

15 Σύμφωνα με τους λόγους καταγγελίας και μη καταγγελίας που καταγράφουν οι έρευνες θυματοποίησης, Ζαραφωνίτου, Χ., *Εμπειρική Εγκληματολογία*, όπ. παραπ., 2023, σ.33επ. & σ.309επ..

Γράφημα 6: Ληστείες, στην ελληνική Επικράτεια, κατά την περίοδο 2014 – 2025 (απόλυτες τιμές και ποσοστιαία ετήσια μεταβολή)

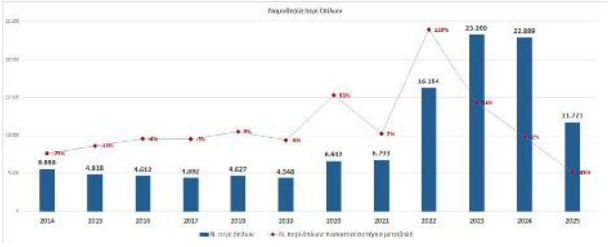
Ένα έγκλημα που απασχολεί έντονα τη σύγχρονη κοινωνία είναι η ληστεία, δηλαδή η κλοπή με χρήση βίας, η οποία μπορεί να καταλήγει ακόμα και σε ανθρωποκτονία. Οι καταγεγραμμένες ληστείες είναι αρκετά αυξημένες το διάστημα 2015-2019, το οποίο εντάσσεται στην περίοδο της οικονομικής κρίσης, ακολουθούν μια αναμενόμενη μείωση, λόγω των περιορισμών κυκλοφορίας το διάστημα της πανδημίας (2020-21) και αυξάνονται αμέσως μετά αλλά αισθητά λιγότερο συγκριτικά με το προηγούμενο διάστημα.

Αυτό που αξίζει να σημειωθεί είναι η μετατόπιση των στόχων των ληστειών από υψηλού κέρδους στόχους (τράπεζες, χρηματαποστολές κλπ.) σε αντίστοιχους χαμηλού κατωφλίου (οικίες, περίπτερα, βενζινάδικα κλπ.). Η αλλαγή αυτή απορρέει από τα αποτελεσματικά μέτρα φύλαξης που ελήφθησαν από τις πρώτες κατηγορίες στόχων[16].

[16] Ζαραφωνίτου Χ., Σχολιασμός στατιστικών εγκληματικότητας, 2008-2018, στο (PDF) ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ 2008- 2018, August 2019, σ.5.

Σε κάθε περίπτωση, τόσο οι διαρρήξεις οικιών όσο και οι ληστείες που συχνά τις συνοδεύουν, συνδέονται κατ' εξοχήν με το φόβο του εγκλήματος και τα υψηλά ποσοστά ανασφάλειας των πολιτών, κυρίως στα μεγάλα αστικά κέντρα, όπου τα περιστατικά αυτά είναι πολύ περισσότερα[17].

Γράφημα 7: Παραβιάσεις της νομοθεσίας περί όπλων, στην ελληνική Επικράτεια, κατά την περίοδο 2014 – 2025 (απόλυτες τιμές και ποσοστιαία ετήσια μεταβολή)

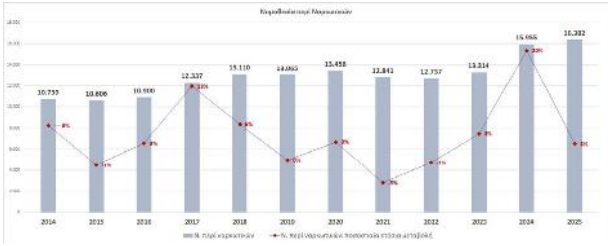

Μία ακόμα μεγάλη αλλαγή στη σύγχρονη εγκληματικότητα είναι η χρήση όπλων. Αν και απαγορευμένα στη χώρα μας, η πρόσβαση σε αυτά φαίνεται ότι δεν είναι τόσο δύσκολη αν κρίνουμε και από τα επίσημα στατιστικά δεδομένα. Όπως φαίνεται στο Γράφημα 7, από το 2022 και μετά η αύξηση είναι εντυπωσιακή, ενώ το 2025 σημειώνεται σημαντική μείωση χωρίς όμως να επανέρχεται στα προηγούμενα χαμηλά επίπεδα. Η εξήγηση προφανώς έχει σχέση με τη μεγάλη προσφυγή στην κακή

[17] Ζαραφωνίτου Χ., Λήμμα: «Φόβος του Εγκλήματος», στο Κ.Δ. Σπινέλλη, Ν.Ε. Κουράκης, Μ.Π. Κρανιδιώτη (Επιμ.Έκδ.), *Λεξικό Εγκληματολογίας*, Εκδόσεις ΤΟΠΟΣ, Αθήνα, 2018, σ.σ.1093-1099. Επίσης, *της ιδίας*, στο Ν. Ανδρουλάκης, Λ. Μαργαρίτης, Ι. Φαρσεδάκης (Επιμ.), *Λεξικό Νομικής Ορολογίας. Ποινικό & Εγκληματολογία*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2018, σ.σ,629 -630.

χρήση του διαδικτύου από την περίοδο του covid και μετά αλλά παρόλα αυτά το ερώτημα της ευκολίας πρόσβασης παραμένει.

Γράφημα 8: Παραβιάσεις της νομοθεσίας περί ναρκωτικών, στην Ελληνική Επικράτεια, κατά την περίοδο 2014 – 2025 (απόλυτες τιμές και ποσοστιαία ετήσια μεταβολή)

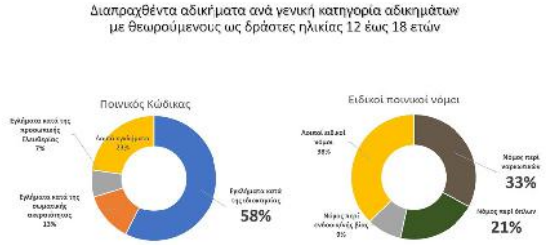

Τέλος, αξίζει να σταθούμε και στην εικόνα των σχετικών με τα ναρκωτικά ποινικών αδικημάτων, τα οποία όχι μόνο αυξάνονται σταθερά όλα αυτά τα χρόνια και αλλάζουν ποιοτικά, οδηγώντας συχνά σε θανάτους των χρηστών τους. Πρόκειται για ένα έγκλημα χωρίς θύμα, δεδομένου ότι το θύμα είναι ο ίδιος ο χρήστης/δράστης. Ωστόσο, τα ποινικά αυτά αδικήματα συνδέονται συχνά με πολλές άλλες κατηγορίες σοβαρής εγκληματικότητας.

Β. Παραβατικότητα ανηλίκων κατά την περίοδο 2020 – 2025

Κι αν αυτή είναι η εικόνα της συνολικής εγκληματικότητας, οι προβληματισμοί γίνονται εντονότεροι όσον αφορά ειδικότερα τους ανηλίκους. Ανατρέχοντας στα προαναφερθέντα δημοσιευμένα στατιστικά εγκληματικότητας, θα επικεντρωθούμε σε ορισμένες κατηγορίες ποινικών αδικημάτων, με κριτήριο τη σοβαρότητά τους και την εξέλιξη της συμμετοχής ανηλίκων σε αυτές.

Γράφημα 9. Διαπραχθέντα αδικήματα ανά γενική κατηγορία αδικημάτων με θεωρούμενους ως δράστες ηλικίας 12 έως 18 ετών (απόλυτες τιμές και ποσοστιαία ετήσια μεταβολή)

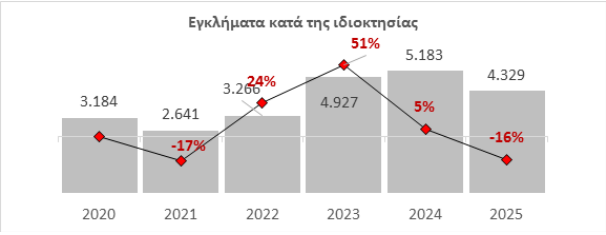

Γενικά, τα ποινικά αδικήματα κατά της ιδιοκτησίας αποτελούν παραδοσιακά την κύρια μορφή παραβατικότητας των ανηλίκων. Όπως φαίνεται και στο Γράφημα 9, αντιπροσωπεύουν το 58% του συνόλου των αδικημάτων του **Ποινικού Κώδικα** με θεωρούμενους ως δράστες ανηλίκους 12-18 ετών. Ακολουθούν τα εγκλήματα κατά της σωματικής ακεραιότητας (13%) και της προσωπικής ελευθερίας (7%).

Όσον αφορά τους **Ειδικούς Ποινικούς Νόμους**, υπερτερούν οι παραβιάσεις του νόμου περί ναρκωτικών και όπλων (33% & 21% αντίστοιχα) και ακολουθούν τα εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας (9%).

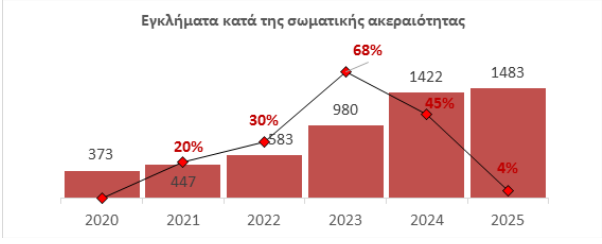
Πιο συγκεκριμένα, τα αδικήματα **κατά της ιδιοκτησίας** με καταγραφέντες ως δράστες ανηλίκους αυξήθηκαν κατά **35,9%** την εξαετία 2020-25. Ωστόσο, αν και ποσοτικά είναι περισσότερα, αφενός δεν παρουσιάζουν σημαντικές αυξομειώσεις (μέση ετήσια μεταβολή 9%) και, αφετέρου μειώθηκαν κατά 16% το 2025 συγκριτικά με το 2024 (Γράφημα 10).

Γράφημα 10: Εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας, με θεωρούμενους ως δράστες ανηλίκους κατά την περίοδο 2020 – 2025 (απόλυτες τιμές και ποσοστιαία ετήσια μεταβολή)

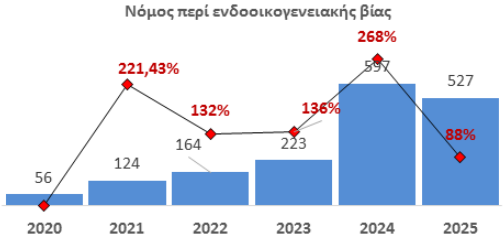
Διαφορετική είναι η εικόνα στα εγκλήματα κατά της **σωματικής ακεραιότητας**, τα οποία αυξάνονται με πολύ εντονότερο ρυθμό (μέση ετήσια μεταβολή: 34%) και δεν φαίνεται να μειώνονται (συνολική αύξηση 2020-25: **297,6%**), σύμφωνα με το Γράφημα 11. Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει όλες τις σωματικές βλάβες, από απλές και επικίνδυνες μέχρι και θανατηφόρες.

Γράφημα 11: Εγκλήματα κατά της σωματικής ακεραιότητας, με θεωρούμενους ως δράστες ανηλίκους κατά την περίοδο 2020 – 2025 (απόλυτες τιμές και ποσοστιαία ετήσια μεταβολή)

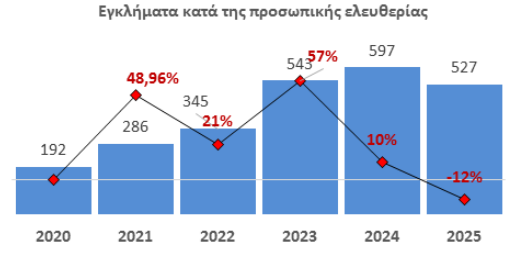
Ακόμα μεγαλύτερη είναι η αύξηση που καταγράφεται στην ειδική κατηγορία της **ενδοοικογενειακής βίας** το παραπάνω διάστημα (**841,1%**). Με μέση ετήσια μεταβολή 169%, τα μεγαλύτερα ποσοστά σημειώνονται το 2024 (Γράφημα 12). Σε απόλυτους αριθμούς τα αδικήματα αυτά από 56 το 2020 έφθασαν τα 597, το 2025, δηλαδή σχεδόν δεκαπλασιάστηκαν.

Γράφημα 12: Ενδοοικογενειακή βία, με θεωρούμενους ως δράστες ανηλίκους κατά την περίοδο 2020 – 2025 (απόλυτες τιμές και ποσοστιαία ετήσια μεταβολή)

Αναφορικά με τα εγκλήματα κατά της **προσωπικής ελευθερίας** (αρπαγή, εμπορία ανθρώπων, παράνομη βία, απειλή κλπ), παρατηρούμε ότι αυξάνονται με μέσο ετήσιο ρυθμό 25% αλλά μειώθηκαν αισθητά το 2025. Η συνολική τους αύξηση το διάστημα αυτό είναι **174,5%** (Γράφημα 13).

Γράφημα 13: Εγκλήματα κατά της προσωπικής ελευθερίας, με θεωρούμενους ως δράστες ανηλίκους κατά την περίοδο 2020 – 2025 (απόλυτες τιμές και ποσοστιαία ετήσια μεταβολή)

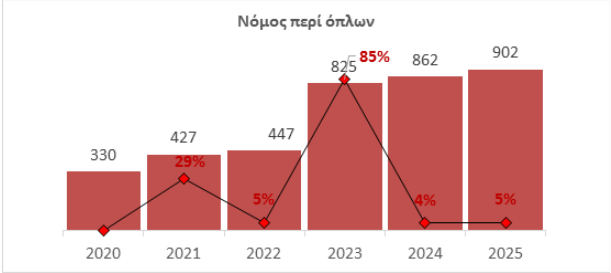
Αντίστοιχα, τα αδικήματα σχετικά με τα ναρκωτικά (Γράφημα 14), με μεγάλη μέση ετήσια μεταβολή 38%, τετραπλασιάστηκαν το διάστημα 2020-25 και δεν ανέκοψαν καθόλου το ρυθμό αύξησής τους, καταγράφοντας συνολική αύξηση **294,8%**. Είναι ένα πολύ σημαντικό στοιχείο, δεδομένου ότι η εμπλοκή με τα ναρκωτικά συνδέεται συχνά με πολλές άλλες μορφές παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς.

Γράφημα 14: Εγκλήματα σχετικά με τη νομοθεσία περί ναρκωτικών, με θεωρούμενους ως δράστες ανηλίκους κατά την περίοδο 2020 – 2025 (απόλυτες τιμές και ποσοστιαία ετήσια μεταβολή)

Εξίσου σημαντική είναι η εμπλοκή ανηλίκων σε αδικήματα σχετικά με τα όπλα (Γράφημα 15). Με μέση ετήσια αύξηση 26%, τα εγκλήματα αυτά από 330 το 2020, έφθασαν τα 902 το 2025, δηλαδή σχεδόν τριπλασιάστηκαν, σημειώνοντας συνολική αύξηση **173,3%**.

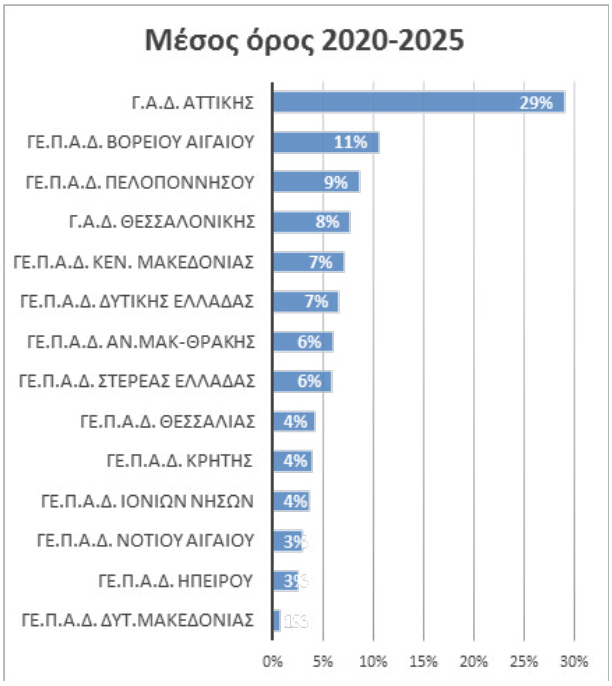
Γράφημα 15: Εγκλήματα περί όπλων, με θεωρούμενους ως δράστες ανηλίκους κατά την περίοδο 2020 – 2025 (απόλυτες τιμές και ποσοστιαία ετήσια μεταβολή)

Συμπερασματικά, η εικόνα που προκύπτει από τα στοιχεία της εμφανούς εγκληματικότητας οδηγεί στη διαπίστωση ότι τα βίαια εγκλήματα κατά προσώπων, όπως οι σωματικές βλάβες και η ενδοοικογενειακή βία κατέγραψαν τη μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση την τελευταία εξαετία. Το ίδιο ισχύει και για τα εγκλήματα κατά της προσωπικής ελευθερίας, όπως επίσης για τα όπλα και τα ναρκωτικά.

Κλείνοντας αυτή την περιγραφή, αξίζει να αναφέρουμε ότι η κατανομή των ποινικών αδικημάτων δεν είναι ισομερής γεωγραφικά, όπως προκύπτει από τον Γράφημα 16, με το 1/3 σχεδόν να διαπράττονται στην περιφέρεια της πρωτεύουσας.

Γράφημα 16: Αδικήματα που καταγράφηκαν ως τελεσθέντα από ανήλικους δράστες (12 έως 18 ετών) κατά Γ.Α.Δ. ή ΓΕ.Π.Α.Δ

Η εικόνα αυτή της γεωγραφικής κατανομής δεν αντιπροσωπεύει μόνο τους ανηλίκους αλλά το σύνολο των δραστών, επιβεβαιώνοντας ότι η μερίδα του λέοντος αφορά την περιφέρεια της πρωτεύουσας. Οι έρευνές μας, μάλιστα, στο εσωτερικό της Αθήνας αναδεικνύουν αυτή την ανισοκατανομή και στο εσωτερικό της, με έντονη τη διαφοροποίηση του Κέντρου της πόλης και των πέριξ αυτού περιοχών[18].

[18] Αντί άλλων της ιδίας, βλ. Zarafonitou Ch., "La violence en milieu urbain. Athènes: un cas concret", στο *Revue Internationale de Criminologie et de Police Technique*, no 1, 1994, σ.σ.29-44.

II. Συζήτηση-Προβληματισμοί

Με βάση όσα ενδεικτικά αναφέρθηκαν παραπάνω, ο κύριος προβληματισμός επικεντρώνεται αφενός στο είδος της εγκληματικότητας, με κυρίαρχο στοιχείο τη **βία** και, αφετέρου στα χαρακτηριστικά των θεωρούμενων ως δραστών, με εστίαση στην **εμπλοκή των ανηλίκων** σε αυτή.

Είναι γνωστό ότι η βία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ανθρώπινη κοινωνία. Σύμφωνα με τον Jacques Léauté, θεωρείται ως *«το αντίστροφο της αδελφοσύνης. Καταστρέφει τον σεβασμό του άλλου. Κολακεύει την αδιαλλαξία. Θυσιάζει αθώους. Είναι η βασιλεία του εγωισμού. Προετοιμάζει τις ταραχές. Φανατίζει. Δημιουργεί αυθαιρεσία»*[19].

Ωστόσο, η εξέλιξη του πολιτισμού μας λειτούργησε ανασταλτικά στην εκδήλωσή της, ιδίως από την εποχή του Διαφωτισμού και μετά, οπότε επανήλθαν στο προσκήνιο οι πανανθρώπινες αξίες της κλασικής ελληνικής σκέψης και η αξία του ανθρώπου -ως υπέρτατη κάθε άλλης- περιβλήθηκε της οικουμενικής προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Οι επιστημονικές προσεγγίσεις[20]

[19] Léauté J., *Η ανθρώπινη βία*, Μτφρ. Ηρώ Σαγκουνίδου-Δασκαλάκη, Σειρά: Βιβλιοθήκη Εγκληματολογίας, τ.4, Υπ. Σειράς: Ιάκ. Φαρσεδάκης, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1991, σ. 25.

[20] Βλ. αντί άλλων: Κουράκης Ν., *Περί βίας*, εκδ. Νομικής επιθεώρησης, Αθήνα, 1989. Επίσης, Βλάχου Β., *Η εξέλιξη των εγκληματολογικών θεωριών για τη βία και την επιθετικότητα*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2008 & Τσιγκρής Α., *Όψεις της βίας*, εκδ. Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2024. Επίσης, Ζαραφωνίτου Χ., «Βίαιη εγκληματικότητα και φόβος του εγκλήματος σε εποχές κρίσης», στο Μ.Γασπαρινάτου (εκδ. επιμ.), *Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης*, Τιμητικός Τόμος για Καθηγητή Νέστορα Κουράκη, Α΄ Τόμος, Ηλεκτρονική έκδοση, Εκδ. Α.Σάκκουλα, Αθήνα, 2016, http://crime-in-crisis.com/11/

που εστιάζουν στους **εξηγητικούς παράγοντες** αναδεικνύουν τη συνθετότητα του φαινομένου και συμφωνούν ότι η αφετηρία του εδράζεται στο κοινωνικό περιβάλλον και στο συναρτώμενο πολιτισμικό και αξιακό πλαίσιο, το οποίο λειτουργεί άλλοτε ως συγκυριακός παράγοντας και άλλοτε ως αποδεκτός τρόπος συμπεριφοράς, όπως στις περιπτώσεις βίαιης υποκουλτούρας[21].

Προσεγγίζοντας **τη βία ως κοινωνικό φαινόμενο**, και παρότι δεν επαληθεύεται άμεση σύνδεση μεταξύ μακροκοινωνικών φαινομένων με ατομικές συμπεριφορές, ο ρόλος κάθε μορφής κρίσεων -οικονομικής, πολιτικής, κλπ.- είναι ιδιαίτερα σημαντικός, διότι κάθε κρίση είναι και αξιακή[22] και ως τέτοια συναρτάται θετικά με τη δημιουργία ανομικών και συγκρουσιακών καταστάσεων, όπως η εγκληματικότητα.

Προσεγγίζοντας **τη βία ως ατομική συμπεριφορά**, τα πορίσματα της *Αναπτυξιακής Εγκληματολογίας* μάς διαφωτίζουν σημαντικά για το ρόλο της οικογένειας, του σχολείου, της παρέας, της γειτονιάς και της αλληλεπίδρασής τους. Οι έρευνες για τις λεγόμενες «*εγκληματικές σταδιοδρομίες*» αναδεικνύουν τα χαρακτηριστικά μιας συμπεριφοράς που αν εντοπιστούν έγκαιρα θα μπορούσαν και να προληφθούν[23].

Όσον αφορά ειδικότερα τους ανηλίκους[24], η μελέτη τόσο των *προστατευτικών* όσο και των *παραγόντων κινδύνου* έχει καταδείξει τη διαφοροποιημένη δράση του ίδιου παράγοντα ανάλογα με την ηλικία[25].

Στο πλαίσιο αυτό, το έγκλημα αποτελεί τον 'παλμογράφο' των κοινωνικών συγκρούσεων και, άρα, τα χαρακτηριστικά του οξύνονται όταν οξύνονται και οι κρίσεις που διέρχεται η κοινωνία μας, οι οποίες, άλλωστε, αντανακλούν αντίστοιχες κρίσεις θεσμών και αξιών. Γι' αυτό και τα πιο ευαίσθητα και ευάλωτα μέλη της, οι ανήλικοι, είναι αυτά που δέχονται πιο άμεσα τις επιπτώσεις της και το εκδηλώνουν επίσης πιο άμεσα.

Από νομοθετική άποψη, η **ποινική αντιμετώπιση των ανηλίκων[26]** είναι σαφώς

21 Ζαραφωνίτου Χ., *Εμπειρική Εγκληματολογία*, Γ' έκδ., όπ. παραπ., 2023, σ.154επ.

22 Φαρσεδάκης Ι., «Κρίση αξιών και Εγκληματολογία. Η οπτική των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», στο *Εγκληματολογία* 1-2/2013, σ.σ.20-27.

23 Ζαραφωνίτου Χ., *Εμπειρική Εγκληματολογία*, Γ' έκδ., όπ. παραπ., 2023, σ.122επ.

24 Zarafonitou Ch., N.Courakis (Eds), Special Issue "Juvenile delinquency in urban areas" *Urban Crime -An International Journal*, Vol. 5 No. 1 (Feb. 2024) **DOI:** https://doi.org/10.26250/heal.panteion.uc.v5i1 & *Editorial* , σ.σ.1-7.

25 Κοντοπούλου Ε., «Η σχέση ηλικίας-εγκλήματος και η έναρξη της εγκληματικής δράσης κατά την ενηλικότητας», στο Ενημερωτικό Δελτίο «Έγκλημα και τιμωρία/Crime and Punishment» της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας, τ.9, σ.σ.15-25.

26 Πιτσελά Α., *Η ποινική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας ανηλίκων*, εκδ. Σάκκουλα, Η΄ έκδοση, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2022.

επιεικέστερη από εκείνη των ενηλίκων και, ορθώς, η έμφαση δίδεται στα κοινωνικά και αναμορφωτικά μέτρα. Το **όριο της ποινικής ανευθυνότητας** είναι πλέον το **12ο έτος συμπληρωμένο**, και ανήλικοι μικρότεροι από αυτό δεν έχουν καμία ποινική ευθύνη, ενώ οι ανήλικοι δράστες **12-15 ετών υποβάλλονται αποκλειστικά και μόνο σε αναμορφωτικά και θεραπευτικά μέτρα.** Μόνο όσοι ανήκουν στην ομάδα των **15-18 ετών μπορούν να υποβληθούν και σε ποινικό σωφρονισμό**, δηλαδή εγκλεισμό σε ειδικό σωφρονιστικό κατάστημα κράτησης, αλλά μέχρι 5 χρόνια.

Το πνεύμα του νόμου αντανακλά την κοινά αποδεκτή στάση ήπιας ποινικής μεταχείρισης των ανηλίκων παραβατών, γεγονός που αναδεικνύει πιο έντονα το **σημαντικό ρόλο της πρόληψης**, η σημασία της οποίας έχει επισημανθεί πλειστάκις και διαχρονικά σε διεθνές επίπεδο[27].

ΙΙΙ. Προτάσεις και εφαρμογές αντεγκληματικής πολιτικής

Ήδη κατά τη δεκαετία του '50 ιδρύθηκαν τα ειδικά τμήματα μελέτης, δράσης και συντονισμού των προληπτικών ενεργειών του **ΟΗΕ**, ενώ, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αναδείχθηκε ιδιαίτερα κατά τη δεκαετία του '80, στο πλαίσιο των λεγόμενων ***πολιτικών ποιότητας ζωής στις πόλεις***, με τη μορφή της ***συμμετοχικής εγκληματοπροληπτικής πολιτικής***[28].

Η στροφή αυτή της αντεγκληματικής πολιτικής αποτυπώθηκε μέσω αφενός της δημιουργίας ***ειδικευμένων οργάνων πρόληψης*** του εγκλήματος και φόβου του εγκλήματος, τα οποία θεσπίστηκαν και λειτουργούν στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες με τη μορφή των **Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης της Εγκληματικότητας**[29] και αφετέρου, μέσω της επέκτασης της **κοινοτικής αστυνόμευσης**[30] άλλοτε με τη μορφή της συνεργασίας αστυνομίας-πολιτών και άλλοτε με τη μορφή της αστυνομίας της εγγύτητας[31].

Ωστόσο, μια σοβαρή προσέγγιση του θέματος οφείλει να είναι σφαιρική και συνθετική, ώστε να επιτρέψει τη χάραξη μιας **ορθολογικής αντεγκληματικής πολιτικής** η οποία προϋποθέτει:

- ✓***επιστημονική έρευνα,***
- ✓***πολιτική βούληση*** και
- ✓ ***κοινωνική ευαισθητοποίηση.***

---

27 Ζαραφωνίτου Χ., *Πρόληψη της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο. Οι σύγχρονες τάσεις της εγκληματολογικής έρευνας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2003.

28 Το ίδιο.

29 Ζαραφωνίτου Χ., «Συμβούλια Πρόληψης Εγκληματικότητας», στο Ν.Ανδρουλάκης, Λ. Μαργαρίτης, Ι. Φαρσεδάκης (Επιμ.), *Λεξικό Νομικής Ορολογίας. Ποινικό & Εγκληματολογία*, Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα 2018, σ.571επ.

30 Ζαραφωνίτου Χ., «Κοινοτική Αστυνόμευση», στο Ν.Ανδρουλάκης, Λ. Μαργαρίτης, Ι. Φαρσεδάκης (Επιμ.), *Λεξικό Νομικής Ορολογίας, όπ. παραπ.*, 2018, σ. 398 επ.

31 Βλ. αντί άλλων: Ζαραφωνίτου, Χ., *«'Κοινοτικές' μορφές πρόληψης του εγκλήματος και του φόβου του εγκλήματος: Τοπικά Συμβούλια Πρόληψης-Αστυνομικός της Γειτονιάς»*, στο ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ, 2019, σ.σ.41-51. Ζαραφωνίτου Χ., Χαράλαμπος Καραγιαννίδης, Ελένη Κοντοπούλου, «*Τοπικές πολιτικές πρόληψης του εγκλήματος και ποιότητα ζωής*» στο *Διάλογοι στη Δημόσια Διοίκηση*, Ηλεκτρονικό περιοδικό του Τμήματος Δημόσιας Διοίκησης, Τ. 3, Δεκ. 2022, ISBN 2654-1580, σ.σ.58-74. Επίσης: Καραγιαννίδης Χ., *Προς μια συμμετοχική αντεγκληματική πολιτική*, Πρόλογος: Αγγ. Πιτσελά, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2011 & του ιδίου, *Τοπικά συμβούλια πρόληψης εγκληματικότητας*, Πρόλογος: Χ.Ζαραφωνίτου, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Σειρά ΠΟΙΝΙΚΑ, 98, Αθήνα, 2022.

Και δομείται στη βάση **δύο αξόνων:**

- ✓της **αποτελεσματικότητας** και
- ✓του **σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου.**

Η ισορροπία των μέτρων που εφαρμόζονται με βάση τα κριτήρια αυτά αποδεικνύει ότι το δίλημμα «ασφάλεια **ή** ελευθερία» δεν ισχύει και στη θέση του τίθεται ο στόχος «ασφάλεια **και** ελευθερία».

Επίσης, η αντεγκληματική πολιτική πρέπει να σχεδιάζεται βάσει **τριών πυλώνων**:

- ✓της **πρόληψης,**
- ✓της **απονομής της ποινικής δικαιοσύνης** και
- ✓της **κοινωνικής επανένταξης.**

Ας μην ξεχνάμε ότι στην ποινική δικαιοσύνη φθάνουν συνήθως οι περιπτώσεις στις οποίες δεν απέδωσε η πρόληψη, ενώ στη φυλακή επανέρχονται συχνότερα εκείνοι στους οποίους δεν λειτούργησαν οι μηχανισμοί της κοινωνικής επανένταξης[32].

Τέλος, για να λειτουργήσουν τα παραπάνω, η **αντεγκληματική πολιτική πρέπει**:

- ✓να στηρίζεται **σε πορίσματα επιστημονικών ερευνών,**
- ✓τα οποία μάλιστα να **αξιολογούνται** μετά την εφαρμογή τους ώστε να βελτιώνονται και να έχουν διάρκεια και αποτελεσματικότητα.

Η σύγχρονη τάση στην αντεγκληματική πολιτική είναι η λεγόμενη **συμμετοχική αντεγκληματική πολιτική**, εκείνη δηλαδή στην οποία προβλέπεται και η συμμετοχή των πολιτών **ειδικά στον τομέα της πρόληψης**[33].

Η στροφή προς την πρόληψη θεωρήθηκε ως μια επιβεβλημένη στροφή της αντεγκληματικής πολιτικής λόγω της αυξημένης ανησυχίας των πολιτών για τις διαστάσεις που λαμβάνει το έγκλημα στην καθημερινότητά τους, σε συνδυασμό με την κυρίαρχη εντύπωση περί αποτυχίας του παραδοσιακού κατασταλτικού μοντέλου. Στην Ελλάδα η σημαντικότερη εξέλιξη στον τομέα αυτό αφορά τη θέσπιση των ***Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης της Εγκληματικότητας***, το 1999.[34]

Οι πολιτικές πρόληψης αυτής της μορφής[35], εφαρμόζονται βασικά σε **τοπικό επίπεδο** δεδομένου ότι στο επίπεδο της *συνοικίας*

---

32 Υπό το πρίσμα, πάντοτε, του σχετικού με το σκοτεινό αριθμό εγκληματικότητας προβληματισμού.

33 Σύμφωνα με τα προαναφερθέντα. Ζαραφωνίτου Χ., *Πρόληψη της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο*, όπ.παραπ., 2003. Καραγιαννίδης Χ., *Προς μια συμμετοχική αντεγκληματική πολιτική*, όπ.παραπ., 2011.

34 Ενταγμένα αρχικά στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης (Άρ. 16 Ν.2713/1999), πέρασαν εν συνεχεία στην αρμοδιότητα των Δήμων(Άρ. 84 του Νόμου 3463/2006) και ορίζονται ως «*αποκεντρωμένα όργανα αντεγκληματικής πολιτικής και διαχείρισης του προβλήματος της εγκληματικότητας, σε τοπικό επίπεδο, με στόχο τη μείωση ή εξάλειψη του αισθήματος ανασφάλειας των πολιτών και τη δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης για την ικανότητα του Κράτους να προστατεύει αποτελεσματικά τα έννομα και κοινωνικά αγαθά τους*» (άρ.2παρ.1 ΥΑ 3002/1/14-στ΄).

Έχουν *συμβουλευτικό-γνωμοδοτικό* χαρακτήρα και μπορούν να συσταθούν σε κάθε Δήμο ή Κοινότητα της χώρας με πληθυσμό μεγαλύτερο των 3000 κατοίκων) και απαρτίζονται από επιστήμονες και λειτουργούς που διαμένουν στην περιφέρεια του Δήμου και διαθέτουν ειδικές γνώσεις στον τομέα της εγκληματικότητας, όπως δικαστικούς λειτουργούς, εγκληματολόγους, ψυχολόγους, κοινωνιολόγους, αστυνομικούς, κοινωνικούς λειτουργούς και ιατρούς, καθώς και εκπροσώπους παραγωγικών τάξεων και κοινωνικών φορέων.

35 Βλ. αναλυτικά στο προαναφερθέν σύγγραμμα Ζαραφωνίτου Χ., *Πρόληψη της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο*, όπ. παραπ., 2003.

ή γειτονιάς ανιχνεύονται καλύτερα τα υπάρχοντα προβλήματα και ενισχύονται οι προϋποθέσεις ανάπτυξης της *κοινωνικής αλληλεγγύης*. Όμως, και από άποψη πρακτική, το τοπικό επίπεδο φαίνεται να αμβλύνει τις δυσχέρειες εφαρμογής, τα προβλήματα συνεργασίας και τα προβλήματα συντονισμού, «συν-αρμοδιοτήτων ή επικαλύψεων».

Οι προωθούμενες, στο πλαίσιο αυτό, πολιτικές εντάσσονται, παγίως, στην προοπτική της **συνεργασίας** και της ***διεταιρικότητας*** μεταξύ των αρμοδίων δημόσιων και ιδιωτικών φορέων, δεδομένου ότι η κρατική στήριξη και ενίσχυση είναι απαραίτητη σε όλα τα επίπεδα χωρίς να καταλύεται η αυτονομία της τοπικής κοινότητας.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, οι πρωτοβουλίες αυτές είναι πολύ διαδεδομένες, ενώ ενισχύονται και σε ερευνητικό επίπεδο προκειμένου να βελτιωθούν και να συμβάλουν αποτελεσματικότερα στη χάραξη και εφαρμογή μιας επιστημονικά θεμελιωμένης αντεγκληματικής πολιτικής.

Ενδεικτικό το παράδειγμα του ευρωπαϊκού προγράμματος "*IcARUS-Innovative AppRoach to Urban Security*", στο οποίο συμμετείχε το Εργαστήριο Αστεακής Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου και υλοποιήθηκε υπό τον συντονισμό του Ευρωπαϊκού Φόρουμ για την Ασφάλεια στις Πόλεις, το διάστημα 2020-24 σε 6 πόλεις και με 17 εταίρους[36].

Σκοπός του προγράμματος ήταν η ανάπτυξη καινοτόμων εργαλείων και μεθοδολογιών για την αστεακή ασφάλεια προκειμένου να εφαρμοστούν σε επίπεδο πόλης, με έμφαση στη διεταιρικότητα και τη συμμετοχή των πολιτών, εστιάζοντας στους εξής τομείς: *παραβατικότητα ανηλίκων, οργανωμένο έγκλημα, σχεδιασμό και διαχείριση του δημόσιου χώρου και ριζοσπαστικοποίηση και εξτρεμισμό*.

Στο πλαίσιο αυτό αναδείχθηκε η σημασία της μεθοδολογίας «***Design Thinking***», με βάση τα εξής στάδια[37]:

- **ενσυναίσθηση** (empathize) και **καθορισμός** (define) των προβλημάτων προς επίλυση,
- **διερεύνηση** (ideate) μεθοδολογιών και **εργαλείων** για την επίλυση των προβλημάτων,
- **διαμόρφωση/ανάπτυξη** των εργαλείων (prototype),
- **εφαρμογή και ανατροφοδότηση/αξιολόγηση** από τους χρήστες των εργαλείων (test).

Ειδικά στη **Λισαβόνα**, υλοποιήθηκε ένα **πρόγραμμα πρόληψης της νεανικής παραβατικότητας** με στόχο τη βελτίωση των δεξιοτήτων και της αυτοεκτίμησης των νέων και την ενίσχυση της σχέσης τους με την τοπική κοινότητα και την αστυνομία. Σε αυτό το πλαίσιο, δημιουργήθηκαν μικρές ομάδες νέων (ηλικίας 11-19 ετών και κυρίως νέων που διέτρεχαν κίνδυνο) με την υποστήριξη ενός εμψυχωτή νεολαίας (youth worker) και ενός αστυνομικού. Για μια περίοδο 12 εβδομάδων, τα μέλη κάθε ομάδας συνεργάζονταν για να εντοπίσουν τα προβλήματα της κοινότητάς τους που πρέπει

36 IcARUS, IcARUS - Innovative AppRoach to Urban Security

37 Για τη μεθοδολογία εφαρμογής αυτών των πολιτικών, βλ. Zarafonitou Ch., Karagiannidis Ch., Kontopoulou E., "Local crime prevention policies: A critical approach to methodological and evaluation issues" στο *Urban Crime - An International Journal*, Vol. 5 No 3, 2024, σ.σ.4-37, DOI: https://doi.org/10.26250/heal.panteion.uc.v5i3.371

να επιλυθούν, με απώτερο στόχο να εμπλακούν ενεργά στην ανάπτυξη λύσεων για τα προβλήματα αυτά.

Αντίστοιχα στο **Τορίνο**, εφαρμόστηκε ένα συνεργατικό εργαλείο υποστήριξης της λήψης αποφάσεων με σκοπό την πρόληψη της νεανικής παραβατικότητας. Ειδικότερα, δημιουργήθηκε ένα **δίκτυο διακυβέρνησης** (governance network) **με τη συμμετοχή πολλών εταίρων** (αστυνομία, δικαιοσύνη, εκπαίδευση, κοινωνικές υπηρεσίες, ΜΚΟ), με σκοπό τη διατύπωση προτάσεων για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που σχετίζονται με τη νεανική παραβατικότητα. Οι προτάσεις αυτές βασίζονταν σε ερευνητικά δεδομένα, χάρη στην αξιοποίηση ενός ψηφιακού πίνακα, που απεικόνιζε δεδομένα σχετικά με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά, την εγκατάλειψη του σχολείου, την επιθετικότητα των νέων κ.λπ. Τα δεδομένα αυτά παρουσιάζονταν στο Δημοτικό Συμβούλιο, όπου συζητούνταν οι πιθανές παρεμβάσεις.

Στο πνεύμα αυτό, και η περίπτωση ενός από τα γνωστότερα γαλλικά προγράμματα πρόληψης, γνωστού ως ***«θερμά καλοκαίρια»*** ή ***«θερινές επιχειρήσεις πρόληψης»***, το οποίο εφαρμόστηκε, αρχικά, ως απάντηση σε αναταραχές που συνέβησαν σε ορισμένες γαλλικές πόλεις το καλοκαίρι του 1981 και στη συνέχεια πήραν έναν ολοκληρωμένο χαρακτήρα. Το πρόγραμμα απευθυνόταν σε ομάδες «σε κίνδυνο» εξαιτίας της κοινωνικής τους περιθωριοποίησης[38]. Στο πλαίσιο αυτό, κατά τον πρώτο χρόνο εφαρμογής του, 10.000 νέοι κάτω των 18 ετών, προερχόμενοι από υποβαθμισμένες οικονομικά περιοχές, έκαναν τις καλοκαιρινές διακοπές τους σε ειδικά δομημένους και οργανωμένους χώρους, με πολυάριθμες καλοκαιρινές δραστηριότητες. Άλλοι 100.000 νέοι συμμετείχαν, επίσης, σε κάποια μορφή οργανωμένης καλοκαιρινής δραστηριότητας. Η υλοποίηση του προγράμματος στηρίχθηκε στη συνεργασία μεταξύ κυβέρνησης τοπικής αυτοδιοίκησης και τοπικών εθελοντικών οργανώσεων. Η αξιολόγησή του υπήρξε θετική, εφόσον διαπιστώθηκε ότι μείωσε την εγκληματικότητα των κεντρικών αστεακών περιοχών καθώς και την απειλή αναταραχών κατά τις καλοκαιρινές περιόδους. Εντάχθηκε στις πολιτικές *«μακροπρόθεσμης πρόληψης»*, μέσω της ανάπτυξης της αυτο-εκτίμησης και της κοινωνικής συνοχής, που οδηγούν στη μείωση του κοινωνικού αποκλεισμού και -μεσοπρόθεσμα- και της εγκληματικότητας. Μετά το 2000, τα προγράμματα αυτά πήραν τη μορφή διαχείρισης του ελεύθερου χρόνου και εφαρμόσθηκαν κάτω από τον τίτλο «Ville-Vie-Vacances – VVV"[39].

Στην Ελλάδα, παρότι πολλές έρευνες μας[40] καθώς και η έρευνα του

---

[38] Ζαραφωνίτου Χ., *Πρόληψη της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο*, όπ.παραπ., 2003, σ. 61επ.

[39] **Les opérations Villes-vie-vacances [article]** **Jean Delles** Hommes & Migrations Année 2003 1243 pp. 6-17, Fait partie d'un numéro thématique : Le temps des vacances Les opérations Villes-vie-vacances - Persée

[40] βλ. ενδεικτικά Be Secure Feel Secure – Be Secure Feel Secure (BSFS) & Ζαραφωνίτου Χ. (2022). *«Κοινωνικές και περιβαλλοντικές παρεμβάσεις για την πρόληψη του εγκλήματος, την ασφάλεια και ελευθερία των πολιτών. Η περίπτωση του προγράμματος BeSecure-FeelSecure (BSFS) του Δήμου Πειραιά»*, στο *12ο Τεύχος του Ενημερωτικού Δελτίου της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας «Έγκλημα και τιμωρία-Crime and punishment"*, σ.σ.33-43. crime-and-punishment-12.pdf (hscriminology.gr)

Ινστιτούτου Τοπικής Αυτοδιοίκησης[41] επιβεβαιώνουν τη **θετική στάση των πολιτών** απέναντι στη λήψη **προληπτικών πρωτοβουλιών από την τοπική αυτοδιοίκηση**, στην πράξη **ο θεσμός των Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης της Εγκληματικότητας/Παραβατικότητας**[42] δεν είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένος, προφανώς λόγω και της έλλειψης κεντρικού συντονισμού. Το **Κεντρικό Συμβούλιο Πρόληψης** (ΚεΣΠΠα), αν και προβλέπεται στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, εν τοις πράγμασι έχει καταστεί ανενεργό, ενώ δεν λειτουργεί κάποιος εξειδικευμένος φορέας ή **Ινστιτούτο Αντεγκληματικής Πολιτικής**.

Προκειμένου να καλυφθεί αυτό το κενό συντονισμού (ειδικά για τη λειτουργία των Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης), διατυπώθηκε από την γράφουσα[43] η πρόταση ανάληψης εξειδικευμένου ερευνητικού και συντονιστικού ρόλου από το **Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης**, έτσι ώστε να δοθεί η δυνατότητα σε Δήμους που έχουν συστήσει ήδη τα εν λόγω Συμβούλια να υλοποιήσουν προληπτικές πολιτικές και να ενθαρρυνθούν και οι λοιποί προς αυτή την κατεύθυνση.

IV. Εν κατακλείδι

Η εγκληματικότητα δεν εξελίσσεται ανεξάρτητα από το πλαίσιο στο οποίο εκδηλώνεται και συναρτάται με τις αλλαγές που το χαρακτηρίζουν. Η ελληνική κοινωνία βίωσε τις τελευταίες δεκαετίες σημαντικές αλλαγές, οι οποίες δεν άφησαν ανεπηρέαστες τις διαστάσεις και τη μορφή του εγκλήματος. Παρά τους περιορισμούς της στατιστικής καταγραφής του, η εικόνα που απορρέει είναι ενδεικτική αυτών των αλλαγών που είναι, κυρίως, ποιοτικές και αφορούν την όξυνση της βίας και την εμπλοκή νεαρότερων ατόμων ως δραστών ή/και θυμάτων. Στα παραπάνω προστίθεται η επέκταση των απατών και της κυβερνοεγκληματικότητας, η ομαδική και οργανωμένη μορφή δράσης και η διαπόμπευση των θυμάτων μέσω κοινωνικών δικτύων.

Η εικόνα αυτή μπορεί να παρουσιάζεται ενίοτε εντονότερη στο πλαίσιο μιας υποβόσκουσας τάσης εντυπωσιασμού των επικοινωνιακών και ενημερωτικών δικτύων αλλά δεν στερείται πραγματικών διαστάσεων. Ωστόσο, οι διαστάσεις αυτές και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της θα έπρεπε να αποτυπώνονται με επιστημονικό και συστηματοποιημένο τρόπο και σύγχρονα εργαλεία εμπειρικών ερευνών, ώστε να είναι πιο χρήσιμα για την αντεγκληματική πολιτική. Σύγχρονες τεχνικές χαρτογράφησης και γεωγραφικής ανάλυσης θα ήταν κατ' εξοχήν βοηθητικά για την καταγραφή των ιδιαιτεροτήτων ανά περιοχή και τη λήψη κατάλληλων και δόκιμων μέτρων πρόληψης και αντιμετώπισης.

Δεδομένου ότι το εγκληματικό φαινόμενο είναι σύνθετο, σύνθετη και σφαιρική πρέπει να

---

41 Νεανική Παραβατικότητα - Η Στρατηγική της Αυτοδιοίκησης για την πρόληψη και αντιμετώπισή της | Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης

42 Βλ. το Αφιέρωμα για τις «Συμμετοχικές μορφές πρόληψης του εγκλήματος και Τοπικά Συμβούλια Πρόληψης της Εγκληματικότητας/Παραβατικότητας», και τις εκεί δημοσιευμένες μελέτες, στο Ενημερωτικό Δελτίο της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας crime-and-punishment-12.pdf, τ.12, 2022.

43 Στο πλαίσιο της εισαγωγικής της ομιλίας στην Ημερίδα της **Κ.Ε.Δ.Ε** και του **Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης** στο Ηράκλειο Κρήτης, με τίτλο «Η Αυτοδιοίκηση, Δίπλα στη Νέα Γενιά – Σχέδιο Δράσης για την πρόληψη της νεανικής παραβατικότητας», 6/3/26.

είναι και η αντιμετώπισή του. Για το λόγο αυτό, απαιτείται η δημιουργία εξειδικευμένου οργάνου (π.χ., Ινστιτούτου ή διαρκούς διϋπουργικής επιτροπής), το οποίο σε συνεργασία με τους ακαδημαϊκούς και επιστημονικούς φορείς θα συμβάλει στην επιστημονικά ορθή και δεοντολογικά δόκιμη εφαρμοστέα πολιτική στον τομέα της ποινικής δικαιοσύνης και ευρύτερα της αντεγκληματικής πολιτικής[44], κατά το πρότυπο πολλών ευρωπαϊκών χωρών. Στο πλαίσιο αυτό θα υποστηριχθεί η επιστημονική έρευνα, που αποτελεί την απαραίτητη θεμελίωση κάθε ορθής νομοθέτησης και εφαρμογής.

Επιπρόσθετα, είναι αναγκαία η εγκληματολογική εκπαίδευση των δικαστικών λειτουργών[45] και η ορθή και συστηματική εκπαίδευση και κατάρτιση του σωφρονιστικού προσωπικού, μέσα από τη δημιουργία ειδικής Σχολής αντίστοιχης της αστυνομικής ακαδημίας. Η εκπαίδευση και κατάρτιση αφορά, επίσης, όλα τα στελέχη πρόληψης, κοινωνική επανένταξης και υποστήριξης θυμάτων.

Κατ' αυτόν τον τρόπο τα βασικά προαπαιτούμενα μιας ορθολογικής αντεγκληματικής πολιτικής, μπορούν να επιτευχθούν και να συμβάλουν στην αναγκαία επιστημονικότητα των εφαρμοζόμενων πολιτικών και το δημοκρατικό χαρακτήρα τους.

44 *Ζαραφωνίτου Χ., Υπόμνημα στο πλαίσιο συζήτησης για το σχέδιο νόμου του Υπουργείου Δικαιοσύνης* ***«Τροποποιήσεις του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, λοιπές διατάξεις του Υπουργείου Δικαιοσύνης»*** *της Διαρκούς Επιτροπής Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης και της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Ισότητας, Νεολαίας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου,* **8/11/2021:** https://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/ToKtirio/Fotografiko-Archeio/#abb54229-5579-4bae-af8a-adda011267f5

45 Το ίδιο.

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΗ ΧΑΡΑΞΗ ΚΑΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΜΙΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

Χαράλαμπος Μ. Καραγιαννίδης,
Δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω, Διδάκτωρ Νομικής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Μέλος του Δ.Σ. της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας

1. Εισαγωγικά

Η πρόοδος της εγκληματολογικής γνώσης έγκειται κατά κύριο λόγο στην πρόταση διανοητικών πόρων και πρακτικών που μπορούν να συμβάλλουν στην ενστάλαξη δημοκρατικών διαδικασιών στην χάραξη και εφαρμογή της αντεγκληματικής πολιτικής (Lea, 1992; Christie, 1998).

Στο πλαίσιο, ειδικότερα, μιας συμμετοχικής αντεγκληματικής πολιτικής με επίκεντρο την τοπική κοινωνία, οι ίδιοι οι πολίτες, και κατά κύριο λόγο αυτοί που βρίσκονται στις κοινωνικο-οικονομικές ζώνες αποκλεισμού[1],

1 Η εμπειρία τόσο του περάσματος στην πράξη, στο έγκλημα, όσο και αυτή της θυματοποίησης, αποκτά ιδιαίτερο περιεχόμενο, όταν αυτή λαμβάνει χώρα στις «ζώνες του αποκλεισμού» ("zones of exclusion") ή στις «νεκρές ζώνες ("no man's land"). Στις περιοχές δηλαδή εκείνες που καταλαμβάνονται από τα φτωχά και περιθωριοποιημένα στρώματα του πληθυσμού και στις οποίες είναι διάχυτη η αίσθηση απαξίωσης του αστικού περιβάλλοντος, η υποβάθμιση της ποιότητας ζωής με τη μορφή της ανωνυμίας, της αποξένωσης και της διαβίωσης ▶

θα πρέπει να έχουν την ευκαιρία να συμμετέχουν στην χάραξη και υλοποίηση της πολιτικής κατά του εγκλήματος (Καραγιαννίδης, 2011). Οι συγκρουσιακές καταστάσεις τους ανήκουν: είναι ιδιοκτησία τους (Christie, 1977).

Από αυτήν την άποψη, η πρόταση της κοινωνικοποίησης των συγκρούσεων (Roche, 2002) και η υιοθέτηση μίας κοινωνικής αντεγκληματικής πολιτικής συμμετοχικού χαρακτήρα είναι σήμερα περισσότερο από ποτέ επίκαιρη, αλλά και υλοποιήσιμη (Κουράκης, 2017; Καραγιαννίδης, 2022).

2. Κοινωνική αντεγκληματική πολιτική συμμετοχικού χαρακτήρα

Η πρόταση, διαμόρφωση, υιοθέτηση και πρακτική εφαρμογή μορφών συμμετοχικής αντεγκληματικής πολιτικής, έχει κατ' επανάληψη προταθεί ως απολύτως αναγκαία (Conseil de l' Europe, 2002; Ζαραφωνίτου, 2003; Καραγιαννίδης, 2011; Zarafonitou, 2020; Πιτσελά & Καραγιαννίδης, 2022; Κουράκης, 2022).

Στην περίπτωση της χώρας μας, δυστυχώς, το ζήτημα της εν τη πράξει εφαρμογής μορφών συμμετοχικής αντεγκληματικής πολιτικής, όπως είναι για παράδειγμα τα Τοπικά Συμβούλια Πρόληψης της Παραβατικότητας (ΤοΣΠΠα), η ίδρυση και λειτουργία των οποίων προβλέπονται νομοθετικά εδώ και πολλά χρόνια (Ν. 2713/1999)[2], αποδείχθηκε ερευνητικά ότι παρουσιάζει μεγάλες δυσκολίες (Σπινέλλη & Τσίνας, 2002; Καραγιαννίδης, 2011; Ζαραφωνίτου, 2019; Καραγιαννίδης, 2022). Περαιτέρω, είναι πρόδηλη αφενός η απουσία στην ελληνική αντεγκληματική πολιτική μίας γραμμικού τύπου συνέχειας στην ανάδειξη νέων πεδίων δράσης αντεγκληματικής πολιτικής υπό το πρίσμα των αρχών και της φιλοσοφίας της συμμετοχικής αντεγκληματικής πολιτικής με επίκεντρο την τοπική κοινωνία και, αφετέρου, η αδυναμία ή και άρνηση ακόμη υιοθέτησης και προσαρμογής στην ελληνική πραγματικότητα των όχι λίγων καλών συμμετοχικών πρακτικών αντιμετώπισης του εγκληματικού φαινομένου, τις οποίες μας προσφέρει η διεθνής και ευρωπαϊκή εμπειρία (Καραγιαννίδης, 2011; Καραγιαννίδης; 2022). Από αυτήν την άποψη, το εγχείρημα της προβολής, υιοθέτησης και ουσιαστικής εφαρμογής του συμμετοχικού προτύπου πρόληψης της εγκληματικότητας (συνεχίζει να) αποτελεί ένα δύσκολο εγχείρημα.

Η πολιτική κατά του εγκλήματος οφείλει να είναι πολιτική με την ευρεία έννοια του όρου: πολιτική ως συνολικό αφηρημένο πολιτικό φαινόμενο, που δεν υποτάσσεται σε μια στενά εννοούμενη πολιτική στην υπηρεσία

▶

στα ghettos του εσώτερου πυρήνα της πόλης, της αποστέρησης, της αποδέσμευσης του ατόμου από τους φραγμούς της κοινότητας και τις αυξημένες δυνατότητες για κοινωνικές παρεκτροπές (Καραγιαννίδης, 2011).

[2] Ο θεσμός των Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης της Παραβατικότητας Εγκληματικότητας (ΤοΣΠΠα), εγγράφεται θεματικά στην agenda της συμμετοχικής αντεγκληματικής πολιτικής και της κοινωνικής εγκληματοπροληπτικής πολιτικής με επίκεντρο την τοπική κοινωνία. Τα ΤοΣΠΠα θεσπίστηκαν με το Ν. 2713/1999 (βλ. άρθρο 16ο) και αποτελούν *«αποκεντρωμένα όργανα αντεγκληματικής πολιτικής και διαχείρισης του προβλήματος της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο»* (βλ. άρθρο 2ο παρ.1 Υ.Α. 3002/1/14-στ' του Υπουργού Δημόσιας Τάξης).

ενός πρακτικά συγκεκριμένου σχηματισμού ή προγράμματος, πολιτική εν τέλει με προεξέχοντα *κοινωνικό χαρακτήρα* (Παππάς, 1970; Αλεξιάδης, 1989; Βουγιούκας, 1990). Μια αντεγκληματική πολιτική που με *μακρόπνοο κοινωνικό σχεδιασμό* θα παρεμβαίνει *προληπτικά* μέσα στο πεδίο παραγωγής του αντικειμένου ενασχόλησής της, του εγκληματικού φαινομένου, δηλαδή μέσα στην ίδια την κοινωνία στην οποία ενυπάρχουν οι συνθήκες για την ανάπτυξη του, με στόχο την βελτίωση της υπάρχουσας αρνητικής κατάστασης στην αντιμετώπιση της εγκληματικότητας (Spinellis, 1992). Επίσης, αντεγκληματική πολιτική με κεντρικό άξονα την *αποκέντρωση* και την ενίσχυση των φορέων και των οργάνων της τοπικής αυτοδιοίκησης. Όπως εύστοχα το έθεσε η *Ζαραφωνίτου* τρεις ολόκληρες δεκαετίες πριν (1993: 37): *«Μία αποτελεσματική πρόληψη κοινωνικού χαρακτήρα, πρέπει να εστιάσει τη δράση της στην οργάνωση των δομών της πόλης και την αναβάθμιση του τρόπου ζωής σ' αυτήν. Οι διοικητικές δομές θα βελτιωθούν στη βάση των παραπάνω, μέσα από την αναβάθμιση του ρόλου των δημοτικών αρχών, την αυτοτέλεια των δήμων και την αποκέντρωση των δραστηριοτήτων»*.

Οφείλουμε να επιμείνουμε στο ζήτημα του μακρόπνοου σχεδιασμού. Ο αντεγκληματικός σχεδιασμός που βασίζεται στην φιλοσοφία της συμμετοχικής αντεγκληματικής πολιτικής, απαιτεί για την ευόδωση του πρωτοβουλίες και δράσεις οι οποίες πρέπει να καλλιεργηθούν *μεθοδικά* μέσα στους κόλπους της τοπικής κοινωνίας σε συνεργασία με τα μέλη της, χωρίς καταστροφικές επισπεύσεις και αναζητήσεις γρήγορων, άλλως «εδώ και τώρα» εγκληματοπροληπτικών αποτελεσμάτων (Κουράκης, 1998; Ζαραφωνίτου, 2011). Η άρνηση κατανόησης και παραδοχής της ανάγκης μακρόχρονου σχεδιασμού και υλοποίησης οδηγεί αναπόδραστα στην αδρανοποίηση των κοινωνικών δεσμών αλλά και των κοινοτικών θεσμών ως *βασικών πυρήνων πρόληψης* του εγκληματικού φαινομένου (Πανούσης, 1997).

Τα πολλά και ποικίλα κοινωνικο-οικονομικά προβλήματα, προϊόντα μιας σταδιακής ανατροπής του λεγόμενου φορντικού προτύπου παραγωγής, διευκολύνουν την ανάπτυξη, συσσώρευση και γιγάντωση μίας επικίνδυνης αρνητικής δυναμικής στους κόλπους της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας με εμφανή επίδραση στους δείκτες της εγκληματικότητας. Η συγκρότηση και η λειτουργία επαρκών πολιτικών και κοινωνικών δομών προστασίας και διατήρησης του κεκτημένου της κοινωνικής ειρήνης και της κοινωνικής συνοχής, από κοινού με τα συμβατικά μέσα καταπολέμησης της εγκληματικότητας, θα οδηγήσουν στην διαμόρφωση ενός ευρύτερου προγράμματος πρόληψης του εγκληματικού φαινομένου, προσανατολισμένο στην αντιμετώπιση των πραγματικών συστημικών αιτιών της εγκληματικότητας. Για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας απαιτούνται κατά πρώτο λόγο *κοινωνικές αλλαγές* που είναι ικανές να οδηγήσουν σε έναν ριζοσπαστικό μετασχηματισμό των κοινωνικών σχέσεων. Από αυτήν την άποψη, η αντεγκληματική πολιτική που προτείνουμε είναι μια *κοινωνική αντεγκληματική πολιτική* με επαληθεύσιμο εμπειρικά, άρα και ελέγξιμο, περιεχόμενο, η οποία θα λειτουργεί συνεχώς ως πεδίο κριτικού στοχασμού και αναδιάρ-

θρωσης των κοινωνικών συγκρούσεων με στόχο τον σχεδιασμό των κατάλληλων εκείνων και πολυδιάστατων στρατηγικών για την επίλυσή τους με γνώμονα το συμφέρον του κοινωνικού συνόλου (Baratta, 1989; Καραγιαννίδης, 2010).

Μια αντεγκληματική πολιτική βασισμένη στις αρχές του κοινωνικού κράτους, η οποία αφενός θα αυξάνει την επιρροή της συνιστώσας της κοινωνικής αλληλεγγύης και του επιπέδου της κοινωνικής προστασίας και, αφετέρου, θα μειώνει την επιρροή των κοντόφθαλμων και διαχειριστικών (περιστασιακή πρόληψη του εγκλήματος[3], Ζαραφωνίτου; 2024) ή των επικίνδυνων αυστηρά κατασταλτικών «λύσεων» για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας (μηδενική ανοχή[4]) (Χάϊδου, 2003; Lee, 2004; Christie, 2017). Πρόκειται για «λύσεις» στο εγκληματικό φαινόμενο στις οποίες η εγκληματικότητα δομείται εννοιολογικά υπό το πρίσμα μιας ατομοκεντρικής σύλληψης και ανάγνωσης της έννοιας του εγκληματικού φαινομένου και μιας εξατομίκευσης των κοινωνικών προβλημάτων, η οποία αφενός διαιωνίζει έναν ιδεολογικό λόγο που συνδέει την φτώχεια με την εγκληματικότητα και, αφετέρου, νομιμοποιεί τις κατασταλτικές λειτουργίες του κράτους στο όνομα μιας ψευδεπίγραφης «ασφάλειας» (Καραγιαννίδης, 2011).

§3. Αποποινικοποίηση της αντεγκληματικής πολιτικής

Η αντεγκληματική πολιτική ως τμήμα της εν γένει κοινωνικής πολιτικής είναι αλληλένδετη με την αναπτυξιακή διαδικασία και την προώθηση της ιδέας της κοινωνικής δικαιοσύνης και αλληλεγγύης (Swaaningen, 1995). Η αντιμετώπιση της εγκληματικότητας προϋποθέτει πρωτίστως την υιοθέτηση στρατηγικών και την λήψη μέτρων με μακροπρόθεσμο χαρακτήρα

---

3 Η λήψη προληπτικών μέτρων μέσω πολεοδομικών παρεμβάσεων εξυγίανσης ή αναβάθμισης δεν σημαίνει ότι συμβάλλει αυτομάτως στην αποτελεσματική πρόληψη του εγκλήματος και μάλιστα σε βάθος χρόνου (Plate et al, 1985). Το ερευνητικό εγχείρημα του Chicago (Chicago Area Project – CAP) για παράδειγμα, απέδειξε ότι η βελτίωση του περιβάλλοντος χώρου και η οικιστική αναβάθμιση του αστικού τοπίου δεν οδηγεί *από μόνη της* σε μείωση της εγκληματικότητας (Λαμπροπούλου, 2003α), παρά μόνον στην περίπτωση που αυτά τα μέτρα ανάπτυξης, εντάσσονται στην *προοπτική μίας ευρύτερης κοινωνικο-οικονομικής βελτίωσης του πληθυσμού* (Λαμπροπούλου, 2003β). Για την ρεαλιστική ανάγνωση του εγκληματικού φαινομένου και την χάραξη ορθολογικής αντεγκληματικής πολιτικής δεν αρκούν εξωραϊστικά μπαλώματα του υπάρχοντος και πάσχοντος συστήματος ποινικής δικαιοσύνης (Haan, 1987). Όπως δεν αρκούν πρακτικές περιστασιακής πρόληψης του εγκλήματος προτεινόμενες από εταιρίες παροχής υπηρεσιών ασφαλείας, που κάθε άλλο παρά επιθυμούν για λόγους αυτοσυντήρησης ουσιαστική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας με μέτρα κοινωνικής συνοχής, αλληλεγγύης και δικαιοσύνης (Καραγιαννίδης, 2011).

4 Το πρότυπο αντεγκληματικής πολιτικής της διατήρησης του νόμου και της τάξης (law and order model), όπως αυτό εκφράζεται κατά κύριο λόγο μέσα από την πρακτική της «μηδενικής ανοχής» είναι το πρότυπο που αρνείται την εφαρμογή εγκλη- ►

► ματοπροληπτικών μέτρων που λαμβάνουν υπ' όψη τις τοπικές ή άλλες ιδιαιτερότητες του εγκληματικού φαινομένου. Οι τελευταίες όμως είναι αυτές που με τον πιο εύγλωττο τρόπο αμφισβητούν τις σταθερές του προτύπου της διατήρησης του νόμου και της τάξης και η ανάδειξή τους αποκαλύπτει ότι η υπόσχεση των θιασωτών του προτύπου για καλύτερη διαχείριση του εγκληματικού φαινομένου με την επίδειξη μηδενικής ανοχής στην εμφάνισή του αποτελεί *αυταπάτη* (Αντωνοπούλου, 2010). Πρόκειται ουσιαστικά για πρότυπο αντεγκληματικής πολιτικής που απέχει ενσυνείδητα από την αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων και αποπροσανατολίζει την πολιτική κατά του εγκλήματος από την αντιμετώπιση των κοινωνικο-οικονομικών παραγόντων και παραμέτρων που γεννά το τελευταίο (Καραγιαννίδης, 2011).

τα οποία θα εγγραφούν σε ένα κώδικα κοινωνικής πολιτικής για την πρόληψη του εγκληματικού φαινομένου. Ειδικότερα, ο κοινωνικοπροληπτικός χαρακτήρας της ακολουθητέας αντεγκληματικής πολιτικής χαρακτηρίζεται από μια αναγκαιότητα. Η αναγκαιότητα αυτή έχει να κάνει με την υιοθέτηση μιας κοινωνικής αντεγκληματικής πολιτικής προληπτικού χαρακτήρα η οποία καλείται και οφείλει να κατευθύνει την υπόθεση της πρόληψης του εγκλήματος *σε δομικές* απαντήσεις και λύσεις. Το εγκληματικό φαινόμενο, συνεπώς, θα πρέπει να αποτελέσει πραγματικά αντικείμενο της κοινωνικής πολιτικής της ελληνικής Πολιτείας με τους ποικίλους θεσμούς, δομές και φορείς υποστήριξης των πολιτών. Η αντεγκληματική αυτή πολιτική έχει την δυναμική να διαμορφώσει μια κοινωνικο-οικονομική στρατηγική για την διασφάλιση της κοινωνικής δικαιοσύνης και αλληλεγγύης στην κοινωνία μας (Καραγιαννίδης, 2011).

Χρέος της Εγκληματολογίας, για την οποία η έννοια της αντεγκληματικής πολιτικής είναι αλληλένδετη με την κοινωνική πολιτική, είναι η διατύπωση της πρό(σ)κλησης για *επένδυση στον Άνθρωπο*. Ο ανασχεδιασμός και η βελτίωση της ζωής στις πόλεις μας, η εκπαίδευση των νέων ανθρώπων, η καταπολέμηση της φτώχειας, η αναδιανομή πλούτου και εισοδήματος με στόχο την μεγαλύτερη δυνατή κοινωνικο-οικονομική δικαιοσύνη, μπορούν να λειτουργήσουν εγκληματοπροληπτικά, τουλάχιστον όσον αφορά τις προβληματικές καταστάσεις που γεννά η φτώχεια και η ανέχεια (Κουράκης, 2017)[5].

Η πρόταση αυτής της πολιτικής στην ουσία θα θέσει σε αμφισβήτηση όχι μόνο τις συνέπειες αλλά και τα ίδια τα αίτια, δηλαδή τις ίδιες τις δομές του συστήματος που δρουν εγκληματογόνα, εδραζόμενη σε μία πολυεπίπεδη στρατηγική κοινοτικής ανάπτυξης σε τομείς όπως η στέγαση, η εκπαίδευση και η επαγγελματική κατάρτιση, τα μέτρα για την καταπολέμηση της φτώχειας κ.ά (Κουράκης, 2017). Επίσης, η υιοθέτηση και η εφαρμογή μορφών συμμετοχικής αντεγκληματικής πολιτικής, όπως είναι για παράδειγμα τα τοπικά σχέδια αντεγκληματικής πολιτικής, είναι δυνατόν να οδηγήσει βαθμιαία σε μια συνολική αποδυνάμωση του κυρίαρχου σήμερα συγκεντρωτικού μοντέλου διοίκησης στο πολιτικό και οικονομικό επίπεδο και μια επάνοδο στην ιδέα του κοινοτισμού, δηλαδή την πολιτική παράδοση στην οποία η τοπική κοινότητα κατέχει κεντρικό ρόλο και στην οποία κυριαρχούν τα στοιχεία της κοινωνικής κοινοτικής πρόνοιας, ακόμα και όταν αυτή λαμβάνει τη μορφή της πρόληψης του εγκλήματος,

[5] Ως μέτρα θα αναφέρουμε την δημιουργία και αποτελεσματική εφαρμογή προγραμμάτων για την αντιμετώπιση της ανεργίας, την εξασφάλιση εργασιακής ειρήνης και τον περιορισμό των κοινωνικών ανισοτήτων που επηρεάζουν τους δείκτες της εγκληματικότητας, την αύξηση των πραγματικών εισοδημάτων, την καθιέρωση του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος για την βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, την γενναία αύξηση των κοινωνικών δαπανών με έμφαση την παιδεία και την διάδοση της γνώσης, την αντιμετώπιση των ελλειμμάτων κοινωνικής συνοχής, την χρηματοδοτική και οργανωτική ενίσχυση των κοινωνικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας κ.ά.

και της κοινωνικής αλληλεγγύης μεταξύ των μελών της[6] (Καραγιαννίδης, 2022).

Περαιτέρω, το ζήτημα της επιρροής της επιστήμης της Εγκληματολογίας και της αντεγκληματικής πολιτικής από την δογματική του ποινικού δικαίου έχει απασχολήσει επανειλημμένα τους εγκληματολόγους (Knap, 1986). Σε κάθε περίπτωση, όμως, τόσο ο προσδιορισμός του αντικειμένου όσο και η παροχή προτάσεων στο πεδίο της αντεγκληματικής πολιτικής είναι έργο της Εγκληματολογίας και όχι του ποινικού δικαίου (Λαμπροπούλου, 1996). Διαπιστώνεται όμως για την περίπτωση της χώρα μας ότι ο σχεδιασμός και υλοποίηση της αντεγκληματικής πολιτικής εξαρτάται σχεδόν εξ' ολοκλήρου από το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης. Το τελευταίο μέσα από την καταστολή και την σκλήρυνση της ποινικής νομοθεσίας, έχει αναλάβει κυριαρχικά το έργο της διαχείρισης και ρύθμισης των συγκρουσιακών καταστάσεων που προκαλούνται από τις ολοένα και αυξανόμενες ποσότητες των κοινωνικά αποκλεισμένων, των φτωχών, εξαθλιωμένων, αδυνάμων και απελπισμένων ανθρώπων, στη θέση των οποίων, στη σημερινή κοινωνία της διακινδύνευσης, μπορεί να οδηγηθεί ο οποιοσδήποτε (Box & Hale, 1986). Το ποινικό δίκαιο και εν γένει το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης, θεωρούμενο είτε ως μέσο ελέγχου της εγκληματικότητας είτε ως μηχανισμός παραγωγής κοινωνικής ειρήνης, έχει αποδειχθεί ότι δρα επιλεκτικά (Chambliss, 1976; Σπινέλλη, 1996; Wacquant, 1999). Η *επιλεκτικότητα του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης* συνιστά από μόνη της πρόβλημα και καθιστά αφενός την πολιτική κατά του εγκλήματος τόσο ανήθικη όσο και η εγκληματικότητα κατά της οποίας (ισχυρίζεται ότι) στρέφεται και, αφετέρου, την επιβολή του νόμου και της τάξης τόσο ανήθικη όσο το και το ίδιο το εγκληματικό φαινόμενο (Steinert, 1986; Shearing, 1989).

Το ρόλο του δείκτη πορείας για την ορθολογική χάραξη και εφαρμογή της αντεγκληματικής πολιτικής, ήτοι τον *ιδεολογικό συντελεστή* της, θα πρέπει να κληθούν να αναλάβουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα οποία σε θεσμικό επίπεδο παραμένουν αμετάβλητα και οι νομικοί κανόνες που τα θεμελιώνουν έχουν διαχρονικό και καθολικό χαρακτήρα. Η υπερίσχυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε όλες τις όψεις της κοινωνικής οργάνωσης θα πρέπει να αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο της ακολουθητέας αντεγκληματικής πολιτικής. Τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι ελευθερίες από κοινού με τις αξίες της αλληλεγγύης και της δικαιοσύνης, αναγκαίοι όροι για την εύρυθμη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος, ως ένα ενιαίο και αδιάσπαστο τρίπτυχο (Πανούσης, 2004), αποτελούν την αρχή επί της οποίας θα στηριχθεί η πολιτειακή δράση για την χάραξη και την υλοποίηση της ελληνικής αντεγκληματικής πολιτικής (Φαρσεδάκης, 1998; Κουράκης, 2001). Η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αξιών και η αποτελεσματικότητα της αντεγκληματικής πολιτικής

---

6 Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η υπ' αριθμ. 51999IR0294 Γνωμοδότηση της Ε.Ε. με θέμα «Εγκληματικότητα και Ασφάλεια στις Πόλεις» (Βρυξέλες, 18-11-1999, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. C057 της 29-2-2000, σελ. 90-96) στην οποία μεταξύ άλλων τονίζεται και προτείνεται ότι: *«οι τοπικές κοινότητες θα πρέπει να αναλάβουν κοινωνικοπολιτικές δράσεις, να αξιοποιήσουν τις δυνατότητες που έχουν και να συμβάλλουν στην καταπολέμηση των αιτίων μέσω της κοινωνικής και οικογενειακής πολιτικής καθώς και της πολιτικής που ασκούν για τους νέους»*.

είναι έννοιες αλληλένδετες που συμπληρώνει η μία την άλλη και σε καμία περίπτωση αντιθετικές (Hudson, 2001; Ζαραφωνίτου, 2025)[7].

Σε αυτό το σημείο έγκειται η κρίσιμη συμβολή της εγκληματολογικής κοινότητας της χώρας μας: η παρουσία και συμμετοχή της στη συνδιαμόρφωση της κοινής γνώμης σε θέματα αντεγκληματικής πολιτικής, ο καταγγελτικός της λόγος σε οποιοδήποτε προσπάθεια καταστρατήγησης των διατάξεων που τα αφορούν από τους κρατούντες ή τον αυθαίρετο de jure ή de facto παραμερισμό τους, η τακτική αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας και αξιοπιστίας των ακολουθούμενων μεθόδων για την πρόληψη του εγκλήματος, η ανάδειξη της κεντρικής θέσης και του πρωταγωνιστικού ρόλου του ενεργού πολίτη στην συνδιαμόρφωση της αντεγκληματικής πολιτικής, και εν τέλει η ανάδειξη του προβλήματος του εγκληματικού φαινομένου στη ορθή του διάσταση.

Τέλος, θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η διατυπωθείσα ανάγκη αποποινικοποίησης της αντεγκληματικής πολιτικής ασφαλώς δεν είναι καινούρια. Αντιθέτως, μετ' επιτάσεως έχει υποστηριχθεί από την Διεθνή Εταιρεία Κοινωνικής Αμύνης[8] και ιδίως μέσα από το έργο του Προέδρου της *Marc Ancel*, στο οποίο έχει επανειλημμένα τονιστεί ο κοινωνικός χαρακτήρας της αντεγκληματικής πολιτικής και επιβεβαιωθεί ο άμεσος δεσμός της πολιτικής αυτής με τη γενικότερη κοινωνική πολιτική (Βουγιούκας, 1990). Σύμφωνα με τους εκπροσώπους τη Νέας Κοινωνικής Άμυνας, το ποινικό δίκαιο και η εφαρμογή του δεν αποτελεί αυτοσκοπό αλλά ένα ακόμη στοιχείο της *κοινωνικής* πάλης κατά του εγκλήματος (Μπακατσούλας, 1979). Η αντεγκληματική πολιτική που οφείλουμε να υιοθετήσουμε δεν θα πρέπει να επηρεάζεται από κατευθυνόμενες διακυμάνσεις της κοινής γνώμης. Στο μνημειώδες έργο του *Marc Ancel* για την Νέα Κοινωνική Άμυνα διαβάζουμε: *«Παροξύνεται στην κοινή γνώμη το αίσθημα της ανασφάλειας μπροστά στην άνοδο της βίας για να αυξηθούν οι εξουσίες της αστυνομίας, να ευνοηθεί η δράση του Υπουργείου Δικαιοσύνης και να υποβαθμιστεί ο δικαστής ώστε να μετατραπεί σε έναν απλό διανομέα ενισχυμένων ποινών. Η κοινωνική άμυνα όμως δεν πρέπει να τρομάξει από παρόμοιες επιθετικές επανόδους της καταστολής,*

---

7 Για την ανάγκη ορθολογικοποίησης των ποινικών κυρώσεων προς την κατεύθυνση χάραξης και υλοποίησης μιας αποτελεσματικής, δίκαιης και ορθολογικής αντεγκληματικής πολιτικής, βλ. αντί άλλων, Ζαραφωνίτου, Χ. (2025). «Η ορθολογικοποίηση των ποινικών κυρώσεων ως έκφραση μιας αποτελεσματικής και ανθρωποκεντρικής πολιτικής». *Αντεγκληματική πολιτική, Ποινική νομοθεσία και Δικαιοσύνη*. Πρακτικά του Συνεδρίου της Ένωσης Δικαστών και Εισαγγελέων, 23-24/11/2024. Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 37-46.

8 Η *Διεθνής Εταιρεία Κοινωνικής Αμύνης* (International Society of Social Defence, Societe Internationale de Defence Sociale) δημιουργήθηκε το 1949 μετά από σχετική απόφαση που λήφθηκε κατά τη διάρκεια του Δευτέρου Διεθνούς Συνεδρίου Κοινωνικής Άμυνας, που συνήλθε στη Λιέγη από το *«Διεθνές Κέντρο Μελετών Κοινωνικής Άμυνας»* (Centro Internazionale di Study di Difesa Sociale), το οποίο ίδρυσε το 1945 ο *Filippo Gramatica* στη Γένοβα και απέκτησε νομική υπόσταση οκτώ χρόνια μετά, το 1957, με έδρα το Παρίσι. Πρόκειται για συμβουλευτική οργάνωση του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (Μπακατσούλας, 1979; Αλεξιάδης, 1982; Βουγιούκας, 1992; Γιωτοπούλου – Μαραγκοπούλου, 1997; Αλεξιάδης, 1994). Σύμφωνα με τον *Αλεξιάδη*, το «Κίνημα της Κοινωνικής Άμυνας», όπως αυτό διαμορφώθηκε από τον Πρόεδρό του Marc Ancel, αποτελεί το ένα από τα δύο κυριότερα σύγχρονα εγκληματολογικά ρεύματα που εμφανίστηκαν στην μεταπολεμική Γαλλία, και είναι θεμελιωμένο στην ελληνική φιλοσοφία (Selosse & Αλεξιάδης, 1988).

και ακόμα λιγότερο να κάνει την δική της mea culpa. Η πολιτική περί άμυνας του ανθρώπινου όντος αποβλέπει μακρύτερα απ' ό,τι οι – κατευθυνόμενες – διακυμάνσεις της άμεσης κοινής γνώμης. Μία από τις δικαιολογίες της είναι ακριβώς η αντίθεσή της σε παρόμοιες επανόδους προς τα πίσω» (Ancel, 1995: 673-674). Η ίδια άλλωστε τάση καταγράφτηκε και στην «Προσθήκη» (Addendum - 1984) στο «Ελάχιστο Πρόγραμμα» του 1954 της Διεθνούς Εταιρίας Κοινωνικής Αμύνης[9]: *«Η αντεγκληματική πολιτική θα επιδοθεί στην επιτέλεση του καθήκοντος επεξεργασίας μιας διαφοροποιημένης στρατηγικής πάλης κατά της εγκληματικότητος, η οποία θα καθιερώνει ουσιαστική διαφορά μεταξύ των φαινομένων που απειλούν άμεσα τις βάσεις και την ίδια την επιβίωση της κοινωνικής συμβιώσεως και της μικρής ή μέσης «εγκληματικότητος», η οποία πρέπει κανονικά να αποτελέσει το αντικείμενο μη ποινικών (αλλά πολύ διαφοροποιημένων) διαδικασιών κοινωνικής αντίδρασης. Οπωσδήποτε θα προχωρήσει δε στην εκπόνηση ευρυτάτου προγράμματος αποποινικοποιήσεως»* (Βουγιούκας, 1990: 46)[10]. Με τον όρο αποποινικοποίηση εννοείται όχι μόνον η αποφυγή της επιβολής στερητικών της ελευθερίας ποινών, αλλά και η ίδια η προσφυγή στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης[11], προκρίνοντας μέσα που προσφέρει το αστικό και το διοικητικό δίκαιο, αλλά και *«όργανα διαπαιδαγωγήσεως, υγείας και κοινωνικής συμπαραστάσεως»* (Βουγιούκας, 1990: 48), ενώ τονίζεται επιπρόσθετα η αναγκαιότητα προσφυγής στη συμμετοχή των πολιτών στην υλοποίηση της αντεγκληματικής πολιτικής (Βουγιούκας, 1990; 1992). Τέλος, το σύστημα αντεγκληματικής πολιτικής για να χαρακτηρισθεί ως σώφρον και μεθοδικό οφείλει να στοχεύει στην άμυνα της κοινωνίας έναντι του εγκλήματος μέσα στα πλαίσια του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αξιών: *«Σε ένα αληθινό σύστημα αντεγκληματικής πολιτικής, οι λύσεις δεν θα προκύψουν από μία αντανάκλαση φόβου ή ενστικτώδους αμύνης ή από μία απλοποιημένη επιθυμία κτηνώδους εκφοβισμού. Οι επιλογές θα εξαρτηθούν – ή θα έπρεπε να εξαρτώνται – από μία αληθινή ποινική φιλοσοφία που να εκπορεύεται από θεμελιώδεις αντιλήψεις της κοινωνικής ολότητος για το έγκλημα, τον εγκληματία και την κύρωση, την νομιμότητα και την έκταση της αντεγκληματικής αντιδράσεως και, κατ' ανάγκην, από βασικές θέσεις σχετικές με τις εξουσίες της Κοινωνίας ως προς*

---

9 Το «Ελάχιστο Πρόγραμμα» (1954) και η «Προσθήκη» (1984) αποτελούν ενιαίο κείμενο των αρχών της Διεθνούς Εταιρείας Κοινωνικής Αμύνης (Minimum Programme of the International Society of Social Defence and Humane Criminal Policy).

10 Μέλος της Επιτροπής αυτής υπήρξε και ο αείμνηστος Καθηγητής *Κωνσταντίνος Βουγιούκας*, ο οποίος μας πληροφορεί (ό.π., σελ. 42) ότι το τελικό κείμενο της «Προσθήκης» (Addendum) στο «Ελάχιστο Πρόγραμμα» της Διεθνούς Εταιρείας Κοινωνικής Αμύνης, τέθηκε προς συζήτηση και υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των μελών της Εταιρείας στο Μιλάνο την 15η Δεκεμβρίου 1984.

11 Οι απόψεις αυτές θα μπορούσε βάσιμα να υποστηριχθεί ότι συγκλίνουν σε ορισμένο βαθμό με τις θέσεις τόσο των μινιμαλιστών, με προεξέχοντα τον *Nils Christie*, αλλά και των καταργητιστών με προεξέχοντα τον *Louk Hulsman*, διακεκριμένων εγκληματολόγων. Ο τελευταίος, άλλωστε, υπήρξε μέλος της παραπάνω Επιτροπής για τη σύνταξη της Προσθήκης στο Ελάχιστο Πρόγραμμα της Διεθνούς Εταιρείας Κοινωνικής Αμύνης (Βουγιούκας, 1990). Βλ. όμως και την κριτική του *Nils Christie* σε ορισμένες θέσεις του Κινήματος (Christie, 1977: 11-12).

τα Ανθρώπινα Δικαιώματα ή την αξία του ανθρώπου» (Ancel, 1985)[12].

§4. Συμπερασματικές σκέψεις

Η αντεγκληματική πολιτική οφείλει να προσαρμόζεται στα νέα δεδομένα οργάνωσης της κοινωνίας της και όχι το αντίστροφο: να προσπαθούμε να προσαρμόσουμε δηλαδή την «πραγματικότητα» στο πρότυπο αντεγκληματικής πολιτικής που «επί χάρτου» εκ των προτέρων σχεδιάσαμε. Κατά την χάραξη μιας σύγχρονης και ορθολογικής αντεγκληματικής πολιτικής αναφύονται προβλήματα οι λύσεις των οποίων τοποθετούνται σε ένα πλαίσιο άλλοτε βραχυπρόθεσμης και άλλοτε μακροπρόθεσμης προοπτικής. Η πρόταση μας για χάραξη κοινωνικής προληπτικής αντεγκληματικής πολιτικής με επίκεντρο την τοπική κοινωνία εντάσσεται στη λύση μιας μακροπρόθεσμης προοπτικής (Ζαραφωνίτου κ.ά, 2022). Απαιτείται αναπροσανατολισμός της επιστήμης και της παιδείας σε πρακτικές ή σκέψεις ρεαλιστικής αντιμετώπισης του εγκληματικού φαινομένου με γνώμονα το πραγματικό συμφέρον της ελληνικής κοινωνίας. Η κοινωνική αντεγκληματική πολιτική προληπτικού χαρακτήρα αποτελεί κατά την άποψη μας την καταλληλότερη και την περιεκτικότερη πολιτική για την πρόληψη του εγκλήματος αλλά και, όπως εύστοχα το έθεσε πρόσφατα ο *Κουράκης*, *«τη σύγχρονη μεγάλη πρόκληση στον χώρο της Αντεγκληματικής Πολιτικής»* (Κουράκης, 2017: 197-198).

Η συμμετοχική αντεγκληματική πολιτική αναδεικνύει τον εγγυητικό και σταθεροποιητικό της ρόλο στις κοινωνικές σχέσεις και καταστάσεις που παρουσιάζουν προβλήματα (Crawford, 1999; Miller, 2001; Καραγιαννίδης, 2011).

Αν αυτό που επιθυμούμε είναι η πραγματική συμμετοχική αντεγκληματική πολιτική, δηλαδή η ενεργή ex principio συμμετοχή όλων των πολιτών της χώρας στην αντιμετώπιση και διαχείριση του εγκληματικού φαινομένου, τότε χρέος μας είναι αναμφισβήτητα η ανάδειξη της αξίας της συμβολής του *λαϊκού παράγοντα* στην διαδικασία της χάραξης και της υλοποίησης της αντεγκληματικής πολιτικής, αξία που αποτελεί και τη λυδία λίθο της εφαρμογής του θεσμού (Hope, 1995; Crawford, 1996; Καραγιαννίδης, 2022).

Στις δεδομένες διεθνείς κοινωνικο-οικονομικές και πολιτικές συνθήκες, που χαρακτηρίζονται από την υποχώρηση του κράτους πρόνοιας (Πανούσης, 2005), ο εγκληματολόγος οφείλει με ρεαλιστικές προτάσεις, χωρίς ιδεοληψίες, δογματικές ακαμψίες και εν θερμώ αξιολογήσεις, να συμβάλλει στην διαμόρφωση του απαραίτητου πλαισίου και δείκτη πορείας, ώστε οι προϋποθέσεις άσκησης της αντεγκληματικής πολιτικής στη χώρα μας να μην είναι προσχηματικές, υποκριτικές και εν τέλει μη εφαρμόσιμες (Κουράκης, 2000). Τα πολλά και ποικίλα κοινωνικο-οικονομικά προβλήματα, όπως για παράδειγμα η άνιση κατανομή του εθνικού εισοδήματος, η συρρίκνωση του κοινωνικού κράτους, οι περικοπές προγραμμάτων κοινωνικής προστασίας, η ελαστικοποίηση έως αποδιάρθρωση των εργασιακών σχέσεων, η μη ανάπτυξη κρίσιμων συλλογικών

[12] Βλ. Marc Ancel, La defence sociale (στη σειρά Que Sais-Je? Των Presses Universitaires de France, Paris, 1985), αναφέρεται σε Βουγιούκας, 1992: 139.

αγαθών, όπως η υγεία, η παιδεία, η κοινωνική ασφάλιση κ.ά., διευκολύνουν την ανάπτυξη, συσσώρευση και γιγάντωση μίας επικίνδυνης αρνητικής δυναμικής στους κόλπους της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας με εγκληματογόνα δράση και εμφανή επίδραση στους δείκτες της εγκληματικότητας. Από αυτήν την άποψη, όπως εύστοχα υπογράμμισε ο *Κουράκης* (1998: 242), *«η ριζική αντιμετώπιση του προβλήματος της εγκληματικότητας στη χώρα μας προϋποθέτει αντίστοιχα ριζικές αλλαγές στον γενικότερο τρόπο ζωής μας και συνδέεται κυρίως με τη χάραξη και εφαρμογή μιας μακροπρόθεσμης αποτελεσματικής πολιτικής στον κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό τομέα»*. Η επίδραση δε στους δείκτες της εγκληματικότητας και το συναφές πρόβλημα είναι ιδιαίτερα έκδηλο στην περίπτωση των νέων ανθρώπων, μια ηλικιακή κατηγορία πολιτών ιδιαίτερα αποκλεισμένη από συστατικά στοιχεία της ζωής, όπως είναι η εργασία, η δημιουργική απασχόληση, η διαβίωση σε μη υποβαθμισμένα αστικά περιβάλλοντα κ.ά. Και στην περίπτωση αυτή, η αντιμετώπιση του εγκληματικού φαινομένου εντασσόμενη στο υφιστάμενο γενικότερο κοινωνικό πλαίσιο απαιτεί βαθιές κοινωνικές τομές (Πανούσης, 1997).

Όσο οι εγκληματολόγοι δεν κατανοούν το νόημα των καιρών, δεν τολμούν τη ρήξη με την επαναδιατύπωση των προβλημάτων της επιστήμης τους δημιουργώντας όλες τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την έναρξη διαλόγου που να έχει και βάθος και ένταση, όσο συνεχίζουν να μην αντιλαμβάνονται τις ποικίλες δυνατότητες που τους παρέχει η αυτονομία που απολαμβάνουν από τη θέση τους στη διαδικασία παραγωγής νέων ιδεών μέσα από την έρευνα πεδίου[13] που καλούνται να διενεργήσουν, αλλά κυρίως, όσο δεν υιοθετούν μία ανήσυχη συνείδηση με κριτικό πνεύμα στον αγώνα τους κατά του εγκλήματος, το πρόβλημα θα συνεχίσει να υπάρχει και θα διογκώνεται. Η αρνητική αυτή κατάσταση θα συνεχίζει δυστυχώς να είναι de facto νομιμοποιημένη (και) από τη δική τους σιωπή. Και όλα τα παραπάνω πολύ – πολύ μακριά από το πολυπόθητο *«πλαίσιο μίας κατανοούσας Εγκληματολογίας»* (Πανούσης, 1996), που πασχίζει για μία περιεκτική και έγκαιρη (προληπτική) αντιμετώπιση του εγκλήματος, που θα προασπίζει τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου και θα σέβεται την ανθρώπινη αξιοπρέπεια (Αλεξιάδης, 1982).

---

[13] Η ίδρυση Ινστιτούτου Εγκληματολογίας στα πλαίσια του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ) έχει ήδη προταθεί από εκπροσώπους της εγκληματολογικής κοινότητας (Πανούσης, 1990; Καραγιαννίδης, 2011). Το Ινστιτούτο Εγκληματολογίας θα μπορούσε να αναλάβει τη διενέργεια εγκληματολογικών ερευνών για κρίσιμα προβλήματα που σχετίζονται με την εγκληματικότητα της χώρας και να συμβάλει ουσιαστικά στην χάραξη και υλοποίηση μιας ορθολογικής αντεγκληματικής πολιτικής με στόχο την μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα τόσο στην πρόληψη του εγκλήματος όσο και την ορθολογική κατανομή των οικονομικών πόρων για την προληπτική κοινωνική αντεγκληματική πολιτική. Δυστυχώς, μέχρι και σήμερα αυτό δεν έχει ιδρυθεί. Βλ. σχετικά Πανούσης (1990), όπου ορθά κατά την άποψή μας το ΕΚΚΕ επικρίνεται για την μη ίδρυση του Ινστιτούτου Εγκληματολογίας, αλλά αρκέστηκε να εντάξει την εγκληματολογική έρευνα στο Ινστιτούτο Κοινωνικής Πολιτικής. Σε κάθε περίπτωση, *άμεση προτεραιότητα* στον ευαίσθητο τομέα της αντεγκληματικής πολιτικής είναι ίδρυση και λειτουργία ενός θεσμικού συλλογικού οργάνου χάραξης και εποπτείας της υλοποίησης της πολιτικής για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας, ένα *Εθνικό Συμβούλιο Πρόληψης της Εγκληματικότητας*, το οποίο υφίσταται σε όλες σχεδόν τις χώρες της ΕΕ, στις αρμοδιότητες του οποίου θα εντάσσεται και η υλοποίηση συμμετοχικών αντεγκληματικών δράσεων, όπως είναι για παράδειγμα ο σχεδιασμός και η εφαρμογή τοπικών σχεδίων αντεγκληματικής πολιτικής και η κοινοτική αστυνόμευση (Καραγιαννίδης, 2022).

Conditio sine qua non για τη σχεδίαση μίας μακρόπνοης, ορθής, και αποτελεσματικής αντεγκληματικής πολιτικής αποτελεί η κριτική προσέγγιση και ανάγνωση του εγκληματικού φαινομένου και των συγκρουσιακών καταστάσεων που ασφυκτιούν στα άκαμπτα και οριστικά πλαίσια του δογματικού καθορισμού του ποινικού δικαίου (Quinney, 1975). Η υπερπαραγωγή της ποινικής καταστολής δεν αποτελεί - και ουδέποτε αποτέλεσε - καλό οδηγό και σύμβουλο στη χάραξη της αντεγκληματικής πολιτικής. Το πρόβλημα της εγκληματικότητας απαιτεί για την αντιμετώπιση του ορθές κοινωνικές και πολιτικές διεργασίες, το προϊόν των οποίων λειτουργεί ως η απαραίτητη αντίρροπη δύναμη στις ανασφάλειες που δημιουργούνται από τους κινδύνους που παράγει, παρακολουθεί και διαχειρίζεται η ίδια η κοινωνία (Πανούσης, 2003). Απαιτεί σεβασμό στις πρωτογενείς ανάγκες του Ανθρώπου και έχει για οδηγό της την ουσιαστική λειτουργία των θεσμών και την προστασία του συστήματος εγγυήσεων και προστασίας του πολίτη κατά πρώτο και κύριο λόγο από την κρατική αυθαιρεσία.

Αυτό που πλέον ανοιχτά αμφισβητείται δεν είναι απλά και μόνο η ποιότητα της δημόσιας παρεχόμενης ασφάλειας και προστασίας του πολίτη αλλά ο ίδιος ο *δημόσιος* χαρακτήρας των αγαθών αυτών. Χρέος λοιπόν όλων όσων ασχολούνται με την χάραξη και υλοποίηση της αντεγκληματικής πολιτικής δεν μπορεί να είναι παρά η προστασία και η διαφύλαξη του χαρακτήρα των αγαθών αυτών, η οποία περνά αναγκαστικά μέσα από την επίτευξη υψηλής ποιότητας ασφάλειας και προστασίας από την Πολιτεία και την διαφύλαξη των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου και της ανθρωπιστικής παράδοσης που αποτελεί την βάση του πολιτισμού μας.

Όπως η ανάγνωση του εγκληματικού φαινομένου δεν μπορεί να είναι μονοπαραγοντική, μονοδιάστατη και μονοσήμαντη, αλλά αντίθετα ανάγνωση και ερμηνεία διαλεκτική (Quinney, 1975), που θα επιβεβαιώνει την πολυπλοκότητα ως απαραίτητο στοιχείο των διαδικασιών που το προκαλούν, έτσι και η πολιτική για την καταπολέμησή του, η αντεγκληματική πολιτική, ως τμήμα της ευρύτερης εθνικής κοινωνικής αναπτυξιακής πολιτικής, οι εκφάνσεις της οποίας κατατείνουν στην κοινωνική δικαιοσύνη, οφείλει να κινηθεί ταυτοχρόνως σε διαφορετικά επίπεδα και προς διαφορετικές κατευθύνσεις (Φαρσεδάκης, 1988; Lea, 2002; Αλεξιάδης, 2011). Μια αντεγκληματική πολιτική δηλαδή που θα αποβλέπει στο μέλλον και θα αφορά όλους τους κοινωνούς (Σπινέλλη, 1982). Και όλα τα παραπάνω, λαμβάνοντας υπ' όψη ότι αυτό που έχει σημασία, όχι μόνον στην μελέτη και ανάγνωση του εγκληματικού φαινομένου αλλά και στην μετέπειτα αντιμετώπισή του, είναι ακριβώς *ό,τι* συμβαίνει *πριν* αυτό κάνει την εμφάνιση του (Αλεξιάδης, 1994).

Βιβλιογραφία
Ξενόγλωσση

Box, S., Hale, C. (1986). "Unemployment, Crime and Imprisonment and the Enduring Problem of Prison Overcrowding". Στο: R. Matthews, J. Young (Eds.). *Confronting Crime*. London: Sage Publications, σελ. 72-96.

Chambliss, W. (1976). "The State and Criminal Law". Στο: W.J. Chambliss, M. Mankoff (Eds.).

Whose Law? What Order? A Conflict Approach to Criminology. New York: John Willey & Sons. σελ. 6-106.

Christie, N. (1977). "Conflicts as property". *The British Journal of Criminology,* 17(1), σελ. 1-15.

Christie, N. (1998). "Between Civility and State". Στο: V. Ruggiero, N. South, I. Taylor (Eds.). *The New European Criminology*. London and New York: Routledge Publications, σελ.119-124.

Christie, N. (2017). *Crime Control as Industry. Towards Gulags, Western Style*. London & New York: Routledge.

Conseil de l' Europe (2002). La prévention de la criminalité urbaine: un guide pour les pouvoirs locaux. Série Réponses à la violence quotidienne dans une société démocratique. Editions du Conseil de l' Europe. Strasbourg.

Crawford, A. (1996). "The spirit of community: Rights, responsibilities and the communitarian agenda". *Journal of Law and Society*, σελ. 247-264.

Crawford, A. (1999). *The Local Governance of Crime – Appeals to Community and Partnerships*. Clarendon Studies in Criminology.

Haan, W. (1987). "Fuzzy Morals and Flakey Politics: The Coming Out of Critical Criminology". *Journal of Law and Society*. Vol.14, No.3, σελ. 321-333.

Hope, T. (1995). "Community crime prevention". Στο: M. Tonry, D. Farrington (Eds.). *Building a safer society – Strategic approaches to crime*. Chicago: University of Chicago Press, σελ. 21-89.

Hudson, B. (2001). "Human Rights, Public Safety and the Probation Service: Defending Justice in the Risk Society". *The Howard Journal*, vol. 40(2), May, σελ. 103-113.

Knap, J. (1986). "Criminal Law does not lead to Justice". Στο: H. Bianchi, R. v. Swaaningen (Eds.). *Abolitionism – Towards a Non – Repressive Approach to Crime*. Amsterdam: Free University Press, σελ. 211-218.

Lea, J. (1992). "The Analysis of Crime". Στο: J. Young, R. Matthews (Eds.). *Rethinking Criminology: The Realist Debate*. London: Sage Publications, σελ. 69-94.

Lea, J. (2002). *Crime and Modernity – Continuities in Left Realist Criminology*. London: Sage Publications.

Lee, M. (2004). "Governing Fear of Crime". Στο: Richard Hil and Gordon Tait (Eds.) *Hard Lessons – Reflections on Governance and Crime Control in Late Modernity*. Aldershot: Ashgate Publications, σελ. 33-52.

Miller, L. (2001). *The Politics of Community Crime Prevention*. Aldershot: Ashgate.

Plate, M., Schwinges, U., Weiss, R. (1985). *Structuren der Kriminalitatet in Solingen*. Wiesbaden.

Quinney, R. (1975). "Crime Control in Capitalist Society: A Critical Philosophy of Legal Order". Στο: I. Taylor, P. Walton, J. Young (Eds.). *Critical Criminology*. London and Boston: Routledge and Kegan Paul, σελ. 181-202.

Roche, S. (2002). *Tolerance Zero? Incivilites et insecurite*, ed. Odile Jacob, Paris, αναφ. στο:

Καλογερόπουλος, Δ. (2005). *Συνειδητοποιήσεις σε σχέση με τη διαχείριση του Εγκληματικού Ζητήματος*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Shearing, C. (1989). "Decriminalising Criminology". *Canadian Journal of Criminology*, Vol. 31(2), σελ. 169-178.

Spinellis, C. (1992). "Victim-oriented crime prevention through the prism of (new) school of social defense and the school of economic analysis of law". Στο: Πανηγυρικός Τόμος για τα εικοσάχρονα του Ελληνικού Τμήματος της Διεθνούς Εταιρείας Κοινωνικής Αμύνης. Θεσσαλονίκη, σελ. 509-520.

Steinert, H. (1986). "Beyond Crime and Punishment". *Contemporary Crises*. Vol. 10(1), σελ. 21-38.

Swaaningen, R. (1995). "The Abolitionist Perspective". Στο: R.V. Swaaningen (Ed.). *Critical Criminologies – A Future for Social Justice*. Amsterdam, σελ. 119-134.

Wacquant, L. (1999). "Suitable Enemies – Foreigners and Immigrants in the Prisons of Europe". *Punishment & Society*. Vol. 1(2), London: Sage Publications, σελ. 215-222.

Zarafonitou, Ch. (2020). "Contemporary trends in community crime prevention in Greece". *Presentation* at Meeting of National Crime Prevention Councils organized by the European Crime Prevention Network (EUCPN) in 18/2/2020 in Brussels.

Ελληνόγλωσση

Αλεξιάδης, Σ. (1982). «Η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο 'Ελάχιστο Πρόγραμμα' του Κινήματος Κοινωνικής Άμυνας». ΕΔΠ Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου Θράκης, *Νομικές Μελέτες*, No. 3, Αθήνα – Κομοτηνή: Εκδόσεις Α.Ν. Σάκκουλα.

Αλεξιάδης, Σ. (1994) «Αντεγκληματική πολιτική: Προσεγγίσεις και προβληματισμοί» στο Ν. Κουράκης (επιμ.) *Αντεγκληματική Πολιτική*. Είκοσι έξι μελέτες για τα θεωρητικά της ζητήματα και τις αστοχίες κατά την εφαρμογή της. Αθήνα – Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 15 – 62.

Αλεξιάδης, Σ. (2011). *Εγκληματολογία*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Ancel, M. (1995). *Η Νέα Κοινωνική Άμυνα* (μτφ. Ηρώ Σαγκουνίδου – Δασκαλάκη). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Αντωνοπούλου, Α. (2010). *Σύγχρονες τάσεις αντεγκληματικής πολιτικής – Η πολιτική της μηδενικής ανοχής και τα μέτρα διαχείρισης κρίσεων*. Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Baratta, A. (1989). «Η Κριτική Προοπτική στην Εγκληματολογία» (μτφ. Στυλ. Παπαγεωργίου-Γονατά). *Ελληνική Δικαιοσύνη*. Τόμος 30ος, Σεπτέμβριος, σελ. 1119-1124.

Βουγιούκας, Κ. (1990). (Επιμ.). «Ελάχιστο Πρόγραμμα της Διεθνούς Εταιρείας Κοινωνικής Αμύνης». *Ενημερωτικό Δελτίο*, 7/21, Τεύχος αφιερωμένο στη μνήμη του καθηγητού Marc Ancel, επίτιμου Προέδρου της Διεθνούς Εταιρείας Κοινωνικής Αμύνης, Ελληνικό Τμήμα της Διεθνούς Εταιρίας Κοινωνικής Αμύνης, Ιούλιος – Δεκέμβριος 1990, σελ. 41-48.

Βουγιούκας, Κ. (1992). «Θέσεις και Αντι-Θέσεις στο χώρο της 'κινήσεως' της νέας κοινωνικής αμύνης». Στο: *Πανηγυρικός Τόμος για τα εικοσάχρονα του Ελληνικού Τμήματος της Διεθνούς Εταιρείας Κοινωνικής Αμύνης*, Θεσσαλονίκη, σελ. 133-167.

Γιωτοπούλου - Μαραγκοπούλου, Α. (1997). «Στερητική της ελευθερίας ποινή και ανθρώπινα δικαιώματα». Στο: Α. Τσήτσουρα (Επιμ.). *Αντεγκληματική Πολιτική και Δικαιώματα του Ανθρώπου*. Αθήνα – Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 87-109.

Ζαραφωνίτου, Χ. (1993). «Κοινοτική παρέμβαση στην πρόληψη και αντιμετώπιση της βίαιης παραβατικότητας των ανηλίκων στις γειτονιές της πόλης». *Εισήγηση* σε ημερίδα για την Αντιμετώπιση και Πρόληψη της Παραβατικότητας των Ανηλίκων. Δήμος Καλλιθέας / Πάντειο Πανεπιστήμιο, 9 Ιουνίου 1993 (Ανάτυπο).

Ζαραφωνίτου, Χ. (2003). *Πρόληψη της Εγκληματικότητας σε Τοπικό Επίπεδο*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Ζαραφωνίτου, Χ. (2011). «Τοπική κοινωνία και αντεγκληματική πολιτική: Όροι και προϋποθέσεις της συμμετοχής των πολιτών στις κοινοτικές μορφές πρόληψης της εγκληματικότητας». Στο: Ε. Φασούλα, Φ. Μηλιώνη (Επιμ.). *Κοινωνία, Έγκλημα, Εθελοντισμός*. Τεύχος 25. Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών, Νομική Σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών. Αθήνα – Κομοτηνή: Εκδόσεις Α Σάκκουλα, σελ. 45-61.

Ζαραφωνίτου, Χ. (2019). «Κοινοτικές μορφές πρόληψης του εγκλήματος κι του φόβου του εγκλήματος. Τοπικά Συμβούλια Πρόληψης - Αστυνομικός της Γειτονιάς». *Εγκληματολογία,* σελ. 41-51.

Ζαραφωνίτου, Χ., Καραγιαννίδης, Χ., Κοντοπούλου, Ε. (2022). *«Τοπικές πολιτικές πρόληψης του εγκλήματος και ποιότητα ζωής». Διάλογοι στη Δημόσια Διοίκηση*, ηλεκτρονικό περιοδικό του Τμήματος Δημόσιας Διοίκησης, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, τ. 3, Δεκέμβριος 2022, σελ. 58-74.

Ζαραφωνίτου, Χ. (2024). «Ο ρόλος της Οικολογικής Σχολής του Σικάγο στην εξέλιξη της εγκληματολογικής θεωρίας και έρευνας». *Εγκληματολογία*, τ. 2024, σελ. 31-35.

Ζαραφωνίτου, Χ. (2025). «Η ορθολογικοποίηση των ποινικών κυρώσεων ως έκφραση μιας αποτελεσματικής και ανθρωποκεντρικής πολιτικής». *Αντεγκληματική πολιτική, Ποινική νομοθεσία και Δικαιοσύνη*. Πρακτικά του Συνεδρίου της Ένωσης Δικαστών και Εισαγγελέων, 23-24/11/2024. Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 37-46.

Καραγιαννίδης, Χ. (2010). «Εγκληματολογική έρευνα και Αντεγκληματική Πολιτική: Παρατηρήσεις, διαπιστώσεις και προτάσεις για τη χάραξη και υλοποίηση μιας ορθολογικής αντεγκληματικής πολιτικής». Στο: Πιτσελά, Α. (Επιμ.). *«Εγκληματολογικές Αναζητήσεις»*, Τιμητικός Τόμος του Καθηγητή Εγκληματολογίας της Νομικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Στέργιου Αλεξιάδη, σελ. 467-484.

Καραγιαννίδης, Χ. (2011). *Προς μια συμμετοχική αντεγκληματική πολιτική*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Καραγιαννίδης, Χ. (2022). *Τοπικά Συμβούλια Πρόληψης Εγκληματικότητας – Τάσεις, Προκλήσεις και Προοπτικές από την εφαρμογή του θεσμού σε Ελλάδα και Ευρωπαϊκή Ένωση*. Σειρά Ποινικά, Τόμος No. 98. Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Κουράκης, Ν. (1998) «Έκθεση για την εξέλιξη της εγκληματικότητας στη σημερινή Ελλάδα». *Ποινική Δικαιοσύνη*, τ. 30, σελ. 239-244.

Κουράκης, Ν. (2000). «Ο μετέωρος ρόλος του εγκληματολόγου στη χάραξη της αντεγκληματικής πολιτικής». Στο: Ν. Κουράκης (Επιμ.). *Αντεγκληματική Πολιτική ΙΙ*. Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ.157-162.

Κουράκης, Ν. (2001). «Το έγκλημα και οι εγκληματολογικές επιστήμες στον 21ο αιώνα». *Ποινικός Λόγος*, τ. 3, σελ. 801-803.

Κουράκης, Ν. (2017). «Η Κοινωνική Δικαιοσύνη ως νέος στόχος της Αντεγκληματικής Πολιτικής, πέρα από την Αποκαταστατική Δικαιοσύνη. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις». Επίμετρο στο: Ν. Κουράκης, *Κοινωνική δικαιοσύνη. Μεταλλάσσοντας τις προκλήσεις σε ευκαιρίες – ένα δοκίμιο*. Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Επιστημονική σειρά: Βιβλιοθήκη του Πολίτη (Διεύθυνση: Πέτρος Ι. Παραράς), No. 7, σελ. 197-266.

Κουράκης, Ν. (2022). «Κοινωνική πρόληψη της παραβατικότητας και τοπικές κοινωνίες». *Έγκλημα και Τιμωρία*, Ενημερωτικό Δελτίο της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας. Αφιέρωμα: Συμμετοχικές Μορφές Πρόληψης του Εγκλήματος και Τοπικά Συμβούλια Πρόληψης της Εγκληματικότητας / Παραβατικότητας, Τεύχος 12, Σεπτέμβριος 2022, σελ. 12-29.

Λαμπροπούλου, Ε. (1996). «Από την Εγκληματολογία στην Κοινωνιολογία του Ποινικού Δικαίου; Το Μέλλον της Εγκληματολογίας». Στο: Ν. Κουράκης (Επιμ.). *ΜΝΗΜΗ ΙΙ*, Ι. Δασκαλόπουλου, Κ. Σταμάτη, Χρ. Μπάκα, Τόμος Γ', σελ. 871-900.

Λαμπροπούλου, Ε. (2003α). «Μη κυβερνητικοί μέτοχοι στην πρόληψη και τον έλεγχο του εγκλήματος: Ρητορεία και εφαρμογή του κοινοτισμού». *Επιστήμη και Κοινωνία – Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*. Τεύχος 10, Άνοιξη 2003, σελ. 155-176.

Λαμπροπούλου, Ε. (2003β). «Κοινοτισμός και κοινοτική πρόληψη: Το 'νέο παράδειγμα' στην αντεγκληματική πολιτική;». Στο: Α. Μαγγανάς (Εκδ. Επιμ.). *Τιμητικός Τόμος για την Αλίκη Γιωτοπούλου – Μαραγκοπούλου, Δικαιώματα του Ανθρώπου / Έγκλημα – Αντεγκληματική Πολιτική*. Τόμος Α΄. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 777-797.

Μπακατσούλας, Μ. (1979), *Εγκληματολογία – Η κοινωνιολογία της εγκληματικότητας*. Αθήναι-Κομοτηνή: Έκδοσις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Πανούσης, Γ. (1990). «Η εγκληματολογική έρευνα στην Ελλάδα – Το χτες, το σήμερα και το αύριο». *Δίκαιο και Πολιτική*, εκδ. Παρατηρητής, σελ. 111-115

Πανούσης, Γ. (1996). «Black Collar Crime & Παιχνίδια Θανάτου». *Χρονικά*, Εργαστήριο Εγκληματολογικών Επιστημών Τμήματος Νομικής Πανεπιστημίου Θράκης, Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 89-92.

Πανούσης, Γ. (1997). «Πόλη, Πολίτης, Κινητοποίηση». *Εισήγηση*. Στο: Ελληνική Εταιρεία

Θυματολογίας / Πανεπιστήμιο Θράκης / Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδος. *Η Συμβολή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Πρόληψη της Θυματοποίησης από το Έγκλημα*. Ημερίδα 7-5-1997. Αθήνα: Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, σελ. 49-60.

Πανούσης, Γ. (2003). *Η Εγκληματολογία στην εποχή της αβεβαιότητας – Χάος, Διακινδύνευση & Έγκλημα*. Σειρά Εγκληματολογικά, No. 25, Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Πανούσης, Γ. (2004). «Ασύμμετρες ελευθερίες;». Πρόλογος στο Δημ. Μπελαντής (2004). *Αναζητώντας τον «εσωτερικό εχθρό»*. Αθήνα: Εκδόσεις Προσκήνιο.

Πανούσης, Γ. (2005). «Πρόληψη στην πόλη: Μας αφορά όλους». Πρόλογος στο: Σπύρος Ξένος (Επιμ.). *Εγκληματικότητα στο Δήμο Ζακυνθίων*. Σειρά: Εγκληματο-Λογικά No. 30, Αθήνα, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Παππάς, Β. (1970). «Η Κοινωνική Άμυνα ως Ποινική το Πρώτον Θεωρία». *Ποινικά Χρονικά*, Τόμος ΙΗ', σελ. 577-595.

Πιτσελά, Α., Καραγιαννίδης, Χ. (2022). «Η προστασία της νεότητας μέσα από τις δράσεις των Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης της Εγκληματικότητας». *Έγκλημα και Τιμωρία*, Ενημερωτικό Δελτίο της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας. Αφιέρωμα: Συμμετοχικές Μορφές Πρόληψης του Εγκλήματος και Τοπικά Συμβούλια Πρόληψης της Εγκληματικότητας / Παραβατικότητας, Τεύχος 12, Σεπτέμβριος 2022, σελ. 43-55.

Selosse, J., Αλεξιάδης, Σ. (1988). «Σύνθεση των εργασιών του Συμποσίου». Στο: Λουκία Μπεζέ (Επιμ.). *Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Εγκληματικότητας των Ανηλίκων (Επανεκπαίδευση – Ένταξη)*. Συμπόσιο, Αθήνα, 14-15-16 Οκτωβρίου 1988. Αθήνα – Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 585-602.

Σπινέλλη, Κ.Δ (1982). *Η Γενική Πρόληψη των Εγκλημάτων*. Αθήνα – Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Σπινέλλη, Κ.Δ. (1996). «Διερεύνηση του 'συστήματος' ποινικής δικαιοσύνης». Στο: Ν. Κουράκης (Επιμ.). *ΜΝΗΜΗ ΙΙ*, Ι. Δασκαλόπουλου, Κ. Σταμάτη, Χρ. Μπάκα, Τόμος Γ', σελ. 1053-1092.

Σπινέλλη, Κ.Δ., Τσίνας, Κ. (2002). «Συμβούλια Πρόληψης της Εγκληματικότητας και Τοπικές Κοινωνίες: Μία μορφή αποκεντρωμένης πρόληψης». *Ποινικός Λόγος*, Τ. 2, τ. 1, σελ. 363-379.

Φαρσεδάκης, Ι. (1998). «Η αντιμετώπιση του εγκληματικού φαινομένου». *Ποινική Δικαιοσύνη*, τ. 3, σελ. 236-238.

Χάϊδου, Α. (2003). *Εγκληματολογικά Κείμενα*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Ελένη Κοντοπούλου,
Νομικός-Δρ. Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου

•Στις **6 & 7 Μαρτίου 2026** πραγματοποιήθηκε στο Aquila Atlantis Hotel στο Ηράκλειο Κρήτης η επιστημονική Ημερίδα, η οποία διοργανώθηκε από την Επιτροπή Εγκληματικότητας & Παραβατικότητας της Κεντρικής Ένωσης Δήμων Ελλάδας (ΚΕΔΕ), με Συντονιστή τον Πρόεδρό της και Δημ. Σύμβουλο Ηρακλείου Κρήτης κ. Μιχάλη Καραμαλάκη και το Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΙΤΑ), με Πρόεδρο τον Δήμαρχο Παπάγου-Χολαργού κ. Ηλία Αποστολόπουλο, με θέμα «***Η Αυτοδιοίκηση δίπλα στη νέα γενιά. Σχέδιο δράσης για την πρόληψη της νεανικής παραβατικότητας»***.

Στο πλαίσιο της ημερίδας συμμετείχαν θεσμικοί και επιστημονικοί φορείς καθώς και μαθητές του 1ου Γενικού Λυκείου Ηρακλείου. Κατά την έναρξη της Ημερίδας απηύθυναν χαιρετισμούς ο Πρόεδρος του Ινστιτούτου Τοπικής Αυτοδιοίκησης, κ. Ηλίας Αποστολόπουλος, ο Περιφερειάρχης Κρήτης, κ. Σταύρος Αρναουτάκης, ο Δήμαρχος Ηρακλείου, κ. Αλέξης Καλοκαιρινός, ο Δήμαρχος Ρεθύμνης και Πρόεδρος ΠΕΔ Κρήτης, κ. Γεώργιος Μαρινάκης καθώς και ο Διευθύνων Σύμβουλος ΕΕΤΑΑ, κ. Αναστάσιος Μαυρίδης. Σε επίπεδο κεντρικής διοίκησης, τοποθετήθηκαν ο Υφυπουργός Εσωτερικών, κ. Βασίλης-Πέτρος Σπανάκης, ο Υφυπουργός Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού, κ. Κώστας Βλάσης, καθώς και η Υφυπουργός Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας, κα Έλενα Ράπτη. Ακολούθησε η παρουσίαση μελέτης του ΙΤΑ σχετικά με τη νεανική παραβατικότητα. Στο πλαίσιο αυτό, εισαγωγικές ομιλίες πραγματοποιήθηκαν από τον Πρόεδρο της Επιτροπής Εγκληματικότητας & Παραβατικότητας των Νέων της Κ.Ε.Δ.Ε., κ. Μιχάλη Καραμαλάκη, τον Πρόεδρο του ΕΣ Ι.Τ.Α., κ. Μιχάλη Αγγελόπουλο και την Καθηγήτρια Εγκληματολογίας, Διευθύντρια του Εργαστηρίου Αστεακής Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου και Αντιπρόεδρο της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας, κα **Χριστίνα Ζαραφωνίτου**. Στο πλαίσιο παρουσίασης της μελέτης του ΙΤΑ, πραγματοποιήθηκαν, επίσης, εισηγήσεις από την Καθηγήτρια Ψυχιατρικής της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Κρήτης και Διευθύντρια Πανεπιστημιακής Ψυχιατρικής Κλινικής Ενηλίκων & Πανεπιστημιακής Ψυχιατρικής Κλινικής Παίδων και Εφήβων Ηρακλείου, κα Μαρία Μπάστα, την Εγκληματολόγο και εξωτερική συνεργάτιδα GPO, κα Έλενα Συρμαλή τον Περιφερειακό Διευθυντή Εκπαίδευσης Κρήτης, κ. Εμμανουήλ Καρατσωνάκη, καθώς και τον Υπαστυνόμο Α΄ και Προϊστάμενο του Γραφείου Προστασίας Ανηλίκων Ηρακλείου Κρήτης της Δ.Α. Ηρακλείου, κ. Κωνσταντίνο Γιαννουλάκη. Μετά την ολοκλήρωση των ομιλιών, ακολούθησε ουσιαστικός και γόνιμος διάλογος μέσα από τον οποίο αναδείχθηκε η βαρύνουσα σημασία της διεταιρικότητας με έμφαση στη συμμετοχή

της τοπικής κοινωνίας στον σχεδιασμό και την υλοποίηση επιστημονικά τεκμηριωμένων μέτρων και παρεμβάσεων για την πρόληψη της μικρομεσαίας εγκληματικότητας και ειδικά της παραβατικότητας ανηλίκων. Τον συντονισμό της εκδήλωσης είχε η δημοσιογράφος, κα Μάρα Μπέκα.

•Στις **18 Μαρτίου 2026** ο Δρ. Νομικής Α.Π.Θ., Δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω και μέλος του Δ.Σ. της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας κ. **Χαράλαμπος Καραγιαννίδης** πραγματοποίησε διάλεξη με τίτλο «**Εἴργεσθαι τῶν νομίμων: Μια αδρομερής περιήγηση στον κόσμο των ποινών στην Αρχαία Αθήνα»** στο **Πολυκεντρικό Μουσείο Αιγών (Αμφιθέατρο Μ. Ανδρόνικος).** Η εκδήλωση διοργανώθηκε από τον Σύλλογο Φίλων Πολυκεντρικού Μουσείου Αιγών και του Δικτύου του, σε συνεργασία με την Εφορεία Αρχαιοτήτων Ημαθίας (Ephorate of Antiquities of Imathia - Archaeology at the heart of Macedonia) και την τίμησαν με την παρουσία τους η διακεκριμένη αρχαιολόγος Δρ. Αγγελική Κοτταρίδη, Διευθύντρια του Πολυκεντρικού Μουσείου Αιγών (Μουσείο Βασιλικών Τάφων Αιγών / Βεργίνα), Πρόεδρος του Συλλόγου και επίτιμη Έφορος Αρχαιοτήτων Ημαθίας καθώς και τα μέλη του Δ.Σ. του Συλλόγου Φίλων Πολυκεντρικού Μουσείου Αιγών.

Η διάλεξη εμπεριείχε μια περιεκτική περιγραφή των επιβαλλόμενων κύριων και παρεπόμενων ποινών κατά το αρχαίο ελληνικό δίκαιο, με ιδιαίτερη αναφορά στην ποινική αντιμετώπιση της ανθρωποκτονίας, αλλά και στην ιδέα και εφαρμογή της επανορθωτικής δικαιοσύνης. Περαιτέρω, περιλαμβανόταν μια ευσύνοπτη

αναφορά τόσο στη νομοθεσία του Σόλωνα όσο και στην πλατωνική ποινική σκέψη και την ανάδειξη του διττού σκοπού της ποινής, ζητήματα καταλυτικά για την αναγνώριση της υπεροχής του δημοσίου συμφέροντος στην επιβολή των κυρώσεων από την οργανωμένη πολιτεία. Τέλος, η έννοια του εγκλήματος, ο χαρακτήρας των αποφάσεων των δικαστηρίων της εποχής και ο σκοπός της επιβαλλόμενης ποινής στην Αθηναϊκή Δημοκρατία αποτέλεσαν διακριτά μέρη της διάλεξης, με ιδιαίτερη αναφορά στον στόχο της επανακοινωνικοποίησης του εγκληματία, όπως αυτή συναντάται στην αρχαία ελληνική γραμματεία. Η διάλεξη είναι διαθέσιμη στο κανάλι του Συλλόγου: https://www.youtube.com/watch?v=VMDuqjSlwbA

•Στις **26/4/2026** η Καθηγήτρια Εγκληματολογίας, Διευθύντρια του Εργαστηρίου Αστεακής Εγκληματολογίας και αντιπρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας, κα **Χριστίνα Ζαραφωνίτου**, συμμετείχε στην εκδήλωση που διοργανώθηκε από το **TEDxAUTH** στη Θεσσαλονίκη με θέμα εισήγησης **«Η έννοια της κράσεως στην Εγκληματολογία»**.

•Στις **29/4/26**, πραγματοποιήθηκε με επιτυχία η Ημερίδα που διοργάνωσε το **ΠΜΣ "Εγκληματολογία" του Παντείου Πανεπιστημίου**, σε συνεργασία με το Εργαστήριο Αστεακής Εγκληματολογίας, το Κέντρο Ποινικών Επιστημών και το Σωματείο Αποφοίτων του ΠΜΣ Εγκληματολογίας "Κωνσταντίνος Γαρδίκας", με θέμα: ***«Το επάγγελμα του εγκληματολόγου στην Ελλάδα σήμερα: Καθήκοντα και αρμοδιότητες»***. Η Ημερίδα πραγματοποιήθηκε στο Αμφιθέατρο Σάκη Καράγιωργα ΙΙ στο Πάντειο Πανεπιστήμιο. Εκπροσωπήθηκαν οι αντιπροσωπευτικότεροι φορείς απονομής της δικαιοσύνης, καθώς και αντίστοιχοι φορείς υποστήριξης θυμάτων, πρόληψης και κοινωνικής επανένταξης. Χαιρετισμό απηύθυνε η Πρύτα-

νις του Παντείου Πανεπιστημίου, Καθηγήτρια κα Χριστίνα Κουλούρη και ο Κοσμήτορας της Σχολής Κοινωνικών Επιστημών, Καθηγητής κ. Ανδρέας Λύτρας. Το Σωματείο Αποφοίτων του Μεταπτυχιακού Εγκληματολογίας απέδωσε τιμητική πλακέτα στη Διευθύντρια του ΠΜΣ και του Εργαστηρίου Αστεακής Εγκληματολογίας, Καθηγήτρια κα Χριστίνα Ζαραφωνίτου. Εν συνεχεία, παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα παρακολουθητικής έρευνας, υπό την επιστημονική ευθύνη της Καθηγήτριας Χριστίνας Ζαραφωνίτου, αναφορικά με την επαγγελματική απασχόληση αποφοίτων του ΠΜΣ «Εγκληματολογία» του Παντείου Πανεπιστημίου και ακολούθησαν εισηγήσεις υψηλού επιστημονικού επιπέδου για τη συμβολή και τη χρησιμότητα του επαγγέλματος του εγκληματολόγου σε διαφορετικούς τομείς, όπως το σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης (1ο στρογγυλό τραπέζι), το σωφρονιστικό σύστημα με έμφαση στην κοινωνική επανένταξη (2ο στρογγυλό τραπέζι) και οι κοινωνικοί φορείς (3ο στρογγυλό τραπέζι), ενώ ειδική αναφορά έγινε και στον ρόλο του εγκληματολόγου στο πλαίσιο της πρόληψης και αντιμετώπισης του οικονομικού εγκλήματος, της διαφθοράς και του κυβερνοεγκλήματος (4ο στρογγυλό τραπέζι). Η Ημερίδα ολοκληρώθηκε με τη διατύπωση συμπερασμάτων από τους εκπροσώπους του Σωματείου αποφοίτων του ΠΜΣ Εγκληματολογίας «Κωνσταντίνος Γαρδίκας». Τις εργασίες παρακολούθησε μεγάλος αριθμός προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών και αποφοίτων του ΠΜΣ, ενώ την Ημερίδα τίμησε με την παρουσία της η επίτιμη Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου, κ. Ξένη Δημητρίου.

• Την Τρίτη, **5 Μαΐου 2026** και ώρα 19:00, πραγματοποιήθηκε η εναρκτήρια εκδήλωση του **7ου Agatha Φεστιβάλ Αστυνομικής Λογοτεχνίας** στο NYX Esperia Palace Athens. Το εν λόγω φεστιβάλ τελεί υπό την αιγίδα του Δήμου Αθηναίων, στο πλαίσιο του προγράμματος This Is Athens, του Υπουργείου Πολιτισμού και της Ελληνικής Λέσχης Συγγραφέων Αστυνομικής Λογοτεχνίας (ΕΛΣΑΛ). Η εκδήλωση είχε ως θέμα ***«ΕΓΚΛΗΜΑ-ΑΤΟΜΟ- ΚΟΙΝΩΝΙΑ: Το έγκλημα στο μικροσκόπιο της επιστήμης και της λογοτεχνίας»***. Στο πλαίσιο αυτό, η Αντιπρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας, Καθηγήτρια και Διευθύντρια του Εργαστηρίου Αστεακής Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου, κα **Χριστίνα Ζαραφωνίτου**, πραγματοποίησε εισήγηση με θέμα «*Το εκκρεμές της επικινδυνότητας: Από τον «εγκληματία άνθρωπο» στην «εγκληματοποιητική» κοινωνία - Από την «κοινωνική ευθύνη» στην ευθύνη της κοινωνίας*», ενώ ο Ομότιμος Καθηγητής Εγκληματολογίας του ΕΚΠΑ, κ. **Γιάννης Πανούσης** πραγματοποίησε εισήγηση με θέμα «*Πραγματικός ή φανταστικός, ο «εγκληματίας» στην αστυνομική μυθοπλασία*». Εν συνεχεία, η κ. **Χρύσα Σπυροπούλου**, συγγραφέας και κριτικός λογοτεχνίας έθεσε το ερώτημα «*Είναι το ζητούμενο στις ιστορίες του είδους το έγκλημα ή η αφήγηση; Ή και τα δύο;*» και τοποθετήθηκε επ' αυτού, ενώ η εκδήλωση ολοκληρώθηκε με την εισήγηση της κ. **Βίκυς Χασάνδρα**, συγγραφέως, σεναριογράφου και καθηγήτριας σεναρίου και δημιουργικής γραφής, με θέμα «*Ο συγγραφέας σε ρόλο «ανατόμου της ανθρώπινης ψυχής». Ψυχολογικοί και κοινωνικοί παράγοντες στη μυθοπλαστική αναπαράσταση του εγκλήματος*».

•Στις **13/5/2026**, στο πλαίσιο του **7ου Agatha Φεστιβάλ Αστυνομικής Λογοτεχνίας**, παρουσιάστηκε, στο πολιτιστικό κέντρο «Μελίνα Μερκούρη», το βιβλίο του Ομότιμου Καθηγητή Εγκληματολογίας του ΕΚΠΑ, κ**. Γιάννη Πανούση**, με **τίτλο *«Εγχειρίδιον για συγγραφείς αστυνομικής λογοτεχνίας»*** (εκδ. Κύφαντα). Στο πλαίσιο της εκδήλωσης πραγματοποιήθηκαν ομιλίες από την Αντιπρόεδρο της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας, Καθηγήτρια Εγκληματολογίας και Διευθύντρια του Εργαστηρίου Αστεακής Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου, κα Χριστίνα Ζαραφωνίτου, τον Ομότιμο Καθηγητή Δημοσίου Δικαίου και ποιητή, κ. Αντώνη Μακρυδημήτρη, τον σκηνοθέτη, συγγραφέα και καθηγητή κινηματογράφου, κ. Δημήτρη Παναγιωτάτο, τον δημοσιογράφο κ. Αντώνη Παπαγιαννίδη και τον ψυχολόγο κ. Γιάννη Ταχματζίδη.

•Στις **10/6/2026**, παρουσιάστηκε το νέο βιβλίο του Δικηγόρου και Δρ. Εγκληματολογίας, κ. **Άγγελου Τσιγκρή**, με τίτλο ***«Όψεις της βίας»*** (εκδ. Σάκκουλα). Η επιστημονική εκδήλωση πραγματοποιήθηκε στην αίθουσα τελετών του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών, με ομιλητές την Αντιπρόεδρο της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας, Καθηγήτρια και Διευθύντρια του Εργαστηρίου Αστεακής Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου κα Χριστίνα Ζαραφωνίτου, τον Επίτιμο Αρχηγό της Ελληνικής Αστυνομίας, κ. Μιχάλη Καραμαλάκη και τον δικηγόρο και πρώην Πρόεδρο του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών, κ. Αντώνη Ρουπακιώτη. Το συντονισμό της εκδήλωσης είχε ο δημοσιογράφος, κ. Πάνος Σόμπολος.

•Στις **17/6/26** και ώρα 19:00, στη Μεγάλη Αίθουσα του Πανεπιστημίου Αθηνών, υπεγράφη **Μνημόνιο Συνεργασίας** (MoU) μεταξύ του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και της **Ευρωπαϊκής Ακαδημίας Επιστημών και Τεχνών (EASA)**. Το μνημόνιο υπέγραψαν ο Πρύτανης του Πανεπιστημίου Αθηνών, Καθηγητής Γεράσιμος Σιάσος και ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας, Καθηγητής Klaus Meinzer. Το εν λόγω μνημόνιο συνεργασίας αποσκοπεί στην ενίσχυση της διεθνούς επιστημονικής παρουσίας της Ελλάδας καθώς και της αριστείας στην έρευνα και τον διεπιστημονικό διάλογο. Χαιρετισμό απηύθυναν ο Καθηγητής Klaus Mainzer, Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας (EASA), ο Καθηγητής Ιωάννης Λυριντζής, Αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας και ο Ομ. Καθηγητής Εμμανουήλ Φραγκούλης, Εθνικός Εκπρόσωπος του Ελληνικού Παραρτήματος στην Ευρωπαϊκή Ακαδημία. Η κεντρική ομιλία, με τίτλο: «*Ρήμα: το "γίγνεσθαι" και το "είναι" του λόγου*», εκφωνήθηκε από τον πρ. Πρύτανη του Πανεπιστημίου Αθηνών, Επ. Καθηγητή Γεώργιο Μπαμπινιώτη, ενώ ο Καθηγητής Klaus Mainzer εκφώνησε την καταληκτική ομιλία με τίτλο: «*Challenges of Europe's Future. From Greek Heritage to Innovative Competitiveness*». Στο πλαίσιο του εν λόγω μνημονίου, αξίζει να επισημανθεί η πρόβλεψη για τη φιλοξενία του Ελληνικού Παραρτήματος της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας Επιστημών και Τεχνών στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Στην εκδήλωση παρέστησαν τα τακτικά μέλη της EASA κ.κ. Ν.Κουράκης και Χ. Ζαραφωνίτου.

•Στις **25/6/2026** πραγματοποιήθηκε η τελετή λήξης του σχολικού έτους από το **Ειδικό Σωφρονιστικό Κατάστημα Νέων Αυλώνα** παρουσία της Υπουργού Παιδείας κας Σοφίας Ζαχαράκη και άλλων εκλεκτών προσκεκλημένων. Οι παρευρισκόμενοι παρακολούθησαν τη θεατρική παράσταση «*Γράμμα χωρίς παραλήπτη*» από τους μαθητές των Σχολείων του Σωφρονιστικού Καταστήματος και εν συνεχεία ακολούθησε απονομή βραβείων. Στο πλαίσιο αυτό, η **Ελληνική Εταιρεία Εγκληματολογίας απένειμε, για 7η συνεχόμενη χρονιά, 3 βραβεία** (με χρηματικό έπαθλο), σε ένα μαθητή κάθε βαθμίδας που πληρούσε τις προϋποθέσεις σύμφωνα με την κρίση των δασκάλων και καθηγητών του. Η απονομή έγινε από την Καθηγήτρια Εγκληματολογίας και Αντιπρόεδρο της Εταιρείας, κα Χριστίνα Ζαραφωνίτου. Βραβεία απονεμήθηκαν, επίσης, στη μνήμη του Ιερομόναχου π. Μάρκου Μανώλη, από τον «Κύκλο Ελλήνων Λογοτεχνών Δικαστών» (βραβεία του έκτου λογοτεχνικού διαγωνισμού), το Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, την ΕΠΑΝΟΔΟ και το βιβλίο «Ώρα μηδέν» των εκδόσεων Αύρα. Εν συνεχεία, παρουσιάστηκαν τα ετήσια προαιρετικά προγράμματα 2025-2026 (περιβαλλοντικά, πολιτιστικά και αγωγής-υγείας) καθώς και σημαντικές επισκέψεις και δράσεις. Η εκδήλωση ολοκληρώθηκε με την περιήγηση στους χώρους του σχολείου, όπου οι μαθητές εξέθεσαν τα έργα τους.

•Στις **11/9/2026** στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών Και Πολιτικών Επιστημών, η Πρύτανης του **Παντείου Πανεπιστημίου**, Καθηγήτρια Χριστίνα Κουλούρη και η Διευθύντρια του **Αγροτικού Σωφρονιστικού Καταστήματος Τίρυνθας**, κα Ευαγγελία Κατερίνη υπέγραψαν **Μνημόνιο Συνεργασίας** με σκοπό την από κοινού προώθηση της διμερούς συνεργασίας στους τομείς της επιστήμης, της έρευνας και της εκπαίδευσης. Κατά την τελετή υπογραφής του Μνημονίου Συνεργασίας παρέστη η Καθηγήτρια Χριστίνα Ζαραφωνίτου, Διευθύντρια του **Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εγκληματολογίας**, του Τμήματος Κοινωνιολογίας, Διευθύντρια του Εργαστηρίου Αστεακής Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου και Αντιπρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας, η οποία δήλωσε: «*η υπογραφή του παρόντος Μνημονίου Συνεργασίας μεταξύ του Παντείου Πανεπιστημίου και του Αγροτικού Σωφρονιστικού Καταστήματος Τίρυνθας, αποτελεί το επιστέγασμα μιας μακροχρόνιας και ουσιαστικής συνεργασίας μας, στο πλαίσιο του ΠΜΣ «Εγκληματολογία» και συνολι-*

κά του Τμήματος Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου, σε εκπαιδευτικό και ερευνητικό επίπεδο. Ως διευθύντρια του Μεταπτυχιακού Εγκληματολογίας, επί 19 συναπτά έτη, είμαι ιδιαίτερα χαρούμενη και ικανοποιημένη για την αποδοχή της πρότασής μου για την υπογραφή αυτού του Μνημονίου, βάσει του οποίου εύχομαι και ελπίζω να συνεχιστούν οι ως άνω κοινές μας δράσεις και να ενισχυθούν περαιτέρω, προς όφελος και των δύο μερών, επιβεβαιώνοντας το θεωρητικό και εφαρμοσμένο χαρακτήρα της επιστήμης της Εγκληματολογίας και την κοινωνική της χρησιμότητα»

•Στις **12 Σεπτεμβρίου 2026**, στο πλαίσιο του ετήσιου συνεδρίου της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Εγκληματολογίας που πραγματοποιήθηκε στη Βαρσοβία (**EuroCrim 2026, 9-12 Σεπτεμβρίου**), το μέλος του Δ.Σ. της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας, **Αν. Καθ. Βασιλική Βλάχου**, παρουσίασε εισήγηση με τον τίτλο: «*Achievements and Challenges in the field of Victimization from Greek Experience's Perspective*», αναδεικνύοντας ορισμένα από τα κυριότερα επιτεύγματα και τις κατακτήσεις που έχουν προκύψει στο πεδίο της θυματοποίησης υπό το πρίσμα της διεθνούς συνεργασίας τόσο σε επίπεδο θεσμοθέτησης όσο και καθημερινής πρακτικής. Η εισήγηση εντάχθηκε στο Paper Session με τον τίτλο "*Victims and Justice Systems in Comparative Perspective: Barriers, Support and Reform Across Borders*", το οποίο η ίδια συντόνιζε με την ιδιότητα του chair.

•Στις **25/9/2026** πραγματοποιήθηκε με επιτυχία η Ημερίδα **«*Νεανική Παραβατικότητα - Η στρατηγική της Αυτοδιοίκησης για την πρόληψη και την αντιμετώπισή της*»**, που διοργανώθηκε από το Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΙΤΑ), την Επιτροπή Εγκληματικότητας-Παραβατικότητας των Νέων της Κ.Ε.Δ.Ε και την Περιφερειακή Ένωση Δήμων Κεντρικής Μακεδονίας, στο Συνεδριακό Κέντρο «Αιμί-

λιος Ριάδης» της **ΔΕΘ ΧΕΛΕΧΡΟ στη Θεσσαλονίκη**. Κατά την έναρξη της Ημερίδας, απηύθυναν χαιρετισμούς ο Πρόεδρος του ΙΤΑ και Δήμαρχος Παπάγου-Χολαργού, κ. Ηλίας Αποστολόπουλος, ο Πρόεδρος της Επιτροπής Εγκληματικότητας-Παραβατικότητας των Νέων της Κ.Ε.Δ.Ε και μέλος του ΔΣ της ΚΕΔΕ, κ. Μιχάλης Καραμαλάκης, ο Δήμαρχος Πυλαίας-Χορτιάτη και Πρόεδρος ΠΕΔ Κεντρικής Μακεδονίας, κ. Καϊτεζίδης Ιγνάτιος, ο Τομεάρχης Ευαισθητοποίησης κατά της Αθλητικής Βίας και Περιφερειακός Σύμβουλος, κ. Καμπανός Αριστείδης, η Εντεταλμένη Δημοτική Σύμβουλος του Δημάρχου Θεσσαλονίκης, κα Θεοδώρα Λειψιστινού και ο Διευθύνων Σύμβουλος της Ελληνικής Εταιρείας Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης, κ. Μαυρίδης Αναστάσιος. Χαιρετισμούς απηύθυναν, επίσης, η Υφυπουργός Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, κα Ευθυμίου Άννα καθώς και ο Υφυπουργός Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού, κ. Παπαϊωάννου Νικόλαος. Ακολούθησε η παρουσίαση των θέσεων της της ΚΕΔΕ αναφορικά με την πρόληψη και αντιμετώπιση της παραβατικότητας των νέων, από τον Πρόεδρο της ΚΕΔΕ και Δήμαρχο Αμπελοκήπων-Μενεμένης, κ. Κυρίζογλου Λάζαρο και εν συνεχεία, παρουσιάστηκε η Μελέτη του ΙΤΑ σχετικά με τη νεανική παραβατικότητα. Στο πλαίσιο αυτό, πραγματοποιήθηκαν εισηγήσεις από την Καθηγήτρια Εγκληματολογίας και Διευθύντρια του Εργαστηρίου Αστεακής Εγκληματολογίας, κα Χριστίνα Ζαραφωνίτου, τον Πρόεδρο της Επιτροπής Εγκληματικότητας-Παραβατικότητας των Νέων της Κ.Ε.Δ.Ε και μέλος του ΔΣ της ΚΕΔΕ, κ. Μιχάλη Καραμαλάκη, τον Πρώην Διευθυντή Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Δυτικής Θεσσαλονίκης, κ. Ρουμπίδη Χρήστο, τον Αστυνόμο Β΄ της Υποδιεύθυνσης Προστασίας Ανηλίκων, κ. Αγγελίδη Παναγιώτη και τον Δρ. Βάϊο Νταφούλη, Ψυχίατρο και Διευθυντή του Παιδοψυχιατρικού Τμήματος Γ.Ν.Θ. Ιπποκράτειου. Η εισήγηση της Αντιπροέδρου του ΔΣ της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας κας **Χριστίνας Ζαραφωνίτου** είχε **τίτλο «*Νεανική Παραβατικότητα – Η στρατηγική της Αυτοδιοίκησης για την πρόληψη και την αντιμετώπισή της*»** και εστίασε στη μορφή και την εξέλιξη του φαινομένου μετά το 2020 στην Ελλάδα, στις ευρωπαϊκές πολιτικές πρόληψης και στην ελληνική ερευνητική εμπειρία, με ιδιαίτερη έμφαση το ρόλο των Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης. Το συντονισμό της συζήτησης είχε ο κ. Μιχάλης Καραμαλάκης, από την οποία και αναδείχθηκε αφενός η σημασία μιας επιστημονικής αντεγκληματικής πολιτικής αφετέρου ο κομβικός ρόλος της διεταιρικότητας μεταξύ της Κεντρικής Διοίκησης, των Δημοτικών και Περιφερειακών Αρχών και της Αστυνομίας για την πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου.

•Στις **18 Οκτωβρίου 2026**, πραγματοποιήθηκε στο **Πολιτιστικό Κέντρο Πύλης Τρικάλων** ενημερωτική **Ημερίδα** με θέμα **«*Οι φωνές μας νικούν τη βία. Σπάμε τον κύκλο της κακοποίησης και της εξάρτησης*»**, η οποία διοργανώθηκε από το Κίνημα Ενεργών Πολιτών Δήμου Πύλης και τη Δημοτική Κοινότητα Πύλης. Στην Ημερίδα συμμετείχε η Αντιπρόεδρος του ΔΣ της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας Καθηγήτρια κα **Χριστίνα Ζαραφωνίτου**, με εισαγωγική εισήγηση με τίτλο **«*Βίαιη εγκληματικότητα στη σύγχρονη κοινωνία-Πρόληψη και αντιμετώπιση*»**. Στο πλαίσιο αυτό, παρουσιάστηκαν, επίσης, εισηγήσεις από τον Ταξίαρχο και Υποδιοικητή της Διεύθυνσης Αντιμετώπισης Οργανωμένου Εγκλήματος, κ. Σπυρίδωνα Τσαρδάκα, την Αστυνόμο Α΄(Υ.Γ.) και Ψυχολόγο της Υποδιεύθυνσης Προστασίας Ανηλίκων της Διεύθυνσης Δίωξης και Εξιχνίασης Εγκλημάτων Αττικής και τον Αστυνόμο Β΄, στέλεχος του Τμήματος Αντιμετώπισης Ενδοοικογενειακής Βίας της Διεύθυνσης Κοινωνικής Αστυνόμευσης/ΑΕΑ, κ. Ιωάννη Μπαλάτσο.

•Στις **26.10.2026** ο Πρόεδρος της Εταιρείας μας Καθηγητής **κ. Νέστωρ Κουράκης**, με την ιδιότητά του ως μέλους της **Ευρωπαϊκής Ακαδημίας Επιστημών και Τεχνών (ΕΑΕΤ),** προήδρευσε στο «Ευγενίδειο» μαζί με τον Καθηγητή κ. **Εμμανουήλ Φραγκούλη** σε παρουσίαση εισηγήσεων από διακεκριμένους Ευρωπαίους επιστήμονες, στο πλαίσιο ενός σημαντικού Συνεδρίου υπό τον τίτλο: **"1st Dialogues4Peace -Dialogues with the Past: Timeless Wisdom for Contemporary Peacebuilding"**. Σημειώνεται ότι το Συνέδριο αυτό που διοργανώθηκε με πρωτοβουλία του Αντιπροέδρου της ΕΑΕΤ Καθηγητή κ. Ιωάννη Λυριντζή, θα πραγματοποιείται ανά 2ετία στην Αθήνα, με εισηγήσεις στην αγγλική γλώσσα και θα επιχειρεί να συνδέσει τη σοφία του παρελθόντος με τον πολιτισμό και τις ανάγκες του σήμερα.

Στις **11.11.2026**, πραγματοποιήθηκε στο Συνεδριακό Κέντρο του **Δήμου Ελληνικού-Αργυρούπολης** εκδήλωση που διοργάνωσε το **Τοπικό Συμβούλιο Πρόληψης της Παραβατικότητας**, κατά την οποία παρουσιάστηκαν **τα πορίσματα της πιλοτικής έρευνας σε δύο σχολικές μονάδες** του Δήμου αυτού, η οποία διενεργήθηκε υπό την επιστημονική ευθύνη της Καθηγήτριας κ.Χριστίνας Ζαραφωνίτου, στο πλαίσιο του Εργαστηρίου Αστεακής Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου, με ερευνήτριες τις κ.κ. Παρασκευή Κουκούλα, Κοινωνιολόγο-Εγκληματολόγο και Αικατερίνη Παπαντωνίου, Νομικό-Εγκληματολόγο. Χαιρετισμό απηύθυνε ο Δήμαρχος κ. Γιάννης Κωνσταντάτος και ο Αντιδήμαρχος και Πρόεδρος του ΤοΣΠΠα κ.Κωνσταντίνος Μηνόπουλος. Συντόνισε ο Κοινωνιολόγος-Εγκληματολόγος κ.Μάνος Κουκίδης, Μέλος του ΤοΣΠΠα.

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Πλούσιο σε ενδιαφέρουσες εκδηλώσεις υπήρξε για το Ίδρυμα Ιστορίας Ελ. Βενιζέλου το πρώτο εξάμηνο του 2026. Συγκεκριμένα:

• Στις **23.3.26** έγινε διάλεξη από τον ομ. Καθηγητή κ. Αντώνη Μακρυδημήτρη με θέμα **«Ο Ελευθέριος Βενιζέλος ως Μεταρρυθμιστής της Ελληνικής Δημόσιας Διοίκησης»** με συντονισμό από τον Καθηγητή Νέστορα Κουράκη, Πρόεδρο του Ιδρύματος.

• Στις **30.3.2026**, με αφορμή την «Παγκόσμια Ημέρα της Γυναίκας», έγινε εκδήλωση με κεντρικό θέμα **«Η διαχρονική Προσφορά της Ελληνίδας Γυναίκας στην Πατρίδα και ο ρόλος της Έλενας Βενιζέλου ως συζύγου του Ελευθερίου Βενιζέλου»** και ομιλητές τις ομ. Καθηγήτριες κ.κ. Στέλλα Πριόβολου, Αγλαΐα Ρομπόκου Καραγιάννη και τον Νέστορα Κουράκη (συνδιοργάνωση με το Λύκειο Ελληνίδων και το Σώμα Ομοτίμων Καθηγητών Παν. Αθηνών)

• Στις **2.4.2026** έγιναν ομιλίες από τους κ.κ. Γεώργιο Κ. Στεφανάκη και Καθηγητή Σπύρο Βλαχόπουλο και συντονισμό από τον Νέστορα Κουράκη, με θέμα**: « Άγνωστες πτυχές από τη ζωή του Ελ. Βενιζέλου»**.

• Στις **15.4.2026** έγινε εκδήλωση με θέμα **«Η Μικρασιατική πολιτική του Ελ. Βενιζέλου» και** ομιλητές τους κ.κ. Γεώργιο Κ. Στεφανάκη και Κωνσταντίνο Θ. Παπαδημητρίου, εξ αφορμής κυκλοφορίας μονογραφίας του τελευταίου για το θέμα (συντονισμός από τον Νέστορα Κουράκη).

• Στις **28.4.2026** έγινε διάλεξη από τον κ. Μελέτη Μελετόπουλο και συντονισμό από τον γράφοντα, με θέμα: **«Ελευθέριος Βενιζέλος και Παναγιώτης Κανελλόπουλος»**.

• Στις **7.5.2026** έγινε ομιλία από τον Καθηγ. κ. Νίκο Χριστοδουλάκη, πρ. Υπουργό, με θέμα: **«Η οικονομική πολιτική του Ελ. Βενιζέλου κατά την περίοδο 1928-1932»** και συντονισμό από τον Νέστορα Κουράκη (συνδιοργάνωση με το Ινστιτούτο για την Σοσιαλδημοκρατία – InSocial).

• Στις **18.5.2026** έγινε ομιλία της Καθηγήτριας κ. Ισμήνης Κριάρη με θέμα**: «Η συμβολή του Ελ. Βενιζέλου στην ίδρυση ανώτατων εκπαιδευτικών και ερευνητικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα»** και συντονισμό από τον κ. Παύλο Λάσκαρι.

• Στις **27.5.2026** έγινε παρουσίαση του βιβλίου του Καθηγητή κ. Ευάνθη Χατζηβασιλείου **«Εθνικός Διχασμός. Οι επιπτώσεις στους**

θεσμούς και στην πολιτική κουλτούρα», με ομιλητές τους Καθηγητές. κ.κ. Περ. Βαλλιάνο, Λεωνίδα Κοτσαλή και Άγγελο Συρίγο και συντονιστή τον Νέστορα Κουράκη (συνδιοργάνωση με τις Εκδόσεις Πατάκη.

• Στις **8.6.2026** έχει προγραμματισθεί εκδήλωση με θέμα: **«Νέα δεδομένα για τον θεσμό της Βασιλείας στην Ελλάδα»** και ομιλητές τους κ.κ. Γεώργιο Κ. Στεφανάκη και Παύλο Λάσκαρι και συντονισμό από τον Νέστορα Κουράκη.

• Στις **18.6.2026**, ως τελευταία εκδήλωση πριν από το καλοκαίρι, έγινε η ομιλία της κ. Πολυάνθης Τσίγκου σε συνδιοργάνωση με τη Νομική Σχολή του Παν. Λευκωσίας και με θέμα **«Η εκπαιδευτική πολιτική του Ελ. Βενιζέλου – Τα πρότυπα σχολεία της εποχής»** και με συντονίστρια την Καθηγήτρια κ. Ειρήνη Σταματούδη.

ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟ ΒΕΝΙΖΕΛΟ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ, 4 & 5.11.2026

Το Ιδρυμα Ιστορίας Ελευθερίου Βενιζέλου με πρωτοβουλία του Προέδρου του και Καθηγητή στη Σχολή μας Νέστορα Κουράκη διοργάνωσε στις αρχές Νοεμβρίου, στην αίθουσα εκδηλώσεων του Ιδρύματος, ένα ιστορικής σημασίας διήμερο Συνέδριο για τα 90 έτη από τον θάνατο του μεγάλου Ελληνα πολιτικού. Θέμα του Συνεδρίου: «Ο Ελευθέριος Βενιζέλος ως πρότυπο πολιτικής ηγεσίας. Το αξιακό του καταπίστευμα για τις επόμενες γενεές». Συμμετέσχαν σε αυτό 25 κορυφαίοι επιστήμονες, μεταξύ των οποίων και οι Ακαδημαϊκοί και Καθηγητές του ΕΚΠΑ Νικηφόρος Διαμαντούρος, Απόστολος Γεωργιάδης, Μιχάλης Σταθόπουλος, και Προκόπης Παυλόπουλος, καθώς και ο Πρόεδρος της Κυπριακής Ακαδημίας και Κοσμήτορας της Σχολής μας Αχιλλεύς Κ. Αιμιλιανίδης, με θέμα «Ο Ελ. Βενιζέλος και η Κύπρος». Από την πλευρά του, ο Καθηγητής Νέστωρ Κουράκης παρουσίασε εισήγηση για τον Ελ. Βενιζέλο ως Εκσυγχρονιστή της Ποι-

νικής Νομοθεσίας. Στο Συνέδριο μίλησε και ο Πρόεδρος του Τμήματος Νομικής, Καθηγητής Χρήστος Παπαστυλιανός.

Όλα τα κείμενα των πιο πάνω ομιλιών είναι αναρτημένα στην Ιστοσελίδα του Ιδρύματος Ιστορίας Ελευθερίου Βενιζέλου και της Λέσχης Φιλελευθέρων: https://elvenizelos.gr/ekdiloseis/

ΝΕΕΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΕΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΚΑΙ ΑΡΘΡΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΟΥ ΚΑΙ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ

Χαράλαμπος Μ. Καραγιαννίδης,
Διδάκτωρ Νομικής Α.Π.Θ., Δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω, Μέλος του Δ.Σ. της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΑ

Βερβεροπούλου, Ε., Η ποινική διαμεσολάβηση ως εναλλακτική μορφή απονομής δικαιοσύνης, Ποινική Δικαιοσύνη, τεύχος 6/2026, σελ. 530-536.

Γατζούνη, Χρ., Το θύμα της παράνομης βιντεοσκόπησης στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία και η προσφυγή του στη δικαιοσύνη, στο *Εγκληματολογικές Μελέτες*, Τεύχος 6, Χριστίνα Ζαραφωνίτου (Διεύθυνση Σειράς), ΠΜΣ «Εγκληματολογία», Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, εκδ. ΔΙΟΝΙΚΟΣ, Αθήνα, 2026 (δίγλωσση έκδοση).

Γερασοπούλου, Ε., Κύρια ανάκριση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2026.

Γιαννούλης, Γ., Κουλούρης, Ν., Φυτράκης, Ε., Η προσφυγή κρατουμένων για τις συνθήκες κράτησης (άρθρο 6Α ΣωφρΚ) – Θεωρητική ανάλυση και νομολογιακά δεδομένα, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2026.

Εγκληματολογικές Μελέτες/Criminological Studies (Ζαραφωνίτου Χ., Διευθύντρια Έκδο-

σης), Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου, Τ. 6 & 7, Αθήνα, 2026, ελληνικά-αγγλικά. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ» - Εγκληματολογικές μελέτες: Η δίγλωσση έκδοση του Π.Μ.Σ. "Εγκληματολογία"

Εργαστήριο Αστεακής Εγκληματολογίας, **Κείμενα για την αστυνομική λογοτεχνία (Γ.Πανούση, Χ.Ζαραφωνίτου, Β.Χασάνδρα, Ιω.Πετρίδου), Κείμενα για την αστυνομική λογοτεχνία,** Ημερ. Ανάρτησης: 11/2/26.

Ζαραφωνίτου, Χ., Εκπαίδευση σε σωφρονιστικό περιβάλλον. Η περίπτωση της συνεργασίας του Π.Μ.Σ. Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου και ΕΣΚΝ Αυλώνα, Ενημερωτικό Δελτίο της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΤΙΜΩΡΙΑ/CRIME AND PUNISHMENT, τ.18, Μάρτιος 2026, σελ. 31-42.

Θεολόγη, Β., Τεχνητή νοημοσύνη και φυλακές, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2026.

Καραγιαννίδης, Χ., Δικτύωση υπηρεσιών για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας και της θυματοποίησης των ανηλίκων: το Δίκτυο ΟΡΕΣΤΗΣ του ΚΕΣΑΘΕΑ, Ποινική Δικαιοσύνη, τεύχος 7/2026, σελ. 632-638.

Καραγιαννίδης, Χ., Ισμυρλής, Β. & Ζαραφωνίτου, Χ. (επιστημονική εποπτεία), Ο φόβος του εγκλήματος στο φοιτητικό πληθυσμό του τμήματος ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας. Πρακτικά 9ου Τακτικού Συνεδρίου Ελληνικής Κοινωνιολογικής Εταιρείας (ΕΚΕ), 1974-2024 - Κοινωνία και Κοινωνιολογία στην Ελλάδα πενήντα χρόνια από την αποκατάσταση της Δημοκρατίας, Αθήνα: Ελληνική Κοινωνιολογική Εταιρεία, 2026, σελ. 874-888.

Κόγκα, Γ., Τα εγκλήματα πολέμου υπό το φως του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου – Διαχρονική εξέλιξη και σύγχρονες προκλήσεις, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2026.

Κοσμάτος, Κ., Η αποσυμφόρηση των σωφρονιστικών καταστημάτων με τις πρόσφατες διατάξεις των Ν 5275/2026 και 5282/2026, Ποινική Δικαιοσύνη, τεύχος 7/2026, σελ. 625-631.

Κουράκης, Ν., Κορομηλάς Η., και Φυτσιλής Φ., (επιμ.), Κανόνες Καλής Νομοθέτησης στο Πλαίσιο της Ρυθμιστικής Διακυβέρνησης. Πρακτικά Ημερίδας και πρόσθετες μελέτες για την Καλή Νομοθέτηση με διοργάνωση του Σώματος Ομοτίμων Καθηγητών ΕΚΠΑ, Αθήνα: Σώμα Ομοτίμων Καθηγητών Πανεπιστημίου Αθηνών, Εκδόσεις ΕΚΠΑ, 2026.

Κουράκης, Φ., Η δικαιοσύνη της καταστολής: μια παρουσίαση της «Κουλτούρας του Ελέγχου» του David Garland 25 χρόνια μετά, Ποινική Δικαιοσύνη, τεύχος 1/2026, σελ. 26-36.

Μπάλα, Φ., Το θύμα τρομοκρατικών ενεργειών στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης - Προς ένα αυτοτελές καθεστώς προστασίας, Ποινική Δικαιοσύνη, τεύχος 7/2026, σελ. 651-652.

Μπαστουνάς, Γ., Γυναικοκτονία - Ανάγκη αυτοτελούς ποινικοποίησης ή συμβολική νομοθετική παρέμβαση; - Κριτική ανάλυση της Ευρωπαϊκής Προσέγγισης, Ποινική Δικαιοσύνη, τεύχος 8-9/2026, σελ. 767-774.

Νούσκαλης, Γ., Ορισμένες σκέψεις γύρω από τη δημοσιοποίηση δεδομένων της γενετήσιας

ζωής στο σύγχρονο διαδικτυακό περιβάλλον - Τα προβλήματα εφαρμογής του αρ. 38 Ν 4624/2019 και του αρ. 346 ΠΚ - Με αφορμή την ΣυμβΕφΑθ 1452/2025, Ποινική Δικαιοσύνη, τεύχος 2/2026, σελ. 121-127.

Πανταζής, Γ., Η εμπορία και διακίνηση Ναρκωτικών στο πλαίσιο του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος: Σύγχρονες προκλήσεις και στρατηγικές αντιμετώπισης, στο *Εγκληματολογικές Μελέτες*, Τεύχος 6, Χριστίνα Ζαραφωνίτου (Διεύθυνση Σειράς), ΠΜΣ «Εγκληματολογία», Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, εκδ. ΔΙΟΝΙΚΟΣ, Αθήνα, 2026 (δίγλωσση έκδοση).

Παντελίδης, Γ., Η τιμωρητικότητα ως παράγοντας ανάσχεσης της διαμεσολαβητικής επίλυσης των διαφορών. Οι περιπτώσεις της παραβατικότητας ανηλίκων και της ενδοοικογενειακής βίας, στο *Εγκληματολογικές Μελέτες*, Τεύχος 7, Χριστίνα Ζαραφωνίτου (Διεύθυνση Σειράς), ΠΜΣ «Εγκληματολογία», Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, εκδ. ΔΙΟΝΙΚΟΣ, Αθήνα, 2026 (δίγλωσση έκδοση).

Πάπος, Ι., Ο θεσμός των Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης της Εγκληματικότητας/Παραβατικότητας στην Ελλάδα: θεσμικό πλαίσιο και εφαρμογή στην πράξη, στο *Εγκληματολογικές Μελέτες*, Τεύχος 7, Χριστίνα Ζαραφωνίτου (Διεύθυνση Σειράς), ΠΜΣ «Εγκληματολογία», Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, εκδ. ΔΙΟΝΙΚΟΣ, Αθήνα, 2026 (δίγλωσση έκδοση).

Σπυροπούλου, Α.-Μ., Πρόσφυγες και μετανάστες ως θύματα εμπορίας ανθρώπων - Human Trafficking υπό το πρίσμα του Ποινικού Δικαίου και του Δικαίου Καταστάσεως Αλλοδαπών, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2026.

† Συκιώτου, Α., Εγκληματολογία, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2026.

Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ε., Διακοπή της κύησης: έγκλημα ή θεμελιώδες δικαίωμα;, Ποινική Δικαιοσύνη, τεύχος 6/2026, σελ. 537-543.

Τσερτσίδης, Μ., Η δικαστική άφεση της ποινής κατ' άρθρο 104Β του Ποινικού Κώδικα, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2026.

Τσιγκρής, Α, Όψεις της βίας, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2026.

Φυτράκης, Ε., Ενδοοικογενειακή Βία, 2η έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα, 2026.

Χατζηιωάννου, Κ., Η εγελιανή θεωρία περί της ποινής στις κατευθυντήριες γραμμές της φιλοσοφίας του δικαίου υπό το πρίσμα των σύγχρονων αρχών του Ποινικού Δικαίου, Ποινική Δικαιοσύνη, τεύχος 8-9/2026, σελ. 752-762.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΑ

Antojado, D., Darley, D., Maycock, M. (Eds.), Beyond Autoethnography – Lived Experience Criminology, Routledge, 2026.

Ayete-Nyampong, L., Incarcerated Juveniles in Ghana – Respecting Lived Experiences through Confinement Ethnography, Bristol University Press, 2026.

Ayres, T., Briggs, D., Kelly, C., Taylor, S. (Eds.),

Legacies of the Lost in Criminology, Bristol University Press, 2026.

Berry, M., Berry, C., Caudwell, J. (Eds.), Criminology, Leisure and Sport – Interdisciplinary Perspectives, Routledge, 2026.

Carrabine, E., Di Ronco, A. (Eds.), Criminological Connections, Directions, Horizons – Essays in Honour of Nigel South, Routledge, 2026.

Ceretti, A., Natali, L., One Woman's Story of Violence – A radical interactionist and narrative criminological approach, Bristol University Press, 2026.

Child, J., Hunt, A., Crombag, H., Prior Fault Criminalization, Oxford University Press, 2026.

Dewey, S., VandeBerg, B. (Eds.), Routledge International Handbook of Criminology and Affect, Routledge, 2026.

Elliott, S., Smith, M.D., Disrupting Anti-Trafficking Norms – Survivors, Practitioners and the Future of Global Interventions, Bristol University Press, 2026.

Fraser, A., Billingham, L., Gillon, F., Irwin-Rogers, K., McVie, S., Newburn, T., The Public Health Approach to Violence Reduction - Stories, Movements, and Hope, Oxford University Press, 2026.

Gill, C., Social Determinants of Safety in a Rural Community, Cambridge University Press, 2026.

Glazzard, J., Thomas, S., Prison Education in England and Wales – A Critical Analysis Inside and Out, Bristol University Press, 2026.

Herrity, K., Sharma, K., Umamaheswar, J., Warr, J. (Eds.), The Routledge International Handbook of Sensory Criminology, Routledge, 2026.

Hobson, J. (Ed.), Integrating Restorative Justice – A Whole-System Approach, Bristol University Press, 2026.

Huey, L., Ferguson, L. (Eds.), Contemporary Topics in Criminology, Routledge, 2026.

Karagiannidis, C., Decentralisation and local crime prevention policy plans, Urban Crime – An International Journal, Vol. 7, No. 1, 2026, Laboratory of Urban Criminology of Panteion University, 207-212.

Koch, I.L., Drugs, Race, and the Politics of Modern Slavery Law - When Enemies Become Victims, Oxford University Press, 2026.

Loader, I., Sparks, R., Girling, E., Bradford, B., Ecologies of Security – Everyday Disorder in a Climate-Changed World, Bristol University Press, 2026.

Marquart, J., Long, J., Life Without Parole and Medically Assisted Death – The Coming Crisis in American Punishment, Cambridge University Press, 2026.

Martellozzo, E., Bradbury, P., Farr, R., Davidson, J., Virtual Reality Risks for Children in the Metaverse – An Examination through Criminological Perspectives, Cambridge University Press, 2026.

McGarrell, E., Evolution of Violent Crime Reduction Strategies – The Synergy between Innovation, Theory, and Research, Cambridge University Press, 2026.

McGregor, R., Reducing Political Violence – Narrative Accounts of Crime and Harm, Bristol University Press, 2026.

Mulrooney, K., Peterson, J., Bullock, K., Harkness, A., Rural Policing – Perspectives of International Police Leaders, Bristol University Press, 2026.

Ntanos, D.V., The evolution of robbery in Greece during 2013-2023: A spatial analysis, Urban Crime – An International Journal, Vol. 7, No. 1, 2026, Laboratory of Urban Criminology of Panteion University, 170-184.

Penfold-Mounce, R., Falcetta, S. (Eds.), Innovative Qualitative Methods for Criminology – An Introduction to Dissertation Research, Routledge, 2026.

Rizov, V., A Criminology of Videogames – Ideology, Affect, and Play, Bristol University Press, 2026.

Rogers, C., Criminalized and Disabled – A Sociological Criminology Beyond the Crime, Bristol University Press, 2026.

Shanthakumar, S., Dhanya, S. (Eds.), Green Criminology and Climate Justice: A South-Asian Perspective, Routledge, 2026.

Stamatel, J. (Ed.), The Sage Encyclopedia of Crime and Gender, Sage Publications, 2026.

Tartaro, C., Research Methods in Criminal Justice and Criminology, Routledge, 2026.

Tasca, M., Turanovic, J., Managing Race on the Inside – Collective Identity, Prison Politics, and the Use of Restrictive Housing, Cambridge University Press, 2026.

Theodoropoulos, I., The right to the safe city: Commodification, spatial injustice and urban vulnerability in Athens, Urban Crime – An International Journal, Vol. 7, No. 1, 2026, Laboratory of Urban Criminology of Panteion University, 137-169.

Urban Crime -An International Journal, (Ch. Zarafonitou Editor-in-Chief), Laboratory of Urban Criminology, Panteion University of Social and Political Sciences, ISSN2732-6187, Vol. 6 No. 1 (2025) **Vol. 6 No. 1 (2025) | Urban Crime. An international Journal** **&** Vol. 7 No. 1 (2026) **https://ojs.panteion.gr/index.php/uc/issue/view/45**

Wallace, W. (Ed.), Rural policing in global contexts – Experience and perspectives, Bristol University Press, 2026.

Weisburd, D., Uding, C., Dong, B., Kuen, K., Hot Spots of Crime – Social Structure and Social Context at the Micro Geographic Level, Cambridge University Press, 2026.

Wicks, N., Policing Race and Nightlife, Bristol University Press, 2026.

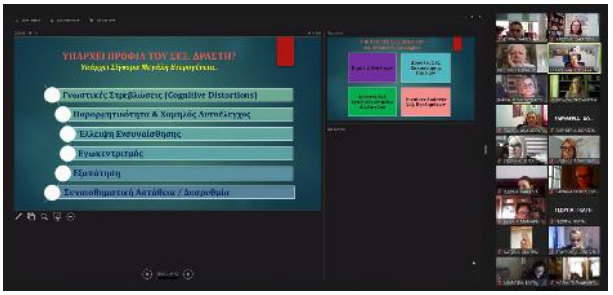
Zarafonitou, C., Kontopoulou, E., Kalamaras, D., Fear of crime and gender: The case of the BeSecure-FeelSecure project in Piraeus, *Urban Crime – An International Journal*, Vol. 7, No. 1, 2026, Laboratory of Urban Criminology of Panteion University, 4-33.

ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟ ΓΙΑΣ ΤΟΥΣ ΕΠΙΜΕΛΗΤΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΡΩΓΗΣ

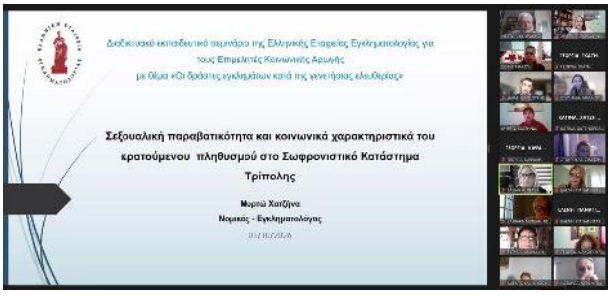
Η Ελληνική Εταιρεία Εγκληματολογίας
Διοργανώνει διαδικτυακό εκπαιδευτικό σεμινάριο για τους
Επιμελητές Κοινωνικής Αρωγής
με θέμα
"Οι δράστες εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας"
28/9-2/10/27 - 18.00-21.00

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ
1η ΣΥΝΕΔΡΙΑ, 28/9/26
Χαιρετισμοί
Ομ. Καθηγητής Νέστωρ Κουράκης, Πρόεδρος Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας
Σοφία Νάκου, Επιμελήτρια Κοινωνικής Αρωγής, ΥΕΚΑ Ιωαννίνων, Πρόεδρος Ένωσης Επιμελητών Κοινωνικής Αρωγής
Εισαγωγικά
Καθηγήτρια Χριστίνα Ζαραφωνίτου, Αντιπρόεδρος Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας & **Γεωργία Καψάλη**, Αντιπρόεδρος Ένωσης Επιμελητών Κοινωνικής Αρωγής: *"Περί αναγκαιότητας αυτού του σεμιναρίου"*.
Εριφύλη Μπακιρλή, Κοινωνιολόγος, Δρ. Εγκληματολογίας, Ειδική Γραμματέας Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας: *"Εισαγωγικά για τη σεξουαλική εγκληματικότητα και θυματοποίηση"*.

2η ΣΥΝΕΔΡΙΑ, 29/9/26
Σταυρούλα Σουκαρά, Αν. Καθηγήτρια Δικαστικής Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, Κύπρος, Μέλος του ΔΣ της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας: *"Σκιαγράφηση του προφίλ και εξέταση δραστών εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας (Profiling and interviewing sex offenders)"*.

3η ΣΥΝΕΔΡΙΑ, 1/10/26
Μυρτώ Χατζήνα, Νομικός-Εγκληματολόγος Σωφρονιστικού Καταστήματος Δομοκού: *"Σεξουαλική παραβατικότητα και κοινωνικά χαρακτηριστικά του κρατούμενου πληθυσμού στο Σωφρονιστικό Κατάστημα Τρίπολης"*.
Στέλλα Μάλλιου, Κοινωνιολόγος-Εγκληματολόγος & **Ηλίας Κατσιούρης**, Νομικός-Εγκληματολόγος, Υπ. Δρ Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ: *"Πορίσματα έρευνας στη φυλακή Τρίπολης"*

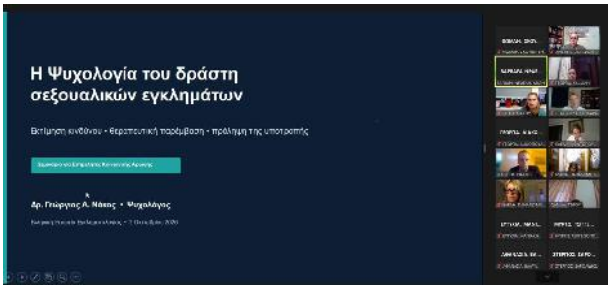

4η ΣΥΝΕΔΡΙΑ, 2/10/26
Ελένη Κοντοπούλου, Νομικός, Δρ. Εγκληματολογίας, Εγκληματολόγος στο Σωφρονιστικό Κατάστημα Κορυδαλλού Ι, Ταμίας Ελληνικής

Εταιρείας Εγκληματολογίας: *"Η υποτροπή στα εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας"*.

Δρ. Γεώργιος Α. Νάκος, Ψυχολόγος: *"Η Ψυχολογία του δράστη σεξουαλικών εγκλημάτων: Εκτίμηση κινδύνου, θεραπευτική παρέμβαση και πρόληψη της υποτροπής"* .

ΕΝΩΣΗ ΕΠΙΜΕΛΗΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΡΩΓΗΣ

«Θωρακίζοντας την πρώτη γραμμή: Η συμβολή της εγκληματολογικής εκπαίδευσης των Επιμελητών Κοινωνικής Αρωγής στην αντιμετώπιση των δραστών εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας»

Με μεγάλη επιτυχία και καθολική συμμετοχή ολοκληρώθηκε την Παρασκευή 2 Οκτωβρίου 2026 το τετραήμερο διαδικτυακό σεμινάριο που συνδιοργάνωσε η Ένωση Επιμελητών Κοινωνικής Αρωγής (ΕΕΚΑ) με την Ελληνική Εταιρεία Εγκληματολογίας με θέμα: **"Οι δράστες εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας"**. Το Δ.Σ. της Ελληνικής Εγκληματολογικής Εταιρείας, με πρόεδρο τον Ομότιμο Καθηγητή κο Νέστορα Κουράκη και αντιπρόεδρο την Καθηγήτρια κα Χριστίνα Ζαραφωνίτου ανταποκρίθηκε με μεγάλη προθυμία και αμεσότητα στο αίτημα του Δ.Σ. της Ένωσης Επιμελητών Κοινωνικής Αρωγής για την υλοποίηση του εκπαιδευτικού σεμιναρίου, έχοντας από κοινού ως στόχο την θεωρητική εμβάθυνση, την ανταλλαγή εμπειριών, την κριτική αποτίμηση του υφιστάμενου πλαισίου διαχείρισης και εποπτείας των δραστών που έχουν διαπράξει εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας και κυρίως την ενδυνάμωση των επαγγελματιών του πεδίου που χρήζουν διαρκή και εξειδικευμένη εκπαιδευτική ανατροφοδότηση. Το εκπαιδευτικό σεμινάριο απευθύνθηκε στους/στις Επιμελητές/τριες Κοινωνικής Αρωγής, που εφαρμόζουν τις εναλλακτικές ποινές στην χώρα μας και στους/στις Επιμελητές/τριες Ανηλίκων, οι οποίοι/ες, ελλείψει Επιμελητή/τριας Κοινωνικής Αρωγής στην υπηρεσία τους, ασκούν διπλά καθήκοντα.

Καθοριστικό ρόλο στην επιτυχία του σεμιναρίου διαδραμάτισε το **υψηλό επιστημονικό επίπεδο των εισηγητών/τριών**. Η βαθιά γνώση του αντικειμένου, η παρουσίαση σύγχρονων διεθνών ερευνητικών δεδομένων και η διάθεσή τους για έναν ανοιχτό, ειλικρινή διάλογο με τους συμμετέχοντες, προσέδωσαν στο σεμινάριο τον χαρακτήρα μιας **πρότυπης επιστημονικής συνάντησης, συνεισφέροντας με** την τεχνογνωσία τους και γεφυρώνοντας με υποδειγματικό τρόπο τη θεωρία με την πράξη. Οι εισηγήσεις επικε-

ντρώθηκαν στην σεξουαλική εγκληματικότητα και θυματοποίηση (κα Εριφύλη Μπακιρλή, Κοινωνιολόγος, Δρ Εγκληματολογίας, Ειδική Γραμματέας Ελληνικής Εγκληματολογικής Εταιρείας), στην σκιαγράφηση του προφίλ και στην εξέταση δραστών εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας (κα Σταυρούλα Σουκαρά, Αν. Καθηγήτρια Δικαστικής Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, Κύπρος, Μέλος του Δ.Σ. της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας), στην σεξουαλική παραβατικότητα και τα κοινωνικά χαρακτηριστικά του κρατούμενου πληθυσμού στο Σωφρονιστικό Κατάστημα Τρίπολης (κα Μυρτώ Χατζήνα, Νομικός-Εγκληματολόγος Σωφρονιστικού Καταστήματος Δομοκού), στα πορίσματα έρευνας στη φυλακή Τρίπολης (κα Στέλλα Μάλλιου, Κοινωνιολόγος-Εγκληματολόγος και κος Ηλίας Κατσιούρης, Νομικός-Εγκληματολόγος, Υπ. Δρ Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ), στην υποτροπή στα εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας (κα Ελένη Κοντοπούλου, Νομικός, Δρ. Εγκληματολογίας, Εγκληματολόγος στο Σωφρονιστικό Κατάστημα Κορυδαλλού Ι, Ταμίας Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας) και τέλος στην ψυχολογία του δράστη, στην εκτίμηση κινδύνου και στη θεραπευτική παρέμβαση και πρόληψη της υποτροπής (Δρ Γεώργιος Νάκος, Δρ. Ψυχολόγος).

Κατά τη διάρκεια των εργασιών του σεμιναρίου, διαπιστώθηκε εκ νέου ότι οι Επιμελητές Κοινωνικής Αρωγής, ως κομβικοί λειτουργοί της μετασωφρονιστικής μέριμνας και της κοινοτικής επιτήρησης, καλούνται συχνά να διαχειριστούν μια κατηγορία παραβατών με υψηλό δείκτη πολυπλοκότητας και επικινδυνότητας, στερούμενοι ωστόσο των απαραίτητων υποστηρικτικών εργαλείων και δημόσιων δομών ψυχικής υγείας. Ειδικότερα, υπογραμμίστηκε η **έλλειψη εξειδικευμένων πρωτοκόλλων εγκληματολογικής αξιολόγησης** και η απουσία ενός θεσμοθετημένου δικτύου διασύνδεσης μεταξύ των δικαστικών/σωφρονιστικών αρχών και των Υπηρεσιών Επιμελητών Κοινωνικής Αρωγής, περιορίζοντας τη δυνατότητα για ουσιαστική κοινωνική επανένταξη και έλεγχο της υποτροπής. Η ανταλλαγή απόψεων κατέδειξε με σαφήνεια ότι η διαχείριση των δραστών εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας δεν μπορεί να εξαντλείται στην τυπική ή δικονομική επιτήρηση, αλλά απαιτεί τη **θεσμική και επιστημονική θωράκιση του ρόλου των Επιμελητών**, μέσα από τη δημιουργία εξειδικευμένων δομών και προγραμμάτων εντός και εκτός των καταστημάτων κράτησης. Η **ανεπάρκεια δομημένων και επιστημονικά τεκμηριωμένων θεραπευτικών προγραμμάτων** (π.χ. γνωσιακής - συμπεριφορικής κατεύθυνσης) δυσχεραίνει το έργο της κοινωνικής αρωγής, αυξάνοντας τον κίνδυνο υποτροπής.

Είναι ιδιαίτερα κρίσιμη η **εστίαση στη συνολική στρατηγική, με την συνδυαστική συνδρομή Θεσμών και Επιστήμης με στόχο τόσο την επανένταξη όσο και την αποτροπή της υποτροπής. Για τους λόγους αυτούς:**

- Κρίνεται επιτακτική η **διαμόρφωση μιας σφαιρικής εθνικής στρατηγικής**, η οποία θα συνδυάζει τον θεσμικό εκσυγχρονισμό με την επιστημονικά τεκμηριωμένη αντιμετώπιση των δραστών.
- Η αποτελεσματική διαχείριση του φαινομένου απαιτεί τη **σύμπραξη των δικαστικών και σωφρονιστικών αρχών με την επιστη-**

μονική κοινότητα, με στόχο τη μετάβαση από μια αμιγώς κατασταλτική προσέγγιση σε ένα μοντέλο ουσιαστικής πρόληψης και παρέμβασης.

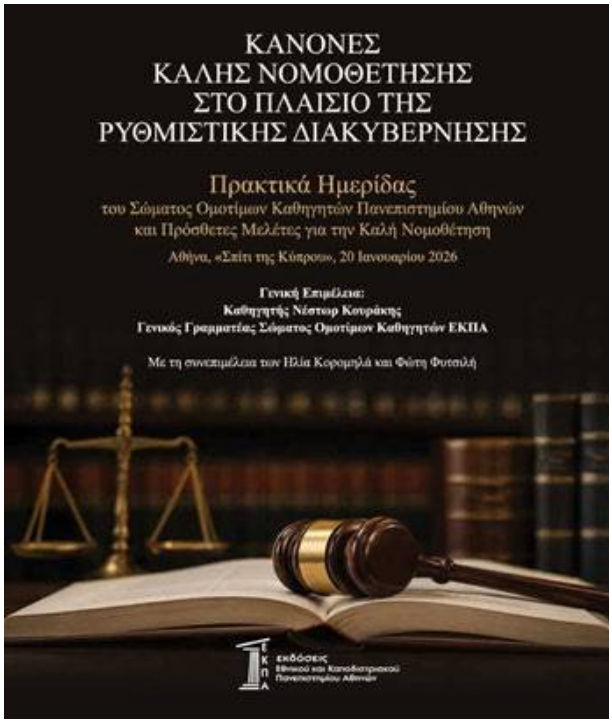
- Η διεθνής εμπειρία καταδεικνύει ότι η ποινική καταστολή πρέπει να πλαισιώνεται από **εξειδικευμένα ψυχολογικά και ψυχιατρικά προγράμματα παρέμβασης,** εντός και εκτός του σωφρονιστικού περιβάλλοντος, προκειμένου να μειωθούν τα ποσοστά υποτροπής των δραστών. Υπάρχει άμεση ανάγκη δημιουργία **εξειδικευμένων δημόσιων δομών και ανάλογων θεραπευτικών προγραμμάτων.**
- Είναι, επίσης, αναγκαία η **εισαγωγή διεθνώς αναγνωρισμένων θεραπευτικών πρωτοκόλλων** και εργαλείων αξιολόγησης επικινδυνότητας (risk assessment), προσαρμοσμένων στα ελληνικά δεδομένα, για την επιστημονική εποπτεία των συγκεκριμένων παραβατών.
- Ζήτημα ύψιστης προτεραιότητας αποτελεί η **άμεση στελέχωση όλων των καταστημάτων κράτησης με διεπιστημονική ομάδα** αποτελούμενη από ψυχίατρο, ψυχολόγο, κοινωνικό λειτουργό και εγκληματολόγο, η οποία θα εφαρμόζει τα θεραπευτικά πρωτόκολλα και την εξατομικευμένη συμβουλευτική και υποστήριξη καθώς και **η διασύνδεση** των καταστημάτων κράτησης με τις Υπηρεσίες Επιμελητών Κοινωνικής Αρωγής.
- Είναι αναγκαία η **συνεχής επιμόρφωση** των Επιμελητών Κοινωνικής Αρωγής, των Δικαστικών και Εισαγγελικών Λειτουργών και των Σωφρονιστικών Υπαλλήλων από ειδικούς ψυχικής υγείας και εγκληματολόγους.

Η μετάβαση από μια αμιγώς κατασταλτική προσέγγιση σε ένα **ολιστικό μοντέλο επιστημονικής και θεσμικής αντιμετώπισης** αποτελεί πλέον επιτακτική ανάγκη. Σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο κοινωνικό και νομοθετικό περιβάλλον, η επένδυση στην επιστημονική κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού αποτελεί τη μόνη ασφαλή οδό για ένα **σύγχρονο, αποτελεσματικό και ανθρωποκεντρικό σωφρονιστικό σύστημα, σ**υνεπώς, τέτοιες επιμορφωτικές πρωτοβουλίες δεν αποτελούν απλώς μια θεωρητική προσθήκη, αλλά **ζωτικό εργαλείο για την καθημερινή πρακτική στο πεδίο**.

Το Δ.Σ. της Ένωσης Επιμελητών Κοινωνικής Αρωγής (ΕΕΚΑ)

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

Νέστωρ Κουράκης, Ηλίας Κορομηλάς και Φώτης Φυτσιλής (επιμ.), Κανόνες Καλής Νομοθέτησης στο Πλαίσιο της Ρυθμιστικής Διακυβέρνησης. Πρακτικά Ημερίδας και πρόσθετες μελέτες για την Καλή Νομοθέτηση με διοργάνωση του Σώματος Ομοτίμων Καθηγητών ΕΚΠΑ, Αθήνα: Σώμα Ομοτίμων Καθηγητών Πανεπιστημίου Αθηνών, 2026, Εκδόσεις ΕΚΠΑ, σσ. 314.

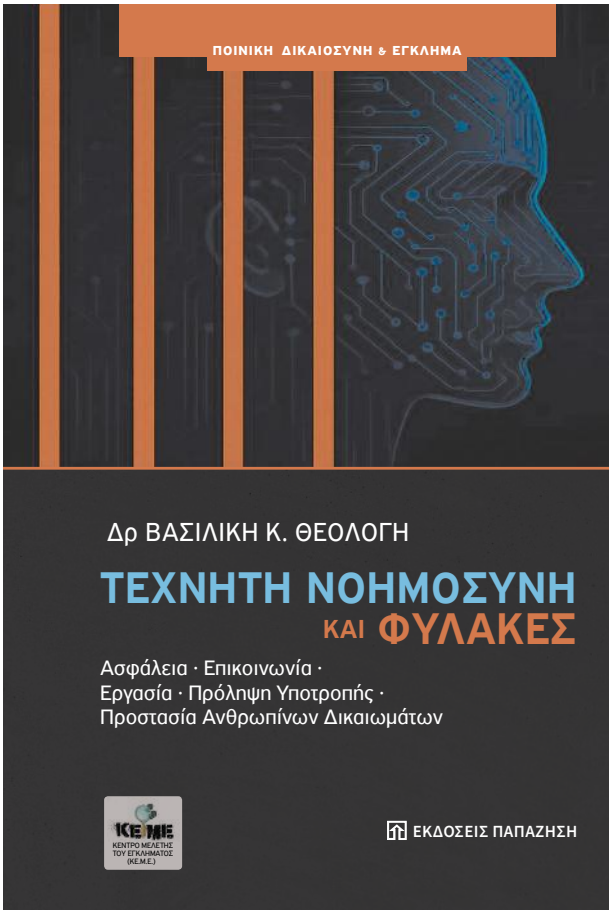
Πρόκειται για ένα πρωτοποριακό και ιδιαίτερα χρήσιμο συλλογικό έργο, στο οποίο, έπειτα από ένα σημαντικό συνέδριο που έγινε για το θέμα αυτό στις 20.1.2026 στο «Σπίτι της Κύπρου», συγκεντρώνονται διεπιστημονικές συμβολές 15 διακεκριμένων επιστημόνων και ειδικών από τα γνωστικά πεδία της νομικής, της οικονομικής επιστήμης, της πολιτικής και διοικητικής επιστήμης και των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών, καθώς και στελεχών της δημόσιας διοίκησης με μακρά πρακτική εμπειρία στη νομοπαρασκευαστική διαδικασία.

Η καλή νομοθέτηση αναδεικνύεται ως θεμελιώδης προϋπόθεση ποιοτικής και αποτελεσματικής ρυθμιστικής διακυβέρνησης και άρα της επίτευξης καλύτερων νόμων. Έμφαση δίδεται από τους συγγραφείς του τόμου στην Ανάλυση Συνεπειών Ρύθμισης, τη δημόσια διαβούλευση, την αξιολόγηση των ρυθμίσεων, την απλούστευση, τη μείωση των διοικητικών βαρών και την κωδικοποίηση, αλλά και στις δυνατότητες που προσφέρουν η ψηφιοποίηση και η τεχνητή νοημοσύνη.

Πέρα από την αποτύπωση της θεσμικής προόδου στην Ελλάδα, ο τόμος καταγράφει, με κριτική και συγκριτική οπτική, τις επίμονες αδυναμίες του ελληνικού συστήματος ρυθμιστικής διακυβέρνησης και εξετάζει πρακτικές ώριμων συστημάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση και σε χώρες όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, ο Καναδάς και η Αυστραλία.

Μέσα από τη συγκριτική αυτή θεώρηση προτείνονται θεσμικές, οργανωτικές και ψηφιακές παρεμβάσεις για την ενίσχυση της καλής νομοθέτησης ως αναγκαίας προϋπόθεσης μιας συνεκτικότερης, τεκμηριωμένης και αποτελεσματικότερης ρυθμιστικής διακυβέρνησης, που αποσκοπεί σε ποιοτικότερες δημόσιες πολιτικές και κανόνες δικαίου σαφείς, προσιτούς και κατανοητούς για τον πολίτη.

Τεχνητή Νοημοσύνη και Φυλακές: Ασφάλεια - Επικοινωνία - Πρόληψη Υποτροπής - Προστασία Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Δ.Ν. Βασιλική Κ. Θεολόγη

Πρόλογος, Γ. Πανούση, Ομ. Καθηγητή Εγκληματολογίας ΕΚΠΑ
Σειρά: Ποινική Δικαιοσύνη και Έγκλημα
Εκδόσεις Παπαζήση
σελ. 1-436

Το βιβλίο αυτό εξετάζει συστηματικά τη διαρκώς διευρυνόμενη σχέση μεταξύ Τεχνητής Νοημοσύνης και σωφρονιστικού συστήματος, εστιάζοντας στις προοπτικές, στις προκλήσεις και στα όρια εφαρμογής της στις σύγχρονες φυλακές. Μέσα από μια διεπιστημονική προσέγγιση, αναλύονται οι δυνατότητες αξιοποίησης της ΤΝ σε κρίσιμα πεδία όπως η ασφάλεια των καταστημάτων κράτησης, η επικοινωνία των κρατουμένων με το οικογενειακό και κοινωνικό τους περιβάλλον, η πρόληψη της υποτροπής, η εκπαίδευση και επανένταξη, καθώς και η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εντός των χώρων εγκλεισμού.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη θεωρητική προσέγγιση του ζητήματος υπό το πρίσμα της αναλογιστικής δικαιοσύνης και της νέας ποινολογίας, αναδεικνύοντας τον τρόπο με τον οποίο οι αλγοριθμικές τεχνολογίες μετασχηματίζουν την ποινική διακυβέρνηση, μετατοπίζοντας το ενδιαφέρον από τον παραδοσιακό σωφρονισμό προς τη λογική της πρόβλεψης κινδύνου, της διαχείρισης πληθυσμών και της διοικητικής αποτελεσματικότητας. Το έργο διερευνά κριτικά εάν η ΤΝ μπορεί να λειτουργήσει ως μέσο εξορθολογισμού και κοινωνικής επανένταξης ή εάν εγκυμονεί τον κίνδυνο ενίσχυσης μορφών υπερ-επιτήρησης και τεχνοκρατικού ελέγχου.

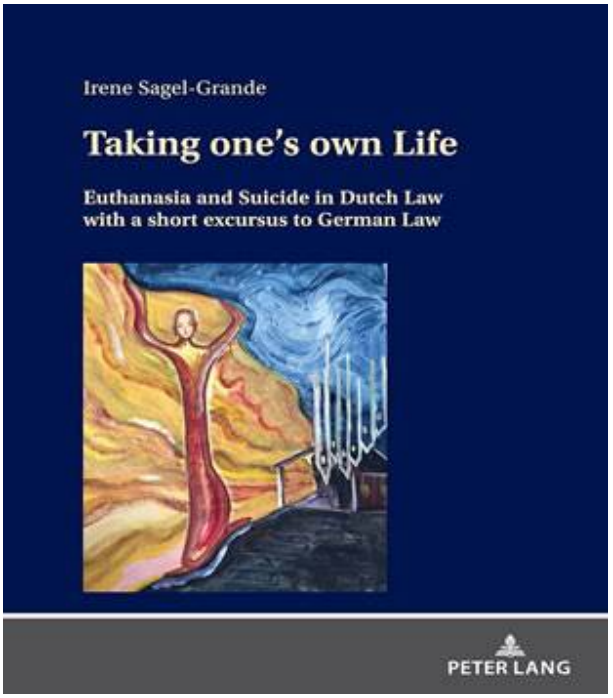
Το βιβλίο περιλαμβάνει εκτενή παρουσίαση διεθνών πρακτικών και σύγχρονων εφαρμογών από χώρες που ήδη αξιοποιούν τεχνολογίες ΤΝ στο σωφρονιστικό τους σύστημα, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, η Νορβηγία, οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Εσθονία. Παρουσιάζονται παραδείγματα που αφορούν έξυπνα συστήματα ασφάλειας, ψηφιακές υπηρεσίες επικοινωνίας, εργαλεία αξιολόγησης κινδύνου,

εκπαιδευτικές πλατφόρμες και προγράμματα προετοιμασίας επανένταξης. Παράλληλα, εξετάζεται η ευρωπαϊκή νομολογιακή διάσταση, με αναφορά στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η οποία υπογραμμίζει ότι ο εγκλεισμός δεν συνεπάγεται απώλεια θεμελιωδών δικαιωμάτων, αλλά μόνο νόμιμους και αναγκαίους περιορισμούς τους.

Ιδιαίτερη συμβολή του έργου αποτελεί η ενσωμάτωση πρωτότυπης ποιοτικής έρευνας που πραγματοποιήθηκε σε ελληνικό σωφρονιστικό κατάστημα μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων με σωφρονιστικούς υπαλλήλους, διοικητικό προσωπικό και επιστημονικούς λειτουργούς. Η έρευνα διερευνά τις στάσεις και αντιλήψεις των εργαζομένων ως προς την εμπιστοσύνη προς την ΤΝ, την έννοια της ασφάλειας στη φυλακή, τον φόβο αντικατάστασης της ανθρώπινης εργασίας από τις μηχανές, την αποδοχή ή αντίσταση στην καινοτομία, καθώς και την πρακτική δυνατότητα εφαρμογής αντίστοιχων τεχνολογιών στις ελληνικές φυλακές. Τα ευρήματα αναδεικνύουν ότι ο ανθρώπινος παράγοντας, οι σχέσεις εμπιστοσύνης και η επαγγελματική εμπειρία παραμένουν καθοριστικά στοιχεία της σωφρονιστικής λειτουργίας.

Πρόκειται για ένα έργο επίκαιρο και πρωτότυπο, που συνδέει τη θεωρία, τη διεθνή εμπειρία και την ελληνική πραγματικότητα, συμβάλλοντας ουσιαστικά στον δημόσιο και επιστημονικό διάλογο για το μέλλον των φυλακών στην ψηφιακή εποχή. Απευθύνεται σε νομικούς, εγκληματολόγους, κοινωνικούς επιστήμονες, στελέχη της σωφρονιστικής διοίκησης, αλλά και σε κάθε αναγνώστη που ενδιαφέρεται για τη σχέση τεχνολογίας, δικαιοσύνης και ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Sagel-Grande, Irene. (2022). *Taking one's own Life – Euthanasia and Suicide in Dutch Law with a short excursus to German Law.* Berlin: Peter Lang, 139 pages, ISBN: 978-3-631-86865-2 (print), E-ISBN: 978-3-631-87001-3 (E-PDF), E-ISBN: 978-3-631-87002-0 9EPUB), DOI: 10.3726/b19301.

Χαράλαμπος Μ. Καραγιαννίδης
Διδάκτωρ Νομικής Α.Π.Θ.,
Δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω
Μέλος του Δ.Σ. της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας

I. Το πόνημα της Ομότιμης Καθηγήτριας Νομικής στο Πανεπιστήμιο του *Groningen* της Ολλανδίας κ. *Irene Sagel – Grande* με τίτλο "*Taking one's own Life – Euthanasia and Suicide in Dutch Law with a short excursus to German Law*" αποτελεί το τελευταίο μέχρι στιγμής εκδοτικό της εγχείρημα, ισοδύναμης εγκληματολογικής σπουδαιότητας και σημασίας, με ό,τι άλλο έχει η ίδια δημοσιεύσει. Θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι ενδιαφέρουσες μελέτες της έχουν δημοσιευτεί σε ελληνικά εγκληματολογικά και ποινικά περιοδικά και στην ελληνική γλώσσα, σε μετάφραση και επιμέλεια της τ. Καθηγήτριας Εγκληματολογίας και Σωφρονιστικής του Α.Π.Θ. *Αγγελικής Πιτσελά*[1].

Στο τέλος, άλλωστε, της παρουσιαζόμενης μελέτης, μετά την παράθεση της πλούσιας βιβλιογραφίας (σελ.133-136), ο αναγνώστης θα βρει όλες τις δημοσιεύσεις της συγγραφέως (σελ. 137-139).

II. Πρόκειται για έργο εκατόν σαράντα συνολικά σελίδων, όπου με τρόπο περιεκτικό περιγράφεται η ιστορική εξέλιξη της νομοθεσίας για την ευθανασία και την αυτοκτονία στις Κάτω Χώρες κατά τη διάρκεια των τελευταίων περίπου εβδομήντα χρόνων. Στη μελέτη αυτή αναδεικνύονται όλα τα κρίσιμα στοιχεία, τα οποία σκιαγραφούν τη νομική κατάσταση όσον αφορά τόσο την ευθανασία, όσο και την (υποβοηθούμενη) αυτοκτονία, ήτοι η *εκτενής νομοθετική ρύθμιση* αλλά και η *διαφανής διαδικασία*. Πρόκειται, όπως θα αντιληφθεί με ευκολία ο αναγνώστης, για μια ιδιαίτερα σημαντική αλληλεπίδραση επιμέρους νομικών διατάξεων, οι οποίες αφορούν όλους τους κύριους κλάδους του δικαίου, τη σχετική νομολογία αλλά και παράγοντες της πρακτικής στο πεδίο, όπως είναι για παράδειγμα η πρακτική των διωκτικών αρχών όσον αφορά την άσκηση ποινικής δίωξης. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, και σε αυτό το έργο της Irene Sagel – Grande αναδεικνύεται για άλλη μια φορά η αδήριτη ανάγκη για *διεπιστημονική προσέγγιση* και *ανάγνωση* εγκληματολογικών

[1] Το έργο της συγγραφέως έχει γίνει γνωστό στον επιστημονικό κόσμο της χώρας μας ήδη από την δεκαετία του 90, με τη συμβολή της Αφυπ. Καθηγήτριας Εγκληματολογίας και Σωφρονιστικής στο Α.Π.Θ. κ. *Αγγελικής Πιτσελά*. Ειδικότερα, έχουν δημοσιευθεί σε ελληνική μετάφραση οι παρακάτω αναφερόμενες μελέτες της: «Η Ολλανδική ποινική πολιτική». Απόδοση Αγγελικής Πιτσελά. *Ενημερωτικό Δελτίο*, 10/25, Ιανουάριος – Δεκέμβριος 1993. Ελληνικό Τμήμα της Διεθνούς Εταιρείας Κοινωνικής Αμύνης. Θεσσαλονίκη, σελ. 37-56 (το ίδιο επίσης το 2000 σε *Υπεράσπιση*, τ. 6, σελ. 1287-1298). «Ο νέος Ολλανδικός ποινικός νόμος για ανηλίκους και το σύστημα κυρώσεών του». Απόδοση Αγγελικής Πιτσελά. *Υπεράσπιση*, τ. 5, 1995, σελ. 1049-1060. «Προγράμματα παροχής βοήθειας σε θύματα εγκλημάτων στις Κάτω Χώρες». *Ενημερωτικό Δελτίο* 14/30 του Ελληνικού Τμήματος της Διεθνούς Εταιρείας Κοινωνικής Αμύνης με Ανθρωπιστική Αντεγκληματική Πολιτική, 1997, σελ. 19-36. «Εξηγώντας και προλαμβάνοντας την παραβατικότητα των ανηλίκων στις Κάτω Χώρες». Απόδοση Αγγελικής Πιτσελά. Υπεράσπιση, τ. 2, 1998, σελ. 419-426 και τ. 3, σελ. 685-700. «Το σύστημα ακρόασης των παιδιών στη Σκοτία». Μτφρ. Α. Πιτσελά, Β. Τσιλώνη και Θ. Τοσουνίδη. *Ποινικός Λόγος* 1, τ. 6, 2001, σελ. 2105-2112. «Η διαμεσολάβηση στο ποινικό δίκαιο: οι εμπειρίες του πιλοτικού προγράμματος του Άμστερνταμ». Μτφρ. Α. Πιτσελά και Θ. Χατζησπύρου. Σε: Α. Πιτσελά, Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου (Επιμ.). *Αποκαταστατική δικαιοσύνη σε ποινικές υποθέσεις: Προς μια νέα ευρωπαϊκή προοπτική*. Αθήνα, Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, 2013, σελ. 61-72. Τέλος, συμμετείχε στο Τιμητικό Τόμο για τον Καθηγητή *Νέστορα Κουράκη* (*Essays in Honour of Nestor Courakis*, Ant. N. Sakkoulas Publications, 2017) με την μελέτη της "Kinder, Jugendliche, Heranwachsende und junge Erwachsene im niederländischen Strafrecht" (σελ. 1713-1732).

φαινομένων, όπως είναι τα υπό εξέταση στην παρουσιαζόμενη μελέτη.

Το παρουσιαζόμενο πόνημα διαρθρώνεται σε τέσσερα συνολικά μέρη, μαζί με μια εισαγωγή, και επιπρόσθετα, περιέχεται η σχετική με το θέμα βιβλιογραφία καθώς και πίνακας με δημοσιεύσεις της συγγραφέως μέχρι και το έτος 2021.

Στη σύντομη *Εισαγωγή* της μελέτης (*Introduction*, σελ. 11-12) παρουσιάζεται η ετυμολογική προέλευση των λέξεων ευθανασία (euthanasia) και αυτοκτονία (suicide) καθώς και σύντομες αλλά ιδιαίτερα διαφωτιστικές πληροφορίες για τις εκτιμήσεις και παραδοχές σχετικές με τις πράξεις αυτές, τόσο από τους αρχαίους Έλληνες (Σωκράτης, Ιπποκράτης, Πλάτωνας, Αριστοτέλης, Πυθαγόρας), όσο και από τους Ρωμαίους (Σενέκας, Αύγουστος).

Στο πρώτο μέρος της μελέτης (Part 1, σελ. 13-42) με τίτλο *"The development of Euthanasia and Law from the beginning until 2017"* παρουσιάζεται η εξέλιξη των νομικών ρυθμίσεων και η εφαρμογή της συναφούς νομοθεσίας αλλά και της νομολογίας μέχρι το έτος 2017. Ειδικότερα, παρουσιάζονται οι ειδικές πτυχές του ολλανδικού ποινικού δικαίου και η επίδρασή τους στην εξέλιξη της εφαρμογής του δικαίου στις Κάτω Χώρες σε σχέση με την ευθανασία αλλά και οι ειδικές διατάξεις που έχουν θεσπιστεί για την πρακτική της ευθανασίας και της υποβοηθούμενης αυτοκτονίας στα πλαίσια του ολλανδικού νόμου για την ευθανασία με τίτλο *«Νόμος του 2001 περί τερματισμού της ζωής κατόπιν αιτήματος και υποβοηθούμενης αυτοκτονίας»*. Τέλος, καταγράφεται η κατάσταση των πραγμάτων επί του θέματος το 2017, καθώς και η σχετική επιστημονική συζήτηση επί του δικαιώματος στην αυτοκτονία.

Στο δεύτερο μέρος της μελέτης (Part 2, σελ. 43-81) με τίτλο *"The development from 2017 until the end of 2021"*, παρουσιάζεται η εξέλιξη των νομικών ρυθμίσεων αλλά και η πρακτική εφαρμογή τους σε συγκεκριμένες δικαστικές υποθέσεις ειδικού επιστημονικού ενδιαφέροντος, όπως για παράδειγμα η υπόθεση *Heringa*, μέχρι το τέλος του έτους 2021. Ιδιαίτερη δε αναφορά γίνεται σε αποφάσεις του Ανώτατου Δικαστηρίου των Κάτω Χωρών σε σχετικές ποινικές υποθέσεις, καταγράφοντας τόσο τις διαλαμβανόμενες εκτιμήσεις όσο και τις αιτιολογήσεις του σε αυτές τις υποθέσεις. Περαιτέρω, διακριτή θέση στο δεύτερο μέρος κατέχει η ενασχόληση με την ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα θεματική της ευθανασίας και των ατόμων με άνοια, εισφέροντας στην επιστημονική συζήτηση τις κριτικές παρατηρήσεις της. Τέλος, παρουσιάζεται μια σύνοψη των εξελίξεων στις Κάτω Χώρες σε σχέση με τα υπό εξέταση φαινόμενα, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της πανδημίας του κορονοϊού.

Το τρίτο μέρος της μελέτης (Part 3, σελ. 83-113) με τίτλο *"Open questions and a view of the prospects of the future"*, αφιερώνεται σε μια ευσύνοπτη παρουσίαση των σύγχρονων γνώσεων μας σχετικά με τη ζωή και το θάνατο του ανθρώπου, όπως αυτές διαμορφώθηκαν στις φυσικές επιστήμες και την

ψυχολογία, αλλά και στατιστικά στοιχεία σχετικά με την ευθανασία και την αυτοκτονία, σε σύγκριση μάλιστα με άλλες χώρες. Μέσα από την ανάλυσή των στοιχείων αυτών μπορούμε - κατά την κρίση της συγγραφέως - να ανεύρουμε τις σωστές απαντήσεις για τα αίτια της αυτοκτονίας και της ευθανασίας. Ιδιαίτερη δε αναφορά γίνεται στο Ολλανδικό Σύνταγμα σε σχέση με θέματα όπως η ανθρώπινη ποικιλομορφία, η ανθρώπινη αξιοπρέπεια και η ανάγκη για αυτοδιάθεση σε συγκριτική παρουσίαση με το Γερμανικό Σύνταγμα.

Τέλος, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η μελέτη ολοκληρώνεται με ένα τέταρτο μέρος, το οποίο αποτελεί το Παράρτημα της μελέτης (Part 4, Appendix, σελ. 115-132), σχετικό με το αντικείμενο της παρουσιαζόμενης μελέτης.

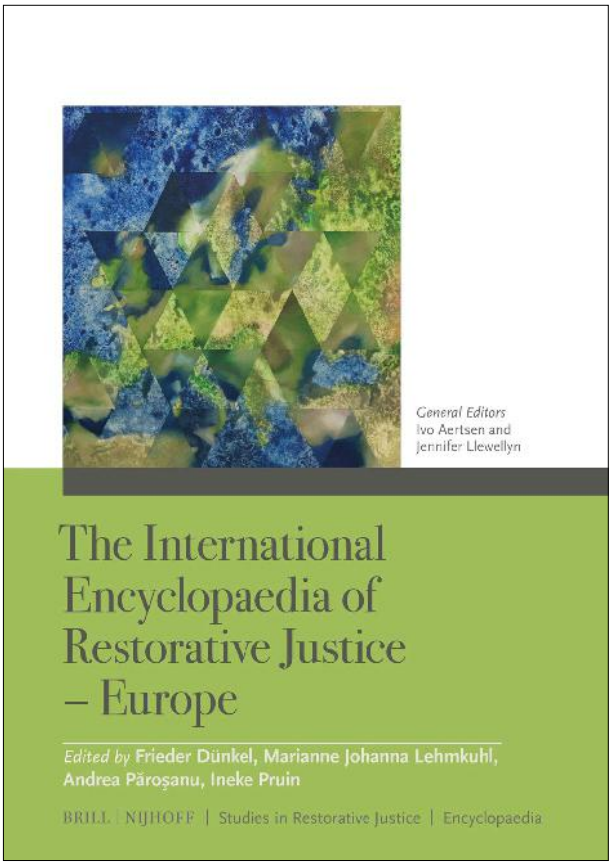
III. Η μελέτη της κ. *Irene Sagel* αποτελεί προϊόν ερευνητικού μόχθου, με την ολοκλήρωση δε της ανάγνωσής της αντιλαμβανόμαστε στο ακέραιο ότι το παρουσιαζόμενο έργο διακρίνεται για την ακρίβεια, την συστηματικότητα και τη μεθοδικότητα του και αποτελεί μια πολύ χρήσιμη μελέτη για όλους όσοι ασχολούνται με το αντικείμενο, τόσο σε πρακτικό όσο και σε θεωρητικό πλαίσιο[2]. Η έκδοση αυτή έχει τη δυνατότητα να ικανοποιήσει, με την πληρότητα της τεκμηρίωσής της, κάθε απαιτητικό μελετητή, δεδομένου ότι παρά τις δυσκολίες που ενέχει μια συγκριτική ανάλυση, η μελέτη επιχειρεί και καταφέρνει να σκιαγραφήσει με επιτυχία τη νομική κατάσταση στις Κάτω Χώρες αλλά και τη Γερμανία, θέτοντας έτσι τα θεμέλια για μια νομική σύγκριση. Για τον σκοπό άλλωστε αυτό, η μελέτη δεν περιορίζεται μόνον σε μια ανάλυση του νομικού πλαισίου, αλλά εξετάζει επίσης τις πρόσφατες εξελίξεις τόσο στη σχετική νομοθεσία όσο και στη νομολογία. Μέσα από την ανάλυση και εξέταση αυτή, αναδεικνύεται - μεταξύ άλλων - το γεγονός ότι ενώ οι Κάτω Χώρες βασίζονται σε ένα ολοκληρωμένο, ιατρικά εποπτευόμενο νομοθετικό πλαίσιο, στην περίπτωση της Γερμανίας το θέμα προσεγγίζεται μέσα από μια συνταγματική κυρίως οπτική, με επίκεντρο την προσωπική αυτονομία σε ισορροπία με το καθήκον του κράτους να προστατεύει την ανθρώπινη ζωή.

Συνοψίζοντας, αναμφισβήτητα [και] το έργο αυτό της ακάματης Ολλανδής εγκληματολόγου κ. *Irene Sagel – Grande* αποτελεί μία πολύ σημαντική συμβολή στη μελέτη της προβληματικής τόσο της ευθανασίας όσο και της αυτοκτονίας, η συζήτηση των οποίων στην παρουσιαζόμενη μελέτη επιτυγχάνει το στόχο της στο ακέραιο.

---

2 Στην ελληνική εγκληματολογική βιβλιογραφία ξεχωρίζει η έρευνα του Καθηγητή *Ν. Κουράκη* για την ευθανασία. Τα βασικά πορίσματα της μπορεί ο αναγνώστης να τα αντλήσει από τον σύνδεσμο: Ευθανασία: Ένα Ακανθώδες Ζήτημα (Αθήνα/Κομοτηνή: Εκδόσεις Α.Ν. Σάκκουλας, 2007, επιμέλεια από κοινού με την αείμνηστη Καθηγήτρια *Κ.Δ. Σπινέλλη*).

Pitsela, A., Giovanoglou, S., Karagiannidis Ch. (2026). Restorative Justice in Greece (Chapter 19). Aertsen, Llewellyn (gen. ed.), Dünkel, Lehmkuhl, Păroşanu, Pruin (ed.), *The International Encyclopaedia of Restorative Justice – Europe*. Vol. I. Leiden | Boston: Brill | Nijhoff, σελ. 487-515.

Σοφία Γιοβάνογλου
Διδάκτωρ Νομικής ΑΠΘ

Τον Σεπτέμβριο του 2026 κυκλοφόρησε το δίτομο έργο «The International Encyclopaedia of Restorative Justice – Europe» (IERJ) («Διεθνής Εγκυκλοπαίδεια της Αποκαταστατικής Δικαιοσύνης», ΔΕΑΔ) από τις εκδόσεις Brill | Nijhoff (της De Gruyter Brill), με τη συμμετοχή 48 χωρών. Οι δύο αυτοί τόμοι εκδόθηκαν υπό την επιμέλεια των Frieder Dünkel, Marianne Lehmkuhl, Andrea Păroşanu και Ineke Pruin, καθώς και υπό τη γενική επιμέλεια των Ivo Aertsen και Jennifer J. Llewellyn, στη σειρά «Studies on Restorative Justice» («Μελέτες για την Αποκαταστατική Δικαιοσύνη»).

Μεταξύ των συμβολών στην ως άνω ΔΕΑΔ, περιλαμβάνεται και η Εθνική Έκθεση της Ελλάδας, στη συγγραφή της οποίας, μετά από πρωτοβουλία της Καθηγήτριας Εγκληματολογίας και Σωφρονιστικής της Νομικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ), κυρίας Αγγελικής Πιτσελά, συμμετείχαν, πέραν της ίδιας, και οι Διδάκτορες Εγκληματολογίας του ΑΠΘ, Σοφία Γιοβάνογλου και Χαράλαμπος Καραγιαννίδης. Η έκθεση αυτή, με τίτλο «Restorative Justice in Greece», αποτελεί το Κεφάλαιο 19 (Chapter 19), περιλαμβάνεται στον Τόμο 1 (Vol. 1), και συνίσταται στην παρουσίαση θεμάτων σχετικών με την Αποκαταστατική Δικαιοσύνη (ΑΔ) σε ποινικές υποθέσεις στην Ελλάδα (σελ. 487-515).

Ειδικότερα, στην Έκθεση της Ελλάδας αναπτύσσονται εκτενώς οι ακόλουθες θεματικές: [i] Η προέλευση, οι στόχοι και το θεωρητικό υπόβαθρο της ΑΔ. [ii] Η νομοθετική βάση για την ΑΔ στα διάφορα στάδια της ποινικής διαδικασίας (προδικασία, κύρια διαδικασία, διαδικασία έκτισης ποινής). [iii] Οι οργανωτικές δομές και οι αποκαταστατικές διαδικασίες.

[iv] Η έρευνα, η αξιολόγηση και οι εμπειρίες από την ΑΔ, και τέλος, [v] Η σύνοψη και οι προοπτικές της ΑΔ.

Στον Τόμο 2 (Vol. 2), στο Μέρος 2 (Part 2) αυτού και, συγκεκριμένα, στα Κεφάλαια 49 – 56 (Chapters 19-45) περιλαμβάνονται συγκριτικές παρατηρήσεις σχετικές με τα ζητήματα που αφορούν στην ΑΔ και την εφαρμογή της, όπως αυτά παρουσιάζονται στις επί μέρους εκθέσεις των 48 χωρών.

Το εκδοτικό πλάνο περιλαμβάνει, συνολικά, άλλους πέντε (5) περιφερειακούς τόμους που αφορούν γεωγραφικά στην Αφρική, την Ασία, τη Λατινική Αμερική και Καραϊβική, τη Βόρεια Αμερική, και την Ωκεανία, ενώ ένας έβδομος συγκεντρωτικός τόμος (7) θα ακολουθήσει την έκδοση των έξι (6) πρώτων.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ

ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ ΧΡΗΣΤΟΥ ΤΣΟΥΡΑΜΑΝΗ ΟΜΟΤΙΜΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΠΑΤΡΩΝ

Χριστίνα Ζαραφωνίτου, *Καθηγήτρια Εγκληματολογίας, Διευθύντρια του Εργαστηρίου Αστεακής Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου, Αντιπρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας*

Αποχαιρετούμε με θλίψη το Μέλος του Δ.Σ. μας, Ομότιμο Καθηγητή Χρήστο Τσουραμάνη (1949-2026), ο οποίος απεβίωσε στις 20.10.2026.

Πτυχιούχος του Νομικού Τμήματος, όπως και του Τμήματος Δημοσίου Δικαίου και Πολιτικών Επιστημών της Νομικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, αναγορεύθηκε Διδάκτωρ της Νομικής Σχολής του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης το 1989, μετά από εκπόνηση της διατριβής του «Το έγκλημα της ληστείας» με επιβλέποντα τον Καθηγητή και τότε Πρύτανη του ΔΠΘ

Γιάννη Πανούση. Έλαβε πολλές επιμορφώσεις σε θέματα Εγκληματολογίας και Σωφρονιστικής από γνωστά ευρωπαϊκά και αμερικανικά πανεπιστήμια.

Ομότιμος Καθηγητής Εγκληματολογίας του Πανεπιστημίου Πατρών, πρώην Καθηγητής του ΤΕΙ Μεσολογγιου, διετέλεσε Διευθυντής του Εργαστηρίου Κοινωνικής Πληροφορικής του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων ΤΕΙ Μεσολογγίου, Επιστημονικός Υπεύθυνος εκ μέρους του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων του ΤΕΙ Μεσολογγίου στο ΠΜΣ «Ιστορική Δημογραφία» του Τμήματος Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου, Δικηγόρος Αθηνών, Δικαστικός Γραφολόγος στο Πρωτοδικείο Αθηνών, Επιστημονικός Συνεργάτης του περιοδικού Εγκληματολογία και άλλων επιστημονικών περιοδικών και ενώσεων, Μέλος του ΔΣ της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας την τελευταία τριετία και μέλος της εξελεγκτικής της επιτροπής επί σειρά ετών και μέλος πολλών επιστημονικών εταιρειών, τού είχε απονεμηθεί Έπαινος από την Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων για τη συμβολή του στην ανάπτυξη της ποινικής επιστήμης στην Ελλάδα.

Εκτός από τη διδακτορική του διατριβή, είχε συγγράψει πολλά βιβλία και άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά. Σταχυολογώντας ορισμένα από αυτά, αναφέρουμε ενδεικτικά το «Έγκλημα στην εποχή μας» (1983), την «Ερμηνεία της εγκληματικής συμπεριφοράς» (1985), την «Οικονομική παραβατικότητα» (1996), τα «Σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα» (2003), την «Ψηφιακή εγκληματικότητα» (2006), την «Εγκληματολογία στο διαδίκτυο» (2007) και, βέβαια, το βιβλίο του «Το έγκλημα-Στη θεωρία, στην πραγματικότητα, στον κινηματογράφο» (2009) από γνωστούς εκδοτικούς οίκους και ορισμένα σε συνεργασία με νέους επιστήμονες, ενώ το 2020 εξέδωσε ιδιωτικά το σύγγραμμά του «Προσεγγίζοντας τις βιολογικές ρίζες της εγκληματικής συμπεριφοράς - Εισαγωγή στη Βιοκοινωνική Εγκληματολογία», ένα θέμα που τον ενδιέφερε πολύ τα τελευταία χρόνια.

Ήταν από τους πρώτους που ασχολήθηκαν στην Ελλάδα με το θέμα της βίας στα γήπεδα και ερευνητικά συνεργάστηκε με τον Καθηγητή Νέστορα Κουράκη στη σημαντική Έκθεση που κατατέθηκε για τη διαμόρφωση του αρχικού νομοθετικού πλαισίου, ενώ ήταν μέλος της οργανωτικής επιτροπής του Ευρωπαϊκού συνεδρίου του Υπουργείου Πολιτισμού, που έγινε στην Αθήνα τον Φεβρουάριο 1989, όπου και παρουσίασε τα πορίσματα της έρευνας αυτής. Αντίστοιχα, είχε ασχοληθεί ερευνητικά με θέματα ασφάλειας πληροφοριών στο διαδίκτυο, οικονομικής και ψηφιακής εγκληματικότητας, ενώ όλοι θυμόμαστε με τις καλύτερες εντυπώσεις το συνέδριο με θέμα «Εγκληματολογία: Διδασκαλία και Έρευνα στην Ελλάδα» που διοργάνωσε στα ΤΕΙ Μεσολογγίου τον Μάιο 2009, με μεγάλη συμμετοχή από όλα τα ελληνικά πανεπιστήμια και του οποίου τα πρακτικά κυκλοφόρησαν εν συνεχεία από τη Σειρά του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του ΕΚΠΑ (Δ/νση Ν.Κουράκης) των εκδόσεων Αντ. Σάκκουλα (2011).

Τα ερευνητικά του ενδιαφέρονται ήταν ιδιαίτερα καινοτόμα και η συνεργασία του με τους νέους επιστήμονες πάντα πολύ γόνιμη και αποδοτική. Διακρινόταν από ευγένεια και συναδελφικότητα, χωρίς ίχνος ανταγωνισμού και ήταν από τους πανεπιστημιακούς δασκά-

λους που δεχόταν τη διαφορετική άποψη. Ιδιαίτερα αγαπητός στους συναδέλφους και φοιτητές του στο Μεσολόγγι και στην Πάτρα, έγινε μετά την αφυπηρέτησή του αναπόσπαστο μέρος του Σεμιναρίου «Έγκλημα και Κινηματογράφος» που υλοποιούσε επί σειρά ετών το Εργαστήριο Αστεακής Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου (Δ/νση Καθ. Χριστίνας Ζαραφωνίτου). Μια ιδέα που εκείνος εμπνεύσθηκε και ξεκίνησε αρχικά με τη συνεργασία και του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του ΕΚΠΑ (Δ/νση Ν.Κουράκης), η οποία βρήκε εντυπωσιακά μεγάλη απήχηση από φοιτητές, επιστήμονες και ευρύτερο κοινό.

Όμως, ο Χρήστος Τσουραμάνης, εκτός από συνάδελφος ήταν και άριστος οικογενειάρχης. Πορεύθηκε μια ολόκληρη ζωή μαζί με τη σύζυγό του Μάρθα που υπεραγαπούσε και δημιούργησαν μαζί μια υπέροχη οικογένεια. Εκ μέρους της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας, αλλά και προσωπικά, εκφράζουμε εκφράζουμε τα συλλυπητήρια στους οικείους του. Είναι βέβαιο ότι θα μάς λείψει ο ψύχραιμος και ήρεμος λόγος του και η ευγενική του παρουσία.

Ως ελάχιστο φόρο τιμής, το Δ.Σ. της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας εξέδωσε ψήφισμα και κατέθεσε, αντί στεφάνου, δωρεά για φιλανθρωπικούς σκοπούς.

Αιωνία του η μνήμη!

IN MEMORIAM
ΣΤΕΡΓΙΟΣ ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
(11.4.1939 - 27.10.2026)

Αθανασίας Αντωνοπούλου, Σοφίας Γιοβάνογλου, Χαράλαμπου Καραγιαννίδη, Θεοφίλης Χατζησπύρου, Διδακτόρων Νομικής, Α.Π.Θ., Χριστίνας Παπαδοπούλου, Νάντιας Ρωμανίδου, Υπ. Διδακτόρων Νομικής, Α.Π.Θ., Αγγελικής Γ. Πιτσελά, Αφυπ. Καθηγήτριας Εγκληματολογίας – Σωφρονιστικής, Νομικής Σχολής, Α.Π.Θ.

Ο Στέργιος Αλεξιάδης του Αλεξάνδρου (1939-2026), Ομότιμος Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη στις 11 Απριλίου 1939. Σύζυγος και συνοδοιπόρος

στη ζωή του ήταν η Παναγιώτα Ελευθεριάδου, με την οποία απέκτησε δύο κόρες, την Ναυσικά και την Ελπινίκη. Απεβίωσε στις 27-10-2026 σε ηλικία 88 ετών στη Θεσσαλονίκη.

Ο Καθηγητής Αλεξιάδης, ύστερα από επιτυχείς εισαγωγικές εξετάσεις (1957), ξεκίνησε τις σπουδές του στο Τμήμα Νομικής της Σχολής Νομικών και Οικονομικών Επιστημών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης από το οποίο αποφοίτησε τον Ιούνιο του 1962. Μετά τις μεταπτυχιακές του σπουδές στο Ποινικό Τμήμα της ανωτέρω Σχολής (1962-1964), εκπόνησε τη διδακτορική του διατριβή με θέμα *«Οι διανοητικώς καθυστερημένοι εγκληματίαι»*.

Κατά τη διάρκεια των διδακτορικών σπουδών του, το έτος 1968, με υποτροφία του Συμβουλίου της Ευρώπης για εγκληματολογική έρευνα, εργάστηκε στο Ινστιτούτο Εγκληματολογίας του Πανεπιστημίου της Κοπεγχάγης υπό την επίβλεψη του Καθηγητή Εγκληματολογίας και Προέδρου του Σκανδιναβικού Συμβουλίου Εγκληματολογίας Karl O. Christiansen. Προϊόν της έρευνάς του αποτελεί η μελέτη του με τίτλο *"The Danish System and Practice on the Treatment of Abnormal Offenders"*. Το έτος 1970 διορίστηκε επιστημονικός βοηθός στην Β' Έδρα Ποινικού Δικαίου μετά από πρόταση του καθηγητή Κωνσταντίνου Βουγιούκα. Η διδακτορική του διατριβή υποβλήθηκε στη Σχολή Νομικών και Οικονομικών Επιστημών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και εγκρίθηκε με τον βαθμό *«Άριστα»* κατά τη συνεδρία της 9ης Ιουνίου 1971, ύστερα από εισήγηση του καθηγητή Τηλέμαχου Φιλιππίδη. Το έτος 1972, μετά την αναγόρευσή του σε διδάκτορα εγκληματολογίας, εντάχθηκε σε θέση Επιμελητή της Β' Έδρας Ποινικού Δικαίου. Ακολούθως, το έτος 1974, ύστερα από εισήγηση του καθηγητή Τηλέμαχου Φιλιππίδη, αναγορεύτηκε ομόφωνα υφηγητής της Εγκληματολογίας και της Ποινικής Δικονομίας από το τμήμα Νομικής του ΑΠΘ, έχοντας εκπονήσει διατριβή για υφηγεσία με αντικείμενο *«Η καταγγελία του εγκλήματος»* υπό την επίβλεψη του καθηγητή Κωνσταντίνου Βουγιούκα. Μετά την αναγόρευσή του αυτή, το 1974 δίδαξε ως άμισθος υφηγητής της Έδρας σε φοιτητές της Νομικής Σχολής του ΑΠΘ, το 1975 στους φοιτητές των Σχολών Πολιτικών Μηχανικών, Αρχιτεκτόνων και Τοπογράφων. Το ακαδημαϊκό έτος 1975-1976 δίδασκε και σε φοιτητές Νομικής ως Εντεταλμένος Υφηγητής.

Το 1977 εξελέγη τακτικός Καθηγητής στην Έδρα του Ποινικού Δικαίου και της Εγκληματολογίας στη Νομική Σχολή του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης (ΔΠΘ). Κατά τη διάρκεια της θητείας του στο ΔΠΘ διετέλεσε μέλος της Προσωρινής Διοικούσας Επιτροπής (1978) και μέλος της Συγκλήτου (1979-1983). Περαιτέρω, διετέλεσε πρώτος εκλεγμένος Κοσμήτορας της Νομικής Σχολής του ΔΠΘ για δύο θητείες (1979-1982), και πρώτος εκλεγμένος Πρόεδρος της Νομικής Σχολής του (1982-1983).

Ως δικηγόρος, μετά την προβλεπόμενη πρακτική άσκηση και τις εξετάσεις του Υπουργείου Δικαιοσύνης, διορίστηκε στο Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης, το έτος 1965. Άσκησε δικηγορία μέχρι το 1996, οπότε συνταξιοδοτήθηκε από το Ταμείο Νομικών. Το Διοικητικό Συμβούλιο του Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσα-

λονίκης, με απόφασή του το 1996, του απένειμε τον τίτλο του επίτιμου δικηγόρου.

Το έτος 1985 εξελέγη Καθηγητής Εγκληματολογίας στο Τμήμα Νομικής της Σχολής ΝΟΕ του ΑΠΘ, θέση στην οποία υπηρέτησε μέχρι την αφυπηρέτησή του το έτος 2006. Κατά τη διάρκεια της ευδόκιμου υπηρεσίας του διετέλεσε επανειλημμένα Διευθυντής του Τομέα Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών (1987-1988, 1988-1989, 2000-2001). Με απόφαση δε της Συγκλήτου το έτος 2006 του απονεμήθηκε ο τίτλος του Ομότιμου Καθηγητή.

Κατά τη διάρκεια της ακαδημαϊκής του πορείας δίδαξε Ποινικό Δίκαιο (1977-1979), Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο (1975-1976), Στοιχεία Δικαίου και Τεχνικής Νομοθεσίας (1975-1984), Ανακριτική (από το 1975), Εγκληματολογία και Σωφρονιστική (από το 1977). Επιπρόσθετα, δίδαξε από το 1985 στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών του ΑΠΘ, δίδοντας την ευκαιρία σε εκατοντάδες φοιτητές και φοιτήτριες να εμβαθύνουν στο πολυδιάστατο γνωστικό αντικείμενο της Εγκληματολογίας. Ειδικά μαθήματα Εγκληματολογίας, Σωφρονιστικής και Ανακριτικής δίδαξε στην Αστυνομική Ακαδημία καθώς και σε Ανοικτά Πανεπιστήμια της Ελλάδος και της Κύπρου.

Ο Καθηγητής, πέραν της πανεπιστημιακής του παρουσίας, προσέφερε πολλά στην Ελληνική Δικαιοσύνη μέσα από διάφορους θεσμικούς ρόλους. Ειδικότερα, το έτος 1995 διορίστηκε στο Πολιτικό Γραφείο του Υπουργού Δικαιοσύνης, Αναστάσιου Πεπονή, ως ειδικός επιστημονικός σύμβουλος (1995-1996), ενώ παρέστη κατ' επανάληψη ως ειδικός σύμβουλος Υπουργών Δικαιοσύνης σε επιστημονικές συναντήσεις διεθνούς επιπέδου. Υπηρέτησε ως μέλος του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου (1981, 1988, 2006), του Δικαστηρίου Αγωγών Κακοδικίας (1981, 1982) και του Ανώτατου Πειθαρχικού Δικαστηρίου Δικαστικών Λειτουργών (1998). Περαιτέρω, διορίστηκε μέλος του Κεντρικού Συμβουλίου Πρόληψης της Εγκληματικότητας (1987, 1988), μέλος του Κεντρικού Επιστημονικού Συμβουλίου Φυλακών (1998-2002), μέλος του Συμβουλίου Πρόληψης της Εγκληματικότητας του Δήμου Θεσσαλονίκης (από το 2004), και υπηρέτησε επί σειρά ετών ως μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Εταιρείας Προστασίας Αποφυλακιζομένων Θεσσαλονίκης, καθώς και ως Αντιπρόεδρος και μέλος της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας. Το έτος 1990 ανέλαβε καθήκοντα Προέδρου της Ειδικής Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής του Υπουργείου Δικαιοσύνης για τη Σύνταξη νέου Σωφρονιστικού Κώδικα (με διαδοχικές ανανεώσεις της θητείας του μέχρι το 1998, όταν και παραιτήθηκε από μέλος της ίδιας Επιτροπής, εξαιτίας της διαφωνίας του με το προωθούμενο τότε Σχέδιο Σωφρονιστικού Κώδικα). Διετέλεσε, επίσης, μέλος της Μόνιμης Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής στο Υπουργείο Δικαιοσύνης (1996, 1997, 1999) και μέλος Ειδικών Νομοπαρασκευαστικών Επιτροπών για σύνταξη Σχεδίων Νόμων, όπως για την ποινική προστασία του περιβάλλοντος (1982) και για την ποινική μεταχείριση των εξαρτημένων δραστών από ναρκωτικές ουσίες (1995).

Ο Καθηγητής Αλεξιάδης υπήρξε εξέχουσα πνευματική φυσιογνωμία της επιστημο-

νικής κοινότητας. Δικαίως θεωρείται ένας από τους πρωτοπόρους και θεμελιωτές της επιστήμης της Εγκληματολογίας στη χώρα μας, συνεχίζοντας και εξελίσσοντας με την πολυσχιδή εργογραφία του, την παρακαταθήκη του θεμελιωτή της Εγκληματολογίας στην Ελλάδα, Κωνσταντίνου Γαρδίκα (1896-1984). Δημοσίευσε σημαντικό αριθμό βιβλίων (συστηματικά έργα, μονογραφίες, δοκίμια) και επιστημονικές μελέτες σε τιμητικούς και άλλους τόμους, καθώς και σε επιστημονικά περιοδικά. Η συγγραφική του δραστηριότητα υπήρξε εντυπωσιακή. Επίσης, ορίστηκε και πρόσφερε ως Διευθυντής Εκδόσεων, ως μέλος Επιστημονικής Επιτροπής, ως Επιστημονικός Σύμβουλος και ως τακτικός συνεργάτης επιστημονικών περιοδικών (Σειρές: Κοινωνική Αρωγή και Ποινική Δικαιοσύνη, Χρονικά, Εγκληματολογικά, Σπουδαστικά Εγκληματολογικά Μελετήματα, Σωφρονιστικά Σπουδαστικά Μελετήματα, Δίκαιο και Περιβάλλον. Περιοδικά: Ελληνική Επιθεώρηση Εγκληματολογίας, Ποινική Δικαιοσύνη, Υπεράσπιση, Νέοι, Έγκλημα και Κοινωνία).

Τα βασικά ακαδημαϊκά συγγράμματα του Καθηγητή Αλεξιάδη, ήτοι η *«Εγκληματολογία»*, η *«Σωφρονιστική»* και η *«Ανακριτική»*, με πολλές εκδόσεις έκαστο, αποτελούν προϊόντα μεγάλου ερευνητικού μόχθου και άκρως αναγκαία εφόδια για όλους όσοι ασχολούνται με την επιστήμη μας, τόσο σε πρακτικό όσο και σε θεωρητικό πλαίσιο. Με την ολοκλήρωση μάλιστα της μελέτης τους αντιλαμβανόμαστε στο ακέραιο ότι τα έργα αυτά διακρίνονται για την ακρίβεια, τη συστηματικότητα, τη μεθοδικότητα και την τεκμηρίωσή τους από μια πλούσια ελληνόγλωσση και ξενόγλωσση βιβλιογραφία. Πρόκειται για έργα τα οποία, εκτός από διδακτικά εγχειρίδια στα ομώνυμα μαθήματα, αποτελούν βιβλία αναφοράς στην επιστημονική βιβλιογραφία, συστηματοποιημένα και με κριτικό πνεύμα, τόσο για τον φοιτητικό πληθυσμό όσο και για τους νομικούς της πράξης αλλά και τους ερευνητές και καλύπτουν στις σελίδες τους, όλα όσα πρέπει να γνωρίζουμε για τους εγκληματολογικούς κλάδους της νομικής επιστήμης. Ιδιαίτερη μνεία από το πεδίο της ευρωπαϊκής αντεγκληματικής πολιτικής οφείλουμε να κάνουμε στο έργο του *«Κείμε-*

να Αντεγκληματικής Πολιτικής. Α': Ευρωπαϊκή Αντεγκληματική Πολιτική», το οποίο επίσης γνώρισε πολλές εκδόσεις, με τελευταία την 5η έκδοση το έτος 2006, αλλά και στη μνημειώδη μονογραφία του στο πεδίο της Σωφρονιστικής με τον τίτλο *«Προς αναμόρφωση του Σωφρονιστικού Συστήματος»* το έτος 1983. Τελευταία, το έτος 2010, ο Ομότιμος Καθηγητής πρόσφερε την εξαιρετικά ουσιώδη και βαρύνουσας σημασίας μονογραφία του με τίτλο *«Τα οικονομικά του εγκλήματος»*.

Οι πρωτοπόρες προσεγγίσεις του Καθηγητή Αλεξιάδη στην επιστήμη ήταν πολλές, ενδεικτικώς αναφέρουμε την ενασχόλησή του με τον θεσμό της αποκαταστατικής δικαιοσύνης ήδη από το έτος 1992 με τη μελέτη του *"Victim Offender Reconciliation Schemes in the Greek Justice System"*, όπως και η ένταξη και πραγμάτευση της καταργητικής τάσης (abolitionismus) ως πολιτικής απέναντι στο έγκλημα στο διδακτικό του σύγγραμμα της Εγκληματολογίας του 1989. Εξάλλου, ιδιαίτερα επικριτικός υπήρξε απέναντι στον κατακερματισμό της επιστήμης μας σε πολλές *«Εγκληματολογίες»*. Όπως χαρακτηριστικά υπογραμμίζει: *«Στην παλιά διάκριση της Εγκληματολογίας σε «ορθόδοξη» και σε «σοσιαλιστική» (που την είχε επιβάλει η διάκριση του κόσμου σε δυτικόν και σε ανατολικόν) προστίθενται διακρίσεις, κατευθύνσεις, ρεύματα («Συμβατική», «Εμπειρική», «Συγκρουσιακή», «Συγκριτική», «Κλινική», «Θεωρητική», «Κριτική», «Ριζοσπαστική», «Θετικιστική», «Καταναλωτική», «Φεμινιστική», «Πράσινη», «Αριστερή», «Φιλελεύθερη», «Κοινωνικής Αντίδρασης», «Νέα», «Εγκληματολογία του ελεύθερου χρόνου» και κάποια ακόμη), που προκαλούν από πολλές απόψεις ενδοιασμούς. Όλο και σπανιότερα εμφανίζονται πια νέες εκδόσεις συγγραμμάτων ή εγχειρίδιων σχετικών με τον κλάδο χωρίς να προηγείται κάποιος επιθετικός προσδιορισμός. Η Εγκληματολογία κοντεύει να καταντήσει μια επιστήμη με «επίθετο». Αλλά γνώση με επίθετο είναι μερική μόνο γνώση»* (Αλεξιάδης, 2011: 23).

Η προσφορά του ως πανεπιστημιακού δασκάλου υπήρξε ανεκτίμητη, με συνέπεια και διάρκεια. Δίδαξε και εκπαίδευσε γενεές φοιτητριών και φοιτητών, αρχικά στο Τμήμα Νομικής του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης και, ακολούθως, στο Τμήμα Νομικής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Η καθοριστική βοήθειά του αλλά και η επιστημονική και ηθική υποστήριξη των φοιτητών του αποτελούσε πάντοτε πολύτιμο οδηγό και συμπαραστάτη των τελευταίων. Περαιτέρω, συμμετείχε ενεργά με επιστημονικές εισηγήσεις, διαλέξεις, σχόλια και παρεμβάσεις σε αμέτρητα διεθνή και ελληνικά συνέδρια, συμπόσια, σεμινάρια, εργαστήρια, συζητήσεις «στρογγυλής τραπέζης» και ημερίδες, επηρεάζοντας ουσιαστικά τη νομολογία και προωθώντας αποφασιστικά την επιστήμη.

Η εκδημία του Καθηγητή Αλεξιάδη προκάλεσε μεγάλη θλίψη στον επιστημονικό κόσμο της χώρας. Όσοι είχαμε την τύχη να μαθητεύσουμε κοντά του, θα τον θυμόμαστε πάντοτε για την ανεξάντλητη ευγένεια, την ακάματη εργατικότητα, το επιστημονικό ήθος, το φλεγματικό χιούμορ, την εντιμότητα, τη συνέπεια και την ανθρωπιά του. Η σκέψη μας είναι ιδιαίτερα επηρεασμένη από τη διδασκαλία του. Το διεθνώς αναγνωρισμένο και διακεκριμένο για την επιστημονική του διαύγεια και πρωτοτυπία έργο του θα μας συνοδεύει για

πάντα και θα εμπνέει τους νέους εγκληματολόγους σε διεθνές επίπεδο, ως κατασταλαγμένη σοφία και πολύτιμη κληρονομιά.

Ας είναι ελαφρά η γη που τον σκεπάζει, η φιλόξενη μακεδονική γη που τόσο αγάπησε.

Αιωνία η μνήμη σου, σεβαστέ μας Καθηγητά!

Πηγές

Alexiadis, S. (1968). *The Danish System and Practice on the Treatment of Abnormal Offenders*. A Report to the Council of Europe. Copenhagen, σελ. 1-3.

Αλεξιάδης, Σ. (1971). *Οι διανοητικώς καθυστερημένοι εγκληματίαι*. Διατριβή επί διδακτορία, εγκριθείσα υπό της Σχολής Νομικών και Οικονομικών Επιστημών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Επιστημονική Επετηρίς Σχολής Νομικών και Οικονομικών Επιστημών. Παράρτημα Αριθ. 1 ΙΣΤ' Τόμου. Τόμος εις μνήμην Βασιλείου Θ. Βογιατζή. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης. Θεσσαλονίκη, σελ. 1-3.

Αλεξιάδης, Σ. (1973). *Η καταγγελία του εγκλήματος*. Διατριβή επί υφηγεσία. Θεσσαλονίκη.

Αλεξιάδης, Σ. (1983). *Προς αναμόρφωση του σωφρονιστικού συστήματος*. Σειρά ΠΟΙΝΙΚΑ αρ. 16, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήναι – Κομοτηνή.

Αλεξιάδης, Σ. (1989). *Εγκληματολογία* (3η έκδοση). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 468-472

Alexiadis, S. (1992). "Victim Offender Reconciliation Schemes in the Greek Justice System". Στο: H. Messmer – H.-V. Otto (Επιμ.). *Restorative Justice on Trial*. Kluwer Publication, σελ. 309-316.

Αλεξιάδης, Σ. (2006). *Κείμενα Αντεγκληματικής Πολιτικής. Α': Ευρωπαϊκή Αντεγκληματική Πολιτική* (Ε' Έκδοση). Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Αλεξιάδης, Σ. (2010). *Τα οικονομικά του εγκλήματος*. Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Αλεξιάδης, Σ. (2011). Εγκληματολογία (Ε' Έκδοση). Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Πιτσελά, Α. (Επιμ.). (2010). *Εγκληματολογικές Αναζητήσεις – Τιμητικός Τόμος για τον Καθηγητή Στέργιο Αλεξιάδη*. Επιστημονική Επετηρίδα του Τμήματος Νομικής της Σχολής Νομικών, Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. V-VII και 1145-1154.

IN MEMORIAM

Γιάννη Πανούση, *Ομ.Καθηγητή Εγκληματολογίας, ΕΚΠΑ*

Δεν είμαι σε συναισθηματική κατάσταση για να γράψω ένα κλασσικό in memoriam για τον εκλιπόντα καθηγητή *Στέργιο Αλεξιάδη*

Άλλωστε όλο το επιστημονικό , ερευνητικό,συγγραφικό και διδακτικό του έργο τόσο στη Νομική Κομοτηνής[ΔΠΘ] ,όσο και στη Νομική Θεσσαλονίκης[ΑΠΘ], και γνωστά σε όλους είναι και εύκολα μπορεί κάθε ενδιαφερόμενος να τα βρει στις πανεπιστημιακές ιστοσελίδες

Αυτό όμως που δεν είναι δυνατόν να αξιολογηθεί από κάποιον, ο οποίος δεν είχε την τύχη να ζήσει και να συνεργαστεί με τον Στέργιο, είναι το δυσεύρετο ακαδημα'ι'κό του ήθος,το μειλήχιο [και καθόλου επηρμένο]ύφος του,η συνέπειά του στις αρχές και τις αξίες στις οποίες πίστευε,η επιμονή και υπομονή του στα μαθήματα ,ώστε οι φοιτητές ν'αγαπήσουν τις εγκληματολογικές επιστήμες ,η κατανόησή του στα φοιτητικά αιτήματα,ο σεβασμός σε κάθε συνάδελφό του,ανεξάρτητα από τη βαθμίδα που κατείχε

Ο Στέργιος με υποδέχτηκε στην Κομοτηνή το 1978,στάθηκε στο πλευρό μου σε όλες τις αντίξοες συνθήκες της σταδιοδρομίας μου κι ενώ δεν συμφωνούσε πάντοτε με τις επιλογές μου[επιστημονικές,κοινωνικές και λοιπές],ουδέποτε είπε 'έναν κακό λόγο' για μένα. Ουδέποτε πρόδωσε τη σχέση μας και ουδέποτε αρνήθηκε την υποστήριξή του

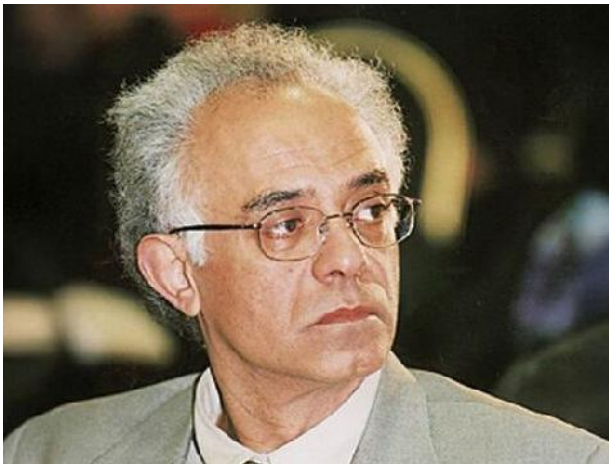
Όταν πλαισιωθήκαμε με τον Βασίλη Καρύδη και τον Λάμπη Δημόπουλο,δύο γκαρδιακούς φίλους που έφυγαν νωρίς,ο Στέργιος, μολονότι και οι δύο είχαν εντελώς διαφορετικές επιστημονικές προσεγγίσεις από εκείνον στα φλέγοντα εγκληματολογικά ζητήματα,τους συμβούλευε με αγάπη πατρική και αυτοί επάξια τον αντάμειψαν με τη μετέπειτα πορεία τους

Αυτή η στάση ζωής δεν ήταν, και δυστυχώς εξακολουθεί να μην είναι, συνήθης στα πανεπιστήμια,όπου πολλοί συμπεριφέρονται ανάλογα με τις πολιτικές/ιδεολογικές πεποιθήσεις του συναδέλφου τους κι όχι με την επιστημονική αξία του έργου του

Τα ίδια mutatis mutandis ισχύουν και για τον όχι πάντοτε ευπρεπή τρόπο με τον οποίο αντιμετώπιζαν τις απόψεις του οι καθηγητές κεντρικών πανεπιστημίων της εποχής,πολλοί των οποίων θεωρούσαν την Εγκληματολογία ως 'θεραπαινίδα του ποινικού δικαίου'

Ούτε όμως και για εκείνους ο Στέργιος εξέφραζε παράπονα ή θυμό

Αυτή την ακαδημα'ι'κή ακεραιότητα,ευγένεια,εντιμότητα,ανυστεροβουλία,κι εντέλει γνήσια φιλία ,μας δίδαξε ο καθηγητής Στέργιος Αλεξιάδης και γι'αυτό θα τον θυμόμαστε όλοι[τιμώντας το έργο και τη μνήμη του ανιδιοτελώς κι ανυπόκριτα]

ΑΓΑΠΙΟΣ ΠΑΠΑΝΕΟΦΥΤΟΥ (1951-2026) ΟΜΟΤΙΜΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΠΑΝΤΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Δημήτρης Ζιούβας, *Αναπλ. Καθηγητής Ποινικού Δικαίου. Διευθυντής Κέντρου Ποινικών Επιστημών Παντείου Παν/μίου*

Γαλούχησε χιλιάδες φοιτητές συνεισφέροντας ουσιαστικά με ευγένεια, ήθος, υπευθυνότητα και συνέπεια στη νομική επιστήμη και συνέβαλε καθοριστικά στην ποινική προστασία της εργασίας και του περιβάλλοντος στην Ελλάδα», ανέφερε στο ψήφισμά του το Τμήμα Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών αποχαιρετώντας μαζί με την ακαδημαϊκή κοινότητα τον αγαπημένο και εκλεκτό μας συνάδελφο Αγάπιο Παπανεοφύτου που απεβίωσε την 13η Ιανουαρίου 2026, σε ηλικία 75 ετών.

Ο Αγάπιος Παπανεοφύτου ήταν απόφοιτος της Νομικής Σχολής Αθηνών. Κατά τα έτη 1974-1978 εκπόνησε τη διδακτορική διατριβή του στη Γερμανία και αναγορεύθηκε Διδάκτορας του Πανεπιστημίου του Giessen. Υπηρέτησε στη Νομική Σχολή του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης αρχικά ως Επιμελητής της Τακτικής Έδρας του Ποινικού Δικαίου (1982-1985) και στη συνέχεια ως Λέκτορας Ποινικού Δικαίου (1986-1991). Ανέλαβε καθήκοντα μέλους ΔΕΠ στο Πάντειο Πανεπιστήμιο αρχικά στο Γενικό Τμήμα Δικαίου (1991-2012) και στη συνέχεια στο Τμήμα Κοινωνιολογίας (2013 – 2018) έως και την αφυπηρέτησή του ως Καθηγητή πρώτης βαθμίδας. Το 2018 αναγορεύθηκε Ομότιμος Καθηγητής του Παντείου Πανεπιστημίου.

Ο Καθηγητής Παπανεοφύτου υπήρξε Διευθυντής του «Κέντρου Ποινικών Επιστημών» του Παντείου Πανεπιστημίου από το 1997 έως το 2018, διαδεχόμενος τον αείμνηστο Καθηγητή Ποινικού Δικαίου Διονύσιο Σπινέλλη, ο οποίος είχε ιδρύσει το Κέντρο το 1993. Ο Αγάπιος είχε έντονη επιστημονική παρουσία. Υπήρξε μέλος της Ελληνικής Εταιρίας Ποινικού Δικαίου, της Ένωσης Ευρωπαίων Νομικών Ελλάδος και επιστημονικός συνεργάτης νομικών περιοδικών. Διετέλεσε τακτικό μέλος της Συγκλήτου του Παντείου Πανεπιστημίου (1999-2000) και Διευθυντής του Τομέα Εγκληματολογίας του Τμήματος Κοινωνιολογίας (2016-2017). Από το 2003 έως το 2005 διετέλεσε Αναπληρωματικό Μέλος και στη συνέχεια κατά τα έτη 2005 - 2011 Τακτικό Μέλος της "Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα». Ως ενεργός πολίτης με πλούσια κοινωνική δράση υπήρξε μέλος της Γραμματείας και εκλεγμένο μέλος στο Εθνικό Συμβούλιο της Ελληνικής Επιτροπής για τη Διεθνή Ύφεση και Ειρήνη (ΕΕΔΥΕ). Από το 1978 έως

το 2000 εργάστηκε και ως δικηγόρος.

Ο Καθηγητής Παπανεοφύτου αφήνει πίσω του πολύ πλούσιο διδακτικό έργο έχοντας διδάξει Ποινικό Δίκαιο επί 36 συναπτά έτη. Πέρα από τη διδασκαλία για 10 έτη στο Τμήμα Νομικής του ΔΠΘ και για 25 έτη στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, ο Αγάπιος δίδαξε από το 2000 έως το 2018 ανελλιπώς στη Σχολή Αξιωματικών της Αστυνομικής Ακαδημίας ως Τακτικός Καθηγητής Γενικό και Ειδικό Μέρος του Ποινικού Δικαίου.

Ιδιαίτερος έπαινος αξίζει στη θεματική στόχευση του ερευνητικού έργου του Καθηγητή Παπανεοφύτου. Η εργογραφία του είναι αφιερωμένη στο δικαιοπολιτικό και κοινωνικοπολιτικό προβληματισμό του Ποινικού Δικαίου σχετικά με σύγχρονες εκφάνσεις της εγκληματικότητας με κυριότερες αυτές του Περιβαλλοντικού Ποινικού Δικαίου, του Εργατικού Ποινικού Δικαίου, της ποινικής προστασίας του καταναλωτή και της ευθύνης των νομικών προσώπων/επιχειρήσεων για την εγκληματογόνο δράση τους. Οι μονογραφίες του «Ποινική Προστασία του Καταναλωτή» (1996), «Ποινικό Δίκαιο, Κράτος και Τεχνολογικοί Κίνδυνοι: Τόμος Α΄, Η γενικότερη δικαιοπολιτική, η νομοθεσία και νομολογία στο πεδίο της ποινικής προστασίας από τους κινδύνους της τεχνολογικής εξέλιξης» (1997), «Ποινική ευθύνη νομικών προσώπων: Μια κατασκευή ποινικής ασυλίας του επιχειρηματία-δράστη;» (2012), «Ποινικό δίκαιο του περιβάλλοντος στην Ελλάδα στο πλαίσιο της νομοθετικής πολιτικής της ΕΕ» (2016) αποτελούν θεμελιώδεις πηγές για το σύγχρονο ερευνητή και εφαρμοστή του ποινικού δικαίου σε αυτά τα σύγχρονα και πάντα επίκαιρα θεματικά πεδία. Ακόμα σημαντικότερα όμως, το έργο του Παπανεοφύτου αποτελεί απαύγασμα δικαιοπολιτικού προβληματισμού και κριτικής σκέψης για τις επιπτώσεις του καπιταλισμού και της παγκοσμιοποίησης στην παραγωγή εγκληματικότητας, αλλά και αντεγκληματικής ποινικής πολιτικής σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο.

Ο Αγάπιος Παπανεοφύτου ήταν ανθρωπιστής, ανιδιοτελής, ευθύς και γενναιόδωρος. Στήριζε και αγαπούσε τους νέους και αγωνίστηκε για την κοινωνική αλλαγή και πρόοδο. Σε προσωπικό επίπεδο, εκείνοι από εμάς που είχαν την τύχη να συνεργαστούν και να συνδεθούν με αληθινή φιλία μαζί του θρηνούν την απώλεια ενός πολύ καλού και αφοσιωμένου φίλου. Οι άνθρωποι πεθαίνουν μόνο με τη λήθη και εμείς Αγάπιε δεν θα σε ξεχάσουμε ποτέ.

ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΤΙΜΩΡΙΑ

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

CRIME AND PUNISHMENT

THE NEWSLETTER OF THE HELLENIC SOCIETY OF CRIMINOLOGY

Ελληνική Εταιρεία Εγκληματολογίας
Λυκαβητού 1γ
e-mail: info@hscriminology.gr